T.C. BAŞBAKANLIK • DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

DOKUZUNCU KALKINMA PLANI 2007 2013

İNŞAAT, MÜHENDİSLİK - MİMARLIK, TEKNİK MÜŞAVİRLİK VE MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

T.C. BAŞBAKANLIK DPT DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

ANKARA 2007

T.C. BAŞBAKANLIK • DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
YAYIN NO: DPT: 2751 - ÖİK: 698

DOKUZUNCU KALKINMA PLANI 2007 2013

İNŞAAT, MÜHENDİSLİK - MİMARLIK, TEKNİK MÜŞAVİRLİK VE MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2007

ISBN 978-975 – 19 – 4170-1 (basılı nüsha)

Bu Çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez; İnternet adresi belirtilerek yayın ve referans olarak kullanılabilir. Bu e-kitap, http://ekutup.dpt.gov.tr/ adresindedir.

Bu yayın 400 adet basılmıştır. Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir

ÖNSÖZ

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Türkiye Büyük Millet Meclisince 28 Haziran 2006 tarihinde kabul edilmiştir.

Plan, küreselleşmenin her alanda etkili olduğu, bireyler, kurumlar ve uluslar için fırsat ve risklerin arttığı bir dönemde Türkiye'nin kalkınma çabalarını bütüncül bir çerçeveye kavuşturan temel bir strateji dokümanıdır.

Toplumun tamamını ilgilendiren kalkınma planları, gerek hazırlık gerekse uygulama aşamasında, ilgili tüm kesimlerin katkısını ve sahiplenmesini gerektirmektedir.

Kalkınma planlaması alanında ülkemizin katılımcı ve demokratik bir planlama deneyimi bulunmaktadır. Özel İhtisas Komisyonları, bu deneyim içinde kurumsallaşmış bir katılımcılık mekanizması olarak ön plana çıkmaktadır. Kamu, özel kesim, üniversite ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan Özel İhtisas Komisyonları, 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Plan hazırlıklarında da son derece önemli bir işlev görmüştür. Bu bağlamda, 5 Temmuz 2005 tarihinde 2005/18 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle başlatılan çalışmalar çerçevesinde geniş bir konu yelpazesini kapsayacak biçimde toplam 57 Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuş, alt komisyonlarla birlikte bu sayı 66'ya ulaşmıştır. Bu komisyonlarda toplam 2252 katılımcı görev yapmıştır. Komisyonların oluşturulmasında ise ülkemizin kalkınma gündemini yakından ilgilendiren temel konular belirleyici olmuştur.

Özel İhtisas Komisyonlarında yapılan tartışmalar ve üretilen fikirler, planların hazırlanmasına ışık tutmakta ve plan metnine yansıtılmaktadır. Ayrıca, bu kapsamda ortaya çıkan raporlar birer referans doküman olarak, çeşitli alt ölçekli planlama, politika geliştirme ve araştırma ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Bu anlamda, Özel İhtisas Komisyonu raporları sadece plana katkıda bulunmamakta, müstakil olarak da basılan ve çeşitli kesimlerin istifadesine sunulan birer kaynak niteliği taşımaktadır.

Sahip oldukları birikimi katılımcı bir ortamda toplumun genel yararı için özveriyle paylaşan Komisyon üyelerinin, ülkemizin kalkınma sürecine önemli katkılar verdikleri inancıyla, emeği geçen herkese Teşkilatım adına şükranlarımı sunar, Özel İhtisas Komisyonu raporlarının ve raporların ışığında hazırlanan Dokuzuncu Planın ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ederim.

Dr. Ahmet TIKTIK
Müsteşar

KOMİSYON ÜYE LİSTESİ

Yaşar ÖZKAN	Başkan	Yaşar Özkan İnşaat A.Ş.
İhsan KAVŞAT	Koordinatör	Devlet Planlama Teşkilat
Bülent ATAMER	Raportör	Türkiye Müteahhitler Birliği
Çiğdem ALP	Raportör	Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği
Derya KARADEMİR	Raportör	İNTES – Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası

(Alfabetik Sıra ile)

ADI SOYADI	**ÇALIŞTIĞI KURUM**
Ali KANTUR	Türkiye Müteahhitler Birliği
Ali Rıza YÜCEL	İnşaat Mühendisleri Odası
Alp ACAR	Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği
Alp ERDEM	Türkiye İstatistik Kurumu
Aydın ÖZKAYA	Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği
Aytimur TAMER	Hazine Müsteşarlığı
Bahri Can ÇALICIOĞLU	Dış Ticaret Müsteşarlığı
Bülent ÖZCAN	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Çınar İNAL	Aktürk Yapı Endüstri ve Ticaret A.Ş.
Derya ŞENYAY	ASMÜD Asfalt Müteahhitleri Derneği
Doç. Dr. Erhan ASLANOĞLU	Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Hakan ERCAN	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Uğur POLAT	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Emre ENGİN	Dışişleri Bakanlığı
Erkan ŞAHMALI	Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği
Eyüp KARA	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Fuat ARABACI	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Yüksek Fen Kurulu
Gökhan OĞUZ	Kamu İhale Kurumu
H.İrfan AKER	Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği
H.İrfan AKSOY *	Türk Akreditasyon Kurumu
Haluk BÜYÜKBAŞ	Türkiye Müteahhitler Birliği
Haydar ÇİFTÇİ	Adalet Bakanlığı
Kaan SÜRMELİ	Dış Ticaret Müsteşarlığı
Kadir Akın GÖZEL	Kamu İhale Kurumu
Kürşat KAHRATLI *	Yapı Denetim Kuruluşları Birliği
Laçin AKÇAY	Karayolları Genel Müdürlüğü
Leyla ÖZHAN	Türkiye Müteahhitler Birliği
Mahir ILGAZ *	İktisadi Kalkınma Vakfı
Mahmut KÜÇÜK	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
Mehmet MURAT *	Toplu Konut İdaresi
Murat TOKSÖZ *	Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği
Necati ERSOY	İNTES – Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası
Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI	Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Polat GÜLKAN	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer MÜFTÜOĞLU	Başkent Üniversitesi
Sedat ÇAL	Hazine Müsteşarlığı
Serdar AKÜNAL	Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği

Sırrı BİLEN	AGE İnşaat A.Ş.
Oktay VARLIER	Alsim-Alarko San.Tes. ve Tic.Aş.
Yalçın DİKMEN	DSİ Genel Müdürlüğü

Komisyon üyesi olmadıkları halde çalışmalara büyük katkı sağlayan Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'ndan Ebru ÖLMEZ, Bülent YALAZI, Medine TUNA, Şirin Gülcen EREL'e; Hazine Müsteşarlığı'ndan Sevgi BOZ ve A. Figen SAFALI'ya; TÜİK'ten Aydın UZ ve Ebru ŞEN'e Komisyon adına şükranlarımızı sunarız.

** Bu üyeler Komisyon çalışmalarına katkıda bulunamamışlardır.*

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ 1

II. DURUM ANALİZİ

II.1. Dünyada (OECD, Dünya Ticaret Örgütü vb.) ve AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler 5
II.1.1.Dünyada İnşaat Sektörü 5
II.1.2. AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler 9

II.2. Dünyadan ve Ülkemizden İyi Uygulama Örnekleri 11
II.2.1. Alternatif Finansman Modelleri: Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Projeleri - PPP *(Public – Private Partnerships)* 12
II.2.1.1. PPP Modelleri 13
II.2.1.2. Türkiye'de PPP Uygulamaları 14
II.2.1.3. AB'de PPP Uygulamaları 14
II.2.2. Teknik Müşavirlik Hizmetleri 15
II.2.3. Yapı Denetimi 15
II.2.4. İnşaat Uygulamalarında Güvenlik ve Çevre Duyarlılığı 17

II.3. Türkiye'de Geçmişe Dönük Değerlendirme ve Çıkarılan Dersler 19
II.3.1. Sektör Hakkında Genel Değerlendirme 19
II.3.2. Geçmiş Deneyimler Bazında Temel Sorunlar 22
II.3.2.1. YURTİÇİNDE İNŞAAT SEKTÖRÜ
- Kamu Yatırımlarında Planlama Anlayışına Uyulmaması 22
- Kaynakların Kamu Projelerine Dengesiz Dağılımı ve Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Azaltılamaması 24
- İnşaat Sektöründe İmaj Sorunu 26
- İnşaat Sektöründe Kalite Sorunu 27
  - Yapı Üretim Sürecini Bütünüyle Ele Alan Bir Sistemin Kurulamamış Olması 28
  - Yapı Üretiminde Kalite, Kamusal Denetim Sorumluluğu ve Yapı Denetimi Sistemi Yetersizliği 30
  - Mesleki Yetkinlik ve Yeterlilik 32
  - Yapı Üretiminde İşgücü Eğitimindeki Eksiklikler ve Sorunlar 34
- Kamu İhale Mevzuatında Yaşanan Radikal Değişim ve Sorunlar 37
  - Kamu Yatırımlarında Finansman Sorunlarının Mesleki Yeterlik Kriterlerine Etkisi 38
  - Aşırı Düşük Teklifler ve Değerlendirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar 39
  - Kamu Yapım Sözleşmelerinde Sözleşme Yönetiminde Sorunlar ve Uyuşmazlıkların Giderilmesi 41

II.3.2.2. YURTDIŞI TEKNİK MÜŞAVİRLİK VE MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ
- Sektör potansiyeli 43
- Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerinde Koordinasyon ve Firma Yeterlikleri 44

- Teknik Müşavirlik Firmalarının Yurt Dışındaki Faaliyetlerinde Devlet Desteği 45
- Teminat Mektubu Temininde Karşılaşılan Sorunlar 45
- YDMH Politik Risk Sigortası Programı 46
- Yurtdışında Türk İşçisi İstihdamı 47

II.4. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler 47
II.4.1. Avrupa Birliği 48
II.4.2. Dünyada ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımlar 56

II.5. Uluslararası Yükümlülükler ve Taahhütler 57
II.5.1. Avrupa Birliği 57
II.5.2. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) 57
II.5.3. İkili Serbest Ticaret Anlaşmaları 59
II.5.4. Kyoto Protokolü 60

II.6. İlgili Taraflar ve Rolleri (Kamu, Özel, Sivil Toplum Kuruluşları vb.) 61

II.7. GZFT Analizi 63
II.7.1. Sektörün Güçlü Yönleri 63
II.7.2. Sektörün Zayıf Yönleri 65
II.7.3. Sektörün Fırsatları 67
II.7.4. Sektöre Yönelik Tehditler 69

III. AB'YE KATILIM SÜRECİNİN ETKİLERİ 72
III.1. İlgili Alanda/Sektörde Genel Hatlarıyla AB Müktesebatı 74
III.1.1. Genel Düzenlemeler 74
III.1.2. Kamu Alımları Direktifleri 75
III.1.3. PPP Düzenlemeleri 76
III.1.4. Yapı Malzemeleri Direktifi 77
III.2. AB Müktesebatına Uyumun Mevcut Düzeyi 78
III.2.1. Mesleki Yeterliliklerin Karşılıklı Tanınmasına Yönelik Düzenlemeler 79
III.2.2. Kamu İhale Kanununa Yönelik Düzenlemeler 79
III.2.3. PPP'lere Yönelik Düzenlemeler 80
III.2.4. Yapı Malzemelerine Yönelik Düzenlemeler 83
III.3. Tam Olarak Uyum Sağlanması Halinde Beklenen Etkiler 85
III.4. Diğer Ülkelerin Talep Ettiği ve Aldığı Derogasyonlar 88
III.5. Ayrıntılı Etki Değerlendirmesi Yapılması Önerilen Müktesebat 90

IV. GELECEĞE DÖNÜK STRATEJİ 92
IV.1. 2013 Vizyonu 92
IV.2. Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar 93
IV.3. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Öncelikler ve Tedbirler 93

V. UYGULAMA STRATEJİLERİ 95
V.1. Mevzuat Düzenlemeleri 96
V.2. Kurumsal Düzenlemeler 96
V.3. Mali Kaynaklar 97

V.4. İnsan Kaynakları 97
V.5. Kısa Vadeli Stratejiler 97

VI. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME 99
VI.1. Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi (Matris şeklinde) 99
VI.2. Dokuzuncu Kalkınma Planı Açısından Temel Yansımalar 103

KAYNAKÇA 107

EKLER 109

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Orta Vadede Dünya Ekonomisinin Görünümü

Tablo 2 - Dünya Ekonomisinde Yatırım Ve Tasarruf

Tablo 3 - Türkiye, AB, ABD ve Japonya'da Kamu Sabit Sermaye yatırımlarının GSYİH İçindeki Payı,

Tablo 4 - İnşaat Sektörünün GSMH'daki Payı

Tablo 5- Tablo 5 - 1994-2004 döneminde GSMH ve İnşaat Sektörü Paylarındaki Gelişmeler

Tablo 6 - Türk Müteahhit Firmalarının 2003 - 2005 Yılları Arasında Yurt Dışında Üstlendikleri Projeler

Tablo 7 - Türkiye'de Kamu Yatırımları 2000–2005

Tablo 8 - Yıllar İtibariyle Kamu Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Tablo 9 - Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Dünya Ekonomisi Tahminleri

Tablo 10 – Bazı AB Ülkelerinde Makroekonomik Göstergeler

Tablo 11 - AB'de İnşaat Sektörünün Ciro Değerleri

Tablo 12 - AB İnşaat Sektöründe İstihdam Verileri

Tablo 13 – 2002-2004 Yılları İçin Yapı Kullanma İzin Belgeleri Endeksi

Tablo 14- AB Ülkelerinde Yabancı Sermaye Verileri

Tablo 15 - Maastricht Mali Kriterleri ve Türkiye

Tablo 16 – 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye'nin Ortalama Büyüme, Enflasyon ve Reel Faiz Tahminleri

Tablo 17 – 2005-2014 yılları Arasında İnşaat Sektöründe İnşaat Ruhsatları, Katma Değer ve İstihdam Beklentileri

Tablo 18- Büyük Ekonomilerin 2003 yılı İtibariyle Dünyadaki Payları

Tablo 19 – Aday Ülkelerde İstisna Uygulamaları

1. GİRİŞ

Bir bütünün olmazsa olmaz parçalarını oluşturan "Mühendislik", "Mimarlık", "Teknik Müşavirlik" ve "Müteahhitlik", İNŞAAT SANAYİİ'nin hizmet üreten paydaşlarını tanımlamakta ve "*inşa etme*" faaliyetinin en önemli teknik hizmet bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu hizmetlerin çağdaş standartlarda ve mesleki ahlak kurallarına uygun şekilde yerine getirilmesi, inşaat sektörünün sağlıklı gelişmesi ve ülke kalkınmasına en yüksek katkının sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

İnşaat üretim süreci insanın var olması ile başlamış, ihtiyaçların çeşitlenmesi ise inşaat üretiminin de farklılaşmasını beraberinde getirmiştir.

Günümüzde "inşaat" sadece çevrenin inşa edilmesini değil, bakım, onarım ve işletilmesine katkıda bulunan faaliyetlerin tümünü içerecek şekilde değerlendirilmektedir. İnşaat üretimi artık sadece yapının üretimi olarak algılanmamakta; çevreyle dost, sosyal sorumluluk taşıyan, sosyal yaşama, toplumsal yapıya doğrudan etki eden, saydam ve sürdürülebilir üretim anlamına gelmektedir.

Toplumsal, sosyal ve ekonomik hedeflere, doğru şehir ve inşaat planlamaları ile ulaşılabileceği açıkça görülmüştür. Kentsel alanların tasarım biçiminin suç oranını ve anti-sosyal davranışları arttırıcı veya caydırıcı rol oynayabildiği bilinmektedir. Sektör sadece somut olarak yapıyı inşa etmekle kalmamakta, inşa ettiği yapılarla ekonomik ve sosyal çevre üzerinde itici ve belirleyici bir güç yaratmaktadır. İnşaat sektörünün göz ardı edilen sosyal katma değerini de esasen bu dolaylı ama etkin gücü oluşturmaktadır. Bu yüzyılda inşaat; sadece taş, tuğla ve çimento değildir. Yaşam konforunu yaratandır; üretendir.

Ülkemiz gelişen, buna bağlı olarak ihtiyaçları artan bir ülke konumundadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, gelişimin ana eksenini ise kaçınılmaz olarak "inşaat" oluşturmaktadır. Barajlar, enerji üretim tesisleri, yollar, havaalanları, kentsel mekânlar, fabrikalar, hastaneler ve diğer tüm yaşamsal mekânlar ile o mekânları yaşanılır kılabilecek tüm altyapının ilk adımı "inşaat"la atılmaktadır. Geleceğe güvenle yürüme kararlılığında olan bir ülke, bu yürüyüşüne hiç şüphe yok ki "inşaat"la başlayacaktır.

Bu temel yaklaşımlarla, önümüzdeki yedi yıl içinde sektörün ilerleyeceği ve ülkemiz için açabileceği yollara ışık tutmak Komisyon'un temel çabasını oluşturmuştur.

Türk inşaat sanayi çok büyük bir potansiyeli içinde barındıran, ancak özellikle yurt içinde son dönemde hızlanan konut yatırımları hariç tutulduğunda "yedekte bekleme" konumunda olan bir sektördür.

*Türkiye'de, özellikle son yıllarda iç pazarın daralması ile daha çok sayıda müteahhitlik ve teknik müşavirlik firması yurtdışındaki işlere yönelmiştir. 1970'li yıllarda Libya ile başlayan yurtdışı pazarlara açılım, bugün 63 ülkede, 3000 civarında projeyi ve DTM 2005 yılı sonu açıklamalarına göre bu güne kadar gerçekleştirilmiş 70 milyar dolarlık bir "**hizmet ihracatını**" ifade etmektedir.*

Hiçbir öz kaynağı tüketmeden katma değer yaratan yurtdışı müteahhitlik hizmetleri, mal ihracatına tanınan teşviklerin tümünden mahrum bir şekilde, ülkemizi uluslararası alanda başarıyla temsil etmekte, döviz kazandırmakta, Türk işçisine yurtdışında istihdam olanağı yaratmakta, yeni teknolojileri kullanmakta, farklı ülke firmaları ile ortaklıklar kurmak suretiyle deneyim alanlarını genişletmekte, inşaat malzemeleri başta olmak üzere Türk ihraç ürünlerine pazar yaratmaktadır.

Sektöre girdi sağlayan ve faaliyetlerini bu sektördeki gelişmelere bağlı olarak devam ettiren diğer sektörlerin katkısı da dikkate alındığında inşaat sektörünün GSMH içindeki payının yaklaşık yüzde 30 seviyesinde olduğu görülmektedir.

İnşaat sektörü, kendisine bağlı 200 den fazla alt sektörün ürettiği mal ve hizmete talep yaratan konumunda olup, bu yaygın etki, sektörün "ekonominin lokomotifi" olma vasfının en temel göstergesidir.

İnşaat, istihdam gücü yüksek sektörlerin başında gelmektedir. TÜİK istihdamın sektörel dağılımı verilerine göre tarım, hizmetler ve sanayi sektörüyle birlikte istihdamı oluşturan dört ana sektörden biri inşaattır. 2001-2005 arasında tarım sektörü hariç istihdamda bulunan ortalama 14 milyon kişinin, 1 milyonu inşaat sektöründedir. Bu kapasite, vasıflı işgücü kadar vasıfsız işgücünü de kapsamaktadır. İşsizliğin Cumhuriyet tarihinin en yüksek seviyelerine ulaştığı içinde bulunduğumuz günlerde sektörün bu gücünden yararlanılması istihdam sorununun çözümü için en hızlı sonuca ulaşılacak yollardan biri olarak değerlendirilmektedir.

İngiltere'de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, ortalama yeni bir evde 150 farklı meslek kolunu ilgilendiren 23.000 parça bulunmaktadır. Hiçbir ekonomik faaliyetin bu kadar çok doğrudan ya da dolaylı etki doğurma gücü olmadığı dikkate alındığında sektörün lokomotif gücünün, gelişmekte olan ülkeler için vazgeçilemez değeri daha açık olarak ortaya çıkmaktadır.

1994-2004 arasındaki on yıllık dönemde GSMH'da ortalama büyüme oranı TÜİK tarafından açıklanan verilere göre yüzde 3,24 iken, aynı dönemde inşaat sektörü 1,71 oranında küçülmüştür Kredi faizlerinin düşmesi ve bankacılık sisteminde uzun vadeli konut finansmanına menkul kıymetleştirme imkanı getirerek yeni kaynaklar yaratacak kanun tasarısının da etkisiyle inşaat sektörü 2005 yılı sonunda yüzde 21,5 oranında büyümüştür. Sevindirici olan bu büyüme, esasen konut üretimi temeline dayalı olması ve büyük ölçüde de bununla sınırlı kalması nedeniyle aynı zamanda da düşündürücüdür.

Yüksek oranlı - istikrarlı büyüme ve beraberinde istihdam yaratma ihtiyacı her zamankinden daha fazla olan Türkiye ekonomisi için, inşaat sektörünün önemi artmaya devam edecektir.

Komisyon raporunda yer verilen kalitenin yükseltilmesi hedefine ulaşılmasıyla ülkemiz tüketicisi daha konforlu, modern tekniğin gereklerine uygun tarzda tasarlanmış ve üretilmiş, can ve mal emniyetini sağlayan, doğal afet etkilerine dayanıklı konutlara sahip olacak, eğitim tesisleri, hastaneler ve kamu hizmet binaları diğer ülkelerde olduğu gibi yıllarca hizmet verecek ve milli kaynakların israfının önüne geçilmiş olacaktır.

Halen başlangıcında bulunduğumuz AB üyelik sürecinin yaratacağı risk ve fırsatlar sektörün tüm tarafları itibariyle çok iyi analiz edilmelidir. Üyelik sürecinde karşı karşıya kalınacak risklerin iyi yönetilmemesi, son derece "kırılgan" yönleri de bulunan sektörde kalıcı hasarlar yaratma olasılığını taşımaktadır.

Bu çerçevede, İhtisas Komisyonu'nun birinci işlevi inşaat sektörünün mevcut durumunu ve sorunlarını belirlemek, bunlara Türkiye'nin kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri çerçevesinde çözümler önermektir. Bu önermede temel belirleyiciler ise sektörün potansiyeli, bunun hangi şartlarda optimum kullanılabileceği ve bu potansiyeli arttıracak faktörlerdir.

İnşaat sektörünün gelişmesinde hükümet politikalarının, uluslararası kredi kuruluşlarının, politika ve ekonomiyi etkileyen kararlarının doğrudan etkisi bulunmaktadır. Yatırım kararını

veren ya da onu finanse eden otoritenin tercihi bu alanda faaliyette bulunan firmaları doğrudan etkilemektedir.

Önümüzdeki yedi yıl içinde sektörle ilgili alınacak düzenleyici ve belirleyici kararlarda, raporda vurgulanan temel stratejilerin karar alma süreçlerinde dikkate alınması ve uygulamaya geçirilmesi Komisyon çalışmalarının ana hedefleri arasında yer almaktadır.

Komisyonumuzun çalışma alanı perspektifinde hedef; yedi yıl sonra genç ve dinamik nüfusunun enerji, su, ulaşım, tarım vb. tüm altyapı ihtiyaçlarını çağdaş standartlarda tamamlamış, doğal afet dayanımı sağlanmış yapılara sahip, planlı kentsel mekânlar üretmiş bir Türkiye'dir. Bu hedef doğrultusunda kalite ve nitelik sorununu sektör temsilcileri arasında ve üretim sürecinde çözmüş, uluslararası pazarlarda sadece maliyet bazlı değil teknoloji, kalite ve verimlilik bazında rekabet edebilen bir Türk inşaat sanayi için temel gerekliliklere raporumuzda yer verilmiştir.

Türk insanının yaşam güvenliğini ve konforunu sağlama sorumluluğu altında bulunan inşaat sanayi bu görevini yerine getirebildiği ölçüde geleceğine güvenle bakacaktır.

II. DURUM ANALİZİ

II.1. Dünyada ve AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler

II.1.1. Dünyada İnşaat Sektörü

Orta vadede dünya ekonomisinin genel görünümüne baktığımızda; gelişmekte olan ülkelerin 2007–2010 yılları ortalaması olarak büyüme artışı beklentisinin gelişmiş ülkelere göre yaklaşık iki kat olduğu, aynı ilişkinin TÜFE artışlarında da varlığını gösterdiği gözlenmektedir.

Tablo – 1: Orta Vadede Dünya Ekonomisinin Görünümü

	2003-06 Dört Yıl Ortalama	2004	2005	2006	2007-2010 Dört Yıl Ortalama
Büyüme %					
Dünya	4,4	5,1	4,3	4,3	4,3
Gelişmiş Ülkeler	2,6	3,3	2,5	2,7	2,9
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,6	7,3	6,4	6,1	5,8
TÜFE Artışı (%)					
Gelişmiş Ülkeler	2,0	2,0	2,2	2,0	2,1
Gelişmekte Olan Ülkeler	5,8	5,8	5,9	5,7	4,8
Faiz Oranları (%)					
6 Aylık Reel LIBOR	0,5	-0,8	1,1	2,5	2,7
Dünyada Uzun Vadeli Reel Faiz Oranı	2,1	1,9	1,8	2,6	3,0
Cari Hesap/GSYİH (%)					
Gelişmiş Ülkeler	-1,1	-1,0	-1,3	-1,4	-1,4
Gelişmekte Olan Ülkeler	3,3	2,7	4,1	4,5	3,2
Toplam Dış Borç/GSYİH (%)					
Gelişmekte Olan Ülkeler	34,2	35,7	31,9	30,0	27,6

Kaynak: IMF World Economic Outlook 2005

Dünya ekonomisinde yatırım ve tasarruf ilişkisi irdelendiğinde, dünya genelinde tasarrufların GSYİH'ya oranının, yatırımlara ayrılan payla paralel seyrettiği, gelişmiş ülkelerde ise yatırımların GSYİH oranının daha ağır bastığı gözlenmektedir.

Tablo 2 - Dünya Ekonomisinde Yatırım ve Tasarruf

(GSYİH'ya oranı %)		2003	2004	2005	2006	2007-2010 Ortalama
Dünya	Tasarruf	20,9	21,5	22,1	22,4	22,6
	Yatırım	21,1	21,9	22,2	22,4	22,8
Gelişmiş Ülkeler	Tasarruf	19,2	19,5	19,5	19,6	19,8
	Yatırım	19,9	20,6	20,8	20,9	21,2
	Net Borç Verme	-0,8	-1,1	-1,3	-1,3	-1,3
ABD	Tasarruf	13,4	13,4	13,7	13,7	14,1
	Yatırım	18,5	19,6	19,8	19,8	20,2

	Net Borç Verme	-5,0	-6,2	-6,1	-6,1	-6,1
Euro Bölgesi	Tasarruf	20,7	21,1	21,0	21,0	21,4
	Yatırım	18,8	19,2	19,3	19,4	19,5
	Net Borç Verme	2,0	2,0	1,7	1,6	2,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	Tasarruf	27,7	29,3	30,9	31,3	30,6
	Yatırım	25,9	26,9	26,9	27,0	27,5
	Net Borç Verme	1,8	2,5	4,0	4,3	3,1

Kaynak: IMF World Economic Outlook 2005

ABD'de tasarruf edilenden fazlasının yatırıma dönüştürüldüğü, euro bölgesinde ise bu ilişkinin tam tersine işlediği görülmektedir.

Tablo 3 - Türkiye, AB, ABD ve Japonya'da Kamu Sabit Sermaye yatırımlarının GSYİH İçindeki Payı, *Yüzde* [(1)]

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB-15 Ortalama	2,7	2,9	2,8	2,9	2,8	2,8
AB-10 Ortalama (yeni üyeler)	2,9	3,1	3,5	3,3	3,4	3,3
AB-25 Ortalama	2,8	2,9	3,1	3,0	3,0	3,0
▪ *Lüksemburg*	*3,8*	*4,4*	*5,1*	*4,9*	*4,8*	*5,1*
▪ *Yunanistan*	*4,1*	*4,0*	*3,6*	*4,0*	*4,1*	*3,3*
▪ *İrlanda*	*3,6*	*4,3*	*4,2*	*3,9*	*3,8*	*3,6*
▪ *İspanya*	*3,1*	*3,5*	*3,7*	*3,6*	*3,6*	*3,7*
▪ *Portekiz*	*3,8*	*4,0*	*3,3*	*3,3*	*2,4*	*3,3*
▪ *Polonya*	*2,5*	*3,5*	*3,6*	*3,4*	*3,5*	*4,2*
ABD	2,6	2,7	2,8	2,7	3,3	3,2
Japonya	5,1	4,9	4,7	4,2	3,3	3,3
Türkiye	4,5	4,7	4,6	3,6	3,1	3,8

[(1)] Genel Devlet tanımı esas alınmıştır.
Kaynak; AB ülkeleri için; Avrupa Komisyonu, Economic Forecast (Spring 2005) sayfa 122, Türkiye 2000-2003 dönemi için; 2004 yılı katılım öncesi ekonomik program, sayfa 19, 2004-2005 dönemiDPT 2006 yılı programı

Ülkemiz, AB üyesi 25 ülke ile kıyaslandığında, nüfus büyüklüğü itibarıyla Almanya'dan sonra ikinci, yüzölçümü itibarıyla ise birinci sırada bulunmaktadır. 2000–2005 döneminde genel devlet kapsamındaki Kamu Sabit Sermaye Yatırımlarının (KSSY) GSYİH içindeki payı dikkate alındığında, ülkemizde AB üyesi ülkelerin geneli ile ABD'den daha yüksek, bazı AB üyesi

ülkeler ile Japonya'ya yakın veya bazı yıllarda onlardan daha az oranda KSSY gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak, söz konusu ülkelerin, mevcut gelişmişlik seviyelerinin Türkiye'den ileride, alt yapı ihtiyaçlarının büyük ölçüde tamamlanmış olduğu, ekonomik ve sosyal göstergeler itibarıyla oldukça iyi durumda bulunduğu ve gerek kişi başına gerekse km² başına Türkiye'den daha fazla KSSY yapıldığı görülmektedir. Örneğin, 2003 yılı itibarıyla, cari fiyatlarla 8,9 milyar dolarlık genel devlet KSSY ile Türkiye, 25 AB üyesi ülke içinde 8'inci sırada bulunurken, kişi başına 126 dolar KSSY ile 25'inci sırada, km² başına 11.424 dolar KSSY ile 23'üncü sırada bulunmaktadır.

Dünya inşaat sektörü son yıllarda inişli çıkışlı bir görünüm sergilemektedir. 1999 yılındaki hızlı büyümeden sonra, 2000 yılında inşaat sektörü yüzde 6 küçülmüş ve hacmi 3,6 trilyon dolardan 3,4 trilyon dolara gerilemiştir. Bu durum 2001 ve 2002 yıllarında devam etmiş ve pazarın büyüklüğü 3 trilyon dolara kadar düşmüştür. 2003 yılında az da olsa toparlanmaya başlayan sektörün önümüzdeki yıllarda daha olumlu bir performans sergileyeceği tahmin edilmektedir.

Dünya inşaat sektöründeki yaklaşık 3 trilyon dolarlık üretimin yüzde 72'si dünya ekonomisine de yön veren ilk on ülkede gerçekleşmektedir. Üç büyük ülke ABD, Japonya ve Almanya'nın 2000–2002 arasında yaşadığı durgunluk sektörü olumsuz yönde etkilemiştir. 2003 yılından itibaren Amerika ve Almanya ekonomileri büyüme işaretleri gösterirken, Japonya'nın hala durgunlukta bulunması, yaşadığı finansal krizlerin etkilerinden tam anlamıyla kurtulamamış olan Güney Amerika ülkeleri ve Afrika kıtasındaki politik istikrarsızlık dünya inşaat sektörünün gelişme hızını da olumsuz etkilemektedir.

Dünyanın muhtelif bölgelerinde, inşaat sektörünün hızlı bir büyüme potansiyeli olduğuna dair güçlü işaretler bulunmaktadır. "*Global Insight*" dergisinin 2003 raporuna göre, dünya ekonomisindeki inşaat yatırımlarının 2004 – 2012 döneminde yıllık ortalama yüzde 5 büyümesi beklenmektedir. İnşaat sektöründe en hızlı büyüme beklenen ülkeler Çin ve Hindistan olarak görünmektedir. Bu ülkelerde 2004 – 2012 döneminde beklenen ortalama büyüme oranları sırasıyla yüzde 7.9 ve yüzde 9.2'dir. Çin'de büyüyen iş hacmi ve şehirlere artacak göç sonucu

hem altyapı ve sınaî yatırımları, hem de konut yatırımlarının hızlı büyüme göstermesi beklenmektedir.[1]

EIC (*European International Contractors* – Avrupa Uluslararası Müteahhitler Birliği) geçtiğimiz dönemde tüm dikkatini Çin'e yoğunlaştırmıştır. 2001 yılında, Çin inşaat sektöründe kendi pazarını dış rekabete açmak yönünde taahhütte bulunmuştur. Ancak, Çin'in inşaatla ilgili Bakanlığı tarafından Eylül-2002'de yeni bir düzenlemenin yayınlanmasını takiben, Avrupalı müteahhitler pazara girişte yeni engellerle yüz yüze gelmişlerdir.

15 Ekim 2003 tarihinde Kahire'de CICA (*Confederation of International Contractors' Associations,* Uluslararası Müteahhitler Birlikleri Konfederasyonu) tarafından yapılan Konferansta, ihalelerde saydamlık ve ahlaki yönetim konusu tartışmaya açılmıştır. "Saydamlık/Şeffaflık ve Ahlaki Yönetim" inşaat sektörünün imajının ve performansının geliştirilmesinde temel konular olarak belirlenmiştir.

Aynı Konferansta, "Şeffaflık ve Ahlaki Yönetim" ilkelerinin yükseltilmesi için çalışmaların sürdürülmesi gerektiği, yolsuzlukla mücadelede en güçlü aracın "ihalelerde şeffaflık" olduğu vurgulanmıştır.

CICA 2005 yılından itibaren aşağıdaki üç esas konu üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırmıştır.

- Yeni ihale dokümanları ve İnşaat İşleri Sözleşmeleri Genel Koşulları (FIDIC 1999 'Kırmızı Kitap' temel alınarak)
- Kalite Güvence Sistemi
- Geç ödemeler.

Dünya Ticaret Örgütü üyesi olmayan ülkeler, Çok Taraflı Kalkınma Bankaları (MDB-*Multilateral Development Banks*) tarafından finansman sağlanan projelerde uluslararası düzeyde sadece şeffaflık ilkesini takip etmekle yükümlüdürler. Çok Taraflı Kalkınma Bankaları tarafından alınan düzenleyici önlemlere rağmen, ihale sürecinin tüm aşamalarındaki ihlaller hakkında ciddi şikâyetler mevcuttur.[2]

---

[1] *İnşaat Sektörü Stratejik Planı, Prof. Dr. Hurşit GÜNEŞ, Doç. Dr. Erhan ASLANOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Sadullah ÇELİK, TMB Yayınları, Ankara 2004, s.12 vd.*

[2] *www.cica.net/presentation, CICA Konferansı / Kahire, 15 Ekim 2003, Dördüncü Bölüm:"İhalelerde / Alımlarda Saydamlık ve Etik Yönetim" Prof. Dr.-Ing. Thomas Rogge CICA ve FIEC Şeref Başkanı*

Müşavir Mühendisler Uluslararası Federasyonu – FIDIC tarafından üyeleri arasında yapılan bir anket doğrultusunda yayınlanan raporda, dünyada teknik müşavirlik sektörünü etkileyen temel eğilimlerin; artan altyapı ihtiyaçları, kamu kurumlarının müşavirlik hizmetini dışarıdan temin etmeleri (*in house* yerine *outsourcing*), yeni ihale model ve uygulamaları (DB, BOT, PPP) ve globalleşmenin etkisiyle firmaların ortaklık ihtiyacı olarak belirlenmiştir.[3] Aynı raporda sektörü etkileyen temel tehditler olarak ise fiyat rekabeti ve düşük bedeller ifade edilmekte, müşavirliğin proje kalitesi üzerindeki öneminden hareketle yatırımcı idarelerin müşavir seçiminde Kalite Esaslı Seçim (*Quality Based Selection*) yöntemi uygulaması gerektiği vurgulanmaktadır.

II.1.2. AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler

AB'de inşaat, bir trilyon Euro tutarında cirosu olan büyük bir sektör konumundadır. Avrupa GSYİH'sının yüzde 10'undan fazlasını oluşturmakta ve 12 milyon kadar kişiye iş yaratmaktadır. Sektörün kaynak kullanımı hammadde ve su kaynakları itibariyle toplam kullanımın yüzde 40'ına karşılık gelmektedir.

Avrupa vatandaşları için önem taşıyan sürdürülebilir gelişmenin başarılmasında *"inşaat"* merkezi konuma sahip bir sektör olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde sektörün karşı karşıya bulunduğu çevre sorunları: enerji verimliliğinin arttırılması suretiyle sera etkisi yaratan gaz atıklarının azaltılması; sanayi kirliliği altındaki alanlar için çözüm üretilmesi; hammadde kaynakları, yeşil alanlar ve su gibi doğal kaynakların korunması ve kentsel ihtiyaçlarla ekosistemler arasında denge kurulmasıdır.

Planlanmış, hedeflenmiş, inşa edilmiş çevrenin yaratılması, yönetimi ve geliştirilmesi kısa ve uzun dönemde, AB için sorunları ve fırsatları bir arada içermektedir. Bu durum ise toplumsal, çevresel ve ekonomik konuların çok geniş bir yelpazede birleştirilerek ele alınmasını gerektirmektedir. Bu konuları ele almak ekonomik gelişme ve sürdürülebilir büyüme açısından olduğu kadar Avrupa vatandaşlarının yaşam kalitelerinin yükseltilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Avrupa inşaat sektörünün önümüzdeki dönemde çözüm üretmesi gereken temel sorunları bulunmaktadır.

[3] *Engineering Our Future 2004, A FIDIC Report, October 2004*

Birincisi 21nci yüzyıl insanının ihtiyaç ve beklentilerine uygun inşa edilmiş çevre yaratılmasıdır. Avrupa'da, her bireyin ortalama olarak yaşamının yüzde 80'i binaların içinde geçmektedir. Bu nedenle yapıların, insanların rahatça yaşamalarına, iş ve serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmelerine elverişli bir çevre sunmasına önem verilmektedir. Sağlıklı, rahat, kolay erişilebilir, kontrol edilebilir, kullanışlı ve güvenli iç mekânların üretilmesi verimlilik, sağlık harcamaları ve yaşam kalitesi üzerinde yarattığı etkiler nedeniyle çok büyük ekonomik ve sosyal yararlar sağlamaktadır. Öte yandan Avrupa'nın inşa edilmiş çevresi demografik bir sorunla da karşı karşıya bulunmaktadır. 2020 yılında Avrupa nüfusunun üçte bir kadarı 60 yaşın üzerinde olacaktır. İnşa edilmiş çevre bu değişime "*herkese uygun*" tasarım ve uygulamayı kapsayan bir değer ölçüsü değişikliği ile karşılık vermek ve inşa edilmiş çevrenin tüm Avrupa vatandaşlarına hizmet etmesini sağlamak durumundadır.

Sel (muhtemel iklim değişikliğine bağlı), deprem ve fırtına gibi tabii afetler ile yangına sebep olan patlayıcılar ve terörist etkiler gibi insanın neden olduğu dış tehlikeler konusunda duyarlılık yükselmektedir. İnşa edilmiş çevrenin bu riskleri dikkate alması gerekmektedir.

Toplum giderek daha mobil hale gelmekte, mevcut ulaşım altyapısı aşırı bir talebe, yapılar ve malzemeler ise daha büyük yüklere maruz kalmaktadır. Ama aynı zamanda Avrupa'nın tarihi kent ve kırsal alan karakteri de korunmak istenmektedir. İhtiyaç ve beklentilerdeki bu değişim ise yeni teknolojiler ve tasarım yaklaşımları kullanılmak suretiyle modern ihtiyaçlar ile kültürel miras arasında uzlaşmayı sağlayacak inşaat uygulamalarını gerektirmektedir.

Değişim kentsel düzeyde de devam etmektedir. Günümüzde Avrupa nüfusunun yüzde 80'i kentlerde yaşamaktadır. Ancak, kirlilik ve kent merkezlerindeki düşük yapı kalitesi nedeniyle insanlar giderek artan oranlarda kent çevresindeki alanlarda yaşamayı tercih etmektedir. Bu "kentsel yayılma" olgusu da kent merkezine günlük gidiş geliş ihtiyacını azaltacak çok işlevli yerleşmelerin yaratılması ve eski kent merkezindeki altyapı ile binaların yenilenmesi için yaratıcı çözümleri gerektirmektedir.

Diğer taraftan eğer Avrupa, Kyoto Anlaşması hükümlerine uyacak ve sera etkisi yaratan gaz emisyonlarını önemli ölçüde azaltacak olursa, sadece yeni binalara yoğunlaşmak yeterli olmayacak, mevcut yapı stokunda da enerji verimliliğini arttırıcı tedbirler alınması gerekecektir. Bu durum ise pek çok sorunu beraberinde getirecektir.

Yukarıda özetlenen sosyal ve ekonomik içerikli konulara ve çevre açısından yapılması gerekenlere ek olarak inşaat sektörü kendi iç sorunlarına da çözüm üretmek durumundadır. AB'de toplam sanayi üretiminin dörtte biri inşaat sektöründe yer almaktadır. Öte yandan sektör gittikçe artan bir küresel rekabetle karşı karşıya bulunmakta, düşük kar marjları ile çalışmakta, ağırlıklı olarak 10 kişiden daha az eleman çalıştıran küçük işletmelerden oluşmaktadır. İnşaat sektöründeki istihdamın yüzde 90'ından fazlası 10'dan daha az eleman çalıştıran küçük firmalarca yaratılmaktadır. Sektörün bu nitelikleri iletişime, yeni gelişmelere ayak uydurulmasına ve yeni bilgi üretimine yatırım yapılmasına engel oluşturmaktadır. İnşaat sektörünün tüm beklentilere cevap verebilmesi için yeniden yapılanmaya, süreçlerini değiştirmeye ve ilişkilerini yeniden oluşturmaya ihtiyacı bulunmaktadır.[4]

İnşaat sektörünün ana üretim alanlarından biri olan "asfalt ve yol" uygulamaları konusunda Avrupa'daki durum ve eğilimlere bakıldığında; yol yapımında devletin halen en önemli işveren konumunu koruduğu, Kamu-Özel Sektör Ortaklığı modeline birçok Avrupa ülkesi tarafından sıcak bakıldığı, AB kalite standartlarının belirlenmiş olması nedeniyle sektörde kalite yönetim sertifikasyonunun öneminin arttığı, çevre duyarlılığı yüksek olan teknolojilere önem verildiği, performans esaslı şartnamelerin yürürlüğe girdiği, kalite temini, yeniliklerin uygulanması vb. konularda sorumluluğun giderek karayolu kuruluşlarından müşavir ve müteahhitlere geçtiği, asfalt endüstrisinde kullanılan makine ve ekipmanlarda tam otomasyon sistemlerine geçilmeye başlandığı gözlenmektedir.[5]

II.2. Dünyadan ve Ülkemizden İyi Uygulama Örnekleri

Giriş

Komisyonumuzun çalışma konusunu ilgilendiren alanda iyi uygulama örnekleri başlığı altında, dünyada hızla gelişmekte olan ve pek çok türevi bulunan yeni finansman yöntemlerinden Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Projelerine, tespit edilebilen bazı farklı finansman yöntemlerine, müşavirlik hizmetleri uygulamalarına, yapı denetim uygulamaları başlığı altında Fransız ve İngiliz sistemine ve ülkemizden de dünya inşaat üretim sürecinde gittikçe önem kazanan iş sağlığı ve güvenliği ile çevre duyarlılığı uygulama örneklerine yer verilmiştir.

---

[4] *İnşaat Sektörü Stratejik Planı, Prof.Dr.Hurşit Güneş, Doç.Dr. Erhan Aslanoğlu, Yrd.Doç.Dr. Sadullah Çelik, TMB Yayınları, Ankara 2004,s.12 vd.*

[5] *Avrupa Asfalt Üstyapı Birliği'nce yapılan araştırma sonuçları -2002*

II.2.1. Alternatif Finansman Modelleri:

Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Projeleri- PPP (Public – Private Partnerships)

Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Projeleri - PPP, geleneksel olarak doğrudan kamu tarafından üretilen ya da temin edilen mal ve hizmetlerin özel sektör ortaklığı ile sağlanmasını amaçlayan bir yöntemi ifade etmektedir. Bu yöntem projelerin tümüyle özel sektör tarafından finanse edilemediği durumlarda, ticari finansal analiz ile toplumsal fayda-maliyet analizi arasında kalan farkın kamu sektörü tarafından kapatıldığı bir finansman modeli, bir iş ortaklığı düzenlemesidir.

Bu model, ulaştırma, haberleşme, enerji, sağlık, eğitim ve belediye hizmetleri gibi çok farklı yatırım alanlarında uygulanmaktadır.

Bu model ile temel olarak kamunun küçültülmesi, proje risklerinin taraflarca paylaşılması, her alanda rekabet ve katma değer yaratılması, kullanıcının yüksek kaliteyi mümkün olan en düşük maliyetle satın alması amaçlanmaktadır.

Bu modelin iyi uygulama örneği olarak öne çıkmasındaki temel sebep, dünyada PPP ile yapılan projelerin yüzde doksanının öngörülen süre ve bütçe içerisinde tamamlanmasıdır.[6]

PPP uygulamaları, özellikle Fransa ve İngiltere'de uzun bir geçmişe sahiptir.

1985-1990'lı yıllarda, PPP'nin bir uygulaması olan Yap-İşlet- Devret Modellerine ilgi oldukça yoğundu. Bu durum 1980'li yıllarda meydana gelen krize çözüm olabilecek yollardan biri olarak görülmüş ve bu nedenle de gelişmekte olan ülkelerde geniş ölçüde uygulama alanı bulmuştur.

Modelin en uzun süredir uygulanmakta olduğu İngiltere'de bu yöntemle, 2003 yılı itibariyle toplam 64 milyar dolar tutarında 563 proje gerçekleştirilmiştir.

AB üyesi ülkelerin bazılarında yoğun olarak kullanılan PPP'ye yönelik olarak, "Kamu Sözleşmeleri ve İmtiyazlar hakkında Topluluk Hukuku ve Kamu Özel Ortaklıkları Hakkında Yeşil Kitap" AB Komisyonu'nca 30.04.2004 tarihinde çıkarılmıştır. Bu düzenleme ile AB bu yöntemle yapılacak kamu alımları ve imtiyazlar konusundaki uygulamaların AB hukuku karşısındaki durumları ve Topluluk düzeyinde genel düzenleme imkânları araştırılmaktadır.

[6] *TürkMMMB, Kamu Özel Sektör Ortaklığı Konferansı, 9 Aralık 2004, Haluk DOĞANÇAY Sunumu*

PPP ile ilgili mevzuatta kamu-özel projesi, teşvikler, proje sözleşmeleri, kamu kazanımları, özelleştirme, vergi ve harçlar, tüketicinin korunması, iflas vb. pek çok alt konu düzenlenmektedir.

Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası'nın da bu yöntemin yaygınlaştırılması, politika ve hukuki çerçevenin belirlenmesi konusunda çalışmaları bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler 2005 yılı SKK-14 toplantılarında kalkınma için öngörülen ağırlıklı unsur kamu-özel ortaklıklarının geliştirilmesi olmuştur.

Ülkemizde de son dönemde Hazine Müsteşarlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı gibi çeşitli kurumlar tarafından modelin hayata geçirilmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Modelin uygulamaya konulması yatırımların hayata geçirilmesinde yeni imkânlar yaratacaktır.

Altyapı ihtiyaçlarının karşılanması için dünyada alternatif finansman yöntemleri uygulanmaktadır.

Diğer bir alternatif finansman modeli uygulaması ise, yol yapım ve bakımlarına ilişkindir. Bu yöntemde, yol kullanıcılarından alınan dolaylı vergilerin bir kısmından oluşturulan fonlarla finanse edilerek sürdürülebilir kaynak yaratma stratejisi başta ABD olmak üzere bazı AB ülkelerinde de benimsenmektedir. Örneğin ABD'de; akaryakıt vergisinden, araç tescil ücretlerinden, kamyon satış ve kullanım vergilerinden, yolcuların kullandığı tesislerden alınan paylarla oluşturulan fonlar karayolu ve havaalanı ulaşım projelerinin finansmanında kullanılmaktadır.

II.2.1.1. PPP Modelleri

Tüm dünyada uygulanan PPP'ler üç ana grupta gelişim göstermiştir; bunlar Geleneksel Kamu İhale Modelinde Özel Sektör Katılımı; Ortak Proje Geliştirme ve Yatırım Olanakları Yaratan Özel Sektör Katılımı ve Özel Sektörün Tam Katılımı'dır[7].

1- Geleneksel Kamu İhale Modelinde Özel Sektör Katılımı: Mal sahibi kamu sektörü olup sadece belirli işletme sorumluluklarının özel sektöre devredilmesini kapsamaktadır.

- *Hizmet Sözleşmeleri*
- *İşletme ve Yönetim Sözleşmeleri*

[7] *Bkz. Ek – 1: PPP modelleri hakkında ayrıntılı bilgi ve AB'de PPP uygulamaları tablosu*

- *Kiralama*

2- Ortak Proje Geliştirme ve Yatırım Olanakları Yaratan Özel Sektör Katılımı: Devlet tarafından finanse edilen projelerin özel sektör tarafından da finanse edilerek yapılabilmesidir. Böylece devletin kaynak yaratabilmek için askıya alınmış olan ancak yapılması acil ihtiyaç olan projeleri için zaman kazandırır. Bu kapsamda yer alan ortaklık yöntemi arasında yer alanlar şunlardır:

- *İmtiyaz*
- *Bütünleşik Proje Gelişimi ve İşletme Yöntemi*
- *Özel Kesimin Teşvik Edilmesi*
- *Yasal Düzenleme Yöntemi*
- *Fiyatlama Yöntemi*

3-Özel Sektörün Tam Katılımı: Kamu denetleyici ve kural koyucudur. Başlıca iki yöntem kullanılmaktadır.

- *Lisans Yoluyla Satış Yöntemi*
- *Satış Yöntemi*

II.2.1.2. Türkiye'de PPP Uygulamaları

PPP'nin Türkiye uygulamasında tek bir modelden bahsetmek doğru değildir. Bu konuda farklı kanunlar ve uygulamalar mevcuttur[8].

1. Yap-İşlet-Devret (YİD),
2. Yap-İşlet (Yİ) ve
3. Kamu Hizmeti İmtiyazı

yasal düzenleme getirilen ve uygulanan modeller olmuştur.

PPP uygulamaları kapsamında değerlendirilebilecek, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi'nin son dönemde geliştirdiği ve uyguladığı "Gelir Ortaklığı" yönteminden söz etmek mümkündür.

II.2.1.3. AB'de PPP Uygulamaları

Avrupa Birliği'nin yalnızca çevre alanındaki düzenlemelerinin hayata geçirilebilmesi için AB'ye yeni üye olmuş devletler orta dönemde, her yıl ortalama 100 milyar Euro tutarında

[8] *Bkz. Ek – 2: Türkiye'de PPP uygulamaları paralelinde düzenleme içeren mevzuatlar listesi*

kaynağa ihtiyaç duyarken; mevcut altyapıların iyileştirme maliyeti yıllık 65 milyar Euro olarak hesaplanmaktadır.

II.2.2. Teknik Müşavirlik Hizmetleri

Günümüzde gelişmiş ülkelerde teknik müşavirliğin önemi tartışma sürecini tamamlamış ve ekonomilerin lokomotifi olarak tanımlanan inşaat sektörünün öncüsü durumunda olduğu kabul edilmiştir. Yatırımcı kurumlar ve uluslararası finans kuruluşları tarafından, yatırım konusu proje henüz fikir aşamasında iken yönetimi teknik müşavirlere teslim edilmektedir. Projenin her safhasında gereken müşavirlik hizmetleri bağımsız teknik müşavirler tarafından verilmektedir. Burada teknik müşavirliğin ekonomik değerlendirmesi açısından bazı rakamların verilmesinde yarar görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde teknik müşavirlik bedeli ile inşaat sözleşmeleri bedeli arasında 1/49'luk bir oran vardır. Diğer bir deyişle, uluslararası işlerde müşavirlik sözleşmeleri girdileri bir birim ise, inşaat sözleşmelerinden bütçeye girdi yaklaşık elli birim olmaktadır.

Teknik müşavir kullanımı ve seçimi, işveren veya proje sahibinin vereceği en önemli kararlardan biridir. Projenin başarısı çoğunlukla uygun maliyette, en güçlü, tecrübeli ve güvenilir uzmanlığın sağlanmasına bağlıdır. Büyük yatırımcı kuruluşlar ve işverenlerin son dönemde, teknik müşavir seçiminin önemi ve tamamlanmış projelerin toplam kalitesi üzerindeki etkilerinin tespiti hakkında daha fazla bilgiye sahip olmaları beklenmektedir. En başarılı projeler, işveren ve müşavir arasında mutlak güvene dayanan profesyonel bir ilişkinin mevcut olduğu durumlarda gerçekleşmektedir.

Birçok ülkede teknik müşavirlik sektörünün ülke içinde ve dışında gelişmesi için devlet tarafından çeşitli destek ve teşvik mekanizmaları kullanılmakta ve teknik müşavirliğin ülke inşaat sektörünün gelişmesinde öncü rolü oynaması desteklenmektedir.

Bugün Türkiye'de, bağımsız müşavir mühendislerce dünyada kullanılan en yeni teknikler uygulanabilmekte ve ileri teknoloji ürünü yapılar Türk müşavir mühendis ve mimarları tarafından başarıyla gerçekleştirilebilmektedir.

II.2.3. Yapı Denetimi

Kaliteli yapı üretimi dünyada olduğu kadar ülkemizde de önemli kavramlardan biridir. Pek çok ülke farklı yöntemlerle kalite denetimini gerçekleştirmekte olup, bu alanda öne çıkan iki farklı uygulama aşağıda özetlenmektedir:

Fransa'daki yapı denetimi uygulaması; yapı sahipliği ve yapı sorumluluğu gibi kavramların 19. yüzyıl başlarından itibaren Fransız Medeni Kanununda yerini almış olması, ülkede köklü ve düzeyli bir inşaatçılık geleneğinin varlığı, mal sahipliği fikrinin önemli bir öğesini kaliteli mal tanımlamasının oluşturması gibi nedenlerle özel bir yere sahiptir.

Fransa'da sigorta şirketleri, yapılarda dayanıklılık ve işlevsellikte kaliteye yönelik olarak sigorta teminatı vermektedir. Bu nedenle Fransa inşaat sürecinin ciddi bir denetim mekanizması ile kontrol edilmesini teminen ortaklaşa olarak güçlü teknik kadrolar kurmuş ve konusunda uzman kişileri büyük bir organizasyon çatısı altında istihdam etmiştir. Bu itibarla Fransa'daki yapı denetim sistemi kısaca; sigortacılık sektörünün, yapı sağlamlığının ve kalitesinin garanti edilmesi amacıyla sisteme dâhil edilmesi ve sigorta şirketlerinin tasarım ve inşaat aşamalarında çok ciddi bir denetim mekanizması getirmesi şeklinde özetlenebilir.[9]

İngiltere'de ise konut yapım endüstrisini belirli bir düzene sokmak, ülke çapında bir standart getirmek ve kalitesiz inşaatı engellemek amacıyla 1936 yılında kurulan ve günümüzde Ulusal Konut Yapım Konseyi-NHBC *(National House-Building Council)* adını alan bir kurum oluşturulmuştur. Bu konsey kâr amacı gütmeyen, özel ve bağımsız bir organdır. NHBC sayesinde İngiltere, konut yapımında uluslararası alanda tanınan önemli bir başarıya sahip olmuştur. NHBC, sadece inşaat standardı getirmekle kalmamış aynı zamanda tüm yapıları inşaat aşamasında izlemek ve denetlemek görevini de üstlenmiştir. Ayrıca NHBC, tüketici örgütleri, sanayi temsilcileri, yerel yönetimler, yapı işleriyle ilgili mesleki ve teknik örgütler ve devlet ile sürekli bir işbirliği oluşturmuştur. İngiltere'de yapı denetimi, kural olarak yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmekle birlikte, NHBC 1985 yılında onaylı denetçi olarak görevlendirilmiş ve böylece denetim hizmetlerinin gelişmesi sağlanmıştır.

NHBC'nin vermekte olduğu denetim hizmeti, inşaat öncesi danışmanlık, inşaat esnasında aktif bir şantiye incelemesi ile yapılan işi denetleme ve yapının tamamlanması sonrası iş bitirme sertifikası verilmesi işlerini içerir. Bu kapsamda başlangıcından bitişine kadar bir yapı ortalama olarak en az on kez denetleme geçirir. Bu şekilde denetlenen ve standartlara uygun olarak yapılan bir yapıya *buildmark* adı verilen bir konut sertifikası verilir. *Buildmark* güvencesi kapsamında,

[9] *Erhan Karaesmen, Halil İzmir, Nalân Boyacı, Yapıda Denetim Sorumluluk ve Sigorta, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası-İNTES Yayını, Ankara 1989, s.54*

inşaat tamamlanmadan önce müteahhit işi yürütemeyecek duruma düşerse NHBC, inşaat sahibine ödemiş olduğu parayı iade eder ve zararlarını tazmin eder. İnşaatın bitiminden sonraki iki yıl boyunca müteahhit, yapıda ortaya çıkabilecek ve yapı standardının ihlali niteliğindeki tüm hasarı gidermekle yükümlüdür. Bunu yapmadığı takdirde NHBC, ev sahibi ile müteahhit arasındaki anlaşmazlığı çözmeyi amaçlayan bir çözüm hizmeti sunar. Daha sonraki 3-10 yıl arasında da bina için çeşitli güvenceler getirilmiştir.[10]

II.2.4. İnşaat Uygulamalarında Güvenlik ve Çevre Duyarlılığı

Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC) Projesinin amacı, Hazar Bölgesi ham petrollerini Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye üzerinden Akdeniz'e taşımaktır. Ham petrol, Ceyhan'daki İskenderun Körfezi'nde kurulacak bir deniz terminali ile uluslararası pazarlara sunulacaktır. Türkiye'de 1076 km, toplamda 1730 km. boru döşenmesini öngören Proje, dünyanın en büyük projeleri arasındadır.

BTC Projesinde projenin gereği olarak en üst seviyede iş sağlığı ve güvenliği önlemleri alınmakta, Çevre Yönetim Planı (ÇYP) çerçevesinde çevresel ve sosyal etki değerlendirme raporu düzenlenmektedir.

BTC projesinde işe başlamadan evvel koruma altındaki alanlar, arkeolojik ve kültürel eserler, bitki ve hayvan çeşitliliği, hava kalitesi, jeoloji ve toprakla ilgili literatürden derlenen ve öngörülen koridor içerisindeki çevre koşullarına ilişkin mevcut verileri içeren masa başı çalışmalar yapılmıştır. Daha sonra bu çalışmalar, sahada yapılan bilimsel araştırmalarla elde edilen verilerle birleştirilmiştir. Böylece, Türkiye'de şimdiye kadar hazırlanmış en kapsamlı bilimsel veri tabanına sahip Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirme Raporu (ÇED) ile olası etkiler değerlendirilmiş ve alınacak önemler belirlenmiştir.

BTC Projesi, inşaat faaliyetleri başlamadan önce kapsamlı bilimsel ve mühendislik veri tabanlarını içeren Çevre Yönetim Planı'na sahiptir. ÇYP ile projede, yatay ve dikey ilişkisi olan ana (inşaat faaliyeti) ve destek faaliyetlerle (sağlık ve emniyet, halkla ilişkiler, çevre vs.) sorumlu departmanların birbiri ile en üst seviyede entegrasyonu sağlanmaktadır. Ana faaliyetin hareket kabiliyeti ve hızının kesilmeden desteklenmesi birincil öncelikte belirlenmiştir.

[10] *Yapı Sigorta Denetim, Türkiye Müteahhitler Birliği Yayını, Ankara 2000, s.3 vd.*

Bu amaçla, her kademedeki her personelin ayrı ayrı kabul edilir özellik ve sorumluluklar derecesi detaylı olarak belirlenmekle birlikte, çalışanlar proje çalışma hayatına başlamadan önce **"**Proje Kuralları, Sağlık ve Emniyet Kuralları, Çevre, Halkla İlişkiler kural ve prosedürlerini taşıyan Saha İş Başlama Öncesi Genel Eğitim" ini almaktadır. Bu eğitimin yanı sıra özel uzmanlık taşıyan konularda, uzman danışmanlar veya proje yönetici ve personeli içinde uzmanlığa sahip kişiler tarafından periyodik özel eğitimler verilmektedir.

Personelin, sahada aktif göreve başlamadan aldığı ve başarılı olması durumunda sahada iş başlangıcı yapabildiği eğitimleri periyodik veya proje çalışmaları sırasında kendiliğinden oluşan değişiklikler ile bölüm olarak ve/veya bireysel olarak geliştirilerek yenilenmektedir.

Projenin ve ÇYP'nin genel kuralları gereği yapılan her faaliyet ve hizmetin rapor ve kayıt altına alınması sebebi ile verilen her eğitim de kayıt altına alınarak her personelin inşaat sahasında yanında sürekli taşıdığı **"Proje İş Pasaportu"**na eğitimi veren eğitmen veya uzman tarafından işlenmektedir. Proje dahilinde verilen eğitimler ile ilgili bireysel ve/veya genel bir performans düşüşü ve istenmeyen bir proje kural ve prosedür sapması yaşanmaması için ilgili eğitimler bireysel veya departman olarak yenilenmektedir.

Ekolojik dengenin korunabilmesi ve topraklarımızdan geçen bir boru hattının ülke topraklarına zarar vermesinin engellenmesi için bir plan geliştirilmiş ve bu plan uyarınca önlemler alınmıştır. Bitki üretimine uygun toprak tabakası sıyrılmış ve çalışma hattının kenarında depolanmıştır, bu toprak hat üzerinde çalışma bittikten sonra geri serilmiştir. Çalışma süresince vahşi yaşam rahatsız edilmeden (üreme, göç vb. dönemlere dikkat ederek) hatta desteklenerek (tabiatta yaralı veya korunmasız bulunan tilki-kurt yavruları, şahinler, yılanlar, kirpiler, yırtıcı kuşlar tedavi edilerek tekrar vahşi hayata salınmıştır) proje yürütülmeye çalışılmıştır. İlk defa endemik, tehlike altındaki bitki türleri, çalışma alanının dışına taşınmış, benzer bir ortamda çalışma bitene kadar korunmuş, çalışma bitince alındıkları yere yeniden dikilmişlerdir. Çalışma alanında bulunan değerli, türü tehlike altında olan ya da endemik bitkilerin tamamı belirlenip bu bitkilerin tohumları toplanmış, bitkisel toprak geri serildikten sonra tıpkı bir tarım alanı tohumlanır gibi tohumlanmışlardır.

Çevre yönetim planları, çevresel etki değerlendirme raporları, sağlık ve emniyet sistemi, kalite sistemleri, inşaat projelerinin de vazgeçilemez unsurları haline gelmektedir. BTC Ham Petrol Boru Hattı Projesi Türk inşaat sektörü açısından uluslararası standartlara uyum, gelişmiş

teknoloji ve çevresel, sosyal ve iş emniyeti alanında deneyim kazanma yönleri ile önemli bir iyi uygulama örneğidir.[11]

II.3. Türkiye'de Geçmişe Dönük Değerlendirme ve Çıkarılan Dersler

II.3.1. Sektör Hakkında Genel Değerlendirme

1980–1990 arasını kapsayan on yıllık sürede özellikle altyapı yatırımları ile önemli bir büyüme performansı yakalayan Türk inşaat sanayi, 90'ların başından itibaren hız kesmiştir**.**

Tablo 4 - İnşaat Sektörünün GSMH'daki payı

Yıllar	**İnşaat Sektörü** *1987 fiyatlarıyla bin YTL*	**Toplam GSMH** *1987 fiyatlarıyla bin YTL*	**İnşaat Sektörü/ GSMH** %
1994	6.144	91.733	6,70
1995	5.857	99.028	5,91
1996	6.200	106.080	5,84
1997	6.511	114.874	5,67
1998	6.560	119.303	5,50
1999	5.739	112.044	5,12
2000	5.991	119.144	5,03
2001	5.662	107.783	5,25
2002	5.346	116.338	4,60
2003	4.866	123.165	3,95
2004	5.092	135.308	3,76
2005*	6,188	145,650	4,02

Kaynak: DPT Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2004) s.9, Ağustos 2005
** TÜİK Gayri Safi Milli ve Yurtiçi Hasıla Mart 2006*

İnşaat sektörünün 1994'te GSMH içindeki payı yüzde 6,70 iken, 2005 yılı itibariyle yüzde 4,02'ye gerilemiştir.

1994-2004 arasında GSMH'da ortalama artış yüzde 3,24 iken aynı dönemde inşaat sektörü yüzde 1,71 oranında küçülmüştür.

[11] *Projenin Çevre Duyarlılığı, Çevre Mühendisi Levent Demir - Biyolog Mert Temimhan- İNTES İnşaat Sanayi Dergisi, sayı:85, Eylül-Ekim 2004*

Tablo 5 - 1994-2004 döneminde GSMH ve İnşaat Sektörü Paylarındaki Gelişmeler

Yıllar	GSMH'daki Artış* %	İnşaat Sektöründeki Artış* %
1994	-6,1	-2
1995	8	-4,7
1996	7,1	5,8
1997	8,3	5,0
1998	3,9	0,7
1999	-6,1	-12,5
2000	6,3	4,4
2001	-9,5	-5,5
2002	7,9	-5,6
2003	5,9	-9
2004	9,9	4,6
Ortalama	3,24	-1,71

**1987 Fiyatlarıyla GSMH yüzde değişimler*

Kaynak: DPT Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2004), Ağustos 2005

Sektörün önemli bir faaliyet alanını oluşturan konut inşaatlarında da 2003 yılı öncesindeki dönemde çok ciddi düşüşler görülmüştür. 2004 ve 2005 yıllarında kredi faiz oranlarının düşmesi ve yeni konut finansman sistemlerinin kurulmasına dönük çalışmaların etkisiyle konuta dönük yüksek taleple sektörde 2004 yılında yüzde 4,6; 2005'in sonunda ise yüzde 21,5'lik büyüme oranına ulaşılmıştır.

2005 yılı büyüme rakamlarının TÜİK tarafından açıklanan verileri değerlendirildiğinde;

- 2005 yılı üçüncü döneminde özel sektör bina inşaatı yatırımlarının sabit fiyatlarla yüzde 25,2 oranında artış gösterdiği,
- İnşaat ruhsatlarında yüzde 40,7'lik artış olduğu,
- 2004 yılı üçüncü döneminde 15.999.466 m^2 lik inşaat ruhsatı alınırken, 2005 yılı aynı döneminde 22.390.623 m^2 lik inşaat ruhsatı (özel sektör+ yapı kooperatifi) alındığı,

- Ayrıca toplu konut bina yatırımlarında önemli bir artış olduğu, *(2004 yılının üçüncü döneminde 143 milyon YTL olan toplu konut yatırım tutarı 2005 yılının aynı döneminde 437 milyon YTL'ye (yüzde 205) yükselmiştir.)*
- İnşaat sektöründe 2005 yılı Ocak/Eylül döneminde 4918 yeni şirket kurulmuş olduğu, 2004 yılı Ocak/Eylül dönemine göre, bunun yüzde 31,7 lik artışı ifade ettiği

şeklinde açıklanmaktadır.

1990'lı yıllar boyunca süregelen bütçe açıkları ve aşırı yüksek düzeylere ulaşan kamu borç stoku, 2000 yılından itibaren uygulanan istikrar programlarında kamu tasarrufunu kaçınılmaz kılmıştır. Kontrolü en kolay olan yatırım harcamaları en büyük tasarruf kalemini oluşturmuştur. Kamu yatırımlarındaki bu azalma inşaat sektörünü doğrudan ve olumsuz etkilemektedir. 1998–2002 yıllarını dikkate aldığımızda, kamu yatırımları sabit fiyatlarla 2000 yılı hariç 1998 yılı seviyesinin altındadır. 2003–2004 yıllarında da kamu inşaat yatırımlarındaki hızlı düşüş sürmüştür. [12]

Sektörün Sekizinci Kalkınma Planı dönemindeki ana eksenini; yukarıda ana hatları ile özetlenen küçülme eğilimi, yatırımların finansmanında kaynak yetersizlikleri, Marmara Depremi ile sorgulanmaya başlanan yapı üretim süreci, denetim, kalite ve eğitim sorunu oluşturmuştur.

Yurt içi pazarın her geçen gün daha zor şartlar altında yürütülmesi, Türk müşavirlik ve müteahhitlik firmalarını yurtdışı pazarlara yöneltmiştir. Bu firmaların yurt dışında üstlendikleri işler 2004 yılında 5,8 milyar Dolar iken, 2005 yılında bir önceki yıla göre %60 artmak suretiyle, 9,3 milyar Dolara ulaşmıştır.

Tablo 6 - Türk Müteahhit Firmalarının 2003 - 2005 Yılları Arasında Yurt Dışında Üstlendikleri Projeler

Yıllar	Proje Sayısı	Toplam Proje Bedeli ($)
2003	242	3.393.367.534
2004	293	5.782.788.478
2005	301	9.348.681.794

Kaynak: DTM [13]

[12] *1998-2004 Bütçe kanunları yatırım harcama kalemleri*

[13] *Ek – 3: Tablo; Firmaların üstlendikleri Projelerin bölgelere/ülkelere göre dağılımı*

Bu dönemde olumlu değişim gösteren bir diğer husus da, geçmiş yıllarda proje başına ortalama proje bedeli yaklaşık 10 milyon Dolar iken, bu rakamın 30 milyon ABD Dolarını aşmış olmasıdır. Bu sonuç, sektörün giderek daha büyük hacimli projeleri üstlendiğini de göstermektedir.

Türk inşaat firmaları son 3 yıl içerisinde havalimanları, petrol rafinerileri, metro projeleri ve büyük karayolu projeleri gibi her biri 1 milyar ABD doları civarında olan, yüksek seviyede teknoloji kullanımı ve yönetim kabiliyeti gerektiren projeleri de üstlenmeye başlamışlardır.

Nicelik ve nitelikteki bu gelişmeye paralel olarak, projelerin coğrafi dağılımında da önemli bir zenginleşme gözlenmektedir. Firmalarımız halihazırda İrlanda'dan Pasifik Okyanusundaki Sahalin adalarına kadar, Gana, Mali, Sierra Leone, Kamerun gibi Kara Afrikası ülkelerinden, Hindistan'a kadar birbirinden çok farklı 63 ülkede inşaat faaliyetlerini sürdürmektedir.[14]

Bu sonuçlar, sektörün yurtdışında tüm zorluklara rağmen yüksek risk altında çalışabilme ve farklı koşullara çabuk uyum sağlayabilme gücü ile elde edilmiştir. İnşaat sanayi rapor içeriğinde ayrıntısı verilecek sorunların giderilmesi ile Türk ekonomisindeki lokomotif gücünü açık biçimde ortaya koyacaktır.

II.3.2. Geçmiş Deneyimler Bazında Temel Sorunlar

II.3.2.1. Yurt İçinde İnşaat Sektörü

- Kamu Yatırımlarında Planlama Anlayışına Uyulmaması

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sektörün en büyük işvereni her zaman devlet olmuştur. Bu durum sektörün geleceği, rekabet ve çalışma koşulları açısından temel belirleyicinin devlet olması sonucunu doğurmuştur.

Geçtiğimiz yıllarda yatırım programına hiçbir ön çalışmaya dayanmaksızın, çeşitli etkilerle girmiş ve ihale edilmiş pek çok proje bugün dahi ciddi biçimde sorun olmaya devam etmektedir. Plansız yatırımlar, kamu bütçesinden finanse edilecek önemli yatırımların gündeme gelmesine engel oluşturduğu gibi, devam edenlerin de öngörülen sürede tamamlanmasını imkânsız hale getirmiştir.

[14] *Kürşad Tüzmen, Devlet Bakanı, 9,3 Milyar Dolarlık Rekor, İNTES İnşaat Sanayi Dergisi, Kasım-Aralık 2005, sayı 92, s.27 vd.*

Yeterli kaynak sağlanmadan ihale edilen projelerin tamamlanması yıllarca sürmüş ve sürmektedir. Bunun sonucu olarak projeler rantabilitesini yitirmekte, kısıtlı kaynaklar ise israf olmaktadır. Popülist yaklaşımlarla gündeme gelen projeler, önceliklerin tespitinde yapılan hatalar, kaynakların gereksiz harcanmasına neden olmuştur. Projesiz veya ön proje ile ihale edilen işlerde önemli keşif artışları olmuş, maliyetler tasarlananın çok üzerine çıkmış, bu durum kamuoyunun kurumlara olan güvenini sarsmış, birçok proje soruşturma konusu olmuştur

Her ne kadar yatırım programındaki proje sayısı yıllar itibariyle azalma göstermekte ise de 2005 yılı itibariyle sayısı 2500'ün üzerinde olan projelerin mevcut bütçe olanakları ile kabul edilebilir bir sürede tamamlanması mümkün değildir.

Tablo 7 - Türkiye'de Kamu yatırımları 2000–2005 (1)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Proje sayısı (adet)	5 321	5 047	4 414	3 851	3 555	2 627
Toplam Proje Tutarı (Cari Fiyatlarla, Milyar YTL)	86,2	105,2	166,8	187,1	196,1	206,7
Cari Yıl Öncesinde Kümülatif Harcama (Cari Fiyatlarla, Milyar YTL)	26,1	33,8	66,0	80,4	86,8	84,0
Toplam Program Ödenek (Cari Fiyatlarla, Milyar YTL)	5,9	6,9	10,6	12,5	12,0	16,2
Yatırım Programına Alınan Çok Yıllık Yeni Proje Sayısı	249	286	128	134	149	137
Toplam Program Ödenek / Toplam Proje Tutarı (yüzde)	6,8	6,5	6,3	6,7	6,1	7,8
Yatırım Stokunun Ortalama Tamamlanma Süresi (yıl) (2)	9,2	9,4	8,5	7,6	8,1	6,6

(1) mahalli idare yatırımları ve yatırım programında toplam dışı tutulan diğer yatırımlar hariçtir.

(2) ilgili yıl yatırım stokunun, aynı yıldaki program ödenek seviyesiyle tamamlanması için gereken ilave süreyi göstermektedir.

Kaynak DPT 2006 programı

Özellikle kamu yatırımlarındaki ciddi yavaşlama sonucunda, inşaat sektöründe mühendislik-mimarlık, teknik müşavirlik ve müteahhitlik hizmetleri veren firmalar yaşama mücadelesi içerisine düşmüşlerdir.

Yatırımlara ayrılan ödeneklerin rasyonel bir şekilde kullanılması, yatırım programında yer alan ve öncelikli olarak ekonomiye kazandırılmasında yarar olan projelere dağıtılması önemli ve zaruridir.

Bu süreçte yatırım kararlarının ekonomik verilere, toplumsal ihtiyaçlara ve her türlü yapılabilirlik araştırmalarına dayalı olarak verilmesi, siyasi ve konjonktürel kararların bugün çekilen sıkıntıların temel kaynağını oluşturduğunun hatırlanması büyük önem taşımaktadır.

Tablo 8 – Yıllar İtibariyle Kamu Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Sektörler	2001	2002	2003	2004	2005 Tahmin	2006 Program
Tarım	10,0	9,2	7,8	8,4	6,8	5,7
Madencilik	1,5	0,7	1,0	1,7	1,8	2,6
İmalat	4,0	3,2	2,5	3,0	2,9	2,0
Enerji	13,7	20,8	18,2	13,3	13,8	12,2
Ulaştırma	27,1	27,4	26,6	33,6	31,0	31,1
Turizm	0,6	0,8	0,7	0,7	0,5	0,5
Konut	0,9	0,8	1,0	1,1	1,7	1,4
Eğitim	13,8	12,3	14,0	12,7	12,1	11,8
Sağlık	5,8	5,1	5,6	4,9	5,6	5,8
Diğer Hizmetler	22,5	19,8	22,6	20,6	23,9	27,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Genel Ekonomik Hedefler ve Yatırımlar, 2006 DPT

- Kaynakların Kamu Projelerine Dengesiz Dağılımı ve Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Azaltılamaması

Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması; DPT 2006 -2008 orta vadeli programın ve AB sürecindeki stratejilerin ana hedefleri arasında yer almaktadır. Ancak inşaat sanayini yakından ilgilendiren bu hedefi gerçekleştirmekte büyük katkı sağlayacak olan teknik altyapıda, enerji ve tarım yatırımlarında gerekli gelişmeler kaydedilememiştir.

Bu kapsamda örnek olarak belirtilmesinde yarar görülen tarım yatırımları gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm ülkeler için yaşamsal önem taşımaktadır. Hızlı nüfus artışı karşısında gıda kaynaklarının azalması, tarımın önemini kuşkusuz daha da artırmaktadır.

Günümüzde su ve sulama önemini artırmakta olup, su arzının giderek artan dünya nüfusunun taleplerini karşılayamaz hale gelmesi ile su stratejik bir meta haline gelmiştir.

Ülkemizde teknik ve ekonomik olarak sulanabilecek arazi miktarı 8,5 milyon ha, halen sulanan alan ise 4,9 milyon ha seviyesindedir. Türkiye ziraî sulama gelişimini yüzde 58 seviyesinde tamamlayabilmiş durumdadır.

Sektörler itibariyle kamu yatırımlarının dağılımına baktığımızda beş yıl içinde payını neredeyse yarı yarıya kaybeden iki sektörden birinin tarım olduğu, diğer sektörlerin ya mevcut durumlarını koruduğu ya da paylarını artırdıkları görülmektedir.

Tarım sektörü yatırımlarının uzun yıllardır göz ardı edilmesi sonucunda sektör giderek küçülmüştür. Tarım sektörünün GSMH içindeki payı 1980 yılında %26 seviyesinde iken, 1995 yılında yüzde 15.5'e, on yıl sonra 2005 yılına gelindiğinde ise yüzde 11,37'ye düşmüştür. Sektöre yapılan yatırımların, ayrılabilen ödeneklerle tamamlanma süresi ise 27 ila 36 yıldır. [15]

Sektörün hızla küçülmesi nüfusun önemli bir bölümünü ilgilendiren istihdam payını da düşürmüştür. Tarım sektörünün 2000 yılında yüzde 38 olan istihdamdaki payı, 2005 yılı Ekim ayı itibariyle yüzde 28'e düşmüştür. [16] Tarım kökenli işsizliğin en olumsuz yönü, bu kişilerin iş bulmada son derece dezavantajlı olmaları ve işgücü piyasasının aradığı herhangi bir vasfa sahip olmamalarıdır.

Tarım sektörü yatırımlarının ihmal edilmesinin tek olumsuz sonucu işsizlik olmayıp, göçün temel nedenlerinden birini oluşturması, göçle birlikte sosyal sorunlara yol açması, terör ve adi suçların gelişmesi için elverişli bir ortam hazırlaması gibi diğer sonuçlarının da olduğu bilinmektedir.

Öte yandan, tarım ürünlerinde kendi ihtiyacını karşılayabilen bir ülke konumundan ithalatçı ülke konumuna geçilmiş olması, tarım yatırımlarındaki gerilemenin bir diğer yansımasıdır. Toprağın sulama imkânına kavuşturulması 5 ila 14 kat ürün çeşitliliğini sağlayan temel bir faktördür. Ayrıca, sulu tarım ile gayri safi milli zirai gelir yaklaşık beş kat artmaktadır. 2004 yılı verilerine göre sulama öncesi ortalama tarımsal gelir 60 YTL/da iken, sulama sonrasında 310 YTL/da'ye ulaşmaktadır.

---

[15] *Bkz. Ek 4 Tablo; Tarım sektörünün GSMH içerisindeki payı*

[16] *Bkz. Ek 5 Tablo; Tarım sektörü istihdamının toplam istihdamdaki payı*

Dolayısıyla tarım ve sanayi sektörleri karşılıklı olarak sürekli ilişki içinde olan ve birbirlerini karşılıklı olarak besleyen iki sektör durumundadır. Ekonomik kalkınma hamlesinde her ikisinin de ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Tarım yatırımları, toplumsal ve sosyal etkilerinin yaygınlığı, istihdam kapasitesi, ürün çıktısının yaşamsal önemi vb. nedenlerle genel bir politika başlığı altında izlenmeli, desteklenmeli ve bu alanda çalışanların yaşamlarını sürdürmelerine imkân verecek altyapı yatırımları tamamlanarak ekonomiye kazandırılmalıdır.

Bekleyen tarım yatırımı inşaatları yüklenicileri açısından da büyük sorunlara yol açmakta, 27–30 yıl süren bir inşaat döneminin verimliliğinden söz etmek mümkün olmamaktadır. Kamu kaynaklarının en verimsiz kullanıldığı alanların başında tarım yatırımları gelmektedir.

Tarımsal projelerin yaptırılabilmesi için bütçe ödeneklerinin yeterli olmadığı son derece açıktır. Farklı finansman modellerinin (*kamu-özel ortaklığı, gelir ortaklığı senedi modeli, vb.*) hızla uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir.[17]

Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasında tarım yatırımları düzenleyici faktörlerden biri olup, iyi kullanılması halinde gelişmişlik farkının giderilmesinde de en hızlı sonuçların alınmasını sağlayacaktır.

- İnşaat Sektöründe İmaj Sorunu

İnşaat müteahhitliği insanların yaşadıkları fiziksel çevrenin biçimlenmesine ve uygarlığın gelişmesine katkı sağlayan bir faaliyet alanıdır. Bu nedenle, yapılacak işin niteliği ile uyumlu bir mesleki, teknik ve finansal donanımın ötesinde yüksek düzeyde toplumsal sorumluluk bilinci de gerektirmektedir. Müteahhit bir sözleşme yaptığında üstlendiği iş ne olursa olsun, gelecekte karşısına çıkabilecek tüm belirsizlikleri göze alarak söz veren taraftır ve işi sözleşme süresi içerisinde ve önceden belirlenmiş kalite standartlarına uygun olarak tamamlamayı taahhüt eden taraftır. Bunları yerine getirmek derin mesleki bilgi, deneyim, teknik altyapı ve organizasyon yeteneği ile hepsinden daha önemlisi sorumluluk bilinci gerektirmektedir.

Ülkemizdeki hızlı nüfus artışı, gelişme sürecini bir an evvel tamamlama zorunluluğu hızlı yapılaşmayı gerekli kılmaktadır. Hızlı yapılaşma ve kalite sorununu aynı anda çözmek zorunda olan inşaat sektöründe müteahhitlik kesimini yakından ilgilendiren önemli sorun kalitesiz üretimin neden olduğu itibar kaybı ve imaj erozyonudur.

[17] *Prof. Dr. Veysel Eroğlu, DSİ Genel Müdürü, Suyun Seyri, İNTES İnşaat Sanayi Dergisi, Kasım-Aralık 2005, sayı 92, s.36 vd.*

İhalelerde kıyasıya fiyat kırma yarışı ve kalitesiz yapı üretimi depremlerdeki can kayıpları ve nitelikli iş yapan firmaların giderek artan oranda piyasadan dışlanması sonucunu doğurmaktadır.[18]

Kalitesiz yapı üretiminin maliyeti tüm toplumun ödeyeceği yüksek ve gereksiz bir maliyettir.

İnşaat sektörüne girişte hiçbir asgari koşulun bulunmayışı, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu dönemindeki karne sisteminin sektöre girmek isteyenlerce kötüye kullanılması sektörde yaşanan imaj erozyonunun temel nedenleridir.

İnşaat üretimi bir organizasyon faaliyeti olmakla birlikte, temelinin mühendisliğe özellikle inşaat, mimarlık, makine ve elektrik mühendisliğine dayalı olduğunda şüphe bulunmamaktadır.

Sektöre katılacak ticari kuruluşlarda böyle bir yapılanma zorunluluğu getirilmesi, yürütülecek işlemlere kaçınılmaz olarak mühendislik formasyonu kazandıracağından büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda; TSE tarafından çalışmaları devam etmekte olan CEN/TR/13833 Yapı Müteahhitlik İşletmelerinin Yeterliliğine Dair Taslak Standart ile CLC/TS 50349 Elektrik Yapım İşleri Müteahhitlik Yeterliği'ne dair standart çalışmaları önem taşımaktadır.

"*Müteahhit*" kelimesi hafızalarda olumsuz bir imaj yaratmaktadır. İnşaatın aslında bir yapıyı üretme süreci olduğu, üretim temelinde de sanayiden farklı olmadığı dikkate alınarak; belirlenecek kriterlere dayalı *"inşaat sanayi- inşaat sanayicisi*" kavramlarının, "*yeniden tanımlanma*" ihtiyacı çerçevesinde gündeme gelmesinde yarar görülmektedir.

- İnşaat Sektöründe Kalite Sorunu

İnşaat sektöründe kalite önemli bir sorun oluşturmaktadır. Yapı üretiminde kaliteyi güvence altına alacak önlemlerin eksikliği kısa ve uzun dönemde hem ekonomik ve toplumsal kayıplara yol açmakta hem de büyük can ve mal kayıplarına neden olmaktadır.

Geride kalan 100 yıllık dönem içinde ülkemizde 182 hasar yapıcı deprem meydana gelmiş ve yaklaşık 100 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Olası depremlerde ve diğer afetlerde daha büyük kayıpların ortaya çıkmaması için bu alanda acil düzenlemeler yapılması zaruridir.[19]

---

[18] *TMB Gündem Dergisi-2005*

[19] *Deprem Şurası Sonuç Raporu- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 29 Eylül - 1 Ekim 2004 -İstanbul*

Kalitesiz yapı üretiminin engellenmesi, yapı üretenlerin müteahhitlik ve müşavirlik hizmetlerinden yararlanma biçimleri ve bu hizmetlerdeki kalite denetimi ile yakından ilgilidir.

Kalitesiz yapı üretimi bir sorun haline gelmişse bunun temelinde ciddi bir denetim eksikliği yatmaktadır. Süreçteki hiçbir aktör tek başına iyi ya da kötü olarak nihai üretimi belirleme şansına sahip değildir. Üretim sürecinde kullanılan yapı malzemelerinin seçimi ve kullanımında teknik gereklere beklenildiği ölçüde uyulmamakta, mevcut yapı malzemesi standartlarına uygun üretim yapılıp yapılmadığı denetlenmemektedir. Standartlara uygun olduğu belgelendirilmiş firmalar, denetim ve gözetim konusunda yeterli performans gösterilmediğinden standart dışı uygulamalara kolayca yönelebilmektedir. Standarda uygun malzeme üretimi için denetimlerin etkinleştirilmesi gerektiği kadar, idarelerin ve tüketicilerin bu konudaki duyarlılık ve taleplerinin artırılması gerekmektedir.

Sistemin bir bütün olarak kalite odaklı yeniden kurgulanması, standartların belirlenmesi, standartlara uygun üretimlerin denetlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın temelini ise, sistemin tüm paydaşları için geçerli olmak üzere yapı teknolojisinin, mühendislik ve mimarlık tekniğinin gerekleri oluşturmak zorundadır.

Kaliteli üretimde müteahhitlik sektöründeki imaj sorununun çözülmesi, kurumsal yapılanma ve bu sektörde faaliyet gösterebilme koşullarının belirlenmesi, yapının kamu ve özel kuruluşlarca denetimi, müşavirlik hizmetlerinden maksimum seviyede yararlanma, eğitim, tüketici talebinin kaliteye odaklanması vb. başlıklar altında ayrı ayrı incelenmesi gereken, önemli konuları oluşturmaktadır. İnşaat sektöründe kalite sorununa bakıldığında aşağıdaki konular ön plana çıkmaktadır;

- Yapı Üretim Sürecini Bütünüyle Ele Alan Bir Sistemin Kurulamamış Olması

Arazi ve gayrimenkulün spekülasyon aracı haline gelmesi, yetersiz ve disiplinsiz yerleşim süreci, gecekondulaşma, kaçak yapılaşma, bireysel çıkarcılık ve gecekondu ve imar afları ile birleşen anormal nüfus artışı ve düzensiz, hızlı kentleşme, plan kavramlarına inançsızlık, kamu arazilerinin (yeşil/tarım alanlarının, su havzalarının) yitirilmesine, kültürel ve tarihsel mirasın kaybedilmesine yol açmıştır.

Tüm inşaat yatırımlarına başlangıç teşkil eden arazi kullanımı ve imar planlarının bilimsel yaklaşım ve modellerden uzak bir şekilde hazırlanması; onaylanan planların ise, uygulanamaması sonucunda kentler, hızla göç alarak sağlıksız ve kontrol edilemez bir şekilde

büyümüş, arsa üretimi talebin altında olmuş, çoğalan yapılar da çağdaşlık, estetik ve güvenilirlikten yoksun kalmıştır. Mevcut yapı stokunun büyük bir kısmı da afetlere karşı yeterli dayanıklılığa sahip olmayıp güçlendirme ihtiyacı mevcuttur.

Kırsal konut, kentsel konut ve işyeri yapılarının çoğunluğu, ön planda mali olanaksızlık ve/veya mali kaygılar gibi nedenlerle kötü tasarlanmış, denetimsiz ve çağdaş teknolojiden uzaktır.[20] Estetik değerlere uzaklık, yapılarımızın taşıdığı zafiyetlerden bir diğeridir.

Mühendislik ve mimarlık anlamında, "yapı" ve "yapım" (inşaat) konuları son derece çeşitlenmiş, farklı alanlarda farklı düzenlemelerin konusu olmuştur. Birbirinden çok farklı mevzuatın içinde de yapı kavramını ya da onunla ilişkilendirilebilecek pek çok konuyu düzenleyen hükümler yer almakta, yapı üretimi bütüncül bir yaklaşımla ele alınamamaktadır.

Yapı kavramı ve üretimine yönelik bu dağınık yapı, bu alandaki kaliteli üretimleri desteklememekte, afet riski, özellikle yüksek deprem riski altında olan ülke koşullarında kaliteli yapı üretimi ihtiyacının karşılanmasını da engellemektedir. Dağınık mevzuat yapısı içinde;

- "Yapı" tanımındaki farklılıklar,
- "Yapı" sınıflandırmasındaki farklılıklar ve eksiklikler,
- Projelendirme ve inşaat ile ilgili genel kuralların olmayışı (Kamu için bulunmakla birlikte)
- Yapım işlerindeki "kamu yapı işleri" ve "özel yapı işleri" olarak oluşturulan durumun yarattığı kurumsal kontrol konusundaki çeşitlilik, farklılık ve eksiklikler,
- Yapı ile ilgili temel mevzuatın İmar Kanunu ve yönetmelikleri içinde yer almasının yetersizliği,
- Afetler (özellikle deprem konusunun önemsenmesi) nedeniyle ülkemizdeki her tür yapının (bina ve bina dışı yapılar) "afet duyarlı" olmasını sağlayacak kuralların veya kurumsal dağınıklığın yarattığı belirsizlikler. Özellikle, "bina dışı yapılar" daki önemli eksiklikler,
- Mühendislik ve mimarlık mesleği yanında, "müteahhit" tanımının yapıya referansla yapılmamış olması veya her iş sahibinin "yapı müteahhidi" olabilmesinin yarattığı olumsuzluklar,

gibi sıralanabilecek nedenler konuya daha farklı yaklaşılmasını gerektirmektedir.

[20] *Tübitak Vizyon 2023-İnşaat ve Alt Yapı Paneli Sonuç Raporu*

Yapı üretiminin taraflarını, teknik standartlarını, yaşam kalitesini, sağlıklı ve güvenli yapılaşmayı sağlayan, bütüncül bir anlayışla hazırlanmış bir Yapı Kanunu'na ihtiyaç bulunmaktadır.[21]

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca bu alanda sürdürülen çalışmaların bir an evvel sonuçlandırılması büyük önem taşımaktadır. [22] Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından hazırlanan ve sistem bütünü üzerinde yapı ve yapı denetim konularının İmar mevzuatı dikkate alınarak çözümlenmesi yaklaşımı bu konuda iyi niyetli ve önemli bir girişim olarak görülmektedir. Ancak, tüm sistemin tek bir mevzuatta bir araya getirilmesi çok ciddi ve katılımcılık gerektiren bir mevzuat hazırlama çabasını da beraberinde getirmektedir. Başlatılmış olan çalışmaların bu çerçevede tamamlanması ile yapı üretiminde kaliteye doğru çok önemli bir adım atılmış olacaktır.

- Yapı Üretiminde Denetim, Kamusal Denetim Sorumluluğu ve Yapı Denetimi Sistemi Yetersizliği

Yapı Denetimi kavramının temelinde kalite kültürünün geliştirilmesi ve kalite bilincinin oluşturulması yer almaktadır.

Hiç şüphe yok ki; mühendislik ve mimarlık hizmetlerinde teknik kaygı, ticarî kaygının önünde olmalıdır. Tekniğin gerekleri yerine getirilmediği sürece, ucuz maliyetin hiçbir önemi yoktur. *Kalite duyarlılığı ve teknik kaygılar yapı üretiminin baskın unsuru olmak zorundadır.*

Kalite ve denetim, insanın güvenliğini, yaşam konforunu esas alan bir sistemin kurulmasını hedefler. Bu aynı zamanda bir zorunluluk olarak kabul edildiğinde daha yüksek kalite, daha düşük maliyet, verimlilik, hammadde ve enerji tasarrufu sonucunu beraberinde getirecektir.

Yapı üretiminde taraf olan tüm kamu ve özel sektör temsilcileri yapı kalitesi ve denetimi, üretim verimliliği konularında önceliklerin ve temel politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında ortak paydada bir araya gelebilmelidir.

Ülkemizde eksikliği en çok hissedilen alanlardan biri de denetim ve kalite kontrolüdür. Nitelikli, kaynak israfına yol açmayan, sonuç alıcı denetim ve kaliteye dönük talep ülkemizde beklenen seviyede sağlanabilmiş değildir.

---

[21] *Paralel Değerlendirmeler İçin Bknz: Deprem Şurası Sonuç Raporu- Ekim 2004*

[22] *Bkz Ek 6, Prof. Dr. Polat Gülkan -İzmir İktisat Kongresi Nihai Raporu*

Bütün bunların dışında sorgulanması gereken diğer bir husus ise kamu sorumluluğudur. Kamu sorumluluğunun mahallî idareler ve valilikler, merkezî idarede İçişleri Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na dağıtılması kamu denetiminin etkinliğini azaltmaktadır. Bu süreçte kamu adına denetimden sorumlu otoritenin net olarak belirlenmesi, sistemin bütününde söz sahibi olacak idare üzerinde uzlaşmaya varılması gerekmektedir.

Ayrıca bugüne kadar, yeni yapıların denetlenmesi ile mevcut binaların güvenli olup olmadığının belirlenmesi konusunda yetki sahibi kamu otoritelerinin hizmet gereklerini yerine getirdikleri söylenememektedir. Sayısı 3324'e varan mahalli hizmet birimlerinde yeterli teknik elemanın bulunmaması, hatta çoğunda teknik eleman dahi bulunmaması, bu sonucun etkenleri arasındadır. Bu durum ülke genelinde insan kaynağı ve teknik eleman planlamasının yetersizliğini ve boşluğu dolduracak bir yapılanma ihtiyacını göstermektedir.

Ülkemiz kentleri, özellikle 1950'li yıllar sonrasında planlardan bağımsız olarak ve denetimsiz bir şekilde yayılma eğilimi göstermişlerdir. Kentsel saçaklanma, genellikle denetim dışı yapılaşma ve tehlikeli alanlarda gelişmeler anlamına gelmekte ve ciddi risk havuzları oluşturmaktadır. Özellikle büyükşehir belediyesi denetiminden bağımsız belde belediyelerinin bulunduğu alanlarda bu durum daha da ciddi düzeylere ulaşmaktadır. Günümüzde büyük bir tehdit oluşturan deprem tehlikesi, geniş katılımlı kamuoyu oluşturarak, sağlıksız kentsel çevreleri iyileştirmede bir gerekçe olarak kullanılabilir.

Yaşanan 1999 depremleri sonrasında, fiziki yatırımların farklı bir yöntemle denetlenmesi gerekliliği yaygın kabul görmüş, denetimin özel sektör temelinde, kamu idaresinin kontrolünde kurumsallaştırılması 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, onun Anayasa Mahkemesi'nce iptalinin ardından 29.6.2001 tarih ve 4708 sayılı "Yapı Denetimi Hakkında Kanun" ile gerçekleştirilmiştir.

Beş yıldır uygulanmakta olan kanun uygulamada çeşitli sorunlara yol açmış, yapı üretim sürecinin denetiminde istenen etkinliği sağlayamamıştır. Ülkemizde tüketicilerin özellikle konutlara yönelik kalite bilincinin yeterli seviyede olmaması ile yapı denetim kuruluşlarının beklenen denetim standardını yakalayamayan uygulamaları bu sonuçta etkili olmuştur. Özellikle 3194 sayılı İmar Kanunu ile 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanuna göre iki ayrı uygulamanın yürütülmesi ve 4708 sayılı kanunun uygulanmasının 19 pilot ille sınırlanması, ülke genelinde uygulama ve mevzuat birliğine ulaşılmasını engellemektedir.

Ülkenin tümünü kapsayan bir sistem birliğinin kurulması, sistemin aksayan yönlerinin doğru teşhis ve tedavilerle geliştirilmesi, sigorta sisteminin yapı maliyetini arttıran bir unsur olmasına rağmen uygulamaların ayrılmaz bir parçası kabul edilmesi gerekmektedir. Doğal afetlerden kaynaklanan yüksek risklerin giderilmesine yönelik önleyici tedbirlerin alınması için gerekli olan kaynağın, risklerin sigortalanması suretiyle temin edilmesi ve afetlere dayanımlı yapı üretiminde, sektörde görev alan tarafların meslekî sorumluluklarının geliştirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması için sigorta uygulamalarından yararlanmak gerekmektedir.

Ülkemizdeki "mevcut yapıların önemli bir bölümünde yenileme ve güçlendirme ihtiyacı mevcuttur. Bu durum müşavirlik ve mühendislik hizmetleri ve yapım işleri için ayrı bir talep yaratmakta, çalışma alanı oluşturmaktadır. Bireysel girişimler ile yaptırılabilecek iyileştirme ve yenileşmeler için kat maliklerine, yapı sahiplerine özel krediler ve finansman kolaylıkları sağlanarak sürece işlerlik kazandırılması büyük önem taşımaktadır.

Mevcut yapıların envanterinin çıkarılması, incelenmesi ve iyileştirilmesi ihtiyacı; insanımızın can güvenliği ve sosyal ve ekonomik hayatı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu alanda bireysel girişimlerle sürdürülen çabaların yanı sıra, özellikle İstanbul ili için sağlanan uluslararası finansmanla da önemli çalışmalar yapılmıştır. İstanbul Sismik Riskin Azaltılması Projesi (ISMEP) ve Japon Hükümetinin Boğazköprüsü ve viyadüklerin analizi için verdiği kredi bunlar arasında yer almaktadır.

Yeniden düzenlenmesi gereken bir diğer konuda imar planlarıdır. Bugün hiçbir denetime konu edilmeyen imar planlarının, özellikle mikrobölgeleme belgeleri ile uyumluluğu açısından denetlenmesi, kentsel afet güvenliği ve yönetimi açısından temel bir koşul olarak değerlendirilmelidir. Bu denetim işlevinin de, 'plan denetim kuruluşları'nca bir mesleki özdenetim niteliğinde sürdürülmesi olanaklıdır. Yüksek risk gösteren bölgelerdeki yerleşmelerde gelişmelerin özellikle izlenmesi, sorumluluklar alınarak sürdürülmesi gereken yaşamsal bir etkinlik olacaktır.

- Mesleki yetkinlik ve yeterlilik

Türkiye'de mühendislik ve mimarlık hizmetleri, 28 Haziran 1938 tarih ve 3458 sayılı "Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun" ile düzenlenmiştir. Buna göre dört yıllık lisans eğitimini bitirip diploma alan herkes, sınırsız imza yetkisine sahip olmakta, her türlü yapının

inşası konusunda tüm yetkileri kullanabilmektedir. Kanunun yürürlüğe girdiği 1938 yılının koşulları, ülkemizin teknik elemana ve altyapı inşaatlarına duyduğu yoğun ihtiyacın yanı sıra, mühendis ve mimarın eğitim kalitesi ve toplumsal kabul düzeyi nedeniyle bu düzenlemeyi belirli ölçüde anlaşılabilir kılmaktadır.

Okulu bitirmek mühendis/mimar olmanın ilk adımını oluşturmaktadır. Meslek yaşamında edinilen tecrübeler, teknik bilgiler, hatta insan ilişkileri, mesleğin manevi değerleri, yapılan işle bu değer arasında doğru ilişkilerin kurulması, teorik bilgilerin uygulamaya dönüştürülmesi vb. süreçler mezuniyet sonrasında başlayan ve mesleğin tümüyle terkine kadar süren, kısaca asla mezun olunamayan bir eğitim dönemidir.

"Yaşam boyu eğitim kavramı", mesleki özellikleri nedeniyle çok sayıda insanın can ve mal varlığını etkileyebilen mühendislik disiplini açısından özel önem taşımaktadır. Teknik bilginin çok hızlı eskimesi ve eski bilgilerin sürekli yenilenme gerekliliği, eğitimin de sürekli ve kaliteli olmasını zorunlu kılmaktadır.

Nitelikli ve meslek yaşamının tümüne yayılmış mühendislik eğitimi, yapı kalitemizin ve mühendislik standartlarımızın yükseltilmesinde temel bir ihtiyaçtır. Bilgi çağında, bilginin yenilenmesi ve bunun sürekliliği kaçınılmaz hale gelmiştir.[23]

Mühendislik disiplininde eğitimi, deneyimi, etik değerleri ön plana çıkaran, bu değerlere sahip meslek mensuplarını yetki konusunda önceliklendiren *"Mesleki Yetkinlik Sistemi"* ülkemizde uzun yıllardır tartışılmakta olup, kavram üzerinde genel olarak uzlaşma sağlanmış olmasına rağmen yöntem konusu henüz çözümlenebilmiş değildir.

"Mesleki Yetkinlik Sistemi" Türkiye'de afet yönetiminde güvenlik düzeyini yükseltmek amacıyla ileri sürülen tamamlayıcı yaklaşımlardan biridir. Özellikle fiziki planlama ve yapı üretimini ilgilendiren meslek dalları başta olmak üzere birçok alan mesleki performans standartlarının ve yetkinlik düzeyinin yükseltilmesi arayışlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu konuda 1999 Marmara ve Düzce depremleri ertesinde kanun hükmünde kararname ile özel düzenleme yapılmış olmakla birlikte söz konusu kararname kısa sürede yürürlükten kaldırılmıştır. Kararnamenin uygulanamamış olmasına rağmen bu alandaki düzenleme ihtiyaç, talep ve arayışları son bulmamıştır.

---

[23] *Deprem Şurası 2004*

Yetkin mühendislik konusunun hayata geçebilmesinde yasal düzenleme gereği açıktır. Yasal düzenlemenin sadece yetkin mühendis olma esaslarını belirleme temeline dayanmaması, mühendisliğe referans veren (Yapı Denetimi Hakkında Kanun, İmar Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, İş Mevzuatı vb.) tüm mevzuatla uyumunun sağlanması, ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Farklı kurumlarca hazırlanan kanun tasarılarının, bir bütün olarak değerlendirilip, "Avrupa Mesleki Yeterlilikler Çerçevesi" belgesi ışığı altında konsolide edilmiş bir metine dönüştürülmesi beklenmektedir.

- Yapı Üretiminde İşgücü Eğitimindeki Eksiklikler ve Sorunlar

İnşaat sektörü, yüksek işgücü kapasitesine sahip sektörlerin başında gelmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hazırlanan hane halkı verilerine göre sektör son beş yıl içinde her yıl ortalama 1.000.000 kişiyi istihdam etmektedir. Bu işgücünün büyük kısmı ne yazık ki sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikten yoksundur. İşgücü piyasasına niteliksiz işgücünün giriş yaptığı ana sektörlerin başında inşaat sektörü gelmektedir. Bu durum niteliksiz işgücüne imkan yaratması itibariyle olumlu görülmekte ancak, sektör için çeşitli dezavantajları da beraberinde getirmektedir.

Sektörün nitelikli işgücüne duyduğu ihtiyaç dört ana başlıkta toplanabilmektedir:

a. Deprem, kaliteli inşaat ve işgücü ilişkisi

Topraklarının neredeyse tamamı güçlü bir deprem kuşağı üzerinde olan ülkemizde, yapı üretimi tesadüflere bırakılamayacak kadar hayati önem taşımaktadır. Kaliteli yapı üretiminin, güçlü mühendislik uygulamalarına, iyi malzeme kullanımına bağlı olduğu muhakkaktır. Ancak bu değerleri üretim sürecine katan işgücüdür.

b. Sektördeki Yüksek İş Kazası Oranları

Ağır ve tehlikeli işler içinde bulunan inşaat işlerinde yaşanan iş kazaları; tüm iş kazalarının yüzde 10 'unu oluşturmakta ve yüzde 32 si ölümle sonuçlanmaktadır.[24]

İş sağlığı ve güvenliği bilinci nitelikli işgücünün en önemli unsurudur. Ancak bilinçli işgücü ile bu yüksek oranların önüne geçilerek, üretimde sıfır kaza hedefine ulaşılabilir. İş sağlığı ve güvenliğinde uluslararası standartlar her geçen gün yükselmekte, bu standartlarda inşaat yapımı ihalelere katılımda yeterlik koşulları arasında yer almaktadır.

---

[24] *AB Perspektifinde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları, Dr.Rana GÜVEN, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdür Yardımcısı, İNTES İnşaat Sanayi Yayınları, Ankara 2005, s.47*

22 Kasım 2004 tarihinde gerçekleştirilen "Avrupa İnşaat Güvenliği Zirvesi'nden sonra açıklanan Bilbao Deklarasyonu'nda "inşaat sektöründe ilgili tüm taraflar özellikle 92/57/EEC Direktifi'nin (Hareket Halindeki Çalışma Sahalarına İlişkin Direktif *(Mobile Sites Directive)* karşılığı olan ulusal yasalarının tam olarak ve etkin bir şekilde uygulanması yoluyla, AB sağlık ve güvenlik stratejisinin gerektirdiği kalıcı gelişmeleri sağlamak üzere kararlı eylemler gerçekleştirmeye çağırılmıştır."

Aynı deklarasyonda kamu alımları konusunda da aşağıdaki vurgu yapılmıştır.

"Kamusal proje, kamusal alım ve kamusal hizmet sözleşmelerinin yapılmasına ilişkin prosedürlerde eşgüdümün sağlanmasını amaçlayan 31 Mart 2004 tarihli 2004/18/EC Direktifi'nin 27. maddesi, sözleşmeyi yapan yetkililerin ihaleye katılan kişilere Üye Ülke'de yürürlükte olan istihdamla ilgili güvenlik hükümlerini ve çalışma şartlarını yerine getirip getirmediklerini sorma hakkı vermektedir.

Bu hüküm, İş Sağlığı ve Güvenliği Direktifleri'nde, özellikle 89/391/EEC Çerçeve Direktifi, 89/655/EEC İş Gereçleri Direktifi (95/63/EC ve 2001/45/EC Direktifleri ile değişik) ve 92/57/EEC Geçici veya Hareketli İnşaat Sahaları Direktifi'nde belirtilen güvenlik ve sağlık koşullarının uygulanmasını garanti altına almak için kullanılmalıdır. 92/57/EEC Direktifi'nde belirtildiği üzere, bu şartlar özellikle projenin hazırlık aşamasında dikkate alınmalıdır."[25]

c. Yurtdışı inşaat işlerinde işgücünün mesleki belgelendirilme ihtiyacı

Ülkemizde işgücünün niteliklerini belgeleyen bir sertifikasyon sistemi bulunmamaktadır. Bu eksiklik, sektörün yurtdışı projelerinde ülke istihdamının aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. İnşaat sektörü, dış pazarlarda pek çok ülkeye önemli oranda hizmet ihraç etmekte ve yurtdışında istihdam yaratmaktadır. Ancak pek çok ülke, yapımı üstlenilen işlerde sertifikalı, nitelikli işçi çalıştırma zorunluluğu getirmektedir. İnşaat sektörü, bu nedenle sahip olduğu potansiyeli kullanılabilecek sayıda sertifikalı Türk işgücü olmaması nedeniyle yurt dışında işgücümüze gerektiği ölçüde istihdam olanağı yaratamamaktadır.

d. İnşaat sektöründe işgücü hareketi

İnşaat sektöründe istihdam, üretim sürecinin de gereği olarak sirkülasyonu oldukça yüksek bir grafik sergilemektedir. İnşaat sektörü, yoğun iç göçün yaşandığı ülkemizde, kırsal kesimden

[25] *Ayrıntılı bilgi için www.mimarlarodasi.org.tr .*

kentsel bölgelere gelen ve genellikle tarım kökenli işgücü tarafından, kalıcı bir iş bulana kadar bir geçiş basamağı olarak algılanmaktadır.

Yukarıda özetlenen gerekçeler çerçevesinde sektörde eğitimli işgücü ihtiyacı her geçen gün artan oranda hissedilmektedir. Aralarında Ankara, İzmir, Adana, Gaziantep, Trabzon, Antalya, Denizli, Manisa'nın yer aldığı bazı illerimizde Valiliklerce inşaatlarda sertifikalı usta çalıştırma zorunluluğu getirilmiş, bu ustalar için kamu ve özel sektörün katılımıyla düzenlenecek eğitim programlarına katılım zorunlu tutulmuştur. İşgücü eğitimi açısından bu uygulama önemli bir basamak olmakla birlikte yeterli değildir.

Ulusal programda taahhütlerimiz arasında bulunan ve uzun yıllardır bekleyen Mesleki Yeterlilikler Kanun Tasarısı üzerindeki tartışmaların bir an evvel sonuçlandırılarak kanunun yürürlüğe girmesi, işgücü eğitimi ve belgelendirilmesi konusunda atılabilecek en önemli adımlardan biridir.

Yapı uygulamalarını düzenleyen mevzuatta ve özellikle İmar Mevzuatı, Yapı Denetimi mevzuatı ve Kamu İhale Kanunu'nda inşaatlarda eğitimli işgücü çalıştırılmasını teşvik eden, öneren, destekleyen hükümlere yer verilmesi, bazı Valiliklerimizce daha önce alınmış benzer kararların diğer illerimize de yaygınlaşması, yapı kalitemizin yükseltilmesinde zorunlu görülmektedir. Belirtilen mevzuatta eğitimli ve sertifikalı işgücünün başlangıç döneminde toplam istihdamın belli bir yüzdesi olarak belirlenmesi sistemin adaptasyonuna da imkân sağlayacaktır.

İnşaat sektöründe işgücü eğitimi alanında 2003 yılında başlatılan proje kapsamında Ankara'da bir eğitim merkezi kurulmuştur. YOL-İŞ (Türkiye Yol, Yapı, İnşaat İşçileri Sendikası) ve İNTES (Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası)'nın birlikte hayata geçirdiği YOL-İŞ/ İNTES Eğitim Şantiyesi-TES sosyal diyalog açısından da örnek teşkil etmektedir.

TES, Ankara Sincan 1. Organize Sanayi Bölgesi'nde 11.176 m^2 arsa üzerinde yer alan, 8704 m^2 lik kapalı alana sahiptir. Eğitim Şantiyesi, değişik dallarda eğitim sunabilecek şekilde, çok amaçlı projelendirilmiştir. Gerçek bir inşaat şantiyesindeki ekipman ve donanıma göre birebir modellenmiş, klasik bir eğitim ortamı olmanın ötesinde uygulamalı eğitime ağırlık veren bir yapıdadır. Bu tesisin oluşturulmasındaki amaç, gerçek şantiye koşullarının sağlandığı bir ortam yaratarak uygulamalı öğrenme imkânı sunmaktır.

Bu alanda özel sektör tarafından yürütülmekte olan inşaat sektöründe çalışan ya da çalışmak isteyen işgücünün teorik ve pratik eğitim ihtiyacının karşılanması, iş sağlığı ve

güvenliği konusunda bilinçlendirilmesi, mesleki yeterlilikler konusunda araştırma, geliştirme çalışmalarının yürütülmesi, ölçme-değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesi için yürütülen faaliyetler desteklenmelidir.

- Kamu İhale Mevzuatında Yaşanan Radikal Değişim ve Sorunlar

2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun her dönemde farklı yönleri ile eleştiri konusu yapılan uygulamalarını revize etmek üzere Maliye Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca yürütülen çalışmalar, kamuoyu görüşleri de alınarak tamamlanmış, hazırlanan taslaklar 04.01.2002 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş, 22.01.2002 tarih ve 24648 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 01 Ocak 2003 tarihi itibariyle 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu adıyla yürürlüğe girmiştir.

Böylece ilk kez kamu ihaleleri sonucunda imzalanan sözleşmeler için özel bir kanun çıkarılmış ihale uygulamalarının hukuka uygunluğunun ve mevzuatın genel olarak yönlendirilmesinin sağlanması amacıyla AB uygulamalarına paralel bir şekilde Kamu İhale Kurumu kurulmuştur.

Pek çok düzenlemesi ile 2886 sayılı kanundan farklılıklar gösteren Kamu İhale Kanunu Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten 2006 yılı başına kadar sekiz kez doğrudan değişikliğe uğramış, bunun dışında 24 farklı kanunla da istisnai uygulamalara konu olmuştur.

Değişikliklerle kanun kapsamında olan idarelerin ve alımların kapsam dışına çıkarılması, benzer eğilimin diğer idareler açısından da geçerli olması, kanunun taşıdığı temel ilke ve kavramların gereği gibi hayata geçmesine izin vermemiştir.

Kapsam dışına çıkarılan idarelerce gerçekleştirilen ihalelerde de idare uygulamalarından kaynaklanan rekabeti bozucu uygulamalarla karşılaşılmıştır. Asıl sorun kamu ihalelerini yürüten tüm tarafların temel ilkeleri hayata geçirecek uygun davranış kalıplarını tam olarak benimseyememeleridir.

İstisna kapsamında olsun ya da olmasın tüm idarelerin her türlü alımında şeffaflık, eşit muamele, serbest rekabet ve ayrımcılık yapmama ilkeleri her zaman gözetilecek temel ilkeler olmalıdır. Bu ilkelerin her koşulda gözetilmesi gereği Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarında da vurgulanmaktadır.

Kanun ve ikincil mevzuatın uygulamalarında önemli görülen bazı temel konular aşağıda özetlenmiştir.

- Kamu Yatırımlarında Finansman Sorunlarının Mesleki Yeterlik Kriterlerine Etkisi

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu isteklilerin mesleki yeterliklerinin belirlenmesi kapsamında 10. Maddesinin (b) bendinin 2. numaralı alt bendinde aşağıdaki düzenlemeye yer vermiştir:

"İsteklinin ihale konusu iş veya benzer işlerde; mal ve hizmet alımları için son beş yıl içinde, ***yapım işleri için ise son onbeş yıl içinde kamu veya özel sektörde o işe ait sözleşme bedelinin en az yüzde 70'i oranında gerçekleştirdiği*** veya yüzde 50'si oranında denetlediği veyahut yönettiği idarece kusursuz kabul edilen benzeri işlerle ilgili deneyimini gösteren belgeler,"

Bu düzenleme ile istekliler yapım işlerinde son onbeş yıl içinde sözleşme bedelinin yüzde 70'ini tamamladığı işler için deneyim belgesi alabilmektedir.

Kamu yatırımlarına ayrılan ödeneklerin yetersizliği nedeniyle yatırımlar çok uzun yıllar tamamlanamamaktadır.

Kamu yatırımın tamamlanma süresi *-2886 döneminde yapılan işler için-,* her ne kadar sözleşmesinde belirlenmiş olsa da, esasen bütçeden o yatırıma ayrılması uygun görülecek miktar ile doğrudan ilgilidir. İşin yüzdelik bölümlerinin tamamlanmasında tek belirleyici kamu otoritesi ve bütçe rakamlarıdır.

Bütçeden yatırımlara ayrılan payın diğer ödemelerin artışı nedeniyle sürekli düşmesi ve paralel olarak işlerin tamamlanma yüzdelerinin de giderek azalması; yüklenici firmaların donanımı, yeterliliği, mesleki becerileri ile hiç ilgisi olmayan hususlardır. Yatırımlara ayrılan paylara daha ayrıntılı olarak baktığımızda bazı işlerin iz ödenekle yıllarca hiçbir ilerleme kaydedilmeksizin sürüncemede kaldığı da bilinmektedir. Bu tür işler için hiçbir zaman on beş yıllık dilimde %70'lik sözleşme bedeli oranının yakalanmasına imkân bulunmamaktadır.

İşin yıllarca sürüncemede kalması, o iş için sürekli eleman, lojistik, sigorta vb. pek çok uygulamayı muhafaza etmek zorunda kalan yüklenici firma için yeterince zordur. Bu durum firma bilânçolarına, kârlılıklarına, yurt içinde ve dışında müracaat edilecek işlerden vazgeçilmesine kadar uzanan pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi bu durumun firmanın yeterli ya da yetersiz olması ile hiçbir ilişkisi yoktur.

Belirtilen süreler 93/37 ve 2006 yılı başında yürürlüğe giren **"***Kamu Yapım İşleri, Mal Alım ve Hizmet İhalelerinin Sonuçlandırılması Usullerinin Koordine Edilmesine İlişkin"* 31 Mart 2004 tarih ve 2004/18/EC sayılı AB Direktifinde beş yıl olarak düzenlenmiş olup, kamu alımları

müzakere başlığı altında AB tarafından eleştiri konusu yapılmakta ve uyum gerekliliği vurgulanmaktadır.

İnşaat sektörüne mensup firmalar arasında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre sürenin on beş yıldan beş yıla indirilmesi halinde ihaleye katılacak Türk isteklilerin kullanabileceği yeterlik potansiyelinin dörtte üçü geçersiz hale gelmektedir. [26] Bu sektör açısından çok büyük bir deneyim kaybıdır. Bu kayıp sektörde uzun süreli geçmişe sahip firmalar için daha büyük oranda ortaya çıkmakta, deneyim sahibi firmalar süre kısıtı karşısında deneyimsiz hale düşmektedir.

Müzakere sürecinde bu konu, sektör için deneyimli firmalarının bundan sonra açılacak ihalelere katılıp katılamayacağı, yabancı yüklenicilere taşeronlukla sınırlı bir alana sıkışıp sıkışmayacakları, kısaca varlıklarını sürdürüp sürdüremeyecekleri sonucunu doğuracak kadar hayatiyet taşımaktadır.

Mevzuatımızda 15 yıl olarak öngörülmüş bulunan süre yabancı istekliler açısından katılımı daraltan değil, genişleten bir süredir. Bu alanda yapılacak düzenlemelerde bu durumun mutlaka dikkate alınması, uyumun üyelik tarihine kadar ertelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

%70 tamamlanma koşulu ise *"sadece devam eden işler için"* alınacak deneyim belgeleri açısından aranan bir koşul olmalıdır. 15 yıllık süre içinde kabulü yapılmış işler deneyim belgesi alınmasına esas oluşturmalıdır.

- Aşırı Düşük Teklifler ve Değerlendirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar

Kamu İhale Kanunu ile gündeme gelen aşırı düşük teklifin sorgulanması kavramı uygulamanın önemli sorunlarından birini teşkil etmektedir. 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu döneminde de karşılaşılan aşırı düşük teklifler o dönemde de çözüm bulunamayan sorunlar arasında yer almıştır. Sorun ülkemize özgü olmayıp tüm dünyada, bu tür tekliflerin ihale sistemlerini yıpratıcı etkilerini azaltacak önlemler üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

Sınırlı sayıda ihale yapılması, her bir ihaleye katılımcı firma sayısını çoğaltmakta, bu ise isteklilerce verilen tekliflerin izahı neredeyse imkânsız ölçülerde düşürülmesine yol açmaktadır.

Kanun aşırı düşük tekliflerin ihale komisyonlarınca değerlendirilmesini, uygun bulunmayanların red edilmesini düzenlemekte iken, komisyonların bu konuda çekimser kaldıkları izlenmektedir. Sorunun çözümüne yönelik olarak aşırı düşük teklifin değerlendirilmesi için

[26] *Bkz. Ek 7; Tablo İhale Mevzuatına Göre Tamamlanmış İşlerin 5 ve 15 Yıllık Sürede Dağılımı- İNTES Üye firmaları arasında yapılan anket sonuçları, Aralık 2005*

Kamu İhale Kurumu'nca getirilen düzenleme ile de istenilen sonuç tam olarak temin edilememiştir. Sorun önümüzdeki yıllarda da "*az sayıda ihale, çok sayıda istekli*" darboğazında sıkışıp kalacaktır.

Kanun bu konuyu düzenleyen 38 inci maddesinde açıkça *"bu teklifleri reddetmeden önce"* ifadesini kullanmıştır. Kanunun bu konudaki ruhu açıktır. Esas olan aşırı düşük olan teklifin reddidir. Teklif sahibi istekliye teklifini açıklaması için son bir şans verilmesini kanun istemekte ancak uygulamada bunun hayata geçirilebildiği söylenememektedir. Aşırı düşük tekliflerle alınan işlerin ve bu şekilde yürütülen sözleşmelerin, esasen kamu menfaatini sağlamadığı, niteliksiz üretimi açık biçimde kabul anlamına geldiği bilinmektedir.

Bilimsel ve rasyonel ölçütlere uygun biçimde yapılan aşırı düşük teklif tespit ve sorgulama işlemlerinin hem idare hem de istekliler bakımından olmazsa olmaz bir güvence teşkil ettiği hususu tartışmasızdır.

Kamu İhale Kanunumuzun 40 ıncı maddesine göre, *"ihale, ekonomik açıdan en avantajlı teklifi veren isteklinin üzerinde bırakılır*." Ekonomik açıdan en avantajlı teklifin temelini ise en düşük fiyat oluşturmaktadır.

Aşırı düşük teklif tespit ve sorgulama süreci tüm çağdaş ihale sistemlerinde var olan, fiyat rekabeti ile kaynakların verimli kullanılması ve paranın karşılığının alınması ilkelerini dengeleyen vazgeçilmez bir aşamayı ifade etmektedir.

Aşırı düşük teklif sorgulamasının gereği gibi yapılmaması, işin sözleşme kurallarına uygun olmaması, kalitesiz üretim konusunda ciddi bir riski, sözleşmenin yüklenici açısından gerçekleştirilememesi ihtimalini bünyesinde bulunduran bir kavramdır.[27]

Aşırı düşük tekliflerin değerlendirilmesine esas oluşturan kriterlerden birini yaklaşık maliyet oluşturmaktadır. Yaklaşık maliyet mutlaka gerçek piyasa rayiçlerine uygun olarak belirlenmelidir. Daha önce yapılmış benzer ihalelerde yapılan indirimler, katılımcı sayısı vb. olumsuz unsurlar yaklaşık maliyet hesabında hiçbir şekilde dikkate alınmamalıdır.

Yaklaşık maliyet işin gerekliliklerine dayalı, tümüyle objektif piyasa verilerinden elde edilecek sonuçlarla, idarelerce herhangi bir sübjektif değerlendirmeye konu edilmeksizin

[27] *Yaşar Gök, Sayıştay Uzman Denetçisi, Kamu İhalelerinde Rekabet İlkesi Bağlamında Fiyat Rekabeti ve Aşırı Düşük Teklifler, İNTES İnşaat Sanayi Dergisi, Ocak Şubat 2005, Sayı 87, s.18 vd.*

matematiksel bir sonucu ifade edecek şekilde belirlenmelidir. Birim fiyata dayalı yaklaşık maliyet tespiti alışkanlığı terk edilmelidir.

İdarelerin ve isteklilerin analizlerini hazırlaması ve bunları teklif ve şartname eki olarak vermesi zorunlu olmalıdır. Bu kapsamda halen kamu idareleri tarafından kullanılan analizlerin son derece eskidiği bilinmektedir. Analizlerin güncellenmesi konusundaki girişimlerin kısa sürede sonuçlanması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada önem taşıyan bir diğer husus ise kamu ve özel sektörün çalışmayı birlikte gerçekleştirmesi gerekliliğidir.

İsteklilerden ek kesin teminat istenmesi yönündeki yaklaşımlar geçmişte de uygulanmış ve başarılı sonuç vermemiştir. Soruna çözüm getirmeyecektir. Teminat mektubu teminindeki sorunlar da dikkate alındığında böyle bir uygulamadan bankalar avantajlı çıkacaktır.

İhaleye katılabilecek isteklilerin yeterliliklerinin son derece doğru tespit edilmesi gerekmektedir. İşin yapılabilirliği için en doğru yeterlik kriterlerinin belirlenerek katılabilecek isteklilerin bu çerçevede belirlenmesi teklif verecek istekli profili arasında bir uyumu sağlayacak, sonucunda da teklifler arasında ki uçurum başlangıçta bir ölçüde giderilmiş olacaktır.

Kamu Yapım Sözleşmelerinde Sözleşme Yönetiminde Sorunlar ve Uyuşmazlıkların Giderilmesi

Taraflar arasındaki ticarî ilişkiyi düzenleyen sözleşme hükümleri tarafları bağlar. Sözleşme; *"tarafların kanunudur."* Başka bir ifade ile taraflar "ahde vefa" "*Pacta sund servanda*" ilkesine göre sözleşme ile taahhüt ettikleri vecibelerini yerine getirmek zorundadırlar.

İnşaat sözleşmeleri her iki tarafa aynı zamanda hem hak tanıyan hem de borç yükleyen " İki taraflı - *Synallagmatique*" sözleşmelerdir. İş sahibinin hakkı sözleşme ile taahhüt edilen esere sahip olmaktır. Borcu ise sözleşme ile kararlaştırılan bedeli yükleniciye sözleşmedeki şartlara göre ödemektir. Müteahhidin borcu, taahhüt ettiği eseri imal edip ayıpsız ve noksansız olarak iş sahibine teslim etmek, alacağı ise sözleşme bedelini iş sahibinden almaktır. İnşaat sözleşmeleri Borçlar Hukukunda 355–371 maddeler arasında düzenlenen istisna akdi (*eser sözleşmesi*) içinde bir tür olarak yer almıştır.

4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu "*Kamu İhale Kanununa göre yapılan ihalelere ilişkin sözleşmelerin düzenlenmesi ve uygulanması ile ilgili esas ve usulleri belirlemek*" amacıyla yürürlüğe girmiş ve bu alanda çıkarılan ilk kanun olma özelliğini taşımaktadır.

Kamunun istisna sözleşmelerinin tarafı olması Borçlar Kanunu'nun sözleşme ilişkilerine uygulanan temel hükümleri açısından herhangi bir farklılığı beraberinde getirmemekle birlikte 4735 sayılı Kanun bu alandaki özel düzenlemelere yer vermiştir. Kanunun "**İlkeler"** başlıklı 4 üncü maddesi **"***Bu Kanun kapsamında yapılan kamu sözleşmelerinin tarafları, sözleşme hükümlerinin uygulanmasında eşit hak ve yükümlülüklere sahiptir. İhale dokümanı ve sözleşme hükümlerinde bu prensibe aykırı maddelere yer verilemez. Kanunun yorum ve uygulanmasında bu prensip göz önünde bulundurulur."*hükmü özel önem taşımakta, bu yönde bir hükmün yasada yer almış olması ise sözleşme taraflarının benimsenmesi gereken yaklaşım biçimini göstermektedir. Bu ilke esasen Borçlar Hukukunda sözleşme ilişkilerinde uygulanacak ilkelerden biridir. Ancak taraflarından birinin kamu olduğu istisna sözleşmelerine henüz gereği gibi yansımış değildir.

İmzalanan sözleşmeler, kamunun yükleniciye taahhüdüdür. Bu sözleşme hükümleri ile bağlı olan sadece yüklenici değil, aynı zamanda kamu idaresinin kendisidir. Sözleşme uygulamasında idare–yüklenici eşitliğinin gözardı edilmesi, kamu gücünün sözleşme kurallarına üstün tutulması taraflar arasındaki dengeyi bozmuş, ihtilaflara sebep olmuştur.

Yükleniciden tüm işlerini zamanında yapmasını, yapmazsa cezai şartlarını düzenleyen sözleşme mevzuatı, zamanında ödenmeyen istihkaklarla ilgili olarak devletin gecikmelerine karşı herhangi bir düzenleme içermemektedir. Yüklenicinin en temel beklentisi olan ödemelerinin zamanında yapılması konusu müeyyideye bağlanmış değildir. Taraf edimleri arasındaki bu dengesizlik uygulamada işlerin yürütümünü olumsuz yönde etkileyen temel sorunlardan biridir.[28]

Yapım işlerini konu alan istisna sözleşmelerinin önemli özelliklerinden bir başkası ise, gerek sözleşme yürütümünde gerekse uyuşmazlıkların hallinde mühendis ve hukukçuların birlikte çalışmalarını zorunlu hale getirmesidir. Zira burada yürütülen işlemler hukuki ve teknik yönleri ile farklı disiplinlerin alanlarında yer almaktadır. Bahsedilen birliktelik sağlanmadığı takdirde varılan sonuç her zaman sağlıklı olamamaktadır.

---

[28] *Geç ödeme sorunu AB'de de yaşanmakta ve bu tür ödemeler hakkında 2000/35/AB Sayılı ve 29 Haziran 2000 Tarihli "Ticari İşlemlerdeki Geç Ödemenin Önlenmesi Hakkında Direktif" kullanılmaktadır. Direktif ticari işlemleri; işletmeler arasındaki işlemler veya işletmeler ile kamu otoriteleri arasındaki işlemler olarak tanımlamakta yasal süresinde yapılmayan ödemelere Avrupa Merkez Bankası tarafından uygulanan faiz oranlarının uygulanacağını öngörmektedir.*

Sözleşmelerde taraflar arasında çıkan uyuşmazlıkların giderilmesi ise bir diğer sorundur. Kamu idaresine karşı yargıya başvurmak gerek yargılama sürecinin uzunluğu gerekse taraflar arasındaki ilişkinin daha da gerginleşmesine yol açması nedeniyle zor görülmektedir.

Sözleşme uyuşmazlıklarının çözümü için mahkemelerin dışında alternatif yöntemlerin geliştirilmesinin gerekli olduğu açıktır. Sözleşme uygulamaları konusunda yönlendirici, ihtilafları giderecek bir kamusal otoritenin belirlenmesi, sözleşme uyuşmazlıklarının çözümüne hız kazandıracak ve uygulama birliği sağlayacaktır.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bünyesinde Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulmuş bulunan Bayındırlık Kurulu ve Yüksek Fen Kurulu bu alanda son derece önemli hizmetler vermektedir. Bu kurulların deneyimlerinden yararlanılması, faaliyetlerine etkinlik kazandırılmasında yarar görülmektedir.

Uyuşmazlıkların çözümünde ana kural mahkemeler olmakla birlikte ülkemizde ve Dünya'da "*tahkim*" sistemine başvurulmakta, bu yöntem tüm sözleşme uyuşmazlıklarında taraflarca -*uluslararası kuruluşlar dâhil*- yaygın biçimde kullanılmaktadır.[29]

Nitekim Kamu İhale Kurumu tarafından hazırlanan tip sözleşmelerde yabancı yükleniciler için tahkim şartı öngörülmüş, yerli yükleniciler içinse yalnızca mahkemeye gidilebileceği belirtilmiştir.

Bu farklılık giderilmeli, geneli itibariyle de sözleşme uyuşmazlıklarının en adil ve en hızlı şekilde çözümünü içeren alternatifler geliştirilmelidir.

II.3.2.2. Yurtdışı Teknik Müşavirlik ve Müteahhitlik Hizmetleri

- Sektör potansiyeli

Yaklaşık 30 yıl önce Libya'da başlayan Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri (YDMH), 2005 yılı sonu itibariyle 63 ülkede faaliyet gösteren, bugüne kadar üstlendiği toplam taahhüt tutarı 70 milyar ABD Dolarına ulaşmış bir sektör haline gelmiştir. Sektör, ihracat gibi yurtdışından döviz girdisi sağlamkta, bu girdiyi herhangi bir öz kaynağı tüketmeden yaratmakta ve ülke ekonomisi açısından da büyük önem taşımaktadır.

DTM tarafından sektörün 2006 yılı hedefi 12 milyar ABD Doları, 2007 yılı hedefi ise, 15 milyar ABD Doları olarak açıklanmıştır.

[29] *Bk.z Ek 8; Prof.Dr.Kemal Dayınlarlı tarafından Komisyon çalışmaları kapsamında hazırlanan özet bilgi notu*

Özellikle son yıllarda görüldüğü üzere, yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin gerilediği yıllarda dış ticaret açığı alabildiğine artmış ve ekonomik dengeleri sarsar hale gelmiştir. Son yıllarda gelişen turizm gelirleri ve diğer gelirler de bu açığı kapatmada yeterli olmamıştır. Bu açığı kapatabilmenin çözümlerinden birisi ihracatın yanı sıra yurtdışı müteahhitlik hizmet gelirlerinin mutlaka arttırılmasıdır.

Mal ihracatı uzun yıllardır farklı sistemlerle desteklenir iken müteahhitlik hizmetlerinin bu desteği hiçbir zaman alamamış olması, sektörün gerçek performansını ortaya koymasını engelleyen unsurlardan biri olarak görülmektedir.

Ciddi bir şekilde desteklenir ve önündeki engeller kaldırılırsa yurtdışı müteahhitlik hizmetleri yüksek döviz girdisiyle hem dış ticaretteki açığın kapatılmasında, hem de yaratacağı istihdam kapasitesi ile de işsizliğin önlenmesine büyük katkı sağlayacaktır.

Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetlerinin bir faaliyet olarak tanımlanmasından, "*sektör olarak tanımlanması"* sürecine geçilmesi gerekmekte olup *"sektörün*" karşı karşıya bulunduğu sorunlar aşağıda açıklanmıştır.

- Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerinde Koordinasyon ve Firma Yeterlikleri

YDMH sektörünün geçtiğimiz yıllarda yaşadığı en temel sorun,, sektörün yurt dışı taahhütlerinin kalıcı ve istikrarlı bir şekilde artırılması için gerekli koordinasyonun etkin bir şekilde sağlanamamasıdır. Bu durum sektörün yapısal sorunlarına kalıcı çözümler getirilmesini engellemektedir.

Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerini yürüten bazı firmaların hiçbir değerlendirmeye tabi tutulmadan yurtdışına çıkabilmeleri kimi zaman istenmeyen sonuçlara yol açabilmektedir. Bu tür firmalar gittikleri ülkede Türk firmaları açısından haksız rekabet yaratmakta, uygunsuz tutum ve davranışları ile diplomatik sorunlara dahi yol açabilmektedir. Bu durum aynı zamanda Türk firmalarının yurtdışındaki imajını son derece olumsuz etkilemiştir. Niteliksiz firmaların yaptığı işler, nitelikli firmaları da haksız şüphe altında bırakmıştır.

Sektöre ilişkin düzenleyici bir sistemin geliştirilmesi yönündeki çalışmalar Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından sürdürülmektedir. Bu kapsamda hazırlanan "*Yurt Dışı Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri Rejimi"* ile sektörün kamu ve özel kanadındaki kuruluşların yetki ve sorumluluklarının net bir şekilde tanımlanması, sektöre ilişkin faaliyetlerin kamu ve özel sektörün birlikte belirleyeceği strateji ve politikalar çerçevesinde yürütülmesi ve özel sektör

kanadında sektörün tümüne hitap edebilecek çatı kuruluşlarının ve/veya akreditasyon sistemlerinin oluşturulması hedeflenmektedir.

Kamunun yetkilerini tedricen özel sektöre devredeceği bu sistemde sektörde faaliyet gösteren firmalara ilişkin mali ve teknik standartların belirlenmesi ve tüm faaliyetlerin bu standartlar çerçevesinde yürütülmesi planlanmaktadır.

- Teknik Müşavirlik Firmalarının Yurt Dışındaki Faaliyetlerinde Devlet Desteği

09.06.2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan *"Teknik Müşavirlik Firmalarının Yurt Dışındaki Faaliyetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında 2004/5 sayılı Tebliğ"* ile teknik müşavirlik firmalarının yurt dışında ofis açmaları, pazar araştırmaları ve tanıtım faaliyetlerinin devlet tarafından desteklenmesi öngörülmüştür.

Bu düzenleme ile pazar ülkelerdeki mastır plan, ön fizibilite, fizibilite, proje çalışmaları, ihale şartnamesi hazırlanması, ihale ve sözleşme kontrolörlüğü ve benzeri müşavirlik hizmetlerinin Türk teknik müşavirlik firmalarınca karşılıksız olarak yapılması imkânı da sağlanmıştır.

Böylece, hedef pazarlarda projelerin daha düşünce aşamasında iken Türk müteahhitlik sektörü tarafından takibe alınması sağlanmış olacaktır. Ayrıca, Türk teknik müşavirlik firmalarınca hazırlanacak ihale şartnamesi ve projelerde işi Türk müteahhitlik firmalarının almasını sağlayacak standart ve kalite unsurlarına yer verilebilecektir.

Tebliğle ilgili uygulama esaslarını belirleyen mevzuatın kısa sürede uygulanmaya geçirilmesi gerekmektedir.

- Teminat Mektubu Temininde Karşılaşılan Sorunlar

Firmalarımız, yurtdışındaki işleri teknik olarak yapma yeterlilikleri ile ilgili sorunları uzun yıllar önce geride bırakmış iken yakın geçmişte bu kez bankacılık sektörünün ve genel ekonomik sorunların engeline takılmaya başlamışlardır.

Yaşanan finansal krizler Türk bankacılık sektöründe ciddi sıkıntılara yol açmıştır. Bankaların kredibilitelerinin düşmesi, çoğu özel bankanın fona devredilmesi, uluslararası normlara uyumsuzluk vb. pek çok neden Türk bankalarından temin edilen mektupların yurt dışında kabul görmemesine neden olmuştur. Yabancı bankalardan temin edilmeye çalışılan mektuplar ise maliyetlerinin yüksekliği ve alınma koşullarının zorluğu nedeniyle sorunlara yol açmıştır.

Türk bankalarının geçmişte yurtdışına verilen teminat mektupları için gelen nakde çevirme taleplerini ihtiyati tedbir kararları nedeniyle yerine getirmemeleri, bankalarımızın kabul edilebilirliklerini düşüren nedenlerden bir diğeridir. Bazı ülke yerel bankalarınca Türk Eximbank'ın sağladığı teminat mektuplarının dahi benzer gerekçelerle kabul edilmediği görülmektedir.

Ülkemizde faaliyet gösteren bankaların hızla yabancı bankalar tarafından satın alınması ya da ortak olarak sisteme girmiş olmaları teminat mektubu temini sorununun kısa vade de çözümünü güçleştirmiştir. Orta ve uzun vadede çok daha ağır sıkıntılarla karşılaşılabileceğinin belirtilerini göstermiştir. Öte yandan Basel II kriterlerinin uygulanmaya başlanmasıyla sermaye yeterliliği olmayan ve uluslararası denetim yaptırmayan firmaların bankacılık sektöründen destek alamayacağından hareketle taahhüt sektöründe teminat mektubu sorununun güçlü biçimde varlığını sürdüreceği görülmektedir.

Türk müteahhitlik firmalarının yurt dışındaki projeler kapsamında işveren idarelere teminat mektubu sunamaması, sektörün acil çözüm bekleyen en önemli sorunudur.

Sorununun çözümüne yönelik olarak, Teminat Mektubu Garanti Fonu'nun oluşturulması ve rakip ülkelerin yıllardır uygulamakta olduğu -*aşağıda ayrıca açıklanan*- politik risk sigortası vb. sigorta ve garanti programlarının hayata geçirilmesi yönündeki çalışmaların hızla sonuçlandırılması gerekmektedir.

- YDMH Politik Risk Sigortası Programı

Türk inşaat firmaları ağırlıklı biçimde siyasi, idari, coğrafi ve terör tehdidi açısından Dünyanın en riskli bölgelerinde çalışmaktadır. Risk halen tümüyle firma tarafından taşınmaktadır.

Firmaların yurt dışında üstlenecekleri projelerin Türk Eximbank tarafından politik risk sigortası kapsamına alınması önemli konulardan bir diğeridir. Bu sigorta programı sayesinde el koyma, millileştirme, döviz transferinin önlenmesi veya sınırlandırılması, hakedişlerin ödenmemesi ve benzeri politik riskleri güvence altına alınarak Türk firmalarının yüksek riskli ülkelerdeki hareket kabiliyetinin attırılması hedeflenmektedir.

Türk firmalarının dış piyasalardaki rekabet gücünün artırılmasına yönelik olarak, yurt dışında proje üstlenen müteahhitlere gerekli desteğin verilmesi açısından sigorta programlarının çeşitlendirilmesi ve bu çerçevede, özellikle politik riski yüksek olan ülkelerde gerekli "*Yurtdışı*

*Müteahhitlik Hizmetleri Politik Risk Sigortası Programı"*nın etkin biçimde uygulamaya konulması önemlidir.

Bu konuda Eximbank tarafından belli ölçüde çalışmalar yürütülmekte ise de, aktif biçimde uygulamaya geçtiğinden söz edilememektedir.

- Yurtdışında Türk İşçisi İstihdamı

Firmaların yurtdışında en önemli avantajlarından biri yurtdışında Türk işçisinin istihdamıdır.

1980'li yıllarda 200.000'lere ulaşan yurtdışı istihdam izleyen yıllarda 13.000'lere düşmüş, ülkemiz hiçbir kaynak ayırmadan kullandığı istihdam gücünü büyük ölçüde kaybetmiştir. Ülke içinde bir kişiye istihdam yaratmanın son derece yüksek maliyetlere ulaştığı ülkemizde yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin tümüyle yabancı kaynaklarla yaratmış olduğu istihdam olanağı mutlaka değerlendirilmelidir.

Yurtdışında çalışacak Türk işçileri için işverenlere getirilen ağır bürokratik engeller, SSK' nun özellikle Libya konusunda kesilecek primlerle ilgili yıllarca çözüme ulaşmayan çelişkili karar ve uygulamaları, farklı yargı kararları, Türk İş Mevzuatının amir olmayan hükümlerinin dahi yurtdışında uygulanması yönündeki istek ve davranışlar Türk işçisinin, Türk işverenince çalıştırılması konusunda ciddi sorunlar oluşturmuştur. Türk işçisinin yabancı işverenler tarafından çalıştırılması halinde karşılaşmadığı sorunların Türk işverenince yaşanması, insanımız aleyhine haksız bir durum yaratmıştır.

Bu konuda işçilerin çalışılan ülke mevzuatına tabi olması yönünde yaklaşım benimsenmeli, sosyal güvenlik konusunda isteğe bağlı sigorta uygulaması devam ettirilmelidir.

II.4. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler

IMF'nin 2006 yılı tahminlerine göre dünya ekonomisinin ortalama yüzde 4.3 büyümesi, Türkiye büyümesinin ise yüzde 5 olması beklenmektedir. Bu tahminlere göre ülkemiz dördüncü en yüksek büyüme hızını yakalayacaktır.

Tablo 9 - Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Dünya Ekonomisi Tahminleri

		Gerçekleşme		Tahmin	
		2003	2004	2005	2006
Büyüme oranları (GSYİH Sabit fiyatlarla, %)	Dünya Ekonomisi	4,0	5,1	4,3	4,3
	ABD	2,7	4,2	3,5	3,3
	Japonya	1,4	2,7	2,0	2, 0
	Avrupa Birliği	1,3	2,5	1,6	2,1
	Almanya	-0,2	1,6	0,8	1,2
	Fransa	0,9	2,0	1,5	1,8
	İngiltere	2,5	3,2	1,9	2,2
	İtalya	0,3	1,2	0,0	1,4
	Rusya	7,3	7,2	5,5	5,3
	Çin	9,5	9,5	9,0	8,2
	Brezilya	0,5	4,9	3,3	3,5
	Arjantin	8,8	9,0	7,5	4,2
	Hindistan	7,4	7,3	7,1	6,3
	Türkiye	5,8	8,9	5,0*	5,0
Dünya ticaret hacminde değişim (%)		5,4	10,3	7,0	7,4
Gelişmiş ülkeler ithalatında değişim (%)		4,1	8,8	5,4	5,8
Euro Bölgesi ithalatında değişim (%)		2,9	6,2	4,1	5,3
Ham petrol fiyatları (dolar/varil)		28,89	37,76	54,23	61,75
Altı aylık LIBOR faizi(%)		1,2	1,8	3,6	4,5

Kaynak:IMF, World Economic Outlook, Eylül 2005

* Bu raporun baskıya verildiği tarihte gerçekleşme yüzde 7,4 olmuştur.

II.4.1. Avrupa Birliği

2005 verilerine göre 360 milyar ABD Dolarlık GSMH ile dünyada 18'inci, OECD'de 16'ncı, AB'de 10'uncu sırayı alan Türkiye'yi AB ile bazı veriler üzerinden karşılaştıracak olursak önemli farklılıklar olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kişi başı GSYİH AB'de 22,300 Euro, Türkiye'de ise 6,300 Euro'dur (satın alma gücü olarak). Kişi başına milli gelir ise AB'de 21,300 Euro, Türkiye'de 3,000 Euro'dur.

AB'ye son katılan 10 ülkenin, satın alma gücü paritesine göre ortalama kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasılası AB ortalamasının yüzde 45'ine ulaşırken, Türkiye'de bu oran 27'dir. Diğer taraftan gıda, içki, tütün fiyatlarında AB ortalaması 100 kabul edilirse, Türkiye'de bu fiyat

endeksi 70'dir. Yani Türkiye'de AB'ye göre gelir düzeyi düşük ancak fiyatlar o oranda düşük değildir. AB'nin 25 üye ve 3 aday ülke arasında en bozuk gelir dağılımı Türkiye'dedir. 28 ülkenin 740.65 Euro olan ortalama hane halkı geliri Türkiye'de 196.9 Euro'dur.

Makro ekonomi ile ilgili verilerin yer aldığı aşağıdaki tabloda yer verilen, AB'ye son katılan 10 ülke ile aday ülkelerin makro ekonomik göstergeleri karşılaştırılacak olursa, en büyük ekonomiye sahip Türkiye'nin döviz rezervleri dışındaki göstergelerinin göreceli olarak en olumsuz kategoride yer aldığı gözlenmektedir.

Tablo 10 – Bazı AB Ülkelerinde Makroekonomik Göstergeler

Göstergeler / Ülkeler	Not	GSYİH (us$ mi)	Tüfe	Bütçe / GSYİH (%)	FDF / GSYİH (%)	Doğrudan Yabancı Sermaye/ GSYİH (%)	Rezervler (us$ m)	Kişi Başına Gelir (us $)	SAGP Göre Kişi Geliri (us $)	Nüfus (m)	İşsizlik (%)
G. Kıbrıs	A+	12.9	4.1	-6.3	-0.9	5.3	3451	16055	18040	0.8	3.5
Slovenya	A+	27.5	5.0	-1.4	-0.1	1.8	8598	13789	17690	2.0	6.8
Malta	A	4.9	1.3	-9.7	-6.0	1.3	2732	12123	16790	0.4	8.1
Çek Cumh.	A-	87.3	0.1	-12.9	-12.0	2.7	26955	8514	14500	10.3	9.9
Estonya	A-	8.4	1.3	2.6	2.9	9.3	1377	6184	11120	1.4	10.2
Macaristan	A-	83.0	4.7	-5.8	-1.8	1.8	12781	8388	12810	9.9	5.5
Litvanya	BBB+	10.1	2.9	-1.8	-0.9	3.3	1536	4316	8940	2.3	8.4
Letonya	BBB+	17.9	-1.3	-2.1	-0.8	3.3	3450	5187	9880	3.5	12.0
Polonya	BBB+	209.9	0.8	-6.0	-2.9	1.9	33959	5433	10130	38.6	20.0
Slovakya	BBB+	32.5	8.6	-3.6	-1.1	2.8	12149	6046	12190	5.4	15.3
Hırvatistan	BBB-	28.3	1.5	-5.5	-3.1	4.8	8191	6365	9760	4.4	14.1
Bulgaristan	BB+	20.0	2.3	0.0	2.1	6.6	6826	2532	6840	7.9	15.0
Romanya	BB	55.3	15.3	-2.4	-0.1	3.2	7967	2475	6290	22.4	7.2
Türkiye	B+	239.1	25.3	-11.4	5.5	0.5	34919	3383	6120	70.7	10.5

Kaynak: Fitch Sovereign Data Comparator, Mart 2004

İnşaat sektörünün ciro değerleri karşılaştırıldığında, Türkiye'nin AB ortalamalarının çok gerisinde kaldığı (2000 yılında 41.6 milyar Euro, 2001 yılında 44,2 milyar Euro) görülmektedir. 2000 yılında AB içerisindeki ilk beş ülke olan İngiltere (195 milyar Euro), Almanya (188 milyar Euro), Fransa (137 milyar Euro), İtalya (129 milyar Euro) ve İspanya (116 milyar Euro) toplam cironun %74'ünü oluşturmaktadır. İzleyen yıllarda İspanya önemli bir gelişme kaydetmiş ve 2003 yılında 204 milyar Euro ciro (2000 yılına göre %76 artış) ile İngiltere'nin (220 milyar Euro)

ardından ikinci sıraya tırmanmıştır. Almanya'da ise, inşaat sektörü her yıl gerileyerek 2003 yılında 148 milyar Euro düzeyine düşmüş ve beşinci sıraya inmiştir. 2003 yılında ilk beşte yer alan ülke isimleri değişmemiş ve toplam ciroları 880 milyar Euro düzeyine çıkmıştır (2001 yılına kıyasla yüzde 15 artış).

Tablo 11 - AB'de İnşaat Sektörünün Ciro Değerleri *milyon Euro*

	2000	2001	2002	2003
Belçika	29586.4	30465.7	:	*30000.0
Çek Cumhuriyeti	12322.0	13766.2	16304.8	17652.0
Danimarka	20070.6	20317.9	20042.0	20227.0
Almanya	188134.2	168903.1	156990.7	147615.0
Estonya	1072.8	1265.1	1640.2	1776.1
Yunanistan	8765.8	8699.7	:	*8700.0
İspanya	115884.8	142583.8	179859.8	204304.9
Fransa	136651.2	144808.8	148567.4	156167.1
İrlanda	:	7612.4	8853.2	10307.6
İtalya	129135.8	143771.2	155914.5	152143.6
Kıbrıs	1246.8	1334.3	1464.8	1611.3
Letonya	1108.0	1280.0	1405.2	1514.4
Litvanya	992.7	1124.0	1376.6	1837.9
Lüksemburg	2531.7	2768.3	2981.9	*3100.0
Macaristan	4913.3	8873.4	10861.5	10654.7
Malta	257.9	268.6	347.2	*350.0
Hollanda	:	70375.9	68815.6	67587.5
Avusturya	23979.8	23981.0	25464.7	27158.4
Polonya	25344.3	25792.1	24317.0	*25000.0
Portekiz	21086.4	25606.9	26570.2	29734.6
Slovenya	3063.8	3013.3	3350.3	3781.3
Slovakya	1995.7	2308.9	2279.9	2504.5
Finlandiya	15184.1	16636.3	16285.3	16926.1
İsveç	29176.5	27788.5	29408.0	*30000.0
İngiltere	194817.7	210865.2	226552.3	220239.2
Bulgaristan	1478.9	1791.6	1947.8	2094.2
Romanya	3974.8	4715.2	5232.5	5717.4
Norveç	16547.4	17745.2	20059.1	20518.7
Türkiye	41600,0	44200,0	:	*44200.0
			TOPLAM	1263423.5
			Ortalama	**43566.3**

Kaynak : EUROSTAT, TÜİK *(* Veri olmadığından önceki yılın değerleri alınmıştır.)*

Tablo 12'de verilen istihdam verilerine bakıldığında, ciro değerlerinin aksine Türkiye'deki istihdam sayısının AB ortalamalarının çok üzerinde olduğu (yaklaşık iki katı) görülmektedir. AB içerisinde en fazla inşaat sektörü cirosuna sahip olan ülkeler (İngiltere, İspanya, Fransa, İtalya, Almanya) en fazla istihdama da sahiptirler. Ancak bu ülkeler arasında, en yüksek ciroyu yapan İngiltere en düşük işgücü sayısına sahiptir. Buna karşın İspanya 2000 yılında en az ciroya sahip iken istihdam sıralamasında ikinci sırada yer almış ancak 2003 yılında ciro olarak ikinci sıraya çıkmasına (yüzde 76 artışla) rağmen işgücündeki artış yüzde 36 ile sınırlı kalmıştır. Almanya'da ciro değerlerinin düşmesine paralel olarak sektördeki işgücü sayısında da azalma gözlenmiştir.

Tablo 12 - AB İnşaat Sektöründe İstihdam Verileri

	2000	**2001**	**2002**	**2003**
Türkiye	234040	219333		
AB ort. (25 ülke)	117515	117810	121651	:
Belçika	251179	252850	:	:
Çek Cumhuriyeti	391565	376042	393643	391447
Danimarka	187962	184323	172076	171132
Almanya	2164129	1987741	1824337	1697818
Estonya	30942	30754	34080	35413
Yunanistan	92167	90683	:	:
İspanya	1695900	1952727	2189274	2310522
Fransa	1436543	1458342	1470596	1494723
İrlanda	:	35288	39961	42325
İtalya	1477966	1529011	1574979	1705742
Kıbrıs	26160	26600	29337	32370
Letonya	40263	42772	47171	48209
Litvanya	67658	68505	72480	83296
Lüksemburg	25885	26692	27678	:
Macaristan	112095	213885	240748	232348
Malta	8024	8099	13013	:
Hollanda	:	496322	474767	463112
Avusturya	242841	234610	250043	252185
Polonya	:	:	686791	:
Portekiz	345781	382022	433916	435563
Slovenya	:	:	65588	63780
Slovakya	76733	74490	65924	68245

Finlandiya	119877	126191	122321	123790
İsveç	228970	237309	236503	:
İngiltere	1338738	1366627	1307461	1322639
Bulgaristan	125933	123834	117913	133710
Romanya	387255	373050	354490	364012
Norveç	134864	132500	132384	142419

Kaynak : EUROSTAT, TÜİK

Tablo 13'ün değerlerine bakıldığında, Kanada'da Yapı Kullanma İzin Belgeleri endeksinin yıllar itibariyle arttığı görülmekte olup, benzer yapı Yeni Zelanda, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Macaristan, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye ve Euro alanında da görülmüştür. Avustralya'da 2002 ve 2003 yıllarında endeks aynı kalmış olup, 2004 yılında ise düşmüştür. Kore'de 2003 yılında endeks 2002 yılına göre yükselmiş 2004 yılında ise üç yılın en düşük seviyesinde kalmıştır. İrlanda'da 2003 yılında 2002 yılına göre endeks çok az azalmış 2004 yılında ise iki yıla göre artış görülmüştür. Portekiz'e bakıldığında ise 2002 yılında endeks en üst seviyesine çıkmış, diğer yıllarda ise yıllar itibariyle düşüşe geçmiştir.

Tablo 13 – 2002-2004 Yılları İçin Yapı Kullanma İzin Belgeleri Endeksi

Ülkeler	2002	2003	2004
Kanada	145	157	181
Avustralya	129	129	122
Kore	139	151	121
Yeni Zelanda	136	149	157
Belçika	98	104	122
Çek Cumhuriyeti	116	146	152
Danimarka	143	168	165
Finlandiya	88	104	105
Fransa	97	105	126
Macaristan	111	132	134
İrlanda	69	67	94
Lüksemburg	87	99	115
Hollanda	107	121	126
Portekiz	83	73	68
İspanya	98	118	128
İsveç	103	140	166
İsviçre	96	109	122
Türkiye	**58**	**63**	**93**
Euro bölgesi	94	103	112

Kaynak : TÜİK

AB'de Yeni Yaklaşımlar

Avrupa'da "AB Üyesi Ülkelerde Yapı Maliyetlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi" başlığı altında inşaat sektöründeki kaynak kullanımını ve sektörün rekabet edebilirliğini etkileyen faktörleri irdelemek üzere çalışmalar yürütülmektedir.[30]

Çalışmanın genel çerçevesi; AB üyesi ülkelerin gayri safi milli hasılalarında önemli bir konumu bulunan yapı sektöründe kaynakların daha verimli kullanılması, maliyetlerin azaltılması, inşaat sektörün rekabet gücünün artırılması için yapılması gerekenler olarak çizilmiştir.

Yürütülen çalışmalarla, üye ülkelerdeki yapı sektörünün verimliliğinin karşılaştırılarak en iyi uygulamaların tespit edilmesi, deneyimlerin paylaşılması ve bu şekilde bazı sistemlerin neden daha iyi çalıştığının ve daha iyi bir performans sergilediğinin açıklanması ve sonuç olarak sektörün tüm ülkelerdeki verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir. Bu çalışmalarda tüketicinin korunması ve hizmet kalitesi temel ilkelerdir.

Bu amaçla ilk olarak, verimliliği ölçecek göstergeler geliştirilmeye ve tüm üye ülkelerin istifade edebilecekleri bir taslak model oluşturulmasına çalışılmıştır. Pilot çalışmada 2 temel analiz yapılmıştır :

1. Kaynakların etkin kullanımı
2. Maliyet-verimlilik analizi

Kaynakların etkin kullanımı karşılaştırılırken inşaat sektöründeki aktörlerin kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve inşaat sürecinin yönlendirilmesi ile ilgili kararlarını etkileyen faktörler kontrol edilebilir ve kontrol edilemez olarak iki gruba ayrılmış ve her ülkedeki işletmelerin performansı kontrol edilebilir faktörler açısından incelenmiştir.

Kontrol edilebilir faktörler;

- inşa edilebilirlik,
- iletişim becerisi,
- proje değişikliklerin uygulanabilirliği,
- işgücü (beceri ve inisiyatif),
- işletme beceri ve inisiyatifi,

[30] *Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, "AB Üyesi Ülkelerde Yapı Maliyetlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi" Konulu 16 Ocak 2006 tarihli toplantıya ait Bilgi Notu*

- imalat süreçlerinin farklı işlerde tekrar edilebilirliği (seri üretime yaklaşan sanayileşme),
- yapı elemanlarının (bileşen, farklı teknolojik çözümlerin) seçimi,
- malzemenin ve şantiye alanının güvenliği olarak tanımlanmıştır.

İnşaat sektöründeki aktörlerin kaynakları kullanırken kontrol edemedikleri faktörler;

- Yapı ile ilgili yasal düzenlemeler,
- İş güvenliği ve tehlikeli maddeler mevzuatı
- Asgari ücret düzenlemeleri,
- AB Rekabet Yasası,
- Hava koşulları,
- İşgücü, malzeme ve fabrika koşullarındaki yetersizlikler,
- Zor şantiye koşulları ve ulaşımı,
- Düşük kaliteli yerli malzeme ve fabrikasyon

olarak tanımlanmış ve analiz dışı bırakılmıştır.

Maliyet-verimlilik analizinde inşaat maliyetleri karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Yapı maliyeti endekslerine (Building Cost Survey 2005) verilerine dayanılarak her ülkedeki farklı bina tipleri için (yüksek katlı apartmanlar, ticari binalar, kamu binaları, konut, vs) m^2 birim inşaat maliyeti (toplam maliyet/brüt inşaat alanı), o ülkedeki çalışanın ortalama saat ücretine bölünmüştür. Avrupa Yapı Maliyeti endeksleri verileri kullanılarak konut, ticaret ve sanayi sektörleri için yapılan binalar için inşaat maliyetleri ayrı ayrı ele alınmış ve bir endeks geliştirilmiştir. Bu endeksin bir önceki analizi desteklediği görülmüştür. Her sektörün o ülke için önemi (Gayri Safi Milli Hasıla içindeki oranı) doğrultusunda ağırlıklandırılması ile her ülke için tek bir verimlilik endeksi elde edilmiştir.

Kaynak verimliliği ve maliyet verimliliğini karşılaştırmak için, yapılan değerlendirmede, kaynakların verimli kullanımı endeksi ile maliyet verimliliği endeksinin yüksek bir korelasyona sahip olduğu görülmüştür. Sonuç olarak,

1. Teknoloji kullanımının;

- Kaynak kullanımında en uygun (optimal) verimliliğin sağlanması için en iyi fırsatı sunduğu;
- Şantiyede işgücü verimliliğini artırdığı;

- Malzemenin şantiyede zarar görmesi, çalınmasını ve gereksiz kullanımı önlediği;
- Şantiyedeki iş güvenliği ile ilgili riskleri azalttığı;
- Şantiye süresini kısalttığı;
- Malzeme sayısının (katalog kullanımının) artışını azalttığı;
- Detay artışını azalttığı;
- Öğrenme sürecini hızlandırdığı;

dolayısı ile sanayileşmiş üretimde malzeme maliyetinin yüksek olmasına karşın şantiye maliyetleri daha az olduğu için toplam inşaat maliyetinin daha az olduğu;

2. İnşa edilebilirliğin en önemli kaynak verimliliği faktörü olduğu;

3. İnşaat sektöründeki aktörler, kaynakların verimli bir şekilde kullanılması ve inşaat sürecinin yönlendirilmesi ile ilgili kararlarına ilişkin kontrol edebildikleri faktörler açısından; AB yasal düzenlemelerinin tüm ülkeler için geçerli olması nedeniyle sadece bu düzenlemelerin uygulanma biçimlerinin kaynak kullanımını etkileyen bir değişken olduğu;

4. Ülke koşullarının inşaat sektöründeki kaynakların etkin kullanımı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı;

5. İşgücünün eğitim ve öğretimine yapılan yatırımın inşaat sürecinin zanaatkar temelli olduğu ülkelerde yetersiz olduğu;

6. Yeniliklere yapılan yatırımın, kıyaslama yoluyla seçilen en iyi uygulama örneklerine yatırım yapılmak şeklinde olması gerektiği;

7. Proje üretim sürecinin imalat süreci ile entegre olmasının (tasarımın imalat süreci ile birlikte ilerlemesi, imalat sürecindeki değişiklik ve sorunlara cevap verebilecek esneklikte olması) hem inşaat maliyetlerini hem de inşaat sürecini kısalttığı kanaatine varılmıştır.

AB'ye üye ülkelerde, inşaat sektörünün verimliliği ve rekabet gücü ile ilgili olarak söz konusu sürecin, yapılacak yeni araştırma ve analizlerle desteklenmesi gerektiği, hedefin AB'ye üye ülkeler için belirli bir model politika oluşturması gerektiği görüşüne varılmıştır. Komisyonun birincil önceliğinin Avrupa inşaat sektörünün rekabet gücünün artırılması olması gerektiği, idari yükler yerine sektörün çıkarlarına yönelik çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

II.4.2. Dünyada ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımlar

2003 yılında dünyadaki doğrudan yabancı sermaye yatırımı (DYY) 560 milyar ABD Doları olmuştur. Türkiye, sadece 918 milyon ABD Doları (gayrimenkul alımı ile beraber 1.8 milyar ABD Doları). Yabancı sermaye yatırımı alarak sıralamada 57'nci olabilmiştir.

Adaylıklarından bugüne, 1995-2003 döneminde yabancı sermaye girişi Polonya'da 42 milyar, Çek Cumhuriyeti'nde 35 milyar, Macaristan'da 18 milyar ve Romanya'da 9 milyar Euro düzeylerinde gerçekleşmiştir.

Dünyada yabancı sermaye yatırımlarında bir düşme eğilimi olduğu ifade edilmektedir. (2002 yılına göre 2003'te düşüş yüzde 18). 2004 yılında dünyada toplam 648.1 milyar ABD Dolarlık DYY gerçekleşmiştir. Yabancı sermayede imalat sanayi yerine hizmet sektörlerine kayma eğilimi gözlenmektedir. Hizmet sektörü yatırımı için çekicilik endeksinde Türkiye 25'incidir (son sırada).

2005 yılının ilk 10 ayında Türkiye'ye 3.7 milyar ABD Doları DYY gerçekleşmiştir. 2005 yılı sonunda bu rakamın 5 milyar ABD Dolarına ulaşacağı beklenmektedir. Sabit sermaye yatırımlarına katkıda bulunan, DYY'lar, gelişmekte olan ülkeler için önemli bir ekonomik katkı ve sanayi gelişimi için önemli bir araç olarak görülmektedir. Ancak, Türkiye'deki DYY yapısına bakıldığında, özel sektör sabit sermaye yatırımları içerisinde DYY'nin payı %3 civarındadır.

Türkiye'de 2006 ve 2007 yıllarında sırasıyla 5.2 milyar ve 5.3 milyar ABD Doları DYY girişi beklenmektedir. Sektörel olarak bakıldığında özellikle finans, telekomünikasyon ve enerji sektörlerinde yapılan yapısal reformlar ve deregülasyon bu sektörlere olan yabancı yatırımcı ilgisini artırmıştır.

Tablo 14 – AB Ülkeleri Yabancı Sermaye Verileri (Yabancı Sermaye Girişi, Birikimli Milyon Euro)

	AB'ye üyelik başvuru yılı	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Nüfus	Kişi başına doğrudan yabancı sermaye
Çek Cum.	1996	5741	6910	8367	12255	17479	23323	30717	37576	41000	10,3	3981
Macaristan	1994	10108	12216	14807	16125	19439	21659	26503	29526	28000	9.9	2828
Polonya	1994	6122	9229	13206	19247	25946	36792	46686	45739	48000	38.6	1244
Slovakya	1995	1013	1660	1888	2464	3174	5112	6327	8185	9500	5.4	1759
Romanya	1995	642	885	2128	3783	5447	6966	8656	8438	9200	22.4	411
Estonya	1995	574	664	1040	1560	2454	2843	3573	4035	5400	1.4	3857
Slovenya	1996	1376	1612	2000	2369	2675	3110	2952	3918	4000	2.0	2000
Litvanya	1995	274	564	942	1384	2050	2509	3023	3818	4000	3.5	1143
Bulgaristan	1995	273	360	806	1363	2392	2426	3129	3100	3600	7.9	456
Letonya	1995	480	754	1140	1325	1782	2241	2652	2679	2800	2.3	1217
Türkiye	1987	691	1274	2003	2803	3583	4650	8357	9353	10603	70.5	150
Hırvatistan	2004	274	696	1266	1622	2568	3821	5336	6443	8000	4.4	1818

Kaynak: RJS (Raymond James Securities), OECD, IMF

II.5. Uluslararası Yükümlülükler ve Taahhütler

II.5.1. Avrupa Birliği

Türkiye'nin AB üyelik programı ve taahhütlerinin yanı sıra Dünya Ticaret Örgütü, Kyoto Protokolü ve Basel II ile IMF gereklilikleri vb. çeşitli uluslararası yükümlülük ve taahhütler bulunmaktadır. AB'ye üyelik süreci başlığında daha geniş hatlarıyla ele alınacak olan yükümlülüklere bu bölümde yer verilmemiştir.

II.5.2. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Eylül 1986'da başlayan ve 15 Aralık 1993'te tamamlanan Uruguay Turu müzakereleri sonucunda 15 Nisan 1994 tarihinde Fas'ın Marakeş kentinde

imzalanan ve 1 Ocak 1995'te yürürlüğe giren Nihai Senet içerisinde yer alan "Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması" ile kurulmuştur.

DTÖ Kuruluş Anlaşması, ekleriyle birlikte 29 adet hukuki metinden oluşmaktadır. Bunların yanında, DTÖ üyelerinin yükümlülüklerinin belirtildiği 25 adet bildirim, karar ve mutabakat metni bulunmaktadır.

Türkiye'nin de kurucu üye olarak imza koyduğu Nihai Senet 25 Şubat 1995 tarihinde TBMM'de onaylanmış ve 26 Mart 1995 itibarıyla ülkemizin DTÖ'ye üyeliği resmi olarak ilan edilmiştir. Ekim 2005 tarihi itibarıyla DTÖ'nün üye sayısı 148 olup, aralarında Rusya Federasyonunun da bulunduğu 32 ülke ile üyelik müzakereleri devam etmektedir. Dünya Ticaret Örgütünü kuran Anlaşma'nın ekinde yer alan anlaşmalardan biri de GATS'dır.

1 Ocak 1995'de yürürlüğe giren Nihai Senet kapsamında yer alan Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS), uluslararası hizmet ticaretine ilişkin temel kavram, kural ve ilkeleri ortaya koyan ilk çok taraflı anlaşmadır.

Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasının Yapısı

GATS, tüm taraflarca uygulanması gereken temel kurallar, bazı hizmet sektörlerinin özel durumlarına ilişkin ekler ve kararlar ile ülkelerin üstlendikleri özel yükümlülükleri gösteren taahhüt listeleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Uruguay Turu müzakere sürecinde, GATS hükümleri çerçevesinde oluşturulan üye ülkeler tarafından taahhüt listeleri ve madde II muafiyetleri listeleri sunulmuştur. Söz konusu Tur tamamlandıktan sonra bazı sektörlerde yapılan uzatılmış müzakereler nedeniyle, üye ülkeler listelerinde değişiklik yapmış ve yaptıkları değişiklikleri ayrı belgeler olarak yayımlamışlardır. Bu çerçevede ülkemiz hizmet sektörleri ile ilgili Taahhüt Listesini 1994, 1997 ve 1998 yıllarında DTÖ'ye sunmuştur. 2000 yılında başlayan müzakere sürecini ve bu süreç içerisinde ülkelerin sunduğu başlangıç tekliflerini hazırlama çalışmalarını da kolaylaştırmak amacıyla, bahse konu ayrı ayrı yayımlanan listeleri bir araya toplamak üzere DTÖ tarafından konsolide liste oluşturma çalışmaları yapılmıştır. Söz konusu çalışmalar neticesinde, ülkemizin Konsolide Taahhüt Listesi 24 Ocak 2003 tarihinde S/DCS/W/TUR simgesiyle yayımlanmıştır.

Ülkemizin Taahhüt Listesi; yatay taahhütlerimizi ve spesifik hizmet sektörlerindeki taahhütlerimizi içermektedir. Ayrıca, En Çok Kayrılan Ülke Prensibi istisnalarını içeren Madde

II Muafiyetleri listemiz de bulunmaktadır. Ülkemizin Taahhüt Listesinde yer alan yatay taahhütler, bütün hizmet sektörleri için geçerli olan taahhütleri içermektedir.

Ülkemizin Taahhüt Listesi, 9 ana hizmet sektörü ve bunlara ilişkin 84 alt hizmet sektörünü kapsamaktadır. Bu hizmet sektörleri ve bunları oluşturan alt sektörlerden taahhüt üstlenmiş olduklarımız arasında Müteahhitlik ve İlgili Mühendislik Hizmetleri (5 alt sektör) de yer almaktadır.

Ülkemizin Madde II Muafiyetleri Listesine göre halihazırda; tüm hizmet sektörlerine yönelik dört (4), haberleşme hizmetlerine ilişkin üç (3), taşımacılık hizmetlerinin tamamına yönelik üç (3), kara taşımacılığı, demiryolu taşımacılığı, bankacılık, muhasebecilik ve mali müşavirlik, posta hizmetleri ve mesleki hizmetler alanlarında birer olmak üzere toplam on altı (16) En çok kayrılan Ülke istisnası bulunmaktadır.

Ancak, Avrupa Komisyonu aday ülkelerle yaptığı çeşitli toplantılarda, GATS bünyesindeki hizmetler müzakereleri esnasında AB'ye aday ülkelerin, üye ülkelerden ve birbirlerinden talepte bulunmamalarını ve üçüncü ülkelere karşı AB'nin tutumunu imkanlar ölçüsünde benimsemelerini empoze etmiştir. Konuya ilişkin olarak, Dışişleri Bakanlığımız ile yapılan istişareler neticesinde, müzakere sürecinde ülkemizin de AB tarafından belirlenen tutum çerçevesinde tavır almasının gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu kapsamda ülkemizce, AB üyesi ülkeler ile AB'ye aday ülkelerden talepte bulunulmamış, aynı tutum çerçevesinde, söz konusu ülkeler de ülkemizden herhangi bir talepte bulunmamışlardır.

Bu doğrultuda, ülkemizden talepte bulunan bazı ülkelerin yanı sıra, yatırımlarımızın bulunduğu ve hedef pazar olabilecek üye ülkelerin taahhüt listeleri üzerinde ülkemiz tarafından yapılan talepler arasında ülkelerin yatay taahhütleri ile mimarlık ve mühendislik hizmetleri ve müteahhitlik hizmetlerinde yoğunlaşmaktadır. Diğer üye ülkeler tarafından ülkemize yapılan talepler ise yatay taahhütlerimiz, entegre mühendislik hizmetleri ve enerji hizmetleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Ülkemiz DTÖ mekanizmasında yer alan çok taraflı anlaşmalardan olan ve sadece imza koyan ülkeleri bağlayan Kamu Alımları Anlaşması'na taraf değildir. DTÖ çatısı altında bu alanda yürütülen çalışmalara gözlemci statüsü ile katılmaktadır.

II.5.3. İkili Serbest Ticaret Anlaşmaları (Yatırımların Karşılıklı Teşviki Anlaşmaları)

Ülkemiz ile çeşitli ülkeler arasında yapılan serbest ticaret anlaşmalarında da kamu alımlarına ilişkin "taraflar bu alanın liberalleştirilmesini hedefler" şeklinde bir niyet beyanını içeren hükümler yer almakta olup henüz somut düzenlemelere ulaşılmamıştır. Yatırımların Karşılıklı Teşviki Anlaşmaları, Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılan ikili yatırım anlaşmaları ile, karşı ülkenin mühendislik, mimarlık ve şehir planlama tüzel kişiliklerinin de dahil olduğu tüzel kişiliklerine belirli ayrıcalıklar "karşılıklılık" esasıyla tanınmaktadır. 2002 yılı itibariyle, 79 Anlaşmanın 45'i geçerli olup, DTÖ ülke derogasyon listemizde de yer almaktadır..

II.5.4. Kyoto Protokolü

Dünya genelinde karbondioksit emisyonunda birinci kaynak kömüre bağlı elektrik üretimi iken ikinci kaynak ulaşım araçlarıdır. 2002 yılında toplam emisyon içinde %21 oranında paya sahip olan ulaşım araçlarının özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaşması nedeniyle %2 oranında artarak %23'e ulaşması beklenmektedir.

Kyoto Protokolü 6 çeşit emisyonu kapsamakta ve Protokole taraf devletlerin 2008-2012 yılları arasında sera etkisi yapan gazların kullanımını 1990 yılındaki düzeylerinin en az %5 altına indirmeleri gerekmektedir. OECD ülkelerinin bu hedefi yakalamalarının oldukça güç olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin, 2010 yılına gelindiğinde Protokolün koyduğu hedeften %30 oranında daha fazla sera etkisi yapan gaz salınımında bulunuyor olacakları tahmin edilmektedir. Sanayileşmeye geçiş dönemindeki ülkelerin ise bu hedefin %25 oranında gerisinde olacakları hesaplanmaktadır.

Kyoto Protokülü, Temmuz 2004 yılında, başta AB, Orta ve Doğu Avrupa ve Baltık ülkeleri olmak üzere 123 ülke tarafından imzalanmış ve Rusya da daha sonra protokole taraf olmuştur. Kyoto Protokolü'nün etkisi olabilmesi için 1990 yılında toplam emisyonun %55'ine neden olan 55 sanayileşmiş ülke tarafından onaylanmış olması gerekmektedir. Bu itibarla ABD ve Avustralya'nın Protokole taraf olmaması önemli bir eksikliktir.

Türkiye ise sanayileşme konusunda bazı engellerle karşılaşmamak için Protokole taraf olmamıştır. Fakat, Türkiye'nin Kyoto Protokolünü imzalaması durumunda, OECD ülkeleri arasında en düşük karbondioksit salınımına sahip ülkelerden biri olarak sera gazlarını 1990 yılındaki seviyenin altına çekme konusunda bir sorun yaşamayacağı tahmin edilmektedir.

II.6. İlgili Taraflar ve Rolleri (Kamu, Özel, Sivil Toplum Kuruluşları vb.)

Ülkemizde inşaat sektörünün en büyük işvereni kamu sektörü olup, yatırımlar kamu tarafından planlanmakta ve proje detayları da kamu tarafından saptanmaktadır. Aşağıda inşaat sektörünün çeşitli uygulama alanlarına bağlı olarak işveren durumunda olan önemli kamu kuruluşları verilmiştir:

- Başbakanlık (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, GAP İdaresi Başkanlığı, Proje Uygulama Birimi, vb.)
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Afet İşleri Genel Müdürlüğü, İller Bankası Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, vb.)
- Ulaştırma Bakanlığı (Devlet Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, vb.)
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (BOTAŞ Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, TEAŞ, TETAŞ Genel Müdürlüğü, vb.)
- Katma Bütçeli İdareler,
- Milli Savunma, Milli Eğitim, Sağlık, Kültür ve Turizm, Çevre ve Orman Bakanlıkları, vb.
- Belediyeler, BİTler,

İhale işleri ile ilgili mevzuatı, kanun, tüzük ve yönetmelikleri hazırlayan ve uygulamayı yönlendiren, ihalenin başlangıcından sözleşmenin imzalanmasına kadar olan süreç içerisinde idarelerce yapılan işlemlerde şikayetleri inceleyip sonuçlandırma görevini üstlenen **Kamu İhale Kurumu** müteahhitlik ve teknik müşavirlik hizmetleriyle doğrudan ilişkili önemli bir kurumdur.

Sözleşmenin imzalanmasından sonraki süreçte**,** tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin, kooperatiflerin, akdedilmiş yapım sözleşmelerinin uygulanmasından doğan anlaşmazlıkların çözümüne ve ortak teknik ve mali ksuralların oluşturulmasına yönelik çalışmalar ise; Bayındırlık ve İskan Bakanlığının kuruluş kanununda verilen görev ve yetki çerçevesinde bu Bakanlığa bağlı **Yüksek Fen Kurulu Başkanlığı**'nca yapılmaktadır.

Kamu Yönetimi Reformu çerçevesinde çoğu bakanlık merkez ve taşra teşkilatları yeniden yapılandırılmaktadır.

Belediyeler, ihale makamı oldukları kadar özel sektörün bina inşaatlarının denetiminde de doğrudan rol almaktadır. Bu kapsamda, 19 ilde faaliyet göstermekte olan Yapı Denetim Kuruluşları da özel sektör bina inşaatlarının denetiminde aktif rol sahibi bulunmaktadır.

Özel sektör gerçek ve tüzel kişileri de, yaptırmak istedikleri çeşitli inşaat ve yatırımlar dolayısıyla inşaat faaliyetlerinin tarafı olmaktadır.

İnşaat sektöründe, müteahhitlik hizmetlerinde Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB) ve Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası (İNTES), Asfalt Müteahhitleri Derneği (ASMÜD), teknik müşavirlik hizmetlerinde Türk Müşavir, Mühendis ve Mimarlar Birliği (TürkMMMB), inşaat malzemelerinde ise İnşaat Malzemeleri ve Sanayicileri Derneği (İMSAD), Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği (TÇMB), Türkiye Prefabrik Birliği (TPB), Agrega Üreticileri Birliği (AGÜB), Türkiye Hazır Beton Birliği (THBB) sektörle ilgili hizmet üreten önemli sivil toplum örgütleridir.

Kamu ve Özel Sektör İşbirliğinin Önemi

İnşaat sektöründe kamunun rolü makro stratejilerin geliştirilmesi; gerekli kurumsal, finansal ve yasal araçlara işlerlik kazandırılmak suretiyle gelişmenin bu stratejiler doğrultusunda yönlendirilmesi; ürün ve hizmetler için kalite standartlarının belirlenmesi; kalite denetimi; tüketicinin korunmasını sağlayıcı önlemlerin alınması; özel sektör yatırımları için uygun ortamın yaratılması; büyük ölçekli altyapı yatırımlarının finansmanı; kamu özel sektör işbirliğini geliştirici modellere işlerlik kazandırılması; AR-GE ve verimlilik arttırıcı önlemlerin teşviki başta olmak üzere sektörün rekabet gücünü arttırıcı düzenlemelerin yapılmasıdır.

Özel sektörün rolü ise, yatırım ve inşaat faaliyetlerinin meslek standartlarına ve etiğine uygun olarak ve toplumun kısa ve uzun vadeli ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap verecek nitelikte gerçekleştirilmesidir. Bu kapsamda, sektörlerin çatı kuruluşları olan STK'ların üstlendikleri misyon, meslek disiplininin ve ahlakının yaygınlaştırılması; araştırma, bilgi paylaşımı, kısa ve uzun vadeli sektörel stratejiler geliştirmek başta olmak üzere, resmi ve özel kuruluşların geleceğe daha iyi hazırlanmalarına yardımcı olunması ve sektörün rekabet gücünün arttırılmasıdır.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, inşaat sektöründe STK statüsü ile faaliyet gösteren teknik meslek kuruluşlarının en temel amacı; bulundukları sektörde insanlığa, topluma, gelecek kuşaklara ve üyelerine ekonomik, sosyal, kültürel ve ticari yararlar sağlayacak; sürekli ve dengeli bir gelişmeyi güvence altına alacak çalışmalar yapmak, sektörün ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet gücünün arttırılması yönünde faaliyetlerde bulunmaktır.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, sektörü yakından ilgilendiren yasal düzenlemelerle ilgili çalışmalarda meslek kuruluşları ile işbirliği yapılmaması önemli bir eksiklik olarak

görülmektedir. İnşaat sektöründe verimliliğin arttırılması, rekabet gücünün geliştirilmesi ile istihdam yaratma, ülkeye döviz girdisi sağlama, katma değer üretme vb potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi için kamu kurumları ile sektörel çatı kuruluşlarının etkin ve sürekli bir işbirliği içerisinde olmaları büyük önem taşımaktadır.

Ancak, yasal düzenlemelerle ilgili yürütülen çalışmalarda sektörle beklenen düzeyde işbirliği yapılmamaktadır. Bu durum, yapılan düzenlemelerde ilk günden itibaren sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Piyasa şartları ve sektörün yaşadığı sıkıntılar dikkate alınmadan gerçekleştirilen yasal düzenlemeler nedeniyle telafi edilemez zararlar yaşanmakta, ülke ekonomisinin %30'unu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen inşaat sektörünün potansiyelinden ülke yararı doğrultusunda yeterince yararlanılamamaktadır.

Bu nedenle, özellikle sektörü ilgilendiren mevzuatla ilgili çalışmalarda, yapısal düzenlemelerde, sektörün temsilci kuruluşları ile işbirliği yapılması ve piyasa koşullarının, sektörün geleceği dikkate alınarak sektör görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Kamu ve özel sektörün birlikte hareket etmesi ve görüş oluşturması gerekliliği, yukarıda vurgulandığı gibi önemli bir ihtiyaç olmasının yanı sıra, AB ile yürütülmekte olan müzakere sürecinin de temel gereklilikleri arasında yer almaktadır.

II.7. GZFT Analizi

II.7.1. Sektörün Güçlü Yönleri

- Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde edinilen deneyimin yüksekliği, yaygın bir ülke ve iş türü profiline sahip olması,
- Girişim potansiyeli ve farklı ortamlara uyum becerisi, hızlı karar alabilme ve uygulayabilme yeteneği
- Müteahhitlik firmalarının risk alma kapasitelerinin yüksekliği
- Ulusal ölçekte farklı niteliklerdeki projelerde kazanılmış olan deneyim zenginliği
- Türk inşaat firmalarının bölge ülkelerindeki yüksek rekabet gücü, deneyimi ve coğrafi konum ile kültürel yakınlıktan kaynaklanan avantajı
- İnşaat malzemeleri üretim kapasitesi ve uluslararası pazarlarda rekabet gücü
- Teknik müşavirlik hizmetlerinde ileri teknoloji ve uluslararası standartları uygulayabilme kapasitesi

- Türk teknik müşavirlik firmalarının özellikle baraj, sulama vb. alanlarda dünyanın en deneyimli firmaları olmaları,

Ülkemizde Cumhuriyetle birlikte başlayan hızlı ve planlı kalkınma döneminde sanayi, tarım ve ulaşım yatırımlarına verilen önem, Türk inşaat sanayinin temelini oluşturmuştur. Ülkenin enerji, ulaşım vb altyapı projelerini başarıyla gerçekleştiren firmalar inşaat sektöründe sermaye ve bilgi birikimini sağlamıştır. İzleyen dönemde, 1970'li yıllardan itibaren yetişmiş işgücü kadrolarına sahip, donanım altyapılarını tamamlamış bulunan ve yurtdışında iş yapmak isteyen müteahhitlik firmaları uluslararası inşaat pazarını değerlendirmek çabasına girmiştir. Türk müteahhitlik firmaları 1972-2005 döneminde 63 ülkede toplam taahhüt tutarı 70 milyar ABD Dolarını aşan 3,300'ün üzerinde proje üstlenmişlerdir. Bu projeler yıllara göre çeşitlilik ve farklılık göstermektedir. Türk firmaları ilk zamanlarda ağırlıklı olarak konut yapımı projeleri üstlenirken zaman içerisinde yol, tünel, köprü, baraj, enerji santralı, liman, havaalanı, boru hatları gibi altyapı ve entegre mühendislik projeleri üzerinde deneyimlerini arttırmışlardır. Proje portföyüne hastane, hava terminali, otel, büro, şirket binası ve ticaret merkezi gibi özellik taşıyan ve prestij niteliği olan yapılar ile gelişmiş sanayi tesisleri de eklenmiş ve alınan işler arasındaki payları hızlı bir artış göstermiştir.

İnşaat sektöründe kayıtlı biçimde faaliyette bulunan firmalar geçmişte yurtiçinde altyapı, konut ve sınai tesis inşaatlarının hemen hemen tamamını üstlenmişlerdir. Bu işler sayesinde teknoloji kullanımı, finansal yapı, örgütlenme, yetişmiş insan gücü vb. alanlarda kapasitelerini geliştirmiş olan firmalarımız uluslararası arenada da global aktörler olarak kendilerini ispatlamıştır.

Türk inşaat sektörünün diğer güçlü bir yönü ise, başta çimento olmak üzere inşaat demiri, seramik, cam, boya, mermer gibi sektöre girdi sağlayan inşaat malzemelerinin çoğunun kalite açısından dünya pazarlarında rekabet edebilir düzeyde olmasıdır. Teknolojik altyapısıyla ve 58 modern tesisle üretim yapan çimento sektörü, ihracatta Avrupa'da lider, Dünyada ikinci sıradadır. Türk cam sanayi üretim açısından Avrupa'da ikinci, dünyada dördüncü sıradadır. Benzer şekilde, Türkiye seramik karo üretiminde Avrupa'da üçüncü, dünyada beşinci sıradadır. Hammadde kaynakları yeterliliği ve Güneydoğu Asya ülkelerine göre ihracat yapılabilecek pazarlara yakınlık, inşaat malzemeleri sektörünün diğer güçlü taraflarını oluşturmaktadır.

Türk müteahhitlik firmaları, taşıdıkları girişim potansiyeli ve farklı ortamlara uyum becerileri ile, kısıtlı mali imkanlarına karşın, yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde önemli başarılara imza atma başarısını göstermişlerdir. Hızlı hareket edebilme; farklı coğrafya, iklim ve kültürlere uyum gösterme becerisi ; risk alabilecek cesaret sahibi olmak vb özellikleri ile uluslararası pazarlarda öne çıkmayı başarmışlardır.

Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin öncül faaliyetleri arasındaki en önemli sektör teknik müşavirlik sektörüdür. Türk teknik müşavirlik firmaları, finansal yapı açısından rekabet güçlerini olumsuz etkileyecek boyutta ölçek sorunu yaşamakta olmalarına karşın, sahip olduğu üst düzey ve nitelikli insan kaynağı, hizmet kalitesi vb avantajlar nedeniyle uluslararası pazarlarda önemli bir iş potansiyeline sahiptir.

II.7.2. Sektörün Zayıf Yönleri

- Kamu sektöründe deneyimli ve bilgili eleman sayısının gittikçe azalması,
- Yabancı firmalar karşısında Türk firmalarının rekabet gücünün ulusal pazarda dahi zayıflığı
- Müteahhitlik firmalarının sahip olduğu finansal yeterlilikte zayıflama, mali piyasaların sektörü desteklememesi,
- Yurtiçinde ve yurtdışında Türk firmaları arasındaki olumsuz sonuçlar doğuran rekabet
- Mevzuat (mali, çalışma hayatı vb) kaynaklı yüklerin yüksekliği
- İşgücü piyasasında mesleki yeterlilik sisteminin olmayışı
- Eğitilmiş iş gücü temininde zorluklar
- Yapı kalitesinde yaşanan sorunlar, sektörde ve toplumda kalite kültürünün ve talebinin olmayışı
- Sektöre ilişkin sağlıklı istatistiki verilerin ve bilgilerin eksikliği
- Girdi maliyetlerinin yüksekliği
- Alternatif teşvik ve finansman modellerinin geliştirilememesi
- Sözleşme yönetimindeki zayıflıklar
- Sektöre malzeme üretim sürecinde standardizasyon ve akreditasyon sisteminin olmaması, uygulanan sistemlerin güvenilirlik problemi
- Yapı denetimi sisteminin etkin çalıştırılamaması

- Teknik müşavirlik hizmetlerinin özellikle kamu tarafından yeterince kullanılmaması
- Teknik müşavirlik firmalarının devlet tarafından desteklenmemesi, bu konuda çıkarılan mevzuatın uygulamaya geçirilememesi
- Teknik müşavirlik firmalarının sermaye yapısı itibariyle zayıflığı
- Yurtdışında Türk işgücü kullanımının mevzuat ve uygulama zorlukları nedeniyle tercih edilmemesi (sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan sorunlar, Türkiye İş Kurumu uygulamaları nedeniyle açılan davaların sonucunda yaşanan uzun süreli hukuksal uyuşmazlıklar)
- Bölgesel pazarlar dışındaki ülkelerde etkin olunamaması
- Yurtdışı pazarlarda politik ve ticari risk sigortası olmaması, teminat mektubu temininde yaşanan sorunlar
- Hukuki risklerin analiz edilerek tekliflere yansıtılmaması, uluslararası tahkimde deneyim ve bilgi eksikliği

Bazı inşaat firmalarının ve sektöre girdi sağlayan bazı üreticilerin finansal yapılarındaki zayıflama, bu firmaların ileri teknolojileri takip edememesi yurtdışı rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Sektörün maliyetlerle ilgili sorunları ise sürmektedir. İnşaat girdileri son derece yüksek maliyetler oluşturmayı sürdürmektedir. Özellikle makine ve teçhizatın çok pahalı olması, büyük ölçekli inşaatlar için önemli bir maliyet unsuru olmaktadır.

Sektörün önemli bir dezavantajı da ölçek sorunudur. Batılı rakiplerle karşılaştırıldığında Türk müteahhitlik, mühendislik, mimarlık ve teknik müşavirlik firmalarının boyutları küçük kalmaktadır. Bu durumda, firmalar arasında birleşmeler bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. İhale mevzuatını ve yapı üretim sürecini etkileyen mevzuatlarda bu konuya özel hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir.

Sektör bugünlere kadar işgücü ağırlıklı bir profile sahip iken artan global rekabet verimlilik ilkesini ön plana çıkarmakta ve bu nedenle gelişmiş teknoloji kullanımı ile beraber işgücünde aranan nitelikler de artmaktadır.

Bu bağlamda ülkemizdeki mesleki eğitimin yetersizliği işgücünün verimini olumsuz etkileyerek, sektörün zayıf yönlerinden birisini oluşturmaktadır. İşçilerin mesleki bilgilerini belgeleyen "sertifikasyon sistemi" inşaat ve tesisat hizmetlerinde her geçen gün önemini arttırmaktadır. Özellikle yurtdışında, taahhüt işleri için götürülecek elemanların sertifikalı olması

talep edilmektedir. Ülkemizde henüz bir sertifikasyon sistemi kurulamamış olması Türk işgücünün yurtdışında istihdamı olanaklarını ciddi ölçüde kısıtlamaktadır. Mesleki eğitim ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülen programların yanı sıra özellikle sektörün ihtiyacı olan alanlarda alternatif eğitim programlarının da devreye sokulması gerekmektedir.

Türkiye'de işçilik maliyetleri üzerinde önemli mali yükler bulunmaktadır. İşçiye ödenen net ücret ile işçinin toplam maliyeti arasındaki fark bu denli büyüyünce, emek-yoğun olan inşaat sektöründe sigortasız işçi çalıştırma uygulaması kaçınılmaz olarak yaygınlaşmaktadır. Bu durum bir yandan kamu maliyesi için sorun yaratırken, vergi gelirlerinde kayba ve diğer yandan da haksız rekabete neden olmaktadır. Özellikle ciddi biçimde örgütlenen ve kurumsallaşan inşaat firmaları bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir.

Sektörde mühendislik, mimarlık, teknik müşavirlik ve müteahhitlik hizmetleri üzerinde firmaların büyüyüp gelişmesini ve rekabet gücünün artmasını önemli ölçüde engelleyen bir vergi mevzuatı bulunmaktadır.

Sektörün zayıf yanlarından bir diğeri de, teknik müşavirlik hizmetlerinin yeterince kullanılmamasıdır. Bu durum, özellikle kamu yatırımlarında kaliteyi ve kamu kaynaklarının verimli kullanımını olumsuz etkileyerek, kamu kaynaklarının israf olacak biçimde kullanımına yol açmaktadır. Teknik müşavirlik, fizibilite etütlerinden, ön projelendirmeye, inşaat yönetiminden yapı denetimi ve kontrollüğe kadar birçok hizmeti içermektedir.

II.7.3. Sektörün Fırsatları

- Ekonomik istikrar ve gelişmede sürdürülebilirliğin sağlanması
- Yatırım ortamının yerli ve yabancı sermaye için daha cazip hale gelecek olması nedeniyle yatırımların artacak olması
- AB fonlarıyla finanse edilecek yatırımların yaratacağı yeni iş olanakları
- Yurtiçinde yapı ve yapı malzemelerinin kalitesinin artacak olması
- AB uyum süreci çerçevesinde hayata geçirilecek uygulamalar sonucunda sektördeki kayıtdışılığın azalacak olması,
- Kamu alımları sürecinde şeffaflığın sağlanması ile yolsuzlukların önlenmesi, kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasının temin edilmesi
- Kamuya iş yapan yüklenicilerin haklarını koruyacak sistemlerin hayata geçirilmesi

- AB uyum süreci çerçevesinde sektöre yönelik yapılacak yapısal düzenlemeler ile niteliksiz firmaların bir süreç içerisinde piyasadan elenecek olması ve bu durumun nitelikli firmaların iş olanaklarını arttıracak olması
- Artan konut, altyapı, üstyapı ihtiyaçları
- Gelişen uluslararası potansiyel ve işbirliği imkanları
- Petrol ihraç eden ülkelerde yeni ve büyük iş olanaklarının gelişmekte olması
- Uluslararası alanda daha ucuza kaliteli eleman temin edebilme
- Genç işgücü
- Teknik müşavirlik sektörünün desteklenmesi halinde Türk müteahhitlik ve inşaat malzemeleri sektörüne yeni pazarlar yaratılmasına öncülük edecek olması
- Bölgesel ülkelerin genel olarak inşaat yatırımı ihtiyacı
- Özelleştirme uygulamalarının yaratacağı yeni çalışma alanları
- Mal ihracatına yönelik desteklerin hizmet ihracatını kapsayacak şekilde genişletilmesi sektöre büyük bir ivme kazandıracaktır

Türkiye ekonomisinin yaşadığı son kriz, nedenleri ve sonuçları itibarıyla daha önce yaşananlardan oldukça farklı bir nitelik taşımaktadır. Krizin büyük oranda kamu sektörünün finansman ve organizasyonuna ilişkin birikmiş sorunların sürdürülemez noktaya gelmesinden çıktığı kaydedilmektedir. Dolayısıyla, kamu yatırımlarına büyük oranda bağlı olan inşaat sektörü yaşanan krizden olumsuz etkilenen sektörlerin en başında gelmektedir. Krizin ardından uygulamaya konan Ekonomik Program sonrasında son iki yıl içerisinde makro ekonomide olumlu sonuçlar alınmaya başlanmıştır.

"Ekonomik Program" ile harcama kompozisyonunun refah toplumlarında olduğu gibi kamu mal ve servislerinin özel sektörce üretimine yöneltilmesi hedeflenmektedir. Devletin faiz harcamaları azaldıkça ve faiz dışı fazla ihtiyacı düştükçe inşaat sektörünün iş hacmi de artmaya başlayacaktır. Bu açıdan bakıldığında, kamuya ilişkin reform sürecinin tamamlanmasının inşaat sektörü için önemli fırsatlar yaratacağı öngörülmektedir. Türkiye güçlü ekonomiye geçiş sürecini tamamladığında inşaat sektörü açısından kalıcı ve hızlı bir iç talep artışının ortaya çıkacağı değerlendirilmektedir.

İnşaat sektöründe hem iç hem dış talep açısından ikinci önemli fırsat, Türkiye'nin AB üyelik perspektifinden doğmaktadır. Türkiye'nin AB ile müzakere sürecine başlaması sonrasında orta ve uzun dönemde istikrarlı bir büyüme sürecinin ivme kazanması beklenmektedir. Yıllık ortalama yüzde 7 büyüme hızı yakalanması durumunda, 2023 yılında kişi başına gelir düzeyinin 15,000 ABD Doları seviyesine ulaşması öngörülmektedir. Gelir seviyesi yükseldikçe daha kaliteli konut ve altyapı talebinde artış beklenmektedir (İMSAD, 2001).

İnşaat sektörünün dünyadaki toplam büyüklüğünün 3 trilyon ABD Doları civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu değerin yüzde 30'u Avrupa'da üretilmektedir (CICA, 2002). İnşaat sektöründe en büyük pazarlardan birisi Avrupa Birliği olarak ortaya çıkmaktadır. Birliğe yeni üye olan ülkelerle beraber bu pazar daha da büyüme kaydetmiştir. Fakat, şu anda AB ülkelerindeki yapı piyasaları ulusal firmaların hakimiyeti altındadır. Ulusal olmayan firmaların pazardan aldığı pay ise yüzde 2 civarında kalmaktadır (Kuchar, 2003). AB müzakere sürecinin başlamasının, inşaat sektöründe hem yurtiçi, hem de yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin iş hacminde istikrarlı bir büyüme potansiyeli yaratacağı değerlendirilmektedir.

Ayrıca, AB üyeliği sürecinin doğrudan yabancı yatırımlarda da ciddi bir artışı gündeme getirmesi beklenmektedir. Gelmesi muhtemel çok uluslu çeşitli firmalar da teknoloji, yönetim ve sermaye anlamında yerel inşaat pazarında rekabetçi bir ortam yaratacaktır. Türkiye'nin yurtdışı inşaat işlerinde bir başka iş hacmi fırsatı da Irak'taki gelişmelere bağlı olarak oluşabilecektir. Irak'ın içinde bulunduğu şartların iyileştirilmesi, altyapısının geliştirilmesi, petrol üretim tesislerinin geliştirilmesi ve sosyal yaşam standardının yükseltilmesi için gereken toplam proje tutarının 100 milyar ABD Dolarına kadar çıkabileceği tahmin edilmektedir. Türk firmalarının bölgede sahip olduğu daha önceki tecrübeler ve Irak'a olan coğrafi yakınlık dışında, ağırlıklı olarak siyasi gelişmeler bölgeden alınacak iş hacmini belirleyecektir.

II.7.4. Sektöre Yönelik Tehditler

- Ülke ekonomisindeki kırılganlık
- Ulusal pazarda yabancı firmalarla rekabet
- Yabancı müşavirlik firmalarının yurt içi pazara kısıtlama olmaksızın girmeleri ile oluşan rekabet ve Türk teknik müşavirlik firmalarının ölçek sorunu
- Ciro ve iş deneyimleri konusunda AB kriterlerinin aynen benimsenmesi halinde yerli firmaların yeterliklerini yitirmeleri ve bu nedenle ihalelere katılamama tehlikesi

- Kamu İhale Kanununda yer alan ve yerli istekliler lehine %15 oranına kadar fiyat avantajı sağlanması esasına dayalı hükmün kaldırılacak olması
- Kamu İhale Kanununda yer alan iş deneyim belgelerine ilişkin sürenin 15 yıldan 5 yıla indirilecek olması
- İşgücü piyasasında mesleki yeterlikler sisteminin kurulmamış olması
- Kamu yatırımlarına ayrılan ödeneklerin azalmasının sektörün sürdürülebilirliğine negatif etkisi
- Kamu ihalelerinde ve uluslararası işlerde aşırı düşük tekliflerin yarattığı haksız rekabet
- Bankacılık sektöründe yabancı sermaye oranının baskın konuma gelişi nedeniyle oluşacak sorunlar
- AB müktesebatının, sektörü uyum sağlamakta zorlanacağı büyük değişiklik ve mali güçlüklerle karşı karşıya bırakacak şekilde, tam üyelik gerçekleşmeden uygulanması
- Yapı ürünleri yönetmeliğinin yürürlüğe girmesiyle tüm inşaat ürünlerinde CE işaretlemesi gereksinimi ve bunun gerçekleştirilebilmesi için henüz ulusal bir onay kuruluşunun olmaması, yabancı kuruluşlardan onay almanın getireceği mali yükün yüksekliği,
- Enerji verimliliğini artırıcı, çevre kirliliğini önleyici, iş yeri güvenliğini artırıcı ve çalışanların istihdamına ilişkin getirilecek ek önlemlerin neden olacağı yüksek maliyetler
- Teknik müşavirlik hizmetlerinde, mesleklerin karşılıklı olarak tanınmaması nedeniyle, Türk firmalarının AB'de iş yapma güçlüğü ve yabancı müşavirlik firmalarının Türkiye'de serbestçe çalışabilecek olmaları
- Basel II kriterleri ve yabancı sermaye oranının artmakta olmasının ulusal bankacılık sektörüne getireceği ek yükler

AB mevzuatı ile uyum çalışmaları kapsamında dikkate alınmasında büyük önem taşıyan husus, kamu alımları ile ilgili mevzuatta yer alan **"ciro ve iş deneyimleri"** olacaktır. Bu konularda AB kriterlerinin aynen benimsenmesi halinde yerli firmalar yeterliklerini yitirecek ve bu nedenle ülkemizdeki ihalelere bile katılamama durumuna geleceklerdir. Bu ciddi tehlike için alınabilecek en önemli tedbir, AB müktesebatının tam üyelik gerçekleşmeden uygulanmaması olacaktır.

Sektöre yönelik diğer büyük bir tehdit "Ekonomik Programın" sekteye uğrayarak, yapısal reformların aksamasıdır. Burada çıkabilecek sorunlar orta dönemde kamunun daha da fazla tasarruf yapmasını gerektiren olumsuz bir senaryoyu gündeme getirebilecektir.

1999 yılından bu yana, içeride ve dışarıda artış gösteren siyasi ve ekonomik krizler, çeşitli bürokratik engeller, denetimsizlik sonucu ortaya çıkan imaj yıpranması, büyüyen riskler, finansman güçlerinin ve devlet desteğinin zayıflaması Türk müteahhitlerinin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemiştir.

Yaşanabilecek yeni bir kriz, kamunun inşaat sektörüne verebileceği doğrudan ve dolaylı desteği aksatacak, geciktirecektir. Böyle bir olasılık, sorunları artmış bu sektörü daha güç bir duruma itecektir. "Ekonomik Program" tamamlanarak kamu borç stokunun GSMH'ye oranı yüzde 60 civarında kabul edilebilir seviyelere inene kadar bu tehdidin devam edeceği beklenmektedir.

Sektörün karşısında bir başka tehdidi, reform sürecinde kamunun yatırım harcamalarını sınırlamak suretiyle, tasarruf yapmak zorunluluğu oluşturmaktadır.

Hazırlanan "Mesleki Yeterlilikler Kanun Tasarısı" ise henüz yasalaşmamıştır. Bu durum Türk inşaat sektörünün yurtdışı rekabet gücüne ve Türk işçi, usta, ara elemanlarının yurtdışı istihdam olanaklarına karşı bir tehdit oluşturmaktadır.

III. AB'YE KATILIM SÜRECİNİN ETKİLERİ

Türkiye'nin önümüzdeki dönemdeki gelişim süreci, "uzun vadede bilgi temelli topluma dönüşme" ve "Avrupa Birliği'ne üyelik" perspektifleri çerçevesinde şekillenecektir.

Türkiye tarafından hazırlanan "Katılım Öncesi Ekonomik Program"da, 2007 yılında enflasyonun %4, borçlanma gereğinin GSMH'ye oranının %0.5, kamu borç stokunun ise %68.3 olması öngörülmektedir. İstihdamın yıllık %2.5 oranında artarak üç yılda 1,650,000 kişiye iş yaratılması, satın alma paritesine göre kişi başına milli gelirin 25 AB ülkesi ortalama kişi başına milli gelirinin yüzde 33'ü düzeyine yükseltilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, üç yılda 15 milyar ABD Doları doğrudan yabancı yatırım girişi öngörülmektedir.[31]

Tablo 15 - Maastricht Mali Kriterleri ve Türkiye

	Maastricht Kriteri	AB Ortalaması	Türkiye
Enflasyon Oranı	2,93	2,1	5 - 8
Faiz Oranı	6,84	4,92	25,0
Bütçe Açığı / GSYİH	3,0	-1,9	11,0
Kamu Borcu / GSYİH	60,0	62,3	71,0

Kaynak : TÜRKAB AB- Türkiye İşbirliği Derneği

Türkiye ile AB arasında imzalanan Gümrük Birliği'ne ilişkin 6 Mart 1995 tarih, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının kabulü ile AB ile ilişkilerimizde yeni bir döneme girilmiş ve AB standartlarına uyum süreci başlamıştır.

Katılım müzakerelerine yönelik Ekim 2005 itibariyle başlayan tarama süreci ise, 35 başlık itibariyle sosyal ve ekonomik tüm alanlarda AB mevzuat uyum sürecinin başlangıcı olmuştur. Bu sürecin sonucunda inşaat sektörünü ilgilendiren AB mevzuatı ana hatlarıyla belirlenmiş olacaktır.

Dolayısıyla Mart 2006 itibariyle, "Tarama süreci başlıkları"nda AB'ne uyum sağlamak üzere Türkiye'nin üstlenmesi gereken taahhütler ve bu taahhütlerin inşaat sektörüne ilişkin getireceği yasal ve kurumsal düzenlemelerin neler olacağı hakkında kapsamlı bir çalışma henüz tamamlanmamıştır.

[31] *Müzakere Sürecinde AB ve Türkiye, TÜRKAB AB- Türkiye İşbirliği Derneği, Şubat 2005*

Bununla birlikte, AB'nin inşaat sektörü ile doğrudan ya da dolaylı ilgili müktesebatları, konular itibariyle aşağıdaki alanları kapsamaktadır. Bu alanlar 11 tarama başlığı altında toplanmaktadır. Özellikle, inşaat sanayinin rekabet edebilirliği, " işletmeler ve sanayi politikası" başlığında ele alınmaktadır.

İlgili konular şunlardır:

- Kamu Alımları (Public Procurement)
- Teknik Uyum (Technical Harmonisation)
- Altyapı (Infrastructure) yatırımları
- Çevre (Environment)
- Enerji
- Mesleki Eğitim ve Sertifikasyon (Vocational Training and Recognition)
- Teminatlar ve Yükümlülükler (Guarantees and Liabilities)

İlgili tarama başlıkları ise şunlar olacaktır:

1. Malların Serbest Dolaşımı
2. İşçilerin Serbest Dolaşımı
3. İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi
4. Sermayenin Serbest Dolaşımı
5. Kamu Alımları
6. Fikri Mülkiyet Hukuku
7. Taşımacılık Politikası
8. İşletmeler ve Sanayi Politikaları
9. Trans-Avrupa Şebekeleri
10. Çevre
11. Enerji

AB üyeliği sürecinde gerçekleştirilecek uyum çalışmaları kapsamında üstlenilecek yükümlülükler arasında, inşaat sektörünü doğrudan etkileyecek ve yeni yükümlülükler altına girmesini, önemli bir dönüşüm sürecinden geçmesini gerektirecek olan ve komisyon raporunun hazırlık çalışmaları sürecinde tespit edilebilen başlıca taahhüt konuları aşağıda sıralanmaktadır ;

- Yapı malzemelerinde CE standartlarına uyma zorunluluğu
- COM 359 İnşaat Endüstrisinin Rekabeti konusunda uyum

- Finans sektöründe Basel II kriterlerine uyum
- AB çevre standartlarına uyum *("Council Directive 96/61/EC of 24 September 1996 – Integrated Pollution Preventation and Control- IPPC Directive", uyumlaştırmada öncelikli direktif)*
- Kamu İhale Sisteminin AB standartları doğrultusunda biçimlenmesi
- TEN projeleri gibi büyük ölçekli ulaşım ve iletişim altyapı yatırımları ve bu alandaki iş olanakları
- Enerji verimliliğini arttırıcı önlemlerin gerekliliği
- İş kazalarını azaltıcı önlemler
- Kayıt dışılığın denetim altına alınması
- Hizmet sunumu serbestisi
- Mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması
- İşçiler için sertifikasyon zorunluluğu

III.1. İlgili Alanda/Sektörde Genel Hatlarıyla AB Müktesebatı

III.1.1 Genel Düzenlemeler

AB mevzuatı genel olarak iki bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde AB müktesebatı, ikinci bölümde AB Politika Dokümanları yer almaktadır. AB müktesebatı; AB'nin bağlayıcı nitelikteki yasa, yönetmelik, direktif ve kararlarını kapsamaktadır. AB Politika Dokümanları ise daha çok eylem planları, yeşil ve beyaz kitaplardan *(Green and White Papers)* oluşmaktadır. Bunlar daha sonra müktesebata dönüşebilmekle birlikte daha çok yönlendirici politika dokümanları halinde kullanılmaktadır.

AB'nin inşaat sektörü ile doğrudan ya da dolaylı müktesebatın içeriği geniş bir yelpazede yer almasına karşın, temel olarak, "kişilerin, hizmetlerin, malların ve sermayenin serbest dolaşımına ilişkin mevzuatlar ile kamu alımlarına yönelik mevzuatlar" inşaat sektörünün, pazara giriş ve pazarda rekabet edebilirliğini düzenleyen temel mevzuatları kapsamaktadır.

Yukarıda sayılan başlıca konularda yer alan AB mevzuatları listesi Ek 9'da verilmektedir. Belirtilen bu direktiflere bağlı olarak yayınlanan / yenilenen /atıf yapılan ve inşaat sektörünü ilgilendiren birçok EU direktifi mevcuttur.

Mesleki Yeterliliklerin Karşılıklı Tanınması Direktifi

Bu alandaki mevzuat inşaat sektöründe faaliyet gösteren meslek ve iş kollarının hizmetlerini bir başka ülkede icra edebilmeleri için gerekli olan bir mevzuattır. İnşaat sektöründe faaliyet gösteren iş kollarının serbest dolaşımdan faydalanabilmesi, mesleki yeterliliklerin ve belgelerin karşılıklı tanınmasına bağlıdır.

Avrupa Birliğinde iç pazarda düzenlenmiş meslekler alanındaki serbest dolaşımın sağlanması, istihdam boşluklarının kalifiye başvurularla doldurulmasını sağlamaya yardım etmesi bakımından ve piyasanın ihtiyacını karşılamak üzere kalifiye hizmet sağlayıcılarının düzenli bir şekilde temin edilmesini sağlamak için önemlidir. Kalifiye profesyonellerin serbest dolaşımı bilgi toplumuna belirli bir katkı sağlamaktadır.

Mesleki yeterliklerin karşılıklı tanınmasında genel sistem, mimarlık, mühendislik, müteahhitlik ve müşavirlik ile ilgili mevzuat ve uygulamalar ile ilgili ayrıntılı bilgi ile Türkiye'de inşaat sektöründe faaliyet gösteren ana hizmet sunucularının durumu AB üye devletleri ve Türkiye karşılaştırmalı olarak Ek 10'da verilmektedir.

III.1.2. Kamu Alımları Direktifleri

AB'nin kamu alımlarını düzenleyen direktifleri şunlardır:

- 2004/18/EC sayılı kamunun yapım işleri, mal ve hizmet alımları sözleşmelerinin verilmesi usullerini koordine eden direktif (klasik konsolide direktif)
- Klasik direktif kapsamındaki ihalelere ilişkin değerlendirme usullerini düzenleyen 89/665/EEC sayılı direktif
- 2004/17/EC sayılı Su, Enerji, Ulaştırma ve Posta Hizmetleri sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların ihale usullerini koordine eden direktif (utilities direktifi)
- Su, Enerji, Ulaştırma ve Posta Hizmetleri sektörlerindeki ihalelerde değerlendirme usullerini düzenleyen 92/13/EEC sayılı direktif
- Kamu – Özel Ortaklıkları *(Green Paper On Public-Private Partnerships And Community Law On Public Contracts And Concessions)*

III.1.3. PPP Düzenlemeleri

Avrupa Komisyonu aday ülkelerin bu ihtiyacını gözeterek; kurgulanması, uygulanması ve işlemesi son derece karmaşık ve zor bir süreç olan kamu özel sektör ortaklıklarının sağlıklı uygulamalar ortaya koyması amacıyla bir dizi yönlendirici belge yayınlamıştır.

Komisyon 2003 yılında bütçe açıkları ve kamu finansman ihtiyacının, Ortak Para Politikasına ve Parasal Birliğe (EMU) zarar vermemesi ve yeni yatırımlara bütçe dışı kaynak yaratılması amacıyla "PPP Rehber İlkeler Raporunu" (yönergesini) yayınlamıştır.

Bu belgenin yayınlanmasından sonra PPP yönteminin kullanımını desteklemek, tanımlamak ve düzenlemek amacıyla müteakip yıllarda bir takım anahtar dokümanlar daha yayınlanmıştır.

Bunlar başta Trans-Avrupa ulaşım ağları projeleri kapsamında özel sektör finansman ve işletme kapasitesinden faydalanmayı amaçlayan ve geçiş ücretlerinin elektronik olarak toplanmasını içeren fon yaratma çözümlerine yönelik 2003/132 sayılı Komisyon Resmi Belgesi ve Avrupa Parasal Birlik politikaları kapsamında kamu finansmanına yönelik Avrupa Birliği Konseyi ve Parlamentosuna sunulan 2003 tarihli komisyon resmi raporudur.

Avrupa Komisyonu 2004 yılında PPP'lerle ilgili Kamu Sözleşmeleri ve Ayrıcalıklarına ilişkin bir sektör inceleme raporu olan "Yeşil Rapor"u yayınlamıştır.

Bu raporla birlikte, rekabetin oluşmadığı sektörlerde kamu özel sektör ortaklıklarında imtiyaz ve seçim kriterleri için, Kamu İhale sözleşmelerinde imtiyazları düzenleyen 2004/18 sayılı direktif ile su,enerji ve ulaşım sektörlerini düzenleyen 2004/17 sayılı direktifleri arasında ilişki kurularak, koordinasyon sağlanması istemiştir.

Bütçe açıkları ve borçlanma çerçevesinde Kamu Özel sektör ortaklıklarının iyileştirilmesine yönelik EUROSTAT'ın yayınlamış olduğu karar ile AB mevzuatlarında imtiyaz sözleşmeleri ve ihale seçim prosedürlerindeki muğlak ifadeler daha da netleştirilmiştir.

EUROSTAT'ın bu kararı ile tam rekabet ortamının yaratılmadığı ve kamunun bir yatırım projesinde, proje risklerini paylaştığı durumlarda, PPP işbirliğine ait ticari varlığın veya KİT statüsündeki kamu şirketlerinin kamu yararı dikkate alınarak kamu alım prosedürlerine tabi olması yönünde karar alınmıştır.

Topluluk müktesebatında bu alana yönelik çıkarılmış bağlayıcı ve zorunlu bir ortak mevzuat bulunmamasına karşın AB kamu alım mevzuatları bu farklı uygulamaları çeşitli seviyelerde ve çeşitli derecelerde koordine etmektedir.

AB içtihadında, özel sektöre verilen ekonomik bir faaliyetin, ikincil bir mevzuat tarafından kapsanmakta olsun ya da olmasın, AB Anlaşmasının özellikle yerleşme özgürlüğü ve hizmet sunma özgürlüğü (AB Anlaşmasının 43 - 49 maddeleri) ile ilgili olan prensipleri ve kuralları ışığında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu prensipler özellikle şeffaflık, eşit davranma, orantılılık ve karşılıklı tanınma prensiplerini içermektedir. Özellikle PPP'ler bağlamında yapılan ihale ve sözleşmelerin, AB kamu ihale ve kamu sözleşmelerine ve imtiyaz mevzuatına uygun olarak tasarlanması gerekmektedir. Çünkü Birlik mevzuatı olarak yayınlanan kamu ihale prosedürleri, kamu sözleşmeleri ve imtiyazları düzenleyen mevzuatlar, kamu yararını koruyan ve özel sektör ortağının nasıl seçileceği ve sözleşmeler yoluyla riskin transferinin nasıl gerçekleştirileceğini tanımlamaktadır.

III.1.4. Yapı Malzemeleri Direktifi

Malların serbest dolaşımı başlığı altında yapı malzemeleri direktifi (89/106/EEC) ve bu direktifi hayata geçiren belgeler ve dokümanlar temel mevzuatı oluşturmaktadır. Söz konusu belgeler Teknik Uyum, Malzeme, Enerji Verimliliği (binaların tasarım kriterleri, malzeme ve yalıtım), İnşaat Makinelerinin Etkisi, Yapı Ekipmanları, İşçi Sağlığı ve Güvenliği gibi konuları içermektedir.

Direktif, Teknik şartnamelere uygun, temel gerekleri karşılayan, insan ve çevre sağlığını tehdit etmeyen, güvenli yapı malzemelerinin piyasaya sunulmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu yolla, bir yandan malzemelerin üretim ve kullanımına ilişkin standart düzenlemeler getirirken; Öte yandan CE belgelendirme sistemi yolu ile ürünlerin AB pazarında serbest dolaşımına hizmet etmektedir. Yapı malzemeleri yönetmeliği ve ek mevzuatı farklı iklim koşullarının bir arada yaşandığı ve çeşitli doğal afet risklerinin yaygın bir şekilde görüldüğü durumlarla ilgilidir. Bunlar:

- Mekanik Dayanım ve Stabilite,
- Yangın Durumunda Emniyet,
- Hijyen, Sağlık, Çevre,

- Kullanım Emniyeti, Gürültüye Karşı Koruma,
- Enerjiden Tasarruf ve Isı Muhafazası gibi üretim şartnamelerin dayanakları belirlenmektedir.

Yapı Malzemelerine Yönelik uyum çalışmaları direktif kapsamında olmasına karşın, AB Komisyonunun hukuken bağlayıcılığı olmayan ancak, Yapı Malzemeleri Direktifi'nin uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin net çözüm önerileri ortaya koyan KILAVUZ BELGELERİ de bu mevzuatlar kapsamında yer almaktadır. Bu belgeler şunlardır:

- Kılavuz Belge A- Yapı Malzemeleri Direktifi Alanında Onaylanmış Kuruluşların Tespit Edilmesi
- Kılavuz Belge B- Yapı Malzemelerine Ait Teknik Şartnamelerde Fabrika Üretim Kontrolünün Tanımlanması
- Kılavuz Belge C- Yapı Malzemeleri Direktifi Kapsamında Ürün Kit ve Sistemlerinin Tâbi Olacağı Muamele
- Kılavuz Belge D-Yapı Malzemeleri Direktifi Kapsamında CE İşaretlemesi
- Kılavuz Belge E-Yapı Malzemeleri Direktifindeki Seviye ve Sınıflar
- Kılavuz Belge F-Dayanıklılık ve Yapı Malzemeleri Direktifi
- Kılavuz Belge G-Yapı Malzemelerinin Yangına Tepki Performansına İlişkin Avrupa Sınıflandırma Sistemi
- Kılavuz Belge H-Yapı Malzemeleri Direktifi Kapsamındaki Tehlikeli Maddelere İlişkin Uyumlaştırılmış Bir Yaklaşım
- Kılavuz Belge I-Yapı Malzemeleri Direktifi Madde 4(4)'ün Uygulanması
- Kılavuz Belge J-Yapı Malzemeleri Direktifi Kapsamında Geçiş Düzenlemeleri
- Kılavuz Belge K-Yapı Malzemeleri Direktifi Alanında Uygunluk Teyit Sistemleri ve Onaylanmış Kuruluşların Görev ve Rolleri
- Kılavuz Belge L-Eurocode'ların Kullanımı ve Uygulanması

III.2. AB Müktesebatına Uyumun Mevcut Düzeyi

Türk inşaat sektörünün AB'ne uyum sağlaması için bölüm III.1'de bahse konu başlıkların tümünde gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. 2006 itibariyle, bu

başlıklarda özellikle yapı malzemeleri ve kamu ihale direktiflerine yönelik uyum çalışmaları belirli bir düzeye ulaşmıştır.

AB müktesebatına uyumun mevcut düzeyi incelenirken, öncelikle sektöre ait genel düzenlemeler, kamu alımları, PPP uygulamaları ve inşaat malzemeleri yönetmeliği konularına yer verilmektedir.

III.2.1. Mesleki Yeterliliklerin Karşılıklı Tanınmasına Yönelik Düzenlemeler

Bu bölümde, yer alması gereken ve sektörde faaliyet gösteren mimarlık, mühendislik, müteahhitlik ve müşavirlik mesleklerine ilişkin uyum düzeyi ise mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması kapsamında yapılacak olup bu alana ilişkin düzenleme ülkemizde henüz gerçekleştirilmemiştir. Ancak ABGS başkanlığında mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınmasına yönelik bir kanun tasarısı taslağı çalışması 2004 yılı ocak ayında başlatılmış ve müzakerelerde yeniden dönülmek üzere 2005 yılında devam ettirilmemiştir. Mesleki Yeterlilikler Kanun Tasarısı da çalışma yapılan ancak henüz sonuçlandırılmamış olan düzenlemeler arasında yer almaktadır.

Otomatik tanımaya konu olan mimarlık mesleğinde asgari eğitim ve mesleği icra şartları direktifte tarif edilen yapıyla uyumlu hale gelmelidir. Genel sistem kapsamında kalan mühendislik, müteahhitlik ve müşavirlik hizmetleri ise AB düzeyinde çatı örgütler tarafından tarif edilen ilkeler doğrultusunda ancak ulusal ihtiyaçlarımız ve gereklerimiz çerçevesinde kurumsal ve yasal olarak düzenlenmelidir.

III.2.2. Kamu İhale Kanununa Yönelik Düzenlemeler

2002 yılında çıkarılan Kamu İhale Kanunu'nda günümüze kadar yapılan değişiklikler genel olarak AB mevzuatı ile uyumlu olmakla birlikte, ilgili AB mevzuatının 2006 yılı başından itibaren değişmesi nedeniyle tam uyum doğrultusunda hala yapılması gereken ek değişiklikler ve uygulamaya ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Türkiye-AT Ortaklık Konseyinin 11 Nisan 2000 tarihli toplantısında alınan, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında hizmetler ve kamu alımlarının serbestleştirilmesine yönelik müzakerelerin başlatılmasına ilişkin 2/2000 sayılı Karar çerçevesinde taraflar arasında 17-18 Ekim 2000 tarihinde Ankara'da, 18-19 Ocak 2001 tarihlerinde Brüksel'de, 10-14 Aralık 2001

tarihlerinde Ankara'da ve 18-19 Aralık 2003 tarihlerinde Brüksel'de olmak üzere dört tur müzakere gerçekleştirilmiştir.

Bu müzakereler esnasında Türkiye yeni kamu ihale yasasını çıkarmış ancak pazarların karşılıklı açılması konusunu tam üyelik müzakerelerine bırakmıştır.

AB müktesebatında, Kamu Alımları Direktifi (*Public Procurement Directives*) 2004/17/EC sayılı Su, Enerji, Ulaştırma ve Posta Hizmetleri sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların ihale usullerini koordine eden direktif (*utilities direktifi*) ve 2004/18/EC sayılı kamunun yapım işleri, mal ve hizmet alımları sözleşmelerinin verilmesi usullerini koordine eden Direktif (*klasik konsolide direktif*) ile utility sektörlerindeki ihalelerde şikayet usullerini düzenleyen 92/13/EEC sayılı Direktif ve klasik Direktif kapsamındaki ihalelere ilişkin şikayetleri düzenleyen 89/665/EEC Direktifi bulunmaktadır.

2002 yılında çıkarılan Kamu İhale Yasası ve bu yasada günümüze kadar yapılan değişiklikler genel olarak AB mevzuatı ile uyumlu olmakla birlikte ilgili AB mevzuatının 2006 yılı başından itibaren değişmesi nedeniyle tam uyum sağlanması için ek değişiklikler ve uygulamaya ilişkin ek düzenlemeler yapılması gereği ortaya çıkmıştır.

AB'nin kamu alımları ile ilgili müktesebatının uygulanması konusunda daha önce herhangi bir ülkeye derogasyon verildiğine ilişkin kesin bir bilgi edinilememiştir. Son genişleme dalgası ile üye olan 10 ülke AB'ye tam üyelik ile birlikte bu alandaki mevzuatlarını tam uyumlu hale getireceklerini, üyelik için hazırladıkları müzakere pozisyonlarında taahhüt etmişlerdir. Ancak, kendi mevzuatlarında yerli isteklilerin korunması yönünde hüküm bulunan üye ülkeler bu hükümleri tam üyeliğe kadar koruyup tam üyelikle birlikte kaldırmışlardır.

III.2.3. PPP'lere Yönelik Düzenlemeler

Türkiye'de kamu özel sektör ortaklığının hukuki gelişme ve uygulamalarına bakıldığında 20 yıldır Yap-İşlet-Devret (YİD), Yap-İşlet (Yİ) ve Kamu Hizmeti İmtiyazı modellerini kullanıldığı görülmektedir.

Ülkemizde YİD modeline ilişkin ilk yasal düzenleme enerji sektöründe olmuştur. Bunu ulaşım sektörü takip etmiştir. Bu sektörel düzenlemelerden sonra modele genel bir hukuki temel kazandırmak amacıyla 3996 sayılı "Bazı yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Gerçekleştirilmesi Hakkında Kanun" 13/6/1994 tarih ve 21959 sayılı Resmi

Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konmuştur. Türkiye konunun hukuki boyutları konusunda oldukça geniş bir altyapıya sahiptir.

- Kamu Hizmeti İmtiyazı İle İlgili Anayasa Hükümleri "imtiyaz hukuku" na ilişkin düzenlemeler,
- Kamu Hizmetleri İle İlgili İmtiyaz, Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkelere Dair Kanun (No:4501)
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (No:233) ve Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Kanun (No: 4046) yapılan yasal düzenlemelerin başlıcalarıdır.

Tüm bu yasal düzenlemelere rağmen halen yapılması gerekenler mevcuttur. AB mevzuat uyum sürecinde yenilediğimiz ve daha uyumlaştırılması gereken bir çok AB mevzuatı bulunmaktadır. Nitekim Ocak 2006'da yayınlanan Türkiye'nin Yeni Katılım Ortaklığı Belgesinde (KOB) kısa vadeli uyumlaştırılması gereken mevzuat olarak su elektrik, ulaşım hizmetlerine yönelik "utility direktif" ve "imtiyaz direktifleri" bulunmaktadır.

Bu durum kamu ihale yasasından, özelleştirme yasasına, anayasanın ilgili maddelerinden, Danıştay kanununa değin bir dizi mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi anlamına gelmektedir. Başarılı PPP uygulamalarını hayata geçirebilmek için her bir projenin özgün olduğu ve böylelikle her bir projenin risk profilinin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmadır. Başarılı bir risk transferi, tarafların güçlerinin ve sınırlarının anlaşılmasını gerektirir.

- Deneyimler, özellikle PPP ile gerçekleşecek büyük projeleri geliştirmek ve uygulamak için uzun süreli politik destek ve taahhüdün gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Kamuoyu tepkisinden kaynaklanan potansiyel yıkıcı etkilerin de aynı zamanda tahmin edilmesi gereklidir.
- Unutulmaması gereken bir başka husus, PPP projelerinin yalıtılmış koşullarda uygulanmadığıdır. Bu özellikle planlama özelliği için doğrudur, örneğin, PPP projelerinin özel ihtiyaçlarını karşılamak ve finansal olarak değerlendirmeler yapmak için gelişme planlarıyla bütünlük içinde olmaları sağlanmalıdır.

- Bahse konu koşullar, öncelikle, etkili ve sürdürülebilir bir kurumsal ve yasal yapılanmayla sağlanabilir. İhale süreçlerinde açık ihale usulü, ölçeğinin büyüklüğü ve karmaşıklığı nedeniyle PPP'ler için çok elverişli görülmemektedir.
- Pazarlık usulü ise paranın değerinin doğru ölçülmesi, riskin optimum düzeyde tutulması, yaratıcılığı desteklediği, ihale masraflarını azalttığı için PPP'ler için daha uygun görülmektedir. Ancak pazarlık usulünde eşitlik, ve şeffaflık ilkesi önem kazanmaktadır.
- Özel sektöre risk transferini öngören PPP projelerinde, mevcut ihale yöntemlerinin olanak vermediği daha esnek karar verebilme olanağı sunduğu için AB Komisyonu tarafından yayınlanan yönlendirici belgelerde değinilen "Rekabetçi Diyalog" yönteminin uyumlaştırılmadan önce detaylıca incelenmesi gerekmektedir. PPP'de Kurumsal Yapılanma ise ayrı bir öneme sahiptir.
- Kamu sektörünün yapısı hizmet veren konumundan çıkarak düzenleyen ve izleyen konumuna gelecektir. PPP için yasal düzenlemenin ve uygulanmasının etkin bir kurum tarafından desteklenmesi ve denetlenmesi gerekmektedir.
- Örneğin İngiltere, Hollanda, Avusturya ve İrlanda da ulusal tek bir PPP kurumu bulunmaktadır. Birliğe yeni üye olmuş birçok devlette ise PPP projelerini ve modellerini geliştiren enstitüler kurulmaktadır.

AB katılım sürecinde özel sektörle yapılacak işbirliğinin kamu yatırımlarında alternatif finansman kaynağı yaratması ve özel sektörün işletme kapasitesinin kamu hizmetlerine aktarılmasıyla sağlanacak yararlarla birlikte; AB fonlarından yeterince faydalanabilmek ve bu kaynağı doğru projelere aktarılmasını temin etmek için dikkatli ve koordineli çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır. PPP'ler ulusal ve yerel düzeyde yasal ve yapısal düzenlemelerin birbiriyle uyumlu olmasını gerektirdiğinden AB mevzuat uyum sürecinde şemada belirtilen ilişkilerin kurulmasına dikkat edilmelidir.

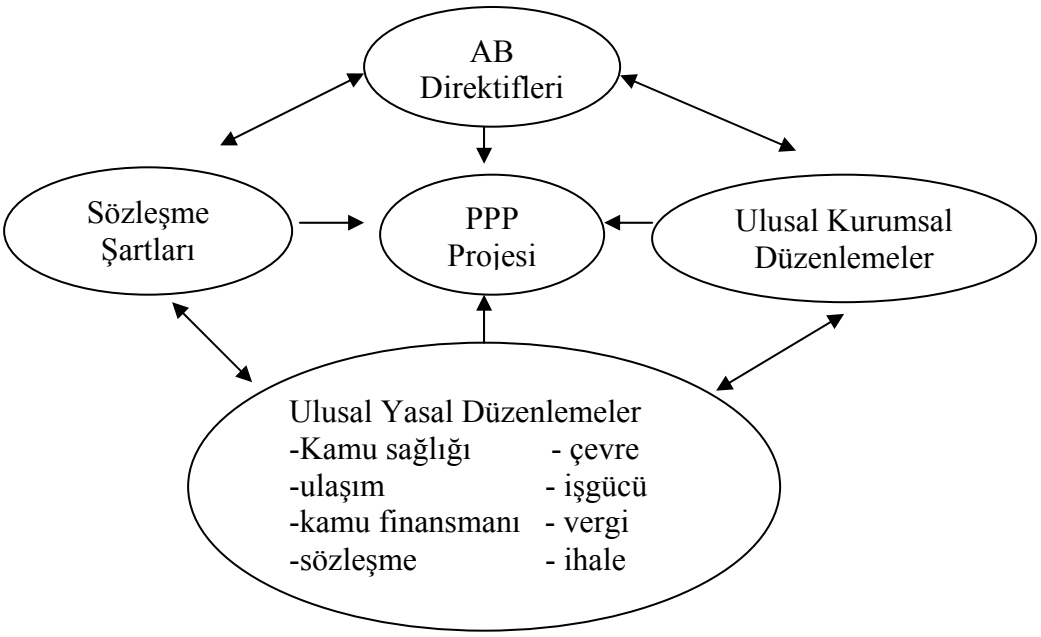

III.2.4. Yapı Malzemelerine Yönelik Düzenlemeler

AB müktesebatındaki Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamında, inşaat (yapı) malzemelerinin teknik özelliklerini belirlemek üzere 1989 yılında 89/106/EEC sayı ile yayınlanan Yapı Malzemeleri Direktifi *(Construction Products Directive - CPD)* ilke ve kapsamının ülke mevzuatında yer verilmesi ve inşaat malzemelerinde CE işareti uygulamasına geçilmesi yükümlülüğü bulunmaktadır.

Ayrıca, AB mevzuatı uyarınca, harmonize standart kapsamında olmayan inşaat malzemelerine ilişkin bir standart geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu direktif gereği Yapı Malzemeleri Yönetmeliği çıkarılması ve ilgili teknik şartnamelerin hazırlanması çalışmaları Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Hazırlanan ve 08.09.2002 tarihli ve 24870 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olan Yapı Malzemeleri Yönetmeliği'nin 2007 yılından itibaren yürürlüğe girmesi öngörülmektedir. Türkiye, bu yönetmelik gereği hazırlanan diğer yönetmeliklere ilişkin uyum çalışmalarını sürdürmektedir.

Yapı Malzemeleri direktifinin uygulanmasında esas alınacak ek mevzuatla ilgili olarak aşağıda belirtilen tebliğler yayınlanmıştır:

- Yapı Malzemeleri için Onaylanmış Kuruluşların Görevlendirilmesinde Esas Alınan Temel Kriterlere Dair Tebliğ (31.08.2003 tarih ve 25215 sayılı Resmi Gazete)

- Yapı Malzemeleri Yönetmeliği (89/106/EEC) Kapsamında, Uygulanacak Teknik Şartnamelerin Yayımlanmasına Dair Tebliğ
- Yapı Malzemeleri Yönetmeliği (89/106/EEC) Kapsamında Avrupa Teknik Onayı İçin Ortak Usul ve Genel Formata Dair Tebliğ
- Yapı Malzemelerinin Piyasa Gözetimi ve Denetimine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ
- Yapı Malzemeleri Yönetmeliği (89/106/EEC) Kapsamında, Malzemelerin Tâbi Olacakları Uygunluk Teyit Sistemlerine Dair Tebliğ
- Yapı Malzemeleri Yönetmeliği (89/106/EEC) Kapsamında, Yapı Elemanlarının Yangına Dayanıklılığı ve Yapı Malzemelerinin Yangına Tepki Sınıflarına Dair Tebliğ
- Yapı Malzemeleri Yönetmeliği'ne İlişkin Açıklayıcı Dokümanlara Dair Tebliğ
- Yapı Malzemeleri Teknik Komitesinin Oluşumu ve Görevlerine Dair Tebliğ

YMY'nin uygulaması ve gelişmeler konusundaki detaylar, bu konuyla bağlantılı olan ve sorumluluk yüklenen resmi ve özel sektör temsilcileri ile sivil toplum kuruluşlarının AB nezdinde karşılık gelen platformlarında izlenmektedir.

Şu anda ülkemizde harmonize standartların uygulaması için gerekli olan taraflardan "Notified Body" adı verilen tarafsız denetleme kurumlarının olmaması ve YMY'nin yürürlükte bulunmaması nedeni ile CE işareti uygulamasına geçilememiştir. Ancak bu sorunun Ortaklık Konseyi Kararı'nın (OKK) bazı maddelerinden kaynaklandığı ve bu sorunun yakın bir gelecekte çözüleceği ifade edilerek, bu sorunun çözümü ile hali hazırda aday olan bazı kuruluşların bu çalışmalara başlayabilecekleri ifade edilmektedir. "Notified Body" adı verilen bu tarafsız kuruluşların Türkiye'de olmaması halinde, bazı üreticilerin ürünlerine CE işareti alabilmesi için yurtdışına gidip onay alması gerekecektir. Bu da dışarıya bağımlılık yaratacağından zaman ve mali açıdan ciddi sorun olarak görünmektedir.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, inşaat malzemeleri kullanımına ilişkin harmonize standart kapsamına alınmayan ürünlere "G" işareti taşıma zorunluluğu getirecek yeni bir uygulamaya da hazırlanmaktadır. Bunun amacının CE işareti olmayan ürünlerin kalitesinin belirli bir düzeyde olmasını sağlamaya yönelik olduğu belirtilmektedir.

Standartlarda ürünü çevre açısından değerlendiren "Çevre Ürün Bildirgesi" konusunda ürünlerin çevreye olan etkileri değerlendirilecektir. Ancak, bu çalışma Avrupa'da da yeni olup henüz bu konuda ülkemizde bir çalışma yapılmamaktadır.

Aynı kapsamda, AB Teknik Standartlarına uyum yükümlülüğü de bulunmaktadır. İnşaat uygulamaları ile ilgili olarak AB bünyesinde geliştirilmekte olan Eurocode sistemine orta vadede uyum sağlanması ve ülke standartlarının değiştirilmesi gündeme gelecektir. AB İnşaat sektöründe yapı projelendirme / tasarım standartlarını içeren "*Eurocode*"ların uygulanmasına AB ülkelerinde 2010 yılında geçilecek olup, ülkemizde de *Eurocode*'lara geçiş konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

III.3. Tam Olarak Uyum Sağlanması Halinde Beklenen Etkiler

3 Ekim 2005 tarihi ile birlikte Türkiye AB müzakere sürecine girmiş bulunmaktadır. AB sürecinde inşaat sektörünün yeni yükümlülükler altına girmesine ve önemli bir dönüşüm sürecinden geçmesine neden olacak olan başlıca konular yukarıdaki bölümlerde özetlenmiştir.

Müzakerelerden somut sonuçlar alınmasının Türkiye için önemli getirileri olacaktır. Türkiye'nin kredibilitesinin artması ile birlikte, yatırımcılar sermayelerini uzun vadeli yatırımlara yönlendirebileceklerdir. Öte yandan ülkemize yurt dışından da kısa vadeli sermaye akışı yerine uzun vadeli sermaye akışı olacak; yani doğrudan yabancı sermayenin kalıcılığı artacaktır. Bu durum, ülkemize katma değer ve istihdam yaratacak şekilde yansıyacaktır.

Müzakerelerle AB perspektifinin daha belirgin hale gelmesi ile canlanacak olan talep ortamında, elbetteki inşaat sektörü de payını alacaktır. Yatırımlara olan talebin artması sektörde ivmeyi artıracaktır.

AB üyeliği dâhilinde, Türk İnşaat Sanayicileri'nin teknik yeterlik ve mühendislik uygulamaları açısından sorun yaşamaları beklenmemektedir.

Ancak, inşaat firmalarımızın karşılaşabileceği bazı olumsuzluklar da bulunmaktadır. Firmalarımız, ekonomik krizler nedeniyle yıllardır atıl kalan kapasite ile çalışmak durumunda kalmışlardır. Bu nedenle mali yeterlik kriterleri ve cirolar açısından yabancı ülke firmaları karşısında dezavantajlı durumdadırlar.

AB sürecinde sadece inşaat sektörü firmaları değil tüm sektörlerde faaliyet gösteren firmalar Araştırma Geliştirme çalışmalarına ağırlık vermelidir. Verimlilik artışı, teknoloji yatırımları gibi unsurlara özel önem verilmelidir. Fiziksel sermayeye olduğu kadar insana yapılan

yatırımların da uzun vadeli getirileri hatırlanmalı ve bu yönde yatırımlar arttırılmalıdır. Bunlar uluslararası rekabette var olmanın temel gerekleridir. Çünkü firmalarımız, bundan böyle tek bir piyasada ortak kurallar çerçevesinde faaliyetlerini yürütmek durumunda kalacaklardır. Yurt dışında olduğu kadar yurt içinde de yabancı firmalarla rekabet ortamı ile karşı karşıya kalacaklardır.

"İnşaat Sektörü Stratejik Planı Çalışması"nda 2005-2014 yılları için üç farklı senaryo (iyimser, ılımlı, karamsar) öngörülmüş ve bu üç senaryoya göre inşaat sektöründe aşağıdaki beklentiler söz konusudur.[32]

Tablo 16 – 2005-2014 Yılları Arasında Türkiye'nin Ortalama Büyüme, Enflasyon ve Reel Faiz Tahminleri

	Yıllık Ortalama Büyüme (%)	Yıllık Ortalama Enflasyon (%)	Yıllık Ortalama Reel Faiz (%)
AB'li Senaryo (iyimser)	8,0	5,0	6,0
Baz Senaryo (ılımlı)	5,0	7,0	8,0
İstikrarsız Senaryo (karamsar)	3,5	15,0	12,0

Tablo 17 – 2005-2014 yılları Arasında İnşaat Sektöründe İnşaat Ruhsatları, Katma Değer ve İstihdam Beklentileri

	İnşaat Ruhsatları (%)	Katma Değer (%)	İstihdam (%)
AB'li Senaryo (iyimser)	10,7	11,2	10,9
Baz Senaryo (ılımlı)	7,8	5,1	4,6
İstikrarsız Senaryo (karamsar)	5,4	2,7	2,9

İnşaat sektörüne doğrudan ya da dolaylı etkisi olabilecek bazı göstergeler önceki bölümlerde verilmiş olup, bu bölümde diğer bazı göstergelerin incelenmesinde yarar görülmektedir.

Türkiye'nin katılımı ile AB'nin yüzölçümü % 20, nüfusu %16, istihdamı % 11 artacaktır.

Türkiye'nin hazırladığı Katılım Öncesi Ekonomik Program, 2007 yılında enflasyonun yüzde 4, borçlanma gereğinin GSMH'ye oranının yüzde 0.5, kamu borç stokunun yüzde 68.3 olmasını öngörüyor. İstihdamın yıllık yüzde 2.5 oranında artarak üç yılda 1.650.000 kişiye iş

[32] İnşaat Sektörü Stratejik Planı, Prof. Dr. Hurşit GÜNEŞ, Doç. Dr. Erhan ASLANOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Sadullah ÇELİK, TMB Yayınları

yaratılması, satınalma paritesine göre kişi başına milli gelirin 25 AB ülkesi ortalama kişi başına milli gelirinin yüzde 33'ü düzeyine yükseltilmesi hedeflenmektedir. Devlet kemer sıkmaya devam ederken, üç yılda 15 milyar dolar yabancı sermaye girişi beklenmektedir.

Nüfus konusunda önemli bir avantajımız nüfusumuzun genç oluşudur. 20 yılda AB'nin işgücünün beşte birini kaybedeceği tahmin edilmektedir. Aynı dönemde Türkiye'nin çalışan sayısında yüzde 25'lik bir artış olması ve AB'deki açığı kapaması beklenmektedir. Tabii burada AB'de hangi formasyonda kişilere ihtiyaç olduğu önemlidir. AB'de nitelikli işgücü açığı bugün telekomünikasyon sektörü, bilişim sektörü, sağlık sektörü gibi alanlarda görülmektedir. Ar-Ge, enerji ve çevre, öncelikli sektörleri olmayı sürdüreceklerdir. AB'deki işgücü ihtiyaç eğilimleri yakından izlenerek ülkemizdeki mesleki eğitime yön verilmelidir.

Sadece AB Çevre mevzuatına uyum için yeni katılan 10 ülkede 200 milyar EURO yatırım yapılacağı tahmin ediliyor. 10 ülkenin kendilerinin yapacağı yatırım tutarı ise 110 milyar EURO olarak tahmin ediliyor. Türkiye'de de 50 milyar Euro'dan az olmayacağını söylemek gerçekdışı değildir. Kamu sektörü yatırımları su temini, atık su toplanması, atıkların toplanması, arıtılması ve atılması konularında yoğunlaşacaktır. Türkiye'de bugün düzenli depolama yapan belediye sayısı ise sadece 13'tür. 2005 yılı başında Türkiye'de 3208 belediyenin sadece 225'inde arıtma ve 1879'unda kanalizasyon sistemi bulunmaktadır.

AB genişlemesi'nin politik hedefi, Avrupa'nın daha ileri düzeyde entegrasyonu ve böylece daha güçlü bir siyasi birliğin oluşturulmasıdır. Güçlü bir siyasi birliğin oluşturulması da güçlü bir ekonomik birlikten geçmektedir. 29 üyeli AB, 2003 yılı verileri temel alınırsa, dünyanın GSMH'ndan yaklaşık yüzde 23 ile en büyük payı alacaktır. 7 büyük ekonıminin dünyadaki alan, nüfus, GSMH paylaşımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 18 - Büyük Ekonomilerin 2003 yılı İtibariyle Dünyadaki Payları

	Yüzölçümü (Yüzde)	Nüfus (Yüzde)	GSMH (Yüzde)
AB (29)	3,86	8,92	22,94
ABD	7,19	4,64	21,27
Çin	7,17	20,54	12,54
Japonya	0,28	2,03	7,10

Hindistan	2,46	16,97	5,98
Brezilya	6,38	2,82	2,58
Rusya	12,75	2,29	2,49

AB üyeliği ile Türkiye'de Gayri Safi Milli Hasılanın ilave olarak yüzde 0.8 ve tüketiminde yüzde 1.4 artması bekleniyor. Türkiye'de refah düzeyi ilk aşamada yüzde 1.4 sıçrama kaydedecek. Kurumsal reformların GSMH'ya katkısı yüzde 8.9 olacak. Eğer tüm yapısal reformlar zamanında gerçekleştirilebilirse, Türkiye'nin dış ticaret hacmi yüzde 50 arttırılabilir. AB'nin Türkiye'ye ihracatı da yaklaşık yüzde 20 artabilir. AB üyeliği ile faizler düşeceği için, Türkiye AB'nin diğer ülkelerinden daha hızlı kalkınacaktır. AB'ye katılımı ile, ilk aşamada Türkiye'nin ithalatında yüzde 12.2, ihracatında ise yüzde 8.1 artış olacağı tahmin ediliyor.

Üyeliğin 2015 yılından önce gerçekleşmesi halinde, Türkiye'nin AB Bütçesinden alacağı payın yıllık yaklaşık 16 milyar euro olacağı öngörülmektedir.[33]

Üyelik öncesinde ise Türkiye – AB Mali İşbirliği süreci çerçevesinde, aday ve potansiyel aday ülkelerin yararlanması için "Katılım Öncesi Yardım Mekanizması – IPA (*Instrument for Pre-Accession*)" olarak adlandırılan yeni bir mekanizma tasarlanmaktadır. Toplam bütçesinin 10-12 milyar Euro olacağı tahmin edilen IPA programından, 2007 – 2013 döneminde Türkiye'nin yıllık ortalama 1 milyar Euro alacağı öngörülmektedir.

III.4. Diğer Ülkelerin Talep Ettiği ve Aldığı Derogasyonlar

AB müktesebatına uyumun ekonomik, sosyal ve hatta siyasi bazı sorunlar yaratması kaçınılmazdır. Türkiye, belirli sektörler için 'geçiş dönemleri' ve/veya 'derogasyonlar', genel kuralları derhal uygulamamak için 'istisna kuralları' isteyebilecektir. Geçiş dönemleri ve derogasyonlar içerecek müzakere pozisyonunun AB tarafından geçerli ve ikna edici sayılması esastır.[34]

İstisnalarda Kabul Şartları:

1. Uygulamanın devlet bütçesine aşırı yük oluşturacağının belirlenmesi;

[33] *Kaynak : TÜRKAB AB- Türkiye İşbirliği Derneği*

[34] *AB ile Katılım Müzakereleri – Ana Unsurlar, TOBB, 2004*

2. Ulusal çıkarla çelişmesi ve söz konusu çıkarın Avrupa Birliği açısından büyük önem taşımaması;

3. Sektör temelinde, uygulamanın doğuracağı olumsuz etkilerin bilimsel ve somut şekilde ortaya konulması. Başka deyişle taleplerin 'düzenleyici etki analizi' *(regulatory impact analysis)* çalışmalarına dayandırılması.

Diğer aday ülkelere istisnaların uygulanmasına bakıldığında aşağıdaki bilgiler elde edilmektedir:

Tablo 19 – Aday Ülkelerde İstisna Uygulamaları

İstisnalara AB'nin katı davrandığı alanlar	Devlet yardımları, kamu ihaleleri, şirketler hukuku, fikri ve sınai mülkiyet gibi serbest piyasa ekonomisi temel kurallarına ilişkin konularla; işletmelerin rekabet gücünü doğrudan etkileyen teknik mevzuat, işyeri sağlığı ve güvenliği gibi bazı sosyal politika sektörleri
İstisnalara AB'nin esnek yaklaştığı alanlar	Üretim sürecini dolaylı biçimde etkileyen ve aday ülkeye büyük maliyet getiren çevre, ulaştırma, tarım ve enerji mevzuatının bazı bölümleri

Son 10 Üyeye Tanınan İstisnalar: 1 Mayıs 2004'te AB'ye katılan 10 ülkeye 31 müzakere başlığının 16'sında toplam 322 istisna tanındı. Bu istisna kurallarının üçte ikisi tarım (73), vergilendirme (59), çevre (56), tek pazar -mal, sermaye, hizmet ve kişilerin serbest dolaşımı- (43) gibi fasıllarda uygulandı.

YMY'nin AB ülkelerindeki adaptasyonu ile ilgili olarak, biri İngiltere olmak üzere, 3 ülkede, bu direktifin kendi kanunlarına adapte etme şekillerinin farklı olması nedeniyle, inşaat malzemelerinin ülke içerisindeki kullanımlarında CE işareti taşımaları gerekliliği bulunmadığı, ancak ürünlerin ülkeler arası pazarlanmasında bu işaretin gerekli olduğu belirtilmektedir. Ülkemizde ise, YMY'nin adaptasyonu, CE işaretinin kullanımının hem ülke içinde hem dışındaki kullanımlar için zorunlu olacak şeklinde yapılmıştır.

AB'nin kamu alımları ile ilgili müktesebatının uygulanması konusunda bir derogasyon mevcut değildir. Son genişleme dalgası ile üye olan 10 ülke AB'ye tam üyelik ile birlikte bu alandaki mevzuatlarını tam uyumlu hale getireceklerini üyelik için hazırladıkları müzakere

pozisyonlarında taahhüt etmişlerdir. Ancak yerli isteklilerin korunması yönünde hüküm bulunan ülkeler bu hükümleri tam üyeliğe kadar koruyup tam üyelikle birlikte kaldırmışlardır.

III.5. Ayrıntılı Etki Değerlendirmesi Yapılması Önerilen Müktesebat

"Düzenleyici Etki Analizleri" OECD ülkelerinde ve AB'de yoğun olarak uygulanan bir yöntem ve AB'de birçok alanda yasal zorunluluktur. Türkiye'nin gündemine müzakere süreci ile birlikte girmiş, teknik bir konu olduğu için fazla ilgi uyandırmamıştır. Oysa müzakere sürecinin getireceği değişimin etkilerinin, ortaya çıkabilecek tehdit ve fırsatların, uyum maliyetinin ve ideal uyum takviminin önceden belirlenerek ileriye dönük stratejilerin şekillendirilmesi için çok önemli bir araçtır.[35]

Etki analizi, yürürlüğe koyulması planlanan mevzuat, program, proje, vb. öngörülen tedbirlerin piyasa, toplum, çevre, işletmeler, diğer mevzuat, vb. üzerinde ne gibi etkileri olacağını derinlemesine inceleyerek ortaya koyan bir yöntemdir.

Etki analizi ile;

- Uygulanabilecek politika seçeneklerinin tespiti,
- Bunlar arasında bir karşılaştırma yapılması,
- Her seçeneğin fayda ve sakıncalarının tespiti,
- Tedbirin gerekçelerinin kamuoyuna daha iyi anlatılması,
- Mevzuatın kalitesinin artması,

sağlanmaktadır.

Aday ülkeler açısından AB müktesebatına uyum sağlamanın ekonomik, mali, hukuki, siyasi, sosyal etkilerinin hesaplanmasını sağlamaktadır. Elde edilen sonuçlar:

- Müzakere pozisyonlarının hazırlanmasında,
- Yapılacak düzenlemenin bütçeye etkisinin belirlenmesinde,
- AB müktesebatının uygulama maliyetinin azaltılmasında,
- İş dünyası ve toplumun diğer kesimlerinin katılıma hazırlanmasında,

kullanılmaktadır.

AB ülkelerinde gerçekleştirilen ve uygulamada kullanılan etki analizlerinden yola çıkılarak; ülkemiz inşaat sektörü için:

[35] *İKV Düzenleyici Etki Analizleri Semineri*

- Kamu alımları,
- Mesleki yeterliklerin karşılıklı tanınması ve hizmetlerin serbest dolaşımı,
- Malların serbest dolaşımı / Yapı Malzemeleri Yönetmeliği,
- Türk Bankacılık sisteminde yabancı sermaye payı,

konularında ayrıntılı etki değerlendirmesi yapılması önerilmektedir.

Mevcut YMY'de, yeni teknik harmonize standartların uygulamasına geçildiğinde inşaat malzemeleri için CE işaretinin hem ülke içinde hem de AB pazarlarında uygulama yükümlülüğü söz konusudur. Bu konu ülkemiz için yeni sistemlerin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Söz konusu sitemin oluşturularak uygulanması zaman alabilecektir. Ülkemizde tarafsız kuruluşların CE işareti uygulamasında "Onaylanmış Kuruluş-Notified Body" yetkisini alabilmesi için yürürlükte olan Ortaklık Konseyi Kararı'ndaki bazı maddelerin uygulanmaya sokulması ve benzer engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

IV. GELECEĞE DÖNÜK STRATEJİ

IV.1. 2013 Vizyonu

İnşaat, Mühendislik – Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Müteahhitlik Hizmetleri Özel İhtisas Komisyonu yapmış olduğu değerlendirme sonucunda, inşaat sektörünün ortak paydasının bileşenlerini oluşturan "Mühendislik – Mimarlık", "Teknik Müşavirlik" ve "Müteahhitlik" hizmetlerinin 2013 yılı vizyonunu aşağıdaki şekilde belirlemiştir. Bu belirlemede anılan her hizmet alanının birbirinden tümüyle farklı ama aynı ölçüde de ortak yanları olduğu göz ardı edilmemiş, "inşaat üretme" sürecinin basamaklarını oluşturdukları ve biri olmadan diğerinin de olamayacağı kabulü ve maksimum toplumsal fayda hedefi doğrultusunda değerlendirme yapılmıştır.

İnşaat Sektörü 2013 Vizyonu: Ekonomik yönden verimli, toplumsal sorumluluğu yüksek, çevreye saygılı, sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı, pazar odaklı, rekabet gücünü bilgiyle ve teknolojik yenilikle sürekli arttıran, bireylere ve topluma ihtiyaçları doğrultusunda güvenli ve kaliteli yaşam çevreleri sunabilen bir sektör.

Bu vizyonun oluşturulmasına ışık tutan, talepleri itibarı ile inşaat sektörünü doğrudan ilgilendiren ve yukarıda belirlenmiş olan vizyonu destekleyen Tübitak 2023 Vizyonu şöyledir:

1. Artan nüfusun ve gelişmeye çalışan sanayinin gereği olan enerji, ulaşım, su ve atık su gibi temel altyapının çağın gerektirdiği standartlarda tamamlandığı bir Türkiye.

2. Yapılarda afet güvenliğinin sağlandığı, can güvenliği riski ile ekonomik risklerin en aza indirildiği, insanlarımızın depreme ve doğal afetlere karşı güvenli kentlerde ve yapılarda yaşadığı bir Türkiye.

3. İnşaat, altyapı ve toprak sanayii sektöründe sürdürülebilirlik ilkelerine uygun yeni teknolojilerin geliştirilip kullanıldığı, uluslararası platformlarda teknoloji, verimlilik ve maliyet bazında rekabet edebilen, pazar payını artıran bir Türkiye.

4. Bütün ailelerin çağdaş konut gereksinimlerinin sağlıklı çevre koşulları ile birlikte karşılandığı bir Türkiye.

5. Demokratik toplum, eğitim, şeffaflık ve çevre yönetimine uygun katılım gibi kavramlarda çağdaş standartlara erişmiş, sektörde kalite denetiminin sağlandığı, tüketici haklarının korunduğu, eğitilmiş insan gücünün kullanıldığı, doğal kaynakların korunduğu, doğal

kısıtlamalar ve kaynakların varlık dağılımına uygun, doğal tehlikelerden sakınılan dengeli bölgesel nüfus ve sanayi dağılımının geliştirildiği bir Türkiye.

6. İnşaat malzemeleri üretiminde çevreye saygılı, çağdaş standartlara erişmiş, kalite kontrolünü tam olarak gerçekleştiren, teknoloji üretip ileri yönetim teknikleri uygulayan bir Türkiye. [36]

IV.2. Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar

İnşaat sektörünün yukarıda özetlenen 2013 yılı vizyonuna yönelik temel amaç ve politikalar şunlardır:

- Fiziksel sermayenin geliştirilmesi
- Beşeri sermayenin geliştirilmesi
- Kalitenin arttırılması

İnşaat sektörü özelliği itibariyle çarpan etkisi olan bir sektördür. Sektördeki gelişme boyadan çimentoya, seramikten ahşaba kadar 200'e yakın sektörü de harekete geçirecektir. Sektörün canlanması ekonomimizde sürdürülebilir istikrarlı büyümenin de güvencesi olacaktır.

IV.3. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Öncelikler ve Tedbirler

Temel amaç ve politikalara yönelik öncelik ve tedbir paket ve programları şunlardır:

1. Fiziksel Sermayenin Geliştirilmesi
    - 1.1.Yeni Teknolojilerin Kullanılması
    - 1.2. Finansman Gücünün Artırılması
    - 1.3. Finansman Modellerinin Çeşitlendirilmesi
2. Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi
    - 2.1 Nitelikli Mesleki ve Teknik Eğitim
    - 2.2. Mesleki Yetkinlik Ölçme, Değerlendirme ve Belgelendirme (Mimar, Mühendis, ara işgücü)
    - 2.3. Teknik hizmetlerde Sorumluluk-Ücret Dengesinin Kurulması
3. Kalitenin Artırılması
    - 3.1. Kalite Bilincini ve Talebini Geliştirme
    - 3.2. Yapı Üretiminde Kalitenin Arttırılması

[36] *TÜBİTAK Vizyon 2023, İnşaat ve Altyapı Paneli Sonuç Raporu*

3.3. Kamu Alımlarında Etkinlik ve Verimliliğin Arttırılması

3.4. Bilgi Eksikliğinin Giderilmesi

3.5. Malzeme Kalitesinin İyileştirilmesi

V. UYGULAMA STRATEJİLERİ

Uygulama Stratejilerini uzun ve kısa vadeli amaç ve politikalar doğrultusunda yapılması gerekenler olmak üzere 2 ana başlık altında ele almak ve bunları gerçekleştirmek için gerekli tedbirleri öncelik sırasına göre belirleyerek hayata geçirmek gerekmektedir. Ama her şeyden önce yapılması gereken :

ETKİN İŞLEYECEK BİR EYLEM PLANLAMASI – UYGULAMA – İZLEME / DEĞERLENDİRME VE GERİYE BESLEME SİSTEMİ KURULMASIDIR.

Geçmiş dönemlerde planın uygulanması sorumluluğunun icracı kamu kuruluşlarına verilmekte olduğu, DPT'nin ise izleme ve eşgüdüm işlevini yerine getirdiği bilinmektedir. Ancak bu yöntemin yeterince etkin işlemediği, kalkınma planlarında yer alan tedbirlerin çok büyük bir bölümünün hayata geçirilemediği ve sonuçta kalkınma planlarının önemli oranda uygulanamadığı bilinen bir gerçektir.

Planda öngörülen tedbirlerin hayata geçirilememesinin temelinde planlamayı başlayan ve biten bir eylem olarak gören yaygın anlayış bulunmaktadır. Oysa planlama uygulamayı da içeren kesintisiz bir stratejik yönetim sürecinin ilk aşaması olarak algılanmalı "proaktif", "katılımcı" ve "süreklilik" arzeden bir yapı ve işleyişe kavuşturulabilmelidir.

Bu sürece planlama aşamasında katkı sağlamış olan "İHTİSAS KOMİSYONLARI" sürecin uygulama ve izleme değerlendirme aşamalarında devre dışında kalmamalıdır. Zira planda önerilen her tedbir için bir eylem planı, kurumsal düzenleme, insan kaynağı, parasal kaynak vb. alt araçlar gerekecektir. Aksi halde istisnasız tüm ihtisas komisyonlarından çıkan ürünler dilek ve temenniler şeklinde kalmakta ve bunları para, zaman, sorumlu kuruluş, insan kaynağı, yasal dayanak vb. boyutlarıyla somutlaştıracak düzenlemeler gerçekleşememekte veya gerçekleşse bile tasarlanan alt araçlar ile plan hedefleri arasında yeterince güçlü bağlar kurulamamaktadır. Bir diğer önemli sorun, ihtisas komisyonlarına katkı sağlayan çok çeşitli paydaşların plan uygulama sürecine verebilecekleri destekten yoksun kalınmasıdır. Fikir üretirken yaratılan sinerjinin planlama süreci sonunda tamamen yitirilmesidir.

Bu nedenle, Özel İhtisas Komisyonları, kamunun ilgili icracı birimleri ile belirli periyotlarda bir araya gelerek eylem planı geliştirme uygulama ve izleme süreçlerinde de aktif rol almaları sağlanmalıdır.

V.1. Mevzuat Düzenlemeleri

ÖİK temel amaç ve politikalar doğrultusunda tedbir geliştirirken, soyuttan somuta ve eylem planı düzlemine doğru kademeli bir geçiş öngörmüş; dilek ve temenni türünde ifadelerden özellikle kaçınılmış veya herhangi bir yasanın herhangi bir maddesinde yapılacak değişiklik ayrıntısına bu aşamada mümkün olduğunca girmemeye özen göstermiştir. Zira o yasanın diğer maddelerinde farklı amaçlara ulaşmayı kolaylaştıracak değişiklerin de yapılması gerekebilecektir. Veya önerilecek değişikliğin kamunun ilgili birimlerinin tercih ve sınırları açısından irdelenmesi eksik kalacak veya ortaya uygulama şansı olmayan öneriler çıkabilecektir.

Her strateji birden fazla yasa veya yönetmelikte belirli bir yönde değişiklik gerektirebilecektir ve bu ciddi bir araştırma konusu olmak zorundadır. Örneğin AB Komisyonu tarafından "İnşaat sektörünün AB iç pazarındaki rekabet gücünün korunması" gibi bir hedefin hangi AB direktiflerinde ne tür değişiklikler gerektireceği konusu geçtiğimiz yıl Manchester Üniversitesi'ne araştırma projesi olarak verilmiştir. 10 ay kadar süren bu araştırmanın ilk bölümü tamamlandığında bu amacı gerçekleştirmek için 26 farklı alandaki mevzuatta değişiklik yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

İnşaat sektörüne kısa ve uzun vadeli hedef ve politikalar açısından göz atıldığında; Kamu İhale Kanunu, İmar Kanunu, Bankacılık Kanunu, Yapı Denetimi Hakkında Kanun, Çalışma Mevzuatı, Vergi Mevzuatı, Yapı Malzemeleri Yönetmeliği, vb. pek çok yasada değişiklik yapılması ve Mesleki Yeterlilikler Kanun Tasarısı'nın yasalaşma sürecini tamamlaması gerektiği açıktır. Bu değişiklikler üzerinde ayrıntılı çalışmalar mutlaka kamu-özel sektör işbirliği ile, dünyadaki örnekler incelenerek, sektör ihtiyaçları, sorunları ortaya konularak gereğinde araştırma projeleri kapsamında bilim ve araştırma kuruluşlarından destek alınarak gerçekleştirilmelidir.

V.2. Kurumsal Düzenlemeler

Uzun vadeli 3 amaç ve bunlara ulaşmak için önerilen tedbir demetleri eylem planı aşamasına doğru detaylandırılmak üzere raporun VI.1. no'lu bölümünde sunulmuştur. Bunların eylem planlarını belirlemek ve uygulamayı izlemek üzere Devlet Planlama Teşkilatı koordinatörlüğünde, Özel İhtisas Komisyonu üyelerinin ve gerektiğinde ilgili diğer kuruluşların da katkıları alınarak "Fiziksel Sermaye", "Beşeri Sermaye", "Kalite" ve "Kısa Vadeye Yönelik Acil Önlemler" olmak üzere 4 daimi çalışma grubu şekline çalışmaya devam edilmesinde büyük yarar görülmekte ve en temel kurumsal stratejinin bu olması gerektiğine inanılmaktadır.

V.3. Mali Kaynaklar

Yukarıda önerilen 4 Daimi Çalışma Grubu (DÇG) tarafından geliştirilecek eylem planları ile projelerin maliyetleri de kamu-özel sektör işbirliği mantığı içerisinde yine bu gruplarca belirlenmelidir. Kamu kaynaklarının uygulama için yeterli olmadığı durumlarda, özel sektör katkıları, alternatif finansman modelleri, dış kredi ve hibe olanakları ve proje bazında sponsorluk seçenekleri değerlendirilmelidir.

V.4. İnsan Kaynakları

Plan uygulama süreci için gerekli insan kaynağı kamu-özel sektör ve gönüllü kuruluşların olanakları birleştirilerek karşılanmalıdır. Sektörün rekabet gücünü geliştirmek üzere nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi için yapılması gerekenler 4 Daimi Çalışma Grubundan biri olan "Beşeri Sermaye" Grubunca tasarlanmalı ve izlenmelidir.

V.5. Kısa Vadeli Stratejiler

KISA VADELİ STRATEJİLER ile tedbir önceliklerinin belirlenmesinde temel yaklaşım, tehditlerle zafiyetlerin, fırsatlarla güçlü yönlerin birlikte değerlendirilmesi suretiyle yapılan stratejik analiz (GZFT) olmuştur.

GZFT Analizi kısa vadeli stratejilerin belirlenmesi amacıyla değerlendirildiğinde ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır:

TEHDİT – ZAFİYET BİLEŞKESİ DEĞERLENDİRMESİ :

Kısa vadedeki en önemli tehditler: İhale Yasası'nda eşik değerlerin ve iş deneyim belgesi sürelerinin aşağıya çekilecek olması; Türk bankacılık sisteminde yabancı sermaye payının hızla artması; Basel II Kriterlerinin 2007'de uygulamaya girecek olması; yabancı mühendislik, mimarlık ve teknik müşavirlik firmalarının iç pazarda serbestçe çalışacak olmasıdır.

Tehditlere karşı konulmasını güçleştirecek olan zafiyetler: Firmalarda finansal yapıların güçsüzlüğü, kamunun ödenek yetersizliği sonucu işlerin uzun sürelere yayılması nedeniyle 5 yıllık iş bitirme süresinin kamu ihalelerinde geçerli olması durumunda yerli firmanın kamu ihalelerine katılamayacak olmasıdır.

Kısa Vadeli Strateji 1 :

Yukarıda belirtilen tehdit ve zafiyetlerin bileşkesi Türk inşaat sektörünün kısa vadedeki stratejisinin İÇ PAZARIN KORUNMASI olması gerektiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda öncelikle yapılması gereken ise AB sürecindeki mevzuat uyum sürecinin iç pazarı koruyucu bir yaklaşım içerisinde irdelenmesi ve olası derogasyon talepleri için gerekli hazırlıkların yapılmasıdır.

AB Komisyonu tarafından AB İç Pazarı için Manchester Üniversitesi'ne yaptırılan "İÇ PAZARDA REKABET GÜCÜNÜ KORUMA ARAŞTIRMASI" nın bir benzerinin acilen Türk inşaat sektörü için yaptırılmasına ve AB müzakere sürecinde yararlanılacak verilerin bugünden derlenmesine ihtiyaç vardır.

Kısa Vadeli Strateji 2 :

Sektörün finansal yapısını güçlendirecek tedbirlere öncelik verilmelidir.

Bu kapsamda, öncelikle kurumsallaşmanın ve stratejik işbirliklerinin teşvik edilmesi ve beraberinde mali yüklerin azaltılması gerekmektedir.

FIRSAT – GÜÇLÜ YÖN BİLEŞKESİ DEĞERLENDİRMESİ :

En önemli fırsat: Petrol zengini ülkeler ile yakın çevredeki savaş mağduru ülkelerdeki artan iş olanakları.

En güçlü yön: Uluslararası iş deneyimi; risk alma kapasitesi; Türkiye'nin coğrafi konumundan ve yerel iş kültürüne aşinalıktan kaynaklanan avantajlar.

Kısa vadeli Strateji 3 :

İlk aşamada AB dışı petrol zengini ülkelere selektif odaklanma ve pazar payının arttırılması.

Kısa vadeli Strateji 4 :

Yurt dışında, hem rekabet gücünün hem de sektörün istihdama katkı sağlama potansiyelinin aktif politikalarla desteklenerek harekete geçirilmesi ve sosyal içermenin arttırılması.

VI. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

VI.1. Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi

VI.1. Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi

	PERSPEKTİF – GELİŞME EKSENLERİ						
TEMEL AMAÇ VE POLİTİKALAR **TEDBİRLER**	İstikrar ve Sürdürülebilir Büyüme	Rekabet Gücünün Artırılması	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	Sosyal İçermenin Güçlendirilmesi	Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Azaltılması	Kamuda İyi Yönetişim	Fiziki Altyapının İyileştirilmes
Temel Amaç ve Politikalar 1. Fiziksel Sermayenin Geliştirilmesi 2. Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi 3. Kalitenin Artırılması							
Tedbirler							
1. Fiziksel Sermayenin Geliştirilmesi							
1.1. Yeni Teknolojilerin Kullanılması • AR-GE Özendirme Programı	1	1	2	3	2	3	2
1.2. Finansman Gücünün Artırılması 1.2.1. Teminat Mektubu Garanti Fonu 1.2.2. Bankacılıkta Yabancı Sermaye Etkilerinin analiz edilmesi 1.2.3. Ticari ve Politik Risk Sigortası 1.2.4. Şirket Birleşmelerini Teşvik Sistemi 1.2.5. Fon Tedariki Paket Programı - Yurtdışı teknik müşavirlik hizmetleri için devlet desteği sağlanması - Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri için proje kredisi desteği sağlanması 1.2.6 Vergi Yüklerinin Azaltılması Paket Programı 1.2.7. Yarım Kalmış Yatırımların Tamamlanması Önlemleri Paketi	2	1	3	3	2	3	1
1.3. Finansman Modellerinin Çeşitlendirilmesi 1.3.1. ÖSK (PPP) Modelleri Uygulama Programı • ÖSK Çerçeve Kanunu • Merkezi ÖSK Birimi 1.3.2. Farklı Konut finansman modelleri	1	1	3	1	1	3	1

	PERSPEKTİF - GELİŞME EKSENLERİ						
TEMEL AMAÇ VE POLİTİKALAR **TEDBİRLER**	**İstikrar ve Sürdürülebili Büyüme**	**Rekabet Gücünün Artırılması**	**İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi**	**Sosyal İçermenin Güçlendiril**	**Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Azaltılması**	**Kamuda İyi Yönetişim**	**Fiziki Altyapının İyileştirilme**
2. Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi							
2.1. Nitelikli Mesleki ve Teknik Eğitim 2.1.1 Mesleki ve Teknik Eğitimin Geliştirilmesi Projesi 2.1.2 Uygulamalı Mesleki Eğitimin Yaygınlaştırılması Paket Programı	1	1	1	1	1	2	2
2.2. Mesleki Yetkinlik Ölçme, Değerlendirme ve Belgelendirme Programı (Mimar, Mühendis, ara işgücü) 2.1 Mesleki Yeterlilikler Kanunu Taslağı 2.2 Belgelendirme için Kurumsal Altyapı	1	1	1	1	1	2	2
2.3. Teknik hizmetlerde Sorumluluk-Ücret Dengesinin Kurulması Programı	1	1	1	1	1	2	2
3. Kalitenin Artırılması							
3.1. Kalite Bilincini ve Talebini Geliştirme Programı 3.1.1 Bağımsız teknik müşavir kullanımının yaygınlaştırılması 3.1.2 Kamuoyunun bilinçlendirilmesi 3.1.3 Okullarda eğitici programlar	2	1	3	2	2	1	1
3.2. Yapı Üretiminde Kalitenin Arttırılması Programı 3.2.1 İmar Yasası 3.2.2 Etkin Yapı Denetimi sistemi 3.2.3 Tüm taraflar için sorumluluk ve sigorta 3.2.4 Kurumsal yapının Gözden Geçirilmesi 3.2.5 Müteahhitlik hizmetlerinde yetkinlik sistemi	1	1	2	3	2	1	1

	PERSPEKTİF - GELİŞME EKSENLERİ						
TEMEL AMAÇ VE POLİTİKALAR **TEDBİRLER**	**İstikrar ve Sürdürüle-bilir Büyüme**	**Rekabet Gücünün Artırılması**	**İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi**	**Sosyal İçermenin Güçlendiril**	**Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Azaltılması**	**Kamuda İyi Yönetişim**	**Fiziki Altyapının İyileştirilme**
3.3. Kamu Alımlarında Etkinlik ve Verimliliğin Arttırılması Programı 3.3.1 Şeffaflık ve eşit muamele ve adil rekabet ilkelerinin gözetilmesi 3.3.2 Bağımsız teknik müşavir kullanımının zorunlu hale getirilmesi 3.3.3 Fiyat-kalite dengesinin sağlanması *(aşırı düşük tekliflerin önlenmesi)* 3.3.4 Yatırım bütçelerinde rasyonellik	1	1	2	2	1	1	2
3.4. Bilgi Eksikliğinin Giderilmesi Programı 3.4.1 Coğrafi Bilgi Sistemi ile Yapı Envanteri 3.4.2 İstatistiki veri bankası 3.4.3 Deprem Riski Haritaları 3.4.4 Mevcut yapı stoku için Depreme Dayanıklılık Atlası 3.4.5 Proje Yönetimi, Sözleşme Yönetimi, Uyuşmazlıkların giderilmesi vb. konularda eğitim programları	1	1	3	3	1	1	2
3.5. Malzeme Kalitesinin İyileştirilmesi Programı 3.5.1 Yapı Malzemeleri Yönetmeliği 3.5.2 Prefabrikasyonu teşviki önlemleri paketi 3.5.3 Kaçak üretimi engelleyici önlemler	1	1	3	3	3	3	1

Açıklama :
1 : en güçlü ilişki/etki/önem düzeyi
2 : orta düzeyde ilişki/etki/önemi
3 : en zayıf ilişki/etki/önemi

VI.2. Dokuzuncu Kalkınma Planı Açısından Temel Yansımalar

İnşaat sektörünü diğer sektörlerden ayıran en temel özelliği; diğer sektörlerde rastlanmayacak kadar çok sayıda mal ve hizmetin birlikte hareket etmesiyle nihai ürüne -*en geniş tanımıyla*- yapıya ulaşmasıdır. Basit bir bina inşaatı yapılmasında bile ortaya çıkan yapı, inşaata giren malzeme ve hizmet bileşenlerinin yanı sıra beyaz eşya, mobilya, tekstil, sigorta, kapıcı istihdamına kadar varan pek çok alt bileşenin de hayata geçmesini sağlamaktadır. Bu tespitten hareketle sektörü en iyi tanımlayan ifadenin *"lokomotif sektör"* tanımlaması olduğuna şüphe bulunmamaktadır.

Ekonomik kararların alınmasında ve stratejik belirlemelerde, *sektörün bu vasfının dikkate alınmasının,* kararların etkinliği ve kalıcılığını sağlayacak temel faktör olacağı değerlendirilmektedir. Bir yatırım-inşaat kararı geleceğe atılmış en sağlam adımdır. İstikrarlı ve sürdürülebilir büyüme, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması, fiziki altyapının iyileştirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi, sosyal içermenin güçlendirilmesi gibi temel gelişme eksenlerinde en hızlı ilerlemeyi sağlayacak olan, inşaat yatırımları ile onun doğrudan ve dolaylı etkileridir.

İnşaat sektörü son dönemde özellikle finansal kapasite açısından ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Yatırıma ayrılan kaynakların Sekizinci Kalkınma Planı döneminde ciddi bir kayba uğraması, son dönemde yatırımlara daha fazla kaynak ayrılmasına karşın ağırlıklı bölümünün sınırlı sayıda yatırıma yönelmesi, proje stokunda bulunan yatırımlara yine yeterli kaynağın ayrılamamasına neden olmuştur. Bunlara ilaveten bankacılık sektörünün geçirdiği değişim de sektöre son derece olumsuz yansımıştır. Bu olumsuz gelişmeler ise sektör firmalarının finansal yeterliklerini zafiyete uğratmış, rekabet gücünü ağır biçimde zedelemiştir.

2013 perspektifinde, firma finansal yeterliklerini koruyucu ve geliştirici önlemlerin alınması zaruri görülmektedir. Yatırımlar için başta kamu-özel sektör işbirliğini geliştirici modellere işlerlik kazandırılması olmak üzere, AB'den sağlanacak kaynakların yatırımlara kanalize edilmesi vb. alternatif finansman modellerinin geliştirilmesi, proje stokundaki yatırımların en kısa sürede tamamlanması, özel sektör yatırımları için teşvik sistemlerinin artırılması, AB üyelik müzakerelerinde sektörün rekabet gücünü koruyucu temel bir yaklaşımın benimsenmesi, finansal yeterlikler açısından temel gereklilikleri oluşturmaktadır. Yarım kalmış olanlar başta olmak üzere yatırımlara ayrılacak kaynakların, ulusal, bölgesel ve yerel ihtiyaçlar

doğrultusunda, bölgelerarası dengesizlikleri giderecek şekilde, teknik ve ekonomik verimlilik kriterleri doğrultusunda yönlendirilmesi önümüzdeki dönemin kısa ve orta vadeli beklentileri arasındadır.

Sektörün önceliklerinden bir diğeri rapor içinde değişik boyutları ile ele alınan *"kalite"* sorununun çözümlenmesidir. Ülkemizin taşıdığı yüksek deprem riski ve inşaatın bu riskle doğrudan ilişkili olması yapıda kalitenin tüm yönleriyle ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. 1999 depreminde dile getirilen *"1999 depreminden tek bir şey öğrendik, o da 1992 Erzincan depreminden hiçbir şey öğrenmediğimiz"* sonucuna yeniden varmamak için, *"yapıda tüm yönleriyle kalite*" hedefi kısa vadeli öncelikler arasında kabul edilmektedir.

"Yapıda kalite hedefinin" vazgeçilmez bileşenleri; inşaatı meydana getiren müteahhidin (yüklenicinin) taşıması gereken asgari kriterlerin belirlenmesinden başlayarak, mimar, mühendis, usta, düz işçi gibi tüm işgücünün nitelikli eğitim süreçlerinden geçmeleri, etkin denetim sisteminin hayata geçirilmesi, yapı malzemelerinin ulusal ve uluslararası standartlara uygunluğunun sağlanması ile işveren ve tüketicilerde kalite talebinin yaratılmasıdır.

Sektör açısından AB üyelik müzakereleri ve bu sürecin beraberinde getireceği önemli fırsatlar olmakla birlikte, sektörün aynı süreçte karşı karşıya kalacağı ciddi tehditler de bulunmaktadır. Ülkemizin ana gelişme eksenleri arasında bulunan *"rekabet gücünün geliştirilmesi", "korunması"* kavramı sektör için özel önem taşımaktadır. Yoğun ve heterojen bir rekabetin yaşandığı sektörde, ulusal ölçekte sağlıklı rekabet ortamının oluşturulması, sektörde faaliyet göstermenin asgari şartlarının öncelikle belirlenmesine bağlıdır. AB üyeliği dahil olmak üzere uluslararası yükümlüklerin yerine getirilmesinden önce, inşaat sektörünün son derece kırılgan durumdaki rekabet gücüne etkileri hassasiyetle analiz edilmeli, elde edilecek sonuçlar doğrultusunda düzenlemelere gidilmelidir. Kamu İhale Kanunu ve Bankacılık Kanunu başta olmak üzere inşaat sektörünün rekabet gücünü risk altına sokabilecek mevzuat değişikliklerinde ve tüm yapısal düzenlemelerde özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde hareket edilmelidir.

Günümüzde kamu alımlarına ilişkin çağdaş düzenlemelerin temel prensipleri "*rekabet, şeffaflık ve eşit muameledir".* Bu ilkelerin sadece mevzuatta yer alması yeterli olmamakta, uygulamada idareler tarafından samimiyetle benimsenerek hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Kamu ile imzalanan yapım sözleşmelerinde ortaya çıkan ihtilafların sebepleri, çözüm yöntemleri ve ihtilaf sonrası ilişkiler sorun yaşanan alanlar arasındadır. Sözleşme yönetiminde

tarafların hukuki ve teknik altyapılarının sağlamlığı işin kalitesini ve zamanında tamamlanmasını etkileyen ana faktörlerdendir. Sekizinci Kalkınma Planı'ndan bugüne sözleşme yönetimi ve yürütümündeki beşeri sermaye yetersizliği, taraflar arasındaki ilişkileri ve yapı kalitesini son derece olumsuz etkilemiştir. Sözleşme yönetim ve yürütümünde yer alan teknik ve idari personelin mesleki kapasitelerinin geliştirilmesi zaruri görülmektedir. Ayrıca sözleşme uyuşmazlıklarının çözümünde klasik yargı sisteminin dışında alternatif yöntemlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Çağdaş bir kavram olan "*Hayat boyu eğitim"* inşaat sektöründe, *"yüksek öğretim, mesleki teknik eğitim ve işbaşı eğitim dahil olmak üzere her seviyede eğitim ve uzmanlaşma"* şeklinde yansımasını bulmalıdır. Bu kapsamda meslek grupları ve faaliyet alanları itibariyle yeterliklerin belirlenmesi ve uygulanması, mesleki yeterlik belgelendirmesinin zorunlu hale getirilmesi, sektörün her bileşenini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması ve uygulama için özel sektörün katılımını destekleyen kurumsal altyapının oluşturulması önümüzdeki dönemin önemli öncelikleri arasındadır. İnşaatta görev alan her meslek insanı, profesyonel faaliyetleriyle; *"insan yaşamını doğrudan etkileyen bir faaliyeti -iş sağlığı ve güvenliği önlemleri dâhil- yürütme sorumluluğunu"* yerine getirmelidir.

2013 yılını hedefleyen Dokuzuncu Kalkınma Planı, aynı zamanda ülkemizin ve inşaat sektörünün en keskin dönemeçlerine tanıklık edecektir.

Yüksek oranlı - istikrarlı büyüme ve beraberinde istihdam yaratma ihtiyacı her zamankinden daha fazla olan Türkiye ekonomisi için, inşaat sektörünün önemi artmaya devam edecek ve bu temel ihtiyaçların karşılanmasına en büyük desteği geçmişte de olduğu gibi inşaat sektörü verecektir.

Kamuyla gelişen, yürüyen inşaat sektörünün değişime sağlıklı biçimde uyum sağlayabilmesi için öncelik ve gerekliliklerine bu raporda yer verilmeye çalışılmıştır. Öncelikleri gözetilen ve tehditleri bertaraf edilen bir inşaat sektörünün lokomotif gücünü en yüksek seviyede kullanacağı şüphesizdir.

Özetle ifade etmek gerekirse:

- İnşaat sektörünün rekabet gücünün yurt içinde ve dışında arttırılarak sürdürülmesi plan dönemi boyunca sektörde rol alan tüm kesimlerin ortak arayışı olmalı, kamu-özel sektör işbirliği ve yönetimde şeffaflık temel ilkeleri oluşturmalıdır.

- İnşaat sektörünün 3 temel amacı "Fiziksel sermayenin geliştirilmesi", "Beşeri sermayenin geliştirilmesi" , "Ürün ve hizmetlerde kalitenin arttırılması"dır.
- Temel amaçlar doğrultusunda uygulanacak tüm tedbirler proaktif ve kesintisiz olarak devam ettirilmesi gereken bir "Stratejik Yönetim" süreci olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede, bu raporda yer alan strateji ve tedbirlerin hayata geçirilmesi için Raporun V. Bölümlerinde açıklanan Daimi Çalışma Gruplarının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.
- Plan kapsamında önerilen tüm tedbir paketleri ve programlar kamu-özel sektör işbirliği içerisinde tasarlanmalı, eksiksiz olarak uygulanmalı, izlenmeli ve elde edilecek deneyim bir sonraki planlama çalışmasına girdi olacak şekilde kayıt altına alınmalıdır.
- Yapı stoku, firmalar, hizmetler, işgücü vb. boyutlarıyla sektörün envanterinin çıkarılması gerekmektedir.
- İnşaat sektörünün yurtiçindeki ve dışındaki rekabet gücünü arttırarak sürdürebilmesi için alınması gereken önlemler AB sürecinin beraberinde getireceği koşullar da dikkate alınarak ayrıntılı olarak analiz edilmeli, mevzuatta yapılacak değişiklikler bilimsel ve teknik verilere, bu alanda gerektiğinde özel çalışmalara dayalı olarak belirlenmelidir.
- İnşaatta görev alan her meslek insanı, profesyonel faaliyetleriyle; *"insan yaşamını doğrudan etkileyen bir faaliyeti -iş sağlığı ve güvenliği önlemleri dâhil- yürütme sorumluluğunu"* yerine getirmelidir.
- Yapım sözleşmelerinin yönetim ve yürütümünde tarafların beşeri, hukuki ve teknik altyapılarının yetersizliği taraflar arasındaki ilişkileri ve yapı kalitesini son derece olumsuz etkilemiştir. Sözleşme yönetim ve yürütümünde yer alan teknik ve idari personelin mesleki kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Firmaların finansman yapısını güçlendirecek önlemlere; Kamu İhale Kanunu ile Bankacılık Kanunu başta olmak üzere tüm ilgili mevzuatın sektörün yurtiçindeki rekabet gücünü güvence altına alacak şekilde düzenlenmesine; yakın çevredeki petrol zengini ülkeler başta olmak üzere "Teminat Mektubu" sorununun çözümlenmesine; yurtdışındaki iş olanaklarını arttıracak diğer önlemlere; yurtdışında işçi çalıştırmanın maliyetini azaltacak ve böylelikle istihdamı arttıracak düzenlemelere öncelik verilmelidir.

KAYNAKÇA

- İnşaat Sektörü Stratejik Planı, Prof. Dr. Hurşit GÜNEŞ, Doç. Dr. Erhan ASLANOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Sadullah ÇELİK, TMB Yayınları, Ankara 2004
- CICA Konferansı / Kahire, 15 Ekim 2003, Dördüncü Bölüm:"İhalelerde / Alımlarda Saydamlık ve Etik Yönetim" Prof. Dr.-Ing. Thomas Rogge CICA ve FIEC Şeref Başkanı, www.cica.net/presentation
- Engineering Our Future 2004, A FIDIC Report, October 2004
- Avrupa Asfalt Üstyapı Birliği'nce yapılan araştırma sonuçları -2002
- TürkMMMB, Kamu Özel Sektör Ortaklığı Konferansı, 9 Aralık 2004, Haluk DOĞANÇAY Sunumu
- Erhan KARAESMEN, Halil İZMİR, Nalân BOYACI, Yapıda Denetim Sorumluluk ve Sigorta, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası-İNTES Yayını, Ankara 1989
- Yapı Sigorta Denetim, Türkiye Müteahhitler Birliği Yayını, Ankara 2000,
- Projenin Çevre Duyarlılığı, Çevre Mühendisi Levent Demir - Biyolog Mert TEMİMHAN - İNTES İnşaat Sanayi Dergisi, sayı:85, Eylül-Ekim 2004
- Kürşad TÜZMEN, Devlet Bakanı, 9,3 Milyar Dolarlık Rekor, İNTES İnşaat Sanayi Dergisi, Kasım-Aralık 2005, sayı 92
- Prof. Dr. Veysel EROĞLU, DSİ Genel Müdürü, Suyun Seyri, İNTES İnşaat Sanayi Dergisi, Kasım-Aralık 2005, sayı 92
- TMB Gündem Dergisi - 2005
- Deprem Şurası Sonuç Raporu- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 29 Eylül - 1 Ekim 2004 - İstanbul
- Tübitak Vizyon 2023-İnşaat ve Alt Yapı Paneli Sonuç Raporu
- İzmir İktisat Kongresi Nihai Raporu, 17-20 Şubat 2004
- AB Perspektifinde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları, Dr. Rana GÜVEN, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdür Yardımcısı, İNTES İnşaat Sanayi Yayınları, Ankara 2005, s.47

- Yaşar GÖK, Sayıştay Uzman Denetçisi, Kamu İhalelerinde Rekabet İlkesi Bağlamında Fiyat Rekabeti ve Aşırı Düşük Teklifler, İNTES İnşaat Sanayi Dergisi, Ocak Şubat 2005, Sayı 87, s.18 vd.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, "AB Üyesi Ülkelerde Yapı Maliyetlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi" Konulu 16 Ocak 2006 tarihli toplantıya ait Bilgi Notu
- Müzakere Sürecinde AB ve Türkiye, TÜRKAB AB- Türkiye İşbirliği Derneği, Şubat 2005
- AB ile Katılım Müzakereleri – Ana Unsurlar, TOBB, 2004
- İKV Düzenleyici Etki Analizleri Semineri
- DPT 2006 Yılı Programı
- Genel Ekonomik Hedefler ve Yatırımlar, DPT 2006
- Fitch Sovereign Data Comparator, Mart 2004
- RJS (Raymond James Securities), OECD, IMF
- IMF World Economic Outlook 2005
- www.bayindirlik.gov.tr
- www.dtm.gov.tr
- www.die.gov.tr
- www.dpt.gov.tr
- www.cica.net/presentation
- www.fiec.org ,FIEC Survey: Qualification procedures in Europe" – Mart 2005
- www.feani.org
- www.mimarlarodasi.org.tr
- Eurostat (2006), http:/epp.eurostat.cec.eu.int, National Statistics
- Flam, Harry (2005), "Economic Effects of Turkey's Membership on The European Union" in Turkey, economic Reform and Accession to the European Union, (ed). Hoekman, B.E. and Togan, S., The World Bank, Center for Economic Policy Research
- The Economist (2003), A Survey of EU Enlargement, November, 22nd.

EKLER

SIRA NO	KONULAR	SAYFA NO
1.	PPP modelleri hakkında ayrıntılı bilgi ve AB'nde PPP uygulamaları tablosu	110
2.	Türkiye'de PPP uygulamaları hakkında düzenleme içeren mevzuatlar listesi	115
3.	Tablo: Firmaların Üstlendikleri Projelerin bölgelere/ülkelere göre dağılımı	118
4.	Tablo: Tarım sektörünün GSMH içerisindeki payı	122
5.	Tablo: Tarım sektörü istihdamının toplam istihdamdaki payı	123
6.	Afet Zararlarını Önleyici Tedbirler, Prof. Dr. Polat GÜLKAN, ÖİK Üyesi. -İzmir İktisat Kongresi Nihai Raporu 17-20 Şubat 2004	124
7.	Tablo: İhale Mevzuatına Göre Tamamlanmış İşlerin 5 ve 15 Yıllık Sürede Dağılımı - İNTES Üye firmaları arasında yapılan anket sonuçları, Aralık 2005	132
8.	Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI tarafından Komisyon çalışmaları kapsamında hazırlanan özet bilgi notu	133
9.	AB ile ilgili mevzuat listesi	136
10.	Mesleki Yeterliklerin Karşılıklı Tanınması Mesleki yeterliklerin karşılıklı tanınmasında genel sistem, mimarlık, mühendislik, müteahhitlik ve müşavirlik ile ilgili mevzuat ve uygulamalar a. EFCA Değerlendirme Raporu b. Feani Üyeleri c. Feani Ulusal Üyelere Danışma Sonuçları (Mühendislik, Müteahhitlik) d. İnşaat sektöründe faaliyet gösteren ana hizmet sunucularının AB üye devletlerindeki durumu	149

EK - 1 : PPP modelleri hakkında ayrıntılı bilgi ve AB'nde PPP uygulamaları tablosu

Tüm dünyada uygulanan PPP'ler üç ana grupta gelişim göstermiştir; bunlar Geleneksel Kamu İhale Modelinde Özel Sektör Katılımı; Ortaklaşa Proje Gelişimi, Yatırım Olanakları Yaratan Özel Sektör Katılımı ve Özel Sektörün Tam Katılımı'dır.

1- Geleneksel Kamu İhale Modelinde Özel Sektör Katılımı: Mal sahibi kamu sektörü olup sadece belli işletme sorumluluklarının özel sektöre devredilmesini kapsamaktadır.

Hizmet Sözleşmeleri: Bu yöntemde, kamuya ait mal ve hizmet ihale ile mülkiyet devri yapılmaksızın özel kesime devredilmektedir.

- Yol geçiş ücretlerinin toplanması, su sayaçlarının okunması, çöp toplanması gibi kısa dönemlidir.
- Bu yöntemle birlikte hizmetlerin daha rasyonel ve verimli hale getirileceği savunulmaktadır. Buradaki temel amaç mal ve hizmetin özel sektör tarafından üretilerek maliyetlerin düşürülme çabasıdır.
- Yönetimde özel sektörün rolü yoktur.

İşletme ve Yönetim Sözleşmeleri: Bu yöntemde, özelleştirilemeyecek KİT'lerin yönetimleri bu işi yapabilecek ve tecrübeli olan bir özel sektör işletmesine devredilmektedir.

- Bu yöntemin başarılı olabilmesi için yönetimi devredilecek KİT'lerin iyi seçilmesi gerekmektedir. İmzalanan sözleşmeye bağlı olarak süre sonunda KİT'lerin işletilmesi şirket tarafından satın alınabilmektedir.
- Mülkiyet transferi söz konusu ise, yönetime ödenecek ücret, kar payı ve payların devir koşulları ve devir takvimi gibi bilgiler de sözleşmede belirtilmelidir.
- Bu yöntemle özel sermaye en az düzeyde kullanılarak sözleşme sonunda elde edilecek ek fonlarla mülkiyet sağlanmaktadır.
- İşletme ile beraber yönetim sorumlulukları da özel sektöre devredilir.
- Ancak işletme ile ilgili tüm yatırım kararları devlette kalır.

- Daha uzun dönemlidir.

Kiralama: Bu yöntem kamu iktisadi teşebbüslerinin mali yapılarını iyileştirmek ve böylece onları özelleştirmeye hazır hale getirmek için uygulanmaktadır.

- KİT'leri belli süreler içersinde kiracı ya da işletmeci şirket, mal ve hizmet üretimi için kullanmaktadır.
- Bu yöntem sayesinde KİT'lerin mali yapıları güçlendirilmektedir.
- Türkiye'de Finansal Kiralama Kanunu'na göre kiralamaya konu olacak şirketlerin anonim şirketler şeklinde kurulmaları ve hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olması zorunludur.
- Bunun yanında bu kanuna göre KİT'ler yurt içi ve dışında gerçek ve tüzel kişilere en az dört yıl süreyle kiralanabilmektedir.
- Özel sektör belli bir kira karşılığında devlet malını işletir ve gelir elde eder.
- Bunun farkı özel sektöre daha fazla risk yüklemesidir, ne kadar kazanabileceği işletme becerilerine dayalıdır.
- İşletme için gerekebilen küçük iyileştirmeler dışında işletme ile ilgili büyük yatırımlar yine sahibi olan kamunun vereceği kararlara bağlıdır.
- 5 ile 10 yıl arasında değişebilir.

2- Ortaklaşa Proje Gelişimi ve Yatırım Olanakları Yaratan Özel Sektör Katılımı: Devlet tarafından finanse edilen projelerin özel sektör tarafından da finanse edilerek yapılabilmesidir. Böylece devletin kaynak yaratabilmek için askıya alınmış olan ancak yapılması acil ihtiyaç olan projeleri için zaman kazandırır.

İmtiyaz: Doğal tekel söz konusu olduğunda bu yöntem uygulanmaktadır.

- Bu yöntemde belirli bir coğrafi alanda bir malın ve hizmetin tamamının veya bir kısmının üretimi özel bir firmaya verilmektedir.
- Yapılan pazarlık sonucu, sözleşmedeki mal ve hizmeti kaliteli olarak en düşük fiyatla piyasaya sunmayı kabul eden şirkete imtiyaz verilmektedir.

- Özellikle elektrik, su, demiryolları gibi faaliyetlerde bu yöntem uygulanmaktadır. Devlet özel sektöre ya fiyat ve kalite konusunda tam bir bağımsızlık sağlamakta ya da burada düzenleyici rol oynamaktadır.
- Bu yöntem iyi bir şekilde uygulandığında maliyetleri düşürerek avantaj sağlayabilmektedir.
- Doğrudan özel sektör yatırımını sağlayabilmenin en iyi yolu Tasarla-Yap-Finanse Et-İşlet-Devret modelidir. Uzlaşma, sıfır bir altyapı projesi ya da tadilat projesi için olabilir.
- 25-30 yıldan daha uzun süreli anlaşmalar olabilir.
- Bu yöntem kamu ile özel sektörün belli paylarla ortak olduğu anonim şirketlerin özellikle büyük ve riskli yatırımlara girmesi yöntemidir.
- Eğer kamu sektörünün ortaklık hissesi özel sektörünkinden düşük ise, bu yöntem bir özelleştirme uygulaması olarak görülebilmektedir.
- Bu yöntemde yönetimin başarılı olması açısından devletin fazla etkide bulunmaması gerekmektedir. Buna karşın devlet finansman politikasında denetimi de göz ardı etmemelidir.
- Avantajlarının yanı sıra AB'ne aday ülkelerin bu modelde karşılaşabilecekleri en büyük zorluk bu modelin çok iyi gözlem altında tutulması için, nitelikli finansal ve yasal tecrübesi olan personel bulundurulması gerekliliğidir.
- Bu gereklilik şimdilik yasal ve kurumsal altyapısı zayıf olan aday ülkelerde proje yapılandırılmasında ve uygulanmasında zorluk çıkarmaktadır.

Bütünleşik Proje Gelişimi ve İşletme Yöntemi: Özel sektöre tasarım, yapım ve işletme sorumluluklarının beraber devredilmesidir. Genelde "anahtar teslim" olarak bilinir.

- Daha çok altyapı projeleri için kullanılır.
- Tamamen farklı sorumluluklar bir varlık tarafından yürütülür
- Maliyet analizini kolaylaştırır
- İdame masrafları devletin üstünden kalkar

- 20 ya da daha uzun süreli olabilir.

Özel Kesimin Teşvik Edilmesi: Devlet kendi ürettiği mal ve hizmetlerin bazılarının üretimlerini kıstığında ortaya çıkan eksikliği özel sektörün doldurması beklenmektedir.

- Bu sayede devlet, özel kesimi bu mal ve hizmetlerin üretilmesi için teşvik etmektedir. Devlet, yatırım indirimi, vergi istisnası / muafiyeti, hızlandırılmış amortisman gibi vergi politikaları yoluyla ve bazı harcamalara girmemeyi içeren harcama politikalarıyla özel kesim harcamalarını artırıcı etkiler yaratmaktadır.
- Burada belirli mal ve hizmetlerin özel kesim tarafından üretilmesi sağlanmaktadır.

Yasal Düzenleme Yöntemi: Devlet ekonomik sektörler üzerindeki kısıtlamalarını bu yöntemle kaldırmaktadır.

- Bu sayede fiyat ve ücret denetimlerine son vermekte, kamu tekelciliğini kırmaktadır.
- Burada amaç, ekonomide rekabetin ve verimliliğin arttırılmasıdır.
- Bu yöntemde hem devlet tarafından uygulanan kısıtlamalar kaldırılmakta, hem de devlet desteklerine son verilmektedir.
- Türkiye' de çay, tütün ve elektrik üretiminde tekellerin kaldırılması bu yönteme birer örnek olarak verilebilir. Ayrıca bu yöntemde yasal-kurumsal serbestleştirme politikası ile özel girişimlerin piyasada faaliyette bulunmaları teşvik edilmektedir.
- Bu sayede yöntem bir özelleştirme yöntemi olarak kabul edilmektedir.

Fiyatlama Yöntemi: Bu yöntemin dayanağı, kaynak dağılımını belirleyen kritik etmenin fiyatlar ve nisbi fiyatlar olduğu varsayımıdır.

- Bu yöntemde daha önce bedava olarak sunulan mal ve hizmetler bir bedel karşılığında tüketicilere sunulmaktadır.
- Ayrıca bu yöntemde vergi yerine harç uygulaması yapılmaktadır. Amaçlanan ise, harçların alındığı alanları genişletmek ya da mal ve hizmet üzerine fiyat koymak veya konulan fiyatları yükseltmek yoluyla hizmetlerin sübvansiyon ile arz edilmesini önlemek ve sübvansiyonları kaldırmaktır.

- Mal ve hizmetlerin fiyatlandırılması sektörünkiyle ya aynı ya da benzer şekilde yapılmaktadır.
- Yüksek öğretim harcı ya da paralı otoyol uygulaması bu yönteme örnek olarak verilebilmektedir.

3-Özel Sektörün Tam Katılımı: Kamu denetleyici ve kural koyucudur.

Lisans/Vesika yoluyla Satış Yöntemi**:** Devlet, bazı kamu hizmetlerini kendisi sunmak yerine, bu hizmeti isteyen vatandaşlarına, hizmetin bedelini içeren vesikalar sunarak, bu hizmeti özel kesimden sağlamaktadır.

- Kuponu ekinde bulunduranlar hizmeti özel kesimden sağlayacaklarından bu uygulama da bir özelleştirme yöntemi sayılmaktadır.
- Vatandaşların belli bir mal ve hizmeti ne zaman, nereden ve kimden alacağı konusunda seçme hakkı bulunmaktadır.
- Bu yöntem mal ve hizmetlerin daha iyi gözlenerek kalite denetimine imkân sağlamaktadır. Buna karşın bu yöntem çok fazla kullanılmamaktadır.

Satış Yöntemi: Kamu varlığının tamamen ya da kısmen satılarak devredilmesidir.

- Tamamen özelleştirme ile devlet yönetim yetkisini tamamen devretmiş sayılır ve sadece düzenleyici rolü ile tekelci fiyatlardan tüketiciyi koruyabilir.
- Özelleştirmede özellikle konu su kaynakları ve otoyol altyapıları olduğunda hassas davranılmalıdır.
- İdeolojik engeller olabileceği gibi bazı yasal ve yapısal engellerle de karşılaşılabilir.
- Kısmen özelleştirme kısmen kontrolü ve yönetimi elinde tutmak isteyen kamu kurumları için uygun olabilir.

Kısmen ortaklığın ulusal varlıkların işletme ve yönetsel kalitesini artırmak ve masrafların paylaşılması açısından avantajları olabilir ancak bunun özel sektöre özendirici olabilmesi için değer bir kazanç öngörmesi gerekir.

EK - 2: TÜRKİYE'DE PPP UYGULAMALARI HAKKINDA DÜZENLEME İÇEREN MEVZUATLAR LİSTESİ

- 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren; demiryolu, liman, rıhtım, fener, havagazı, elektrik, su, telefon gibi kamu hizmetlerinin kurulması ve işletilmesi, Osmanlı Devletince, genellikle yabancılara verilen imtiyazlar yoluyla sağlanmaya çalışılmıştır.
- Bu dönemde, başlangıçta herhangi bir yasal düzenlemeye gerek görülmeden devletin egemenlik yetkisi kullanılarak kamu hizmeti imtiyazları verilmiştir.
- II. Meşrutiyet döneminde 1910 (1326) tarihli Menafii Umumiyeye Müteallik İmtiyazat Hakkında Kanun kabul edilerek imtiyaz yöntemi yasal statüye kavuşturulmuştur.
- Bu Kanuna göre vergi veya resim muafiyeti içeren ve gelecek bütçelerden ödeme yapılması öngörülen imtiyaz sözleşmeleri meclis onayına sunulmakta;
- Diğer kamu yararına yönelik imalat imtiyazları ise Bakanlar Kurulu tarafından verilmektedir.
- 1932 tarihinde Osmanlıdan gelen İmtiyaz Kanunu'nun bazı Maddelerinin İlgasına Dair Kanun çıkarılarak; 3 ve 6'ncı maddeleri yürürlükten kaldırılmış ve iki yeni madde eklenmiştir. Daha sonra 10.6.1933 tarih ve 2288 sayılı Kanunla bir değişiklik daha yapılmıştır.
- 1910 tarihli bu Osmanlı Kanunu bugün de yürürlüktedir ve genel olarak kamu hizmeti imtiyaz yönteminin yasal çerçevesini oluşturmaktadır.

Yap-İşlet-Devret'e İlişkin Yasal Düzenlemeler:

- Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun (No:3996)
- Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında 3996 Sayılı Kanunun Uygulama Usul Ve Esaslarına İlişkin Karar (BKK No.94/5907)
- Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti İle Görevlendirilmesi Hakkında Kanun (No:3096)

- Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi ve Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi Dışındaki Kuruluşlara Elektrik Enerjisi Üretim Tesisi Kurma ve İşletme İzni Verilmesi Esaslarını Belirleyen Yönetmelik (BKK No:85/9799)
- TEK Dışındaki Kuruluşların Görevlendirilecekleri Bölgeleri Gösterir Yönetmelik (BKK No:85/9800)
- Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi ve Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi Dışındaki Kuruluşlara Elektrik Enerjisi Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti Konusunda Görev Verilmesi Esasları Hakkında Yönetmelik (Bkk No:87/11488) 81
- Elektrik Enerjisi Fonu Yönetmeliği (BKK No:95/7003)
- Elektrik Piyasası Kanunu
- Karayolları Genel Müdürlüğü Dışındaki Kuruluşların Erişme Kontrollü Karayolu (Otoyol) Yapımı, Bakımı ve İşletilmesi İle Görevlendirilmesi Hakkında Kanun (No:3465)
- Karayolları Genel Müdürlüğü Dışındaki Kuruluşların Erişme Kontrollü Karayolu (Otoyol) Yapımı, Bakımı ve İşletilmesi İle Görevlendirilmesi Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği (BKK No:93/4186)

Yap-İşlet'e İlişkin Yasal Düzenlemeler

- Yap-İşlet Modeli İle Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması Ve İşletilmesi İle Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun (No:4283)
- Yap-İşlet Modeli İle Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması Ve İşletilmesi İle Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik(BKK no:97/9853)

Kamu Hizmeti İmtiyazına İlişkin Yasal Düzenlemeler

- Kamu Hizmeti İmtiyazı İle İlgili Anayasa Hükümleri "imtiyaz hukuku"na ilişkin düzenlemeler, Anayasa (m. 2, 5, 8, 9, 11, 37, 125, 129 ve 155);
- Menafii Umumiyeye Müteallik İmtiyazat Hakkında Kanun (1910 Tarihli)

- Menafii Umumiyeye Müteallik İmtiyazat Hakkındaki 10 Haziran 1326 Tarihli Kanuna Bazı Maddeler Tezyiline ve Bu Kanunun Bazı Maddelerinin İlgasına Dair Kanun İdari Yargılama Usulü Kanunu (No: 2575)
- Danıştay Kanunu (No. 2575)
- Kamu Hizmetleri İle İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkelere Dair Kanun (No:4501)
- Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (No: 4046)
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (No:233)
- Belediye Kanunu (No:1580)
- İl Özel İdaresi Kanunu (1913 Tarihli)
- Telgraf ve Telefon Kanunu (No:406) 203 ve Telsiz Kanunu (2813)

EK 3 : TABLO - MÜTEAHHİTLİK FİRMALARIMIZIN 2005 YILINDA ÜSTLENDİKLERİ PROJELERİN BÖLGELERE / ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

MÜTEAHHİTLİK FİRMALARIMIZIN **2005 YILINDA** ÜSTLENDİKLERİ PROJELERİN BÖLGELERE / ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI			
Bölge / Ülke	**Proje Sayısı**	**Toplam Proje Bedeli ($)**	**Pay (%)**
Orta Doğu Ülkeleri	**129**	**4.263.917.637**	**45,6**
Irak		*1.488.615.584*	
İran		*17.068.568*	
BAE		*1.000.000.000*	
Kuveyt		*217.277.985*	
Katar		*583.000.000*	
Umman		*952.500.000*	
Diğer		*5.455.500*	
BDT Ülkeleri	**90**	**3.607.385.515**	**38,6**
Kazakistan		*460.000.000*	
Azerbaycan		*15.414.760*	
Kırgizistan		*10.432.456*	
Türkmenistan		*273.604.425*	
Türk Cumhuriyetleri Toplamı		***759.451.641***	**8,1**
Rusya Federasyonu		*2.653.440.811*	
Ukrayna		*181.000.000*	
Diğer		*13.493.063*	
Afrika Ülkeleri	**19**	**949.168.006**	**10,2**
Fas		*270.757.426*	
Libya		*674.783.354*	
Diğer		*3.627.226*	
Asya Ülkeleri	**59**	**442.103.756**	**4,7**
Afganistan		*374.103.756*	
Pakistan		*68.000.000*	
Avrupa Ülkeleri	**2**	**47.940.880**	**0,5**
Diğer Ülkeler	**2**	**38.166.000**	**0,4**
KKTC	*2*	*38.166.000*	
Genel Toplam	**301**	**9.348.681.794**	**100,0**

MÜTEAHHİTLİK FİRMALARIMIZIN **2004 YILINDA** ÜSTLENDİKLERİ PROJELERİN BÖLGELERE / ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI			
Bölge / Ülke	**Proje Sayısı**	**Toplam Proje Bedeli ($)**	**Pay (%)**
Orta Doğu Ülkeleri	**124**	**1.977.761.583**	**34,2**
Irak		*543.344.171*	
Suudi Arabistan		*379.475.605*	
İran		*262.660.106*	
Ürdün		*366.746.818*	
BAE		*162.782.292*	
Kuveyt		*121.148.194*	
Katar		*96.000.000*	
Yemen		*38.104.397*	
Umman		*7.500.000*	
Avrupa Ülkeleri	**8**	**1.300.615.860**	**22,5**
Romanya		*1.273.677.380*	
Bulgaristan		*14.938.480*	
Bosna Hersek		*12.000.000*	
BDT Ülkeleri	**108**	**1.225.890.174**	**21,2**
Kazakistan		*232.408.046*	
Azerbaycan		*36.167.757*	
Özbekistan		*33.154.307*	
Kırgizistan		*18.654.602*	
Türkmenistan		*202.953.469*	
Türk Cumhuriyetleri Toplamı		***523.338.181***	**9,0**
Rusya Federasyonu		*560.748.413*	
Ukrayna		*136.785.179*	
Tacikistan		*2.700.000*	
Gürcistan		*2.000.000*	
Moldova		*318.401*	
Afrika Ülkeleri	**26**	**994.680.010**	**17,2**
Mısır		*343.000.000*	
Cezayir		*201.129.668*	
Fas		*169.428.511*	
Libya		*182.821.831*	
Kamerun		*25.800.000*	
Mali		*24.900.000*	
Sierra Leone		*24.200.000*	
Gine		*23.400.000*	
Asya Ülkeleri	**26**	**280.590.851**	**4,9**
Afganistan		*258.658.061*	
Pakistan		*14.702.790*	
Hindistan		*7.230.000*	

Diğer Ülkeler	**1**	**3.250.000**	**0,1**
KKTC		*3.250.000*	
Genel Toplam	**293**	**5.782.788.478**	**100,0**

MÜTEAHHİTLİK FİRMALARIMIZIN **2003 YILINDA** ÜSTLENDİKLERİ PROJELERİN BÖLGELERE / ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI			
Bölge / Ülke	**Proje Sayısı**	**Toplam Proje Bedeli ($)**	**Pay (%)**
BDT Ülkeleri	**119**	**1.683.199.749**	**49,6**
Türkmenistan		*250.882.472*	
Kazakistan		*246.251.309*	
Azerbaycan		*56.795.045*	
Özbekistan		*12.470.161*	
Türk Cumhuriyetleri Toplamı		***566.398.987***	**16,7**
Rusya Federasyonu		*1.015.846.104*	
Ukrayna		*63.779.880*	
Gürcistan		*27.774.778*	
Tacikistan		*9.400.000*	
Orta Doğu Ülkeleri	**52**	**647.347.946**	**19,1**
Irak		*240.546.504*	
Ürdün		*141.651.168*	
Suudi Arabistan		*118.724.192*	
Umman		*89.280.467*	
Kuveyt		*29.392.006*	
Suriye		*16.191.820*	
Lübnan		*10.335.789*	
BAE		*1.226.000*	
Afrika Ülkeleri	**30**	**577.933.139**	**17,0**
Fas		*194.119.829*	
Cezayir		*173.236.930*	
Sudan		*95.834.764*	
Libya		*76.934.616*	
Tunus		*37.807.000*	
Asya Ülkeleri	**17**	**232.369.020**	**6,8**
Afganistan		*231.819.020*	
Hindistan		*550.000*	
Avrupa Ülkeleri	**19**	**69.537.680**	**2,0**
Polonya		*36.500.000*	
Romanya		*16.540.000*	
Bulgaristan		*6.810.000*	
Arnavutluk		*6.490.000*	
Yunanistan		*3.197.680*	
Diğer Ülkeler	**5**	**182.980.000**	**5,4**
Genel Toplam	**242**	**3.393.367.534**	**100,0**

EK – 4 : TABLO : TARIM SEKTÖRÜNÜN GSMH İÇERİSİNDEKİ PAYI

Cari Üretici Fiyatlarıyla, bin YTL

Yıllar	GSMH	Tarım	Tarım / GSMH (%)
1995	7.854.887	1.218.178	15,51
1996	14.978.067	2.489.774	16,62
1997	29.393.262	4.170.001	14,19
1998	53.518.332	9.113.454	17,03
1999	78.282.967	11.851.055	15,14
2000	125.596.129	17.540.631	13,97
2001	176.483.953	21.521.043	12,19
2002	275.032.366	32.114.870	11,68
2003	356.680.888	42.126.246	11,81
2004	428.932.343	48.394.672	11,30
2005*	352.879.789	40.129. 156	11,37

Kaynak : DPT Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler

**Dokuz aylık TÜİK verileri*

EK – 5 : TABLO : TARIM SEKTÖRÜ İSTİHDAMININ TOPLAM İSTİHDAMDAKİ PAYI

YILLAR	*TOPLAM İSTİHDAM Bin kişi*	*TARIM SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM Bin kişi*	*TOPLAM İSTİDAMDA TARIMIN PAYI (%)*
2000	21.727	8.163	38
2001	21.875	8.676	40
2002	21.354	7.458	34
2003	21.147	7.165	30
2004	21.870	7.400	33
2005*	22.197	6.213	28

Kaynak : DPT Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler

**Ekim ayı TÜİK verileri*

EK – 6 : AFET ZARARLARINI ÖNLEYİCİ TEDBİRLER,

(Prof.Dr. Polat Gülkan, ÖİK Üyesi) PROF. DR. POLAT GÜLKAN - İZMİR İKTİSAT KONGRESİ NİHAİ RAPORU'NDAN İLAVELER

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), afet zararlarının azaltılması çalışmaları konusunda daha kapsamlı ve gerçekçi yaklaşımlara yer vermiştir. Ülke genelinde bölgesel ve fiziki planlama çalışmalarında yararlanılması amacıyla, yerel deprem tehlike haritalarının hazırlanması ilkesi benimsenmiştir. Afet zararlarının azaltılması yönünde çalışmalar yapılması ve afete ilişkin mevzuatın günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi öngörülmüştür. Özellikle 3194 sayılı İmar Kanunu'nunda planları yapan, yaptıran ve aykırı hareket edenlerin sorumlulukları ve bu kişilere uygulanacak müeyyidelere açıklık kazandırılması, 7269 sayılı yasada görevli kurum ve kuruluşların koordinasyonunu sağlayacak bir yapıya kavuşturulması ilkeleri belirlenmiştir. 1997 yılında TBMM konuya eğilmiş ve bir Meclis araştırması açılmıştır. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle yıllık programlarda herhangi bir çalışma yapılmamakla birlikte, bu dönemde:

- Japon Uluslararası Yardım Teşkilatı JICA'nın desteği ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı bünyesinde 'Deprem Zararlarının Azaltılması Araştırma Merkezi' kurulmuş,
- 1996 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca yeni bir deprem tehlike haritası hazırlanmış,
- 1997 yılında "Türkiye'nin Afet Yönetim Sistemi'nin İyileştirilmesi" UNDP Projesi uygulanmaya başlanmış,
- 1998 yılı içerisinde yapıların deprem güvenliğini çağdaş anlamda sağlayan yeni bir deprem yönetmeliği Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca yürürlüğe konulmuş,
- Sivil Savunma Genel Müdürlüğünce İstanbul'da 26 ve Erzurum'da 34 profesyonel çekirdek kadrodan oluşan Sivil Savunma birlikleri kurulmuş,
- 3194 sayılı imar mevzuatında afetlere karşı dayanıklılığı arttıracak değişikliklerle yeni bir yapı kontrol sistemi kurulması ile ilgili düzenlemeler hazırlanmış,
- Afetler mevzuatında çeşitli iyileştirme ve yeni düzenlemeler yapan bir tasarı taslağı hazırlanmıştır.

Ne var ki, 17 Ağustos 1999 tarihinde nüfus ve sanayi yoğun olan İzmit çevresinde yaşanan deprem yol açtığı zararlar açısından Cumhuriyet tarihinin en büyük depremi olmuştur.

Bu durum Türkiye'de tüm kurum ve birimlerin bu alandaki etkinliklerini gözden geçirmelerine yol açmıştır.

Sekizinci Beş Yıllık Plan (2001-2005) afet yönetimi konusuna, önceki planlara göre daha geniş yer vermiştir. Plan, afet zararlarının en aza indirilmesini ve sosyal, hukuksal, kurumsal ve teknik yapının buna göre oluşturulması hedefini belirlemiştir. Toplumun her kesiminin sürekli ve sistemli eğitim yoluyla bilinçlendirilmesini, merkezi ve yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu bu hedef için stratejik yöntemler olarak görmüştür. Plan, ülke genelinde bütünleştirilmiş afet haritalarının hazırlanmasını, afete duyarlı imar planlarının yapımını ve etkili bir yapı denetim sistemini vazgeçilmez araçlar olarak tanımlamıştır. Plan, dokuzuncu bölümde doğal afetler konusunda "doğal afetlere yönelik planlama sürecinin bir sistem bütünü içinde tasarlanmasına ve ilgili mevzuatın yeniden düzenlenmesine olan ihtiyacı", "özellikle imar planlaması, yer seçimi ve zemin mühendisliği ile üst yapı tasarımlarındaki yetersizlikleri", "kaynakların rasyonel kullanılmasını sağlayacak bir afet yönetim sistemi oluşturmak yerine, afet sonrası yara sarma yaklaşımının benimsenmiş olmasındaki yanlışlıkları" belirlemektedir. Sekizinci Plan, afet zararlarını en aza indirmek üzere bir dizi hukuki ve kurumsal düzenlemeler öngörmektedir. Yetkin mühendislik, imar yasası, yerel yönetim, belediye ve büyükşehir belediyeleri yasaları, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu, 7269'da değişiklikler ve sigorta mevzuatı bunların arasında sayılmaktadır. Ayrıca bir ulusal afet bilgi sisteminin oluşturulması ve ulusal afet haberleşme sisteminin geliştirilmesi öngörülmektedir. "Yerbilim çalışmaları yapılarak yerleşim bölgelerinde risk taşıyan alanların belirlenmesi ve tüm teknik olanaklar kullanılarak afet harita ve belge düzeninin oluşturulması, öncelik sırası içinde risk taşıyan yerleşimlerin tamamı için gerçekleştirilecektir. İmar planları bu çalışmaların sonuçlarına göre yenilenecektir" (RG. 24231 sayı, 15.11.2000, s.258). Ne var ki, planda yer verilen görüş ve önerilerin çok azı bugüne kadar girişim konusu olabilmiştir.

Fiziki İyileştirme Ve Toplu Kentsel Dönüşümün Yönlendirilmesi

Deprem tehlikesi karşısında fiziki güçlendirme ve iyileştirme etkinliklerinin yalnızca yapıları ilgilendirdiği yanlışına düşülmemesi, bugün Türkiye'de gelinen noktada büyük önem taşımaktadır. Çünkü kimi taşınmaz sahiplerinin tehlikeleri ciddiye alarak yapılarını güçlendirme eğilimleri bulunduğu ve özellikle İstanbul'da varlıklı kesimlerin bu konuda önemli bir talep yarattıkları görülmektedir. Bu talebin, kat mülkiyeti rejimi altındaki yapılarda 'esaslı tamir işleri'

için öngörülen 'oybirliği' koşulunun yumuşatılması ve bu tür girişimler için krediler sağlanması durumunda çok daha geniş kesimleri kapsaması olasıdır. Günümüzde bu alanda Dünya Bankası gibi kuruluşların ferdi kredi sağlama önerileri bulunmaktadır. Bu kredilerin, kentsel planlara dayandırılmadan piyasalarda gelişigüzel kullandırılması, planlı kentsel düzenlemeleri zorlama olasılığı yanında, yalnızca varlıklı kesimlerin yararlanmalarına ve kentlerimizde sosyal ayrışmalara ve büsbütün adaletsiz koşullara yol açması olasılıkları gözden kaçırılmamalıdır.

Öte yandan uzmanlık alanındaki çalışmalara dayalı görüşlere göre, gerek teknik gerekse ekonomik açılardan mevcut yapı stokunun ancak küçük bir kesiminde bu tür güçlendirme ve iyileştirme yatırımları rantabl görülmektedir. Güçlendirme yatırımlarının hastane, okul gibi kamu yapılarına ve tarihi ve kültür değerleri bulunan yapılara yönlendirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Yapı güçlendirme yatırımları konusunda bir başka önemli sorun da kaçak statüdeki geniş stok bölümüyle ilgilidir. Mevcut yapılarda güçlendirme yapılabilmesi için öncelikle, 3194 sayılı İmar Kanunu gereği binanın iskân belgesi bulunması gereklidir. Ayrıca, iskân belgesi olan yapıların, yapıldıkları tarihteki ruhsat ve eklerine uygun durumda olmaları gerekmektedir. Oysa yine stokun büyük bir kesiminde taşıyıcı sistem değişiklikleri yaygındır. Mevcut yapıların ruhsat ve eklerine uygun olması durumunda, hasar görmüş yapıların tekrar kullanılıp kullanılamayacağı yetkili bir kurumun belirleyeceği bir uzman mühendisin vereceği rapora göre belirlenir. Bu raporlar proje ve hesap ile yerinde tetkik sonuçlarına dayandırılacaktır. Hasar tespit raporlarına göre hazırlanacak takviye ve onarım projeleri önce ilgili idareden 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 21. maddesine göre 'inşaat ruhsatı' almak, inşaat bitiminde de 30. maddeye göre 'yapı kullanma izni' almak zorundadır.

Türkiye'de özellikle büyük şehirlerdeki yapı stokunun gecekondu, kaçak, ruhsat ve eklerine aykırı binaları kapsayan büyük bir bölümünün güvenlik açısından yetersiz olması ve bu tür yapım eğilimlerinin devam etmesi, afet yönetiminde hedeflenenlere erişmede ciddi zorluklar yaratmaktadır. Mevzuata göre bu yapılar hakkında yıkımdan başka çözüm bulunmamaktadır. İstanbul örneğinde mevcut yapıların %60'nın bu nitelikte ve ruhsatsız olduğu göz önüne alınırsa, affetmek, ruhsata bağlamak, güçlendirmek gibi işlemler bu kaçak stok sorununu ve riskleri daha da büyütecektir. Dolayısıyla bu tür yapılaşmanın çoğunlukta olduğu alanlarda o yere özgü kentsel fiziki ve sosyal kalkınma planlarıyla, özendirme yöntemleri, yasal ve yönetsel yaptırımlarla

kentsel dönüşümlerin sağlanması esastır. Bu tür fiziki, sosyal ve güvenlik geliştirme projeleri, özellikle yüksek riskli alanlarda Eylem Planları niteliği taşımaktadırlar.

Bu tür alanlarda toplu tasarım, yenileme ve farklı işlev kombinasyonları ile tekil yapı güçlendirme maliyet-yarar dengelerinin çok üstünde toplulaştırma ekonomileri yaratılması olanaklıdır. Bu tür operasyonlarda kamu yararı bulunduğu gözden kaçırılmadan, günümüz mevzuatındaki bazı sınırların aşılması ve yeni imar araçlarının devreye sokulması gereği vardır:

- İmar Kanunu'nun 18. madde benzeri bir planlama uygulaması ile bir alandaki taşınmazların toplulaştırılıp yeniden paylaştırılması;
- Bu tür bir proje alanında, taşınmaz sahiplerinin ortaklıklar kurma yoluyla toplulaştırma projeleri önermeleri olanağının açılması;
- Yeri ya da yapısı açısından yüksek risk gösterdiği belirlenen taşınmazların plana göre yıkılması, ya da iskân dışı kullanımlara tahsisi yetkilerinin kullanılması;
- Riskli alandan uzaklaştırılacak taşınmaz sahiplerine takas, imar hakkı aktarım belgesi, taşınmaz tesis hissesi vb seçenekler sunulması;
- Kaçak taşınmazları tasarruf edenlere borçlandırma yoluyla konut edindirme yaptırımı;
- Güçlendirme kararı verilen taşınmaz sahiplerine ucuz ve uzun dönemli kredi tahsisi;
- Ayrıca bu tür yaptırımları etkili kılmak üzere taşınmaz vergisi ve zorunlu sigorta primi indirimleri ya da ayrıcalıkları sağlanması;
- Sosyal kalkınma amaçlı yerel örgütlenme, eğitim ve gönüllülük bazında diğer etkinliklerde bulunmaya özendirme girişimlerinde bulunulması;
- Yerel yönetim tarafından ya da ortaklıklar kurularak plan kapsamında kamu yararına ve kentsel talepleri karşılamak üzere özel tesisler geliştirilmesi;
- Bu tür plan uygulamaları ve alt projeleri için yerel yönetimin kaynak geliştirme ya da yurtiçi, yurtdışı kuruluşlardan yardım, bağış, ikraz protokolleri düzenlemesi;

gibi yöntemlerin, yerel yönetimin plan aracılığıyla uygulayabileceği yetkiler kapsamında düşünülmesi gereği vardır.

Bu tür etkinliklerin yerel ve ulusal kalkınmaya çok yönlü katkıları olasıdır:

1. Kentsel risk düzeyleri azaltılmakta, afetler karşısında olası can ve mal kayıpları aşağılara çekilmektedir;

2. İşlevsel, sosyal ve fiziksel toplu kentsel yenilenme, kentsel çevre ve toplumsal yaşam niteliklerinin iyileştirilmesi katma değerlerini yaratmaktadır;

3. Fırsat maliyetleri düşük kaynakların yüksek verimlilikle üretime katılmaları sağlanmaktadır;

4. Yalnızca yapılaşma amacıyla değil, kentsel çevrenin işletilmesini de kapsayan bir etkinlikler bütünü için toplumsal örgütlenme ve adanmışlık ortamı yaratılmaktadır;

5. İnşaat sektörü canlandırılmakta ve sektörü yeni uzmanlaşmalara yönlendiren zenginlikte geniş çalışma alanları açılmaktadır;

6. Zarar azaltma ve risk yönetimi konularında daha bilinçli, proaktif ve dirençli bir toplum yaratılması olanaklı kılınmaktadır.

Kat Mülkiyeti

Kat Mülkiyeti Kanunu (634), fiziki çevre yönetimi ve işletmeciliğine ilişkin düzenlemeler yapan ve Türkiye'de ender bulunan bir düzenlemedir. Bu yasaya, yapı ölçeğinde güvenlik önlemleri alınması ve güçlendirme kararları için gereksinme duyulduğu gibi, sigorta uygulamalarında ya da yapı kullanım biçimlerine ilişkin kısıtlayıcı kararlar alınmasında başvurmak kaçınılmaz olmaktadır. Ayrıca, bütün kentlerimizde yapı ölçeğinde ilişkileri düzenleyen bu yasanın, daha üst düzeyde mahalle ya da imar adaları topluluğu gibi geniş mekansal örgütlenmeler için de bir hareket noktası olabilecektir. Bütün bu nedenlerle, Kat Mülkiyeti Kanunu, kentsel risk yönetiminin başlıca aracı olmaktadır. Yasanın risk yönetimine katkılarda bulunma yolları birden fazladır. Yapım işlerinin denetimi, sigortaya katılma, kullanımlarla ilgili disiplin kurma, yapı güçlendirme işlerini kolaylaştırma, imar planlaması pratiği ile ilişkiler kurma gibi konularda yasada önemli açılımlar önerilebilmektedir:

- Kat mülkiyeti altındaki yapılarda gerekli mühendislik hizmetleri ile deprem sismik güvenliğinin artırılması, maliklerin işbirliği içine girmelerini gerektirir. Yapının taşıyıcı sisteminin bütünüyle 'ortak yer' olarak tanımlanması, güçlendirme tasarrufları için bir önkoşuldur. Bu nedenle, ortak yerler tanımının yapıldığı 4. maddede güncel inşaat teknolojisine uygun bir açılım yapılması gerekli görülmekte, "taşıyıcı sistemi oluşturan kiriş, kolon ve perde duvarlar ve taşıyıcı sistemin parçası diğer elemanlar" ibaresinin eklenmesi gerekli görülmektedir.
- Yeni inşaatlarda güvenli yapım koşullarının sağlanmasına katkıda bulunmak ve bir otokontrol sisteminin geliştirilmesine, irtifak sahiplerinin inşaat faaliyetini kendileri ya da tayin

edecekleri kişiler aracılığıyla izleme haklarını kullanmalarına fırsat tanımak üzere, yasanın 17. maddesinde yapı denetimi konusunda bir ekleme yapılabilir.

- Sismik tehlikelere karşı yapının taşıyıcı sisteminde alınan önlem biçimleri için yasa, 'esaslı' müdahale ve yüksek yatırımlar gerektirdiği anlayışı ile oybirliği koşulu aramaktadır. Bu nedenle tek ortağın bile itirazı durumunda bu tür işlemlere başvurulması, hatta yapının içerdiği tehlikelerin incelenmesi bile olanaksız kalmaktadır. Oysa piyasada yapıların güçlendirilmesi yolunda kararlar alınmasının kolaylaştırılması, yalnız vatandaş can ve mal varlığını güven altına almakla kalmaz, kamu yararının da korunmasını sağlar. Kat maliklerinden herhangi birisinin öbürlerinin can ve mal varlığını tehlikeye atacak bir uygulamada bulunamayacağı veya tehlikeyi giderecek eylemlere engel oluşturamayacağı zaten bir genel hukuk ilkesidir. Dolayısıyla herhangi bir yapıda güçlendirme kararı alınmasında küçük bir azınlık eğiliminin engel oluşturmasını bertaraf etmek amacıyla, yasanın (yönetim planı değişikliği gibi) önemli konularda uygun gördüğü 4/5 nitelikli çoğunlukla karar alınabilmesi yerinde görülebilir. Karar alındıktan sonra yapılacak inşai işlerin normal yaşamı etkilemesi kaçınılmazdır. Bu işler müşterek olarak katlanılacak bir külfettir. Her bağımsız bölüm maliki, tespit ve inşaat çalışmalarının sürdürülmesi için kendi bölümüne girilmesine izin vermek zorunda kalacaktır (madde 19 ve 20). Burada herhangi bir malikin özel bir konumda bulunmakla daha hafif ya da ağır ve uzun sürecek bir külfet ile karşılaşması ve bunun teknik bir kaçınılmazlık olması, tazmin yoluna gidilmesini gerektirecektir. Bunun gibi, güçlendirme işleri, herhangi bir bağımsız bölümü eski durumuna göre değerce farklı kılmışsa bir tazminat söz konusu olacaktır.
- Öte yandan, yükümlülüğü gereği kamu tarafından 'tehlikeli alan' olduğu açıklanan yapılaşmış kentsel bölgelerde yer alan yapılarda, ya da kamu yetkililerinin yaptığı veya yaptırdığı tespitler uyarınca tehlike gösterdiği anlaşılan ve bu konuda maliklere tebligat yapılmış olan münferit yapılarda karar almak için yalnızca oyçokluğu yeterli bulunabilir. Güncel çıkmazdan kurtulmak üzere söz konusu önlemlerin İDMP'de gösterildiği gibi, yasanın 19, 20, 23, 35 ve 42. maddelerinde kimi değişiklik ve eklerle alınması olanaklıdır.
- Kat Mülkiyeti Kanunu, gerek yetersiz yapıların güçlendirilmesi, gerekse uyumsuz kullanımlardan kaynaklanan tehlikelerin kontrolü yoluyla, yaşam çevresindeki risklerin azaltılmasında önemli bir rol oynama kapasitesine sahiptir. Bugün kentlerimizde denetim eksiklerinden kaynaklanan ve büyük tehlikeler oluşturan patlayıcı, yanıcı, parlayıcı, zararlı

kimyasallar ve diğer çevre kirletici kullanımların yaşam çevrelerine kadar sokulmasının önlenmesini, gürültü kirliliği ya da radyasyon kaynağı oluşturan odakların, doğrudan çevre sakinlerinin denetimine bırakılarak bertaraf edilmesini sağlayabilecektir. Ayrıca kullanımları denetleyebilen bir imar sistemi, yalnızca yapılaşma ile ilgili bir düzenleme olmaktan uzaklaşıp daha geniş bir vizyonla kent işletmeciliğine adım atmış olacaktır.

- Yapının topluca Zorunlu Deprem Sigortası'na dahil edilmesi, yönetici yükümlülüğü olarak belirlenmek yanında, malikleri toplu güçlendirmeye yönlendirecek bir etken olabilecektir.

Kentsel İyileştirme ve Dönüşüm

Kentsel Dönüşümün Türkiye İçin Güncel Önemi

Türkiye'nin son 50-60 yıllık yapı stoku oluşturma performansı evrensel ölçülerde büyük hacimler göstermekle birlikte, bundaki yetersizlikler deprem olmaksızın da kendini kanıtlamaktadır. Bu nedenle Türkiye'de yakın gelecekte kentsel politikaların başında yer alması gereken asıl konu, yerel toplum kalkınması niteliğinde bir içerik kazandırılmış toplu kentsel dönüşüm projeleridir. Deprem tehlikesinin kentlerdeki yapıları ayrı ayrı güçlendirerek aşıldığı varsayılsa bile, deprem sonrasında güçlendirilen çoğu yapının yıkılması olasılığı vardır. Bu açıdan gerek mevzuat değişiklikleri, gerekse uygulamalarda bu sorunun bütünlüklü yeni şehirleşme ve yapılaşma yöntemlerine başvurulması yoluyla çözümlenmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Bu yolla kentlerin verimliliği artırılmakta, ekonomik ömrü uzatılmaktadır.

Kamu Yönlendirme Biçimleri

Kentsel dönüşüm projelerinin yaşama geçirilmesi, farklı finans kaynaklarının senkronize edilebilmesine ve kimi yasa düzenlemeleriyle taşınmazlar üstünde kamu yaptırım gücünün bu amaçla pekiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Türkiye'de bu alanda öncü birkaç projenin uygulanması amacıyla özel yönetim birimlerine başvurulması yerinde görülmelidir.

Piyasa Ortamında Dönüşüm Olanaklarının Açık Tutulması

Kentsel dönüşüm ve yenilenme süreçlerinin toplu biçimlerde gerçekleştirilmesi gereği, güvenlik sorunları dışında, yeni yoğun kamu yatırımları, ulaşım ve altyapı sistemlerinin geliştirilmesi, kentsel mega kullanım biçimlerinin belirmesi gibi nedenlerle de bir kaçınılmazlıktır. Oysa parçalanmış mülkiyet ve fiziki yapılanma nedeniyle çoğu kez bu fırsatların değerlendirilmesi ve toplu gelişmelere gidilmesinin önü tıkanmaktadır. Türkiye'de, bu sorunlarla yakın gelecekte daha

yoğun biçimde karşılaşılacaktır. Bu nedenle, kamu müdahalesi dışında da piyasa dinamikleri yoluyla bu durumları aşabilecek bir zeminin hazırlanması gereği vardır. Bu durum, taşınmaz sahiplerinin birlikte oluşturdukları nitelikli çoğunluklarla ortaklıklar kurmaları, toplu projelendirme, yapım ve işletme biçimlerinin yolunu açmakla, yönetimlerin bu yönde kolaylaştırıcı roller edinmeleriyle çözümler bulacaktır.

EK – 7 : TABLO - İHALE MEVZUATINA GÖRE TAMAMLANMIŞ İŞLERİN 5 VE 15 YILLIK SÜREDE DAĞILIMI

İNTES üyesi 25 üye firmadan gelen 2005 yılı anket sonuçlarına bilgilerine göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Kamu İhale Mevzuatına uygun olarak yapılan ve bitmiş işlerin 15 yıldaki bölümü %76'dır. Bu %76'lık oran 423 adet tamamlanmış işe ve 14.438.550.484 YTL tutara karşılık gelmektedir.

Kalan % 24'lük kısım ise 5 yılda bitmiş olan işlerin yüzdesidir. Bu yüzde; 130 adet bitmiş işe ve 7.048.154.732 YTL'lik tutara aittir.

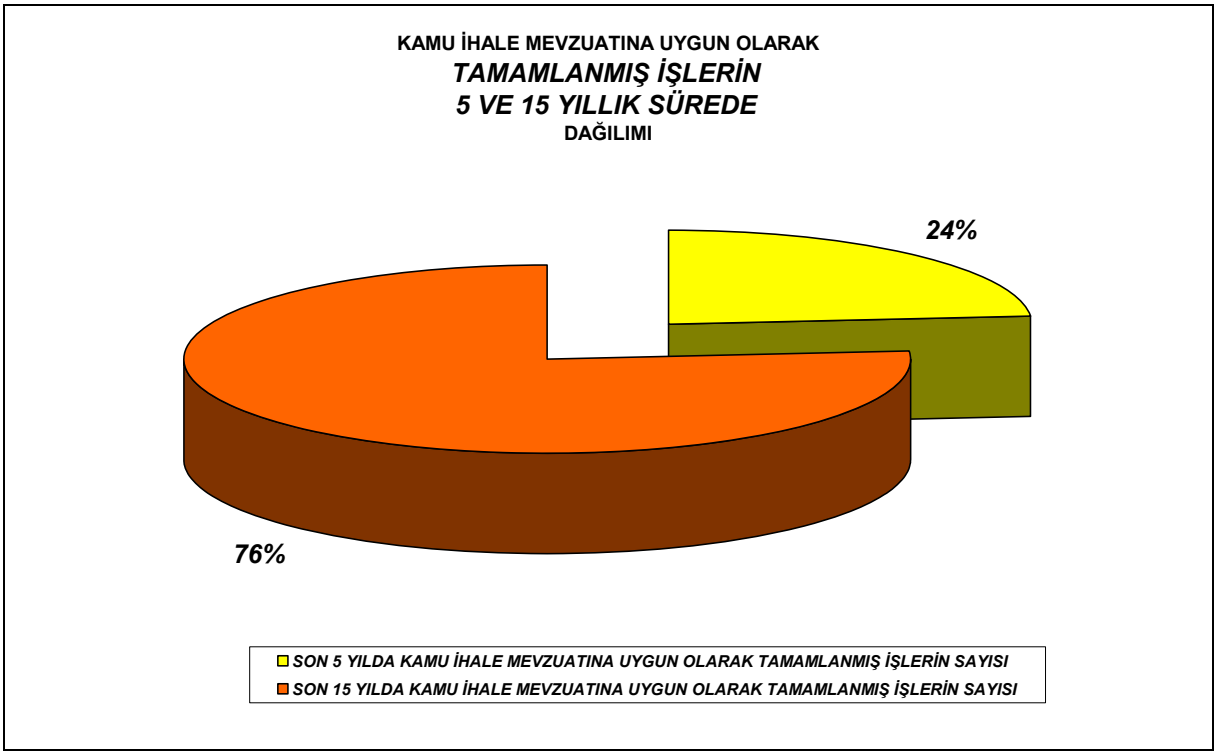

Sonuç olarak AB hükümlerine göre hareket edilmesi halinde tamamlanan işlerde, bu işlerin **%76'sı geçersiz sayılacaktır.**

EK – 8 : PROF. DR. KEMAL DAYINLARLI - SÖZLEŞME YÖNETİMİ VE UYUŞMAZLIKLARIN GİDERİLMESİ

Taraflar arasındaki ticarî ilişkiyi düzenleyen sözleşme hükümleri tarafları bağlar. Başka bir değişle taraflar ahde vefa " Pacta sund servanda " ilkesine göre sözleşme ile taahhüt ettikleri vecibelerini yerine getirmek zorundadırlar. İnşaat sözleşmeleri her iki tarafa aynı zamanda hem hak tanıyan hem de borç yükleyen " Synallagmatique " sözleşmelerdir. İş sahibinin hakkı sözleşme ile taahhüt edilen esere sahip olmaktır. Borcu ise sözleşme ile kararlaştırılan bedeli müteahhide sözleşmedeki şartlara göre ödemektir. Müteahhidin borcu, taahhüt ettiği eseri imal edip ayıpsız ve noksansız olarak iş sahibine teslim etmektir. Alacağı ise sözleşme bedelini iş sahibinden almaktır. İnşaat sözleşmeleri Borçlar Hukukunda 355-371 maddeler arasında düzenlenen istisna akdi (eser sözleşmesi) içinde bir tür olarak yer almıştır.

Eser sözleşmesinin yelpazesi geniştir. Buna bağlı olarak tarafların vecibelerini yerine getirmeleri de çoğu kez güçlük arzeder. Bu nedenle, taraflar arasındaki ticarî ilişkiyi düzenleyen esas sözleşmenin hukukî altyapısının sağlam olması gerekir. O halde, tarafların hak ve vecibelerinde her önemli hususun kayıt altına alınması ve eserin ifası esnasında belirsizliklere yer verilmemesi kaçınılmaz olmaktadır.

Sözleşmenin hukukî altyapısı sağlam olmazsa, ifa esnasında tarafların sözleşme ile tespit ettikleri ekonomik denge bozulduğu zaman, taraflar arasında menfaat ayrılıkları meydana gelir. Bundan ihtilaflar doğar. Sözleşmenin hukukî altyapısı sağlam olur ve ifa esnasında karşılaşılması muhtemel sorunların nasıl giderileceği sözleşmede öngörülürse taraflar arasında uyuşmazlık çıkması ihtimali azalır.

Ancak her halükârda eser sözleşmesinden ve onun hükümlerinin yorumundan uyuşmazlık çıkabileceğini hesaba katmak gerekir.

Uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında esas kural, mahkemelere müracaat etmektir. Ancak mahkemelerde ihtilafların halli zaman alır. Bu nedenle taraflar uzlaşmaya veya tahkime müracaat etmek suretiyle daha kısa sürede uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasını öngörebilirler.

Bu konuda dünyadaki uygulama ve bunun gelişmesi şöyle olmaktadır:

Her şeyden önce taraflar arasındaki ticarî ilişkiyi düzenleyen sözleşmeye tahkim şartı konur. Sözleşmede yer alacak bu tahkim şartında:

A) İhtilafların iç hukukta düzenlenen tahkim kurallarına tabi olacağını öngörülebilir, veya;

B) Milletlerarası hukukta düzenlenen tahkim kurallarına tabi olacağını öngörülebilir. Bu takdirde müracaat edilecek başlıca kurallar şunlardır:

1. Milletlerarası Ticaret Odasının Tahkim Kuralları (Rules of Arbitration of International Chamber of Commerce)
2. Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonun Uzlaşma ve Tahkim Kuralları (Uncitral, United Nations Commission on International Trade Law)
3. Yatırımlara bağlı kurallar için Washington Anlaşması (The International Centre for the settlement of Investment Disputes "ICSID".
4. Milletlerarası Londra Tahkim Mahkemesi (London Court of International Arbitration "LCIA".
5. Stockholm Ticaret Odasının Tahkim Enstitüsü Kuralları (Stockholm Chamber of Commerce Arbitration Institute rules)
6. Amerikan Tahkim Derneği Ticarî Tahkim Kuralları (American Arbitration Association "AAA".
7. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 10 Haziran 1958 New York Sözleşmesi (Convention on the Recognation and Enforcement of Foreign Arbitral Awards)

Tahkim şartında veya tahkim anlaşmasında yer alması gereken hususlar ise şunlardır:

1. Hakem mahkemesinin kuruluşu ve hakem sayısı (1 veya 3 olabilir)
2. Tahkimde uygulanacak dil
3. Tahkim yeri
4. Tahkime uygulanacak usul kuralları
5. Tahkime uygulanacak maddi hukuk kuralları
6. Tahkimde hakemlere ex aquo et bono hak ve nasafet nefaset kurallarına göre karar verme yetkisi verilip verilmediği

Bu arada Milletlerarası Tahkimde uygulanacak usul hukuku kuralları arasında 05.07.2001 tarih ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunumuzun kurallarını da sayabiliriz. Bu

kanunumuzun kuralları dünyada Milletlerarası tahkim literatüründe öngörülen en son kuralları içermiş olması bakımından önemlidir.

Milletlerarası tahkimde maddi hukuk kuralları arasında:

- Milletlerarası Ticarî Sözleşmelere İlişkin 2004 Roma İlkeleri mevcuttur.

  Ancak, bu ilkeler taraflarca kabul edilirse uygulanır.
- Bundan başka, Avrupa Sözleşme Hukuku İlkeleri sayılabilir.

Bu ilkeler de uygulanması zorunlu ilkeler olmayıp tarafların kabul etmeleri halinde uygulanırlar. Ancak bu ilkeler, ileride Avrupa Birliğinin sözleşmeler hukuku olarak kabul edildiği zaman, Avrupa Birliği Ülkeleri arasında uygulanması zorunlu kanun haline gelecektir.

Yabancılarla consortium veya joint-venture yapan Türk müteahhitlerin sözleşmelerinde maddi hukuk kuralları olarak bu ilkeleri kabul etmeleri daha uygun olur. Çünkü bu ilkeler Türk Borçlar hukukunun hükümleri ile büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu arada İsviçre Borçlar Kanununu maddi hukuk kuralları alarak kabul etmeleri de doğru olur. Çünkü bizim yeni borçlar Kanunu tasarısı dahi halen uygulanmakta olan Borçlar Kanunumuz da tamamen İsviçre borçlar Kanununun hükümlerini kapsamaktadır.

Taraflar arasındaki ticarî ilişkiyi düzenleyen esas sözleşmenin hukukî altyapısının sağlam olması gerekir. Ayrıca uyuşmazlıkların giderilmesini öngören tahkim şartında yukarıda belirttiğimiz hususların yer alması müteahhitlerimizin haklarının korunması bakımından hayati önem taşımaktadır.

EK – 9 : AB'NİN İLGİLİ MEVZUATLAR LİSTESİ

Internal Market

Free Movement of Goods

Technical Harmonization

Harmonized Sectors

Construction

1. Construction Products

Construction Products Directive 89/106/EEC, Amended by 93/68/EEC

Interpretative Documents

- Interpretative document No. 1: Mechanical resistance and stability.
- Interpretative document No. 2 : Safety in case of fire.
- Interpretative document No. 3 : Hygiene, health and the environment.
- Interpretative document No. 4 : Safety in use.
- Interpretative document No. 5 : Protection against noise.
- Interpretative document No. 6 : Energy economy and heat retention.

Guidance Papers

- Guidance Paper A - The designation of Approved Bodies in the field of the Construction Products Directive
- Guidance Paper B - The definition of Factory Production Control in Technical Specifications for Construction Products
- Guidance Paper C - The treatment of kits and systems under the Construction Products Directive
- Guidance Paper D - CE Marking under the Construction Products Directive
- Guidance Paper E - Levels and classes in the Construction Products Directive
- Guidance Paper F - Durability and the Construction Products Directive
- Guidance Paper G - The European classification system for the reaction to Fire Performance of Construction Products
- Guidance Paper H - A Harmonised Approach relating to dangerous substances under the Construction Products Directive
- Guidance Paper I - The application of Article 4(4) of the Construction Products Directive
- Guidance Paper J - Transitional Arrangements under the Construction Products Directive
- Guidance Paper K - The Attestation of Conformity Systems and the role and tasks of the Notified Bodies in the field of the Construction Products Directive
- Guidance Paper L - Application and use of Eurocodes

- Guidance Paper M - Conformity Assessment under the CPD: Initial type-testing and Factory production control

IMPLEMENTING MEASURES - ATTESTATION OF COMPLIANCE

In accordance with Article 20 (2) of Council Directive 89/106/EEC:

- Decision 2004/663/EC of 20 September [Official Journal L 302 of 29.09.2004]
- Decision 2003/722/EC of 6 October 2003 [Official Journal L 260 of 11.10.2003] (liquid applied bridge deck waterproofing kits)
- Decision 2003/728/EC of 3 October 2003 [Official Journal L 262 of 14.10.2003] (metal frame building kits, concrete frame building kits, prefabricated building kits, cold storage room kits and rock-fall protection kits)
- Decision 2003/655/EC of 12 September 2003 [Official Journal L 231 of 17.09.2003] (watertight covering kits for wetroom floors and walls)
- Decision 2003/656/EC of 12 September 2003 [Official Journal L 231 of 17.09.2003] (concerning seven products for European technical approvals without Guideline)
- Decision 2003/639/EC of 4 September 2003 [Official Journal L 226 of 10.09.2003] (pins for structural joints)
- Decision 2003/640/EC of 4 September 2003 [Official Journal L 226 of 10.09.2003] (kits for exterior wall claddings)
- Decision 2002/592/EC of 15 July 2002 amending Decisions 95/467/EC, 96/577/EC, 96/578/EC and 98/598/EC [Official Journal L 192 of 20.07.2002] (gypsum products, fixed fire-fighting systems, sanitary appliances and aggregates)
- Decision 2002/359/EC [Official Journal L 127 of 14.05.2002] (construction products in contact with water intended for human consumption)
- Decision 2001/308/EC [Official Journal L 107 of 18.04.2001] (vetures)
- These Commission Decisions relate to the application of article 20(2) of Directive 89/106/EEC, and establish the procedures for attesting the specific conformity and the methods by which they should be implemented for certain products or groups of products.
- Commission Decision 2001/596/EC of 8 January 2001 amending Decisions 95/467/EC, 96/578/EC, 96/580/EC, 97/176,EC, 97/462/EC, 97/556/EC, 97/740/EC, 97/808/EC, 98/213/EC, 98/214/EC, 98/279/EC, 98/436/EC, 98/437/EC, 98/599/EC, 98/600/EC, 98/601/EC, 1999/89/EC, 1999/90/EC, 1999/91/EC, 1999/454/EC, 1999/469/EC, 1999/470/EC, 1999/471/EC, 1999/472/EC, 2000/245/EC, 2000/273/EC and 2000/447/EC [Official Journal L 209 of 02.08.2001]
- Decision 2001/19/EC [Official Journal L 5 of 10.01.2001] (expansion joints for road bridges)
- Decision 2000/245/EC [Official Journal L 77 of 28.03.2000**]** (as regards flat glass, profiled glass and glass block products)
- Decision 2000/606/EC [Official Journal L 258 of 12.10.2000] (internal covering system of gypsum fibre boards, prefabricated cavity trays, couplings and sleeves for standardized reinforcing bars, corrugated steel reinforcement sheets, pile joint and rock shoe)

- Decision 2000/273/EC [Official Journal L 86 of 07.04.2000] (vibration and impact noise isolation kits for floating floors, vibration and impact noise isolation kits for walls, wall plates made of stainless steel, waste water trap kit, channel bars, chemical anchoring kit, and epoxy concrete/glass-reinforced polyester/epoxy mortar anchoring kit)
- Decision 99/469/EC [Official Journal L 184 of 17.07.1999] (as regards products related to concrete, mortar and grout)
- Decision 99/470/EC [Official Journal L 184 of 17.07.1999] (as regards construction adhesives)
- Decision 99/471/EC [Official Journal L 184 of 17.07.1999] (as regards space heating appliances)
- Decision 99/453/EC [Official Journal L 178 of 14.07.1999] (as regards circulation fixtures and floorings respectively)
- Decision 99/94/EC [Official Journal L 29 of 03.02.1999] (pre-fabricated concrete products made from standard aggregates or light aggregates, or cellular autoclaved ventilated concrete products)
- Decision 99/89/EC [Official Journal L 29 of 03.02.1999] (pre-fabricated stairway kits)
- Decision 99/90/EC [Official Journal L 29 of 03.02.1999] (membranes)
- Decision 99/91/EC [Official Journal L 29 of 03.02.1999] (thermal insulation products)
- Decision 99/92/EC [Official Journal L 29 of 03.02.1999] (light composite beams and posts with a wooden base)
- Decision 99/93/EC [Official Journal L 29 of 03.02.1999] (doors, windows, shutters, blinds, portals and associated hardware products)
- Decision 98/143/EC [Official Journal L 42 of 14.02.1998] (systems of mechanically fastened flexible roof waterproofing membranes)
- Decision 98/213/EC [Official Journal L 80 of 18.03.1998] (internal partition kits)
- Decision 98/214/EC [Official Journal L 80 of 18.03.1998] (metal construction products and related products)
- Decision 98/279/EC [Official Journal L 127 of 29.04.1998] (non load-bearing permanent shuttering kits/systems based on hollow blocks or panels of insulating materials and, sometimes, concrete)
- Decision 98/598/EC [Official Journal L 287 of 24.10.1998] (aggregates)
- Decision 98/599/EC [Official Journal L 287 of 24.10.1998] (liquid applied roof waterproofing kits)
- Decision 98/600/EC [Official Journal L 287 of 24.10.1998] (self-supporting translucent roof kits)
- Decision 98/601/EC [Official Journal L 287 of 24.10.1998] (road construction products)
- Decision 98/436/EC [Official Journal L 194 of 10.07.1998] (roof coverings, roof lights, roof windows and ancillary products)
- Decision 98/437/EC [Official Journal L 194 of 10.07.1998] (internal and external wall and ceiling finishes)

- Decision 98/456/EC [Official Journal L 201 of 17.07.1998] (post-tensioning kits for the pre-stressing of structures)
- Decision 97/808/EC [Official Journal L 331 of 03.12.1997] (floorings)
- Decision 97/740/EC [Official Journal L 299 of 04.11.1997] (masonry and related products)
- Decision 97/638/EC [Official Journal L 268 of 01.10.1997] (fasteners for structural timber)
- Decision 97/597/EC [Official Journal L 240 of 02.09.1997] (reinforcing and pre-stressing steel for concrete)
- Decision 97/555/EC [Official Journal L 229 of 20.08.1997] (cements, building limes and other hydraulic binders)
- Decision 97/556/EC [Official Journal L 229 of 20.08.1997] (external thermal insulation composite systems/kits with rendering (ETICS)
- Decision 97/462/EC [Official Journal L 198 of 25.07.97] (wood-based panels)
- Decision 97/463/EC [Official Journal L 198 of 25.07.1997] (plastic anchors for use in concrete and masonry)
- Decision 97/464/EC [Official Journal L 198 of 25.07.1997] (waste water engineering products)
- Decision 97/176/EC [Official Journal L 73 of 14.03.1997] (structural timber products and ancillaries)
- Decision 97/177/EC [Official Journal L 73 of 14.03.1997] (metal injection anchors for use in masonry)
- Decision 97/161/EC [Official Journal L 62 of 04.03.1997] (metal anchors for use in concrete for fixing lightweight systems)
- Decision 96/577/EC [Official Journal L 254 of 08.10.1996] (fixed fire-fighting systems)
- Decision 96/578/EC [Official Journal L 254 of 08.10.1996] (sanitary appliances)
- Decision 96/579/EC [Official Journal L 254 of 08.10.1996] (circulation fixtures)
- Decision 96/580/EC [Official Journal L 254 of 08.10.1996] (curtain walling)
- Decision 96/581/EC [Official Journal L 254 of 08.10.1996] (geotextiles)
- Decision 96/582/EC [Official Journal L 254 of 08.10.1996] (structural sealant glazing systems and metal anchors for concrete)
- Decision 95/467/EC [Official Journal L 268 of 10.11.1995] (construction products)
- Decision 95/204/EC [Official Journal L 129 of 14.06.1995] (construction products)

REACTION TO FIRE AND FIRE RESISTANCE

- Decision 2003/632/EC of 26 August 2003 [Official Journal L 220 of 03.09.2003] (classification of the reaction-to-fire performance of construction products)
- Decision 2003/593/EC of 7 August 2003 amending Decision 2003/43/EC [Official Journal L 201 of 08.08.2003] (classes of reaction-to-fire performance for certain construction products)
- Commission Decision 2003/43/EC of 17 January 2003 [Official Journal L 13 of 18.01.2003] (classes of reaction-to-fire performance for certain construction products)

- Commission Decision 2003/424/EC of 6 June 2003 [Official Journal L 144 of 12.06.2003] (amending Decision 96/603/EC establishing the list of products belonging to Classes A "No contribution to fire")
- Commission Decision 2003/312/EC of 9 April 2003 [Official Journal L 114 of 08.05.2003] (publication of the reference of standards relating to thermal insulation products, geotextiles, fixed fire-fighting equipment and gypsum blocks)
- Commission Decision 2001/671/EC of 21 August 2001 implementing Council Directive 89/106/EEC as regards the classification of the external fire performance of roofs and roof coverings [Official Journal L 235 of 04.09.2001]. This measure lays down the requirements applying to roofing construction products to avoid the risk of external fires, in accordance with the fire resistance classification of those products.
- Commission Decision 2000/147/EC of 8 February 2000 implementing Council Directive 89/106/EEC as regards the classification of the reaction to fire performance of construction products [Official Journal L 50 of 23.02.2000]. This measure, which replaces Commission Decision 94/611/EC, establishes a classification system for construction products based on their reaction to fire.
- Commission Decision 2000/367/EC of 3 May 2000 implementing Council Directive 89/106/EEC as regards the classification of the resistance to fire performance of construction products, construction works and parts thereof [Official Journal L 133 of 06.06.2000]. This measure establishes a classification system for construction products, construction works and parts thereof, based on their resistance to fire performance. Amended by: Decision 2003/629/EC of 27 August 2003 [Official Journal L 218 of 30.08.2003] (inclusion of smoke and heat control products)

2. Energy Efficiency

Energy certification of buildings

- Council Directive 93/76/EEC of 13 September 1993 to limit carbon dioxide emissions by improving energy efficiency (SAVE).

Energy performance of buildings

- Directive 2002/91/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 on the energy performance of buildings [Official Journal L 001 of 04.01.2003].

3. The Impact of Construction Machines

Noise Pollution

- Directive **2000/14/EC** of the European Parliament and of the Council of 8 May 2000 on the approximation of the laws of the Member States relating to the noise emission in the environment by equipment for use outdoors.

Health and Safety

- Council Recommendation 86/666/EEC of 22 December 1986 on fire safety in existing hotels.

4. Building Equipment

Lifts

- European Parliament and Council Directive 95/16/EC of 29 June 1995 on the approximation of the laws of the Member States relating to lifts [Official Journal L 213 of 07.09.1995].

Domestic refrigeration appliances

- Directive 96/57/EC of the European Parliament and of the Council of 3 September 1996 on energy efficiency requirements for household electric refrigerators, freezers and combinations thereof. Amended by Directive 2005/32/EC

New hot-water boilers

- Council Directive 92/42/EEC of 21 May 1992 on efficiency requirements for new hot-water boilers fired with liquid or gaseous fuels. Amended by Directive 93/68/EEC, Directive 2004/8/EC, Directive 2005/32/EC

Gas appliances

- Council Directive 90/396/EEC of 29 June 1990 on the approximation of the laws of the Member States relating to gas appliances. Amended by Directive 93/68/EEC

Ballasts for fluorescent lighting

- European Parliament and Council Directive 2000/55/EC of the 18 September 2000, on energy efficiency requirements for ballasts for fluorescent lighting [Official Journal L 279 of 01.11.2000].

Low-voltage electrical equipment

- Council Directive 73/23/EEC of 19 February 1973 on the harmonisation of the laws of Member States relating to electrical equipment designed for use within certain voltage limits (Low-voltage Directive). Amended by Directive 93/68/EEC

5. Health and safety of Workers

Exposure to Asbestos

- Council Directive 83/477/EEC of 19 September 1983 on the protection of workers from the risks related to exposure to asbestos at work (second individual Directive within the meaning of Article 8 of Directive 80/1107/EEC) [Official Journal L 263 of 24.09.1983].

Temporary and mobile work sites

- Council Directive 92/57/EEC of 24 June 1992 on the implementation of minimum safety and health requirements at temporary or mobile work sites (eighth individual Directive within the meaning of Article 16 of Directive 89/391/EEC).

Exposure to mechanical vibration

- Directive 2002/44/EC of the European Parliament and of the Council of 25 June 2002 on the minimum health and safety requirements regarding the exposure of workers to the risks arising from physical agents (vibration) (sixteenth individual Directive within the meaning of Article 16(1) of Directive 89/391/EEC) [Official Journal L 177, 06.07.2002]

Exposure to noise

- Directive 2003/10/EC of the European Parliament and of the Council of 6 February 2003 on the minimum health and safety requirements regarding the exposure of workers to the risks arising from physical agents (noise) Seventeenth individual Directive within the meaning of Article 16(1) of Directive 89/391/EEC

Exposure to electromagnetic fields

- Directive 2004/40/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the minimum health and safety requirements regarding the exposure of workers to the risks arising from physical agents (electromagnetic fields)
- Eighteenth individual Directive within the meaning of Article 16(1) of Directive 89/391/EEC

Free Movement of Services

Recognition of Qualifications
Sectoral Provisions
Architecture: mutual recognition of qualifications in architecture

- Council Directive 85/384/EEC of 10 June 1985 on the mutual recognition of diplomas, certificates and other evidence of formal qualifications in architecture, including measures to facilitate the effective exercise of the right of establishment and freedom to provide services [Official Journal L 223 of 21.08.1985]. Corrigendum [Official Journal L 72 of 21.03.1996] This directive will be repealed and replaced by Directive 2005/36/EC as of 20 October 2007.

PUBLIC PROCUREMENT

Public Contracts

New Directives (Legislative Package)

- Directive 2004/17/EC of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 coordinating the procurement procedures of entities operating in the water, energy, transport and postal services sectors (30.04.2004)
- Directive 2004/18/EC of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 on the coordination of procedures for the award of public works contracts, public supply contracts and public service contracts (30.04.2004)
- Commission welcomes adoption of modernising legislation (03.02.2004)
- Commission welcomes conciliation agreement on simplified and modernised legislation (03.12.2003)
- Agreement on public procurement directives (2.12.2003)
- Proposal for a directive on the coordination of procedures for the award of public supply contracts, public service contracts and public works contracts (10.05.2000)
- Proposal for a Directive on coordinating the procurement procedures of entities operating in the water, energy and transport sectors (10.05.2000)
- Commission proposes to simplify and modernise the legal framework (10.05.2000)

Implementation of the new directives (Legislative package) - Legal acts

- Commission Regulation (EC) No 1564/2005 of 7 September 2005 establishing standard forms for the publication of notices in the framework of public procurement procedures pursuant to Directives 2004/17/EC and 2004/18/EC of the European Parliament and of the Council
- Commission Directive 2005/51/EC of 7 September 2005 amending Annex XX to Directive 2004/17/EC and Annex VIII to Directive 2004/18/EC of the European Parliament and the Council on public procurement
- Decision 2005/15/EC on the detailed rules for the application of the procedure provided for in Article 30 of Directive 2004/17/EC of the European Parliament and of the Council coordinating the procurement procedures of entities operating in the water, energy, transport and postal services sectors (7.1.2005)

Current Directives

- Directive 98/4/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 amending Directive 93/38/EEC coordinating the procurement procedures of entities operating in the water, energy, transport and telecommunications sectors
- European Parliament and Council Directive 97/52/EC of 13 October 1997 amending Directives 92/50/EEC, 93/36/EEC and 93/37/EEC concerning the coordination of

procedures for the award of public service contracts, public supply contracts and public works contracts respectively

- Council Directive 93/36/EEC of 14 June 1993 coordinating procedures for the award of public supply contracts
- Council Directive 93/37/EEC of 14 June 1993 concerning the coordination of procedures for the award of public works contracts
- Council Directive 93/38/EEC of 14 June 1993 coordinating the procurement procedures of entities operating in the water, energy, transport and telecommunications sectors
- Council Directive 92/50/EEC of 18 June 1992 relating to the coordination of procedures for the award of public service contracts

Consolidated Texts

- Council Directive 93/36/EEC of 14 June 1993 coordinating procedures for the award of public supply contracts
- Council Directive 93/37/EEC of 14 June 1993 concerning the coordination of procedures for the award of public works contracts
- Council Directive 93/38/EEC of 14 June 1993 coordinating the procurement procedures of entities operating in the water, energy, transport and telecommunications sectors
- Council Directive 92/50/EEC of 18 June 1992 relating to the coordination of procedures for the award of public service contracts

Directives on remedies

- Council Directive 92/13/EEC of 25 February 1992 coordinating the laws, regulations and administrative provisions relating to the application of Community rules on the procurement procedures of entities operating in the water, energy, transport and telecommunications sectors
- Council Directive 89/665/EEC of 21 December 1989 on the coordination of the laws, regulations and administrative provisions relating to the application of review procedures to the award of public supply and public works contracts

Standard Forms Directive and CPV regulations

- Commission Regulation (EC) No 2151/2003 of 16 December 2003 amending Regulation (EC) No 2195/2002 of the European Parliament and of the Council on the Common Procurement Vocabulary (CPV)
- Commission Directive 2001/78/EC of 13 September 2001 on the use of standard forms in the publication of public contract notices

Public Private Partnerships:

- Concessisons under Community Law

- Commission interpretative communication on concessions under Community law [Official Journal C 121 of 29.04.2000]
- Green Paper on public-private partnerships and Community law on public contracts and concessions [COM(2004) 327 final].

Çevre ile ilgili AB Mevzuatı

- Su politikaları alanında Topluluk için çerçeve oluşturmaya ilişkin 23 Ekim 2000 tarih ve 2000/60/EEC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi DIRECTIVE 2000/60/EC OFTHE EUROPEAN PARLIAMENT AND OFTHE COUNCIL of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy
- Yüzme sularının kalitesine dair 8 Aralık 1975 tarih ve 76/160/EEC sayılı Konsey Direktifi (COUNCIL DIRECTIVE of 8 December 1975 concerning the quality of bathing water (76/160/EEC)
- Bazı tehlikeli maddelerin yarattığı yeraltı suyu kirliliğinin önlenmesine dair 17 Aralık 1979 tarih ve 80/68/EEC sayılı Konsey Direktifi COUNCIL DIRECTIVE of 17 December 1979 on the protection of groundwater against pollution caused by certain dangerous substances (80/68/EEC)
- İnsani tüketim amaçlı suyun kalitesi ile ilgili 3 Kasım 1998 tarih ve 98/83/EC sayılı Konsey Direktifi COUNCIL DIRECTIVE 98/83/EC of 3 November 1998 on the quality of water intended for human consumption
- Atıklara ilişkin 15 Temmuz 1975 tarih ve 75/442/EEC sayılı Konsey Direktifi (COUNCIL DIRECTIVE of 15 July 1975 on waste (75/442/EEC)
- Atıklar hakkında 75/442/EEC sayılı Konsey Direktifinin 1a maddesine göre bir atık listesi oluşturulmasına dair 94/3/EC sayılı Kararı ve tehlikeli maddelere ilişkin 91/689/EEC sayılı Direktifi Madde 1(4) e doğrultusunda tehlikeli atık listesinin oluşturulmasına ilişkin Konsey Kararını yürürlükten kaldıran 2000/532/EC sayılı Komisyon Kararı COMMISSION DECISION of 3 May 2000 replacingDecision 94/3/EC establishing a list of wastes pursuant to Article 1(a) of Council Directive 75/442/EEC on waste and Council Decision 94/904/EC establishinga list of hazardous waste pursuant to Article 1(4) of Council Directive 91/689/EEC on hazardous waste (notified under document number C(2000) 1147) (Text with EEA relevance) (2000/532/EC)
- 99/31/EC sayılı atıkların düzenli depolanmasına ilişkin Direktif COUNCIL DIRECTIVE 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste
- Tehlikeli atıklar hakkında 12 Aralık 1991 tarih ve 91/689/EEC sayılı Konsey Direktifi COUNCIL DIRECTIVE of 12December 1991 on hazardous waste (91/689/EEC)
- Dış hava kalitesinin değerlendirilmesi ve yönetimine dair 27 Eylül 1996 tarih ve 96/62/EC sayılı Konsey DirektifiCOUNCIL DIRECTIVE 96/62/ECof 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management
- Havadaki sülfür dioksit, nitrojen dioksit, nitrojen oksit, partikül ve kurşun değerlerinin sınırlanması ile ilgili 22 Nisan 1999 tarih ve 99/30/EC sayılı Konsey Direktifi (2001/744/EC sayılı Direktif ile tadil edilmiştir)c), COUNCIL DIRECTIVE 1999/30/EC of 22 April 1999 relating to limit values for sulphur dioxide, nitrogen dioxide and oxides of nitrogen, particulate matter and lead in ambient air
- Havadaki ozona ilişkin 12 Şubat 2002 tarihli 2002/3/EC sayılı Konsey Direktifi DIRECTIVE 2002/3/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 12 February 2002 relating to ozone in ambient air

- Hava kalitesinde karbon monoksit ve benzen için sınır değerlerin belirlenmesine dair 16 Kasım 2000 tarih ve 2000/69/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi Directive 2000/69/EC of the European Parliament and of the Council of 16 November 2000 relating to limit values for benzene and carbon monoxide in ambient air
- Mevcut maddelerin risklerinin değerlendirilmesi ve kontrolüne ilişkin 23 Mart 1993 tarih ve 793/93/EEC sayılı Konsey Tüzüğü COUNCIL REGULATION (EEC) No 793/93 of 23 March 1993 on the evaluation and control of the risks of existing substances
- Bazı sıvı yakıtların kükürt oranının azaltılmasına ve 93/12/EEC sayılı Direktifin değiştirilmesine dair 26 Nisan 1999 tarih ve 99/32/EC sayılı Konsey Direktifi Council Directive 93/12/EEC of 23 March 1993 relating to the sulphur content of certain liquid fuels
- Entegre kirlilik önleme ve kontrolü ile ilgili 24 Eylül 1996 tarih ve 96/61/EC sayılı Konsey Direktifi COUNCIL DIRECTIVE 96/61/EC of 24 September 1996 concerning integrated pollution prevention and control
- Endüstriyel fabrikalardan kaynaklanan hava kirliliği ile mücadele edilmesi hakkında 28 Haziran 1984 tarih ve 84/360 sayılı Konsey Direktifi COUNCIL DIRECTIVE of 28 June 1984 on the combating of air pollution from industrial plants (84/360/EEC)
- Büyük yakma tesislerinden havaya yayılan bazı kirletici maddelerin sınırlanması hakkında 23 Ekim 2001 tarih ve 2001/80/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi DIRECTIVE 2001/80/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 October 2001 on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants
- Bazı planlar ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin 27 Haziran 2001 tarih ve 2001/42/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi DIRECTIVE 2001/42/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCILof 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment
- Atıkların yakılmasına ilişkin 4 Aralık 2000 tarih ve 2000/76/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifib) DIRECTIVE 2000/76/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 December 2000 on the incineration of waste
- İyonlama radyasyonundan kaynaklanan tehlikelere karşı işçilerin ve kamunun sağlığının korunması için temel güvenlik standartları belirleyen 13 Mayıs 1996 tarih ve 96/29/Euratom sayılı Konsey Direktifi COUNCIL DIRECTIVE 96/29/EURATOM of 13 May 1996 laying down basic safety standards for the protection of the health of workers and the general public against the dangers arising from ionizing radiation
- Tıbbı olarak maruz kalmaya bağlı olarak iyonlama radyasyonunun tehlikelerine karşı bireylerin sağlıklarının korunması hakkında ve 84/466/Euratom sayılı Direktifi kaldıran 30 Haziran 1997 tarih ve 97/43/Euratom sayılı Konsey Direktifi Council Directive 97/43/Euratom of 30 June 1997 on health protection of individuals against the dangers of ionizing radiation in relation to medical exposure, and repealing Directive 84/466/Euratom

- Atık yağların bertaraf edilmesine ilişkin 16 Haziran 1975 tarih ve 75/439/EEC sayılı Konsey Direktifi (75/439/EEC sayılı Konsey Direktifini tadil eden 87/101/EEC sayılı Direktif) - COUNCIL DIRECTIVE of 16 June 1975 on the disposal of waste oils (75/439/EEC as amended by Council Directive 87/101/EEC and Council Directive 91/692/EC)
- Çevre ile ilgili resmi veya özel projelerin etkilerinin değerlendirilmesi hakkında 27 Haziran 1985 tarih ve 85/337/EEC sayılı Konsey Direktifi ve 97/11/EC sayılı Tadili - Council Directive of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (85/337/EEC)
- 76/464/EEC sayılı Direktifin Ekinde yer alan Liste I'de belirtilen bazı tehlikeli maddelerin deşarjının limit değerleri ve kalite hedeflerine dair 12 Haziran 1986 tarih ve 86/280/EEC sayılı Konsey Direktifi - Council Directive 86/280/EEC of 12 June 1986 on limit values and quality objectives for discharges of certain dangerous substances included in List I of the Annex to Directive 76/464/EEC
- Arıtma çamurunun tarımda kullanılması halinde çevrenin ve özellikle toprağın korunması hakkında 12 Haziran 1986 tarih ve 86/278/EEC sayılı Konsey Direktifi - Council Directive 86/278/EEC of 12 June 1986 on the protection of the environment, and in particular of the soil, when sewage sludge is used in agriculture
- Üye Devletlerde içme suyu için kullanılacak yüzey suyu kalitesine dair 16 Haziran 1975 tarih ve 75/440/EEC sayılı Konsey Direktifi - Council Directive 75/440/EEC of 16 June 1975 concerning the quality required of surface water intended for the abstraction of drinking water in the Member States
- 97/62/EC sayılı Komisyon Direktifi ile değiştirilen yabani fauna ve flora ile habitatlarının korunmasına dair 21 Mayıs 1992 tarih ve 92/43/EEC sayılı Direktif - Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora amended by Council Directive 97/62/EC
- Çevresel gürültü yönetimi ve değerlendirilmesine ilişkin 25 Haziran 2002 tarihli 2002/49/EC sayılı Konsey Direktifi - Directive 2002/49/EC of the European Parliament and of the Council of 25 June 2002 relating to the assessment and management of environmental noise

EK 10 - Mesleki Yeterliliklerin Karşılıklı Tanınması

Bu alandaki mevzuat İnşaat sektöründe faaliyet gösteren meslek ve iş kollarının hizmetlerini bir başka ülkede icra edebilmeleri için gerekli olan bir mevzuattır. İnşaat sektöründe faaliyet gösteren iş kollarının serbest dolaşımdan faydalanabilmesi, mesleki yeterliliklerin ve belgelerin karşılıklı tanınmasına bağlıdır.

Avrupa Birliğinde iç pazarda düzenlenmiş meslekler alanındaki serbest dolaşımın sağlanması, istihdam boşluklarının kalifiye başvurularla doldurulmasını sağlamaya yardım etmesi bakımından ve piyasanın ihtiyacını karşılamak üzere kalifiye hizmet sağlayıcılarının düzenli bir şekilde temin edilmesini sağlamak için önemlidir. Kalifiye profesyonellerin serbest dolaşımı bilgi toplumuna belirli bir katkı sağlamaktadır.

Aşağıda öncelikle mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması için direktifte tarif edilen Genel Sistem anlatılacaktır. Türkiye'de inşaat sektöründe faaliyet gösteren ana hizmet sunucularının durumu AB üye devletleri ve Türkiye karşılaştırmaları olarak verilmektedir.

1. Otomatik Tanıma ve Genel Sistem

Karşılıklı tanınma mevzuatı tam olarak uyumlaştırılmadan bir mesleğin icrası ve bir iş kolunun başka bir ülkede hizmet sunabilmesi mümkün değildir. Çünkü, Avrupa Birliği iç pazarını oluşturan kişilerin hizmetlerin malların ve sermayenin serbest dolaşımı ilkesi üye devlet vatandaşlarının ve bunlar tarafından sunulan hizmetlerin iç sınırlara takılmadan serbestçe hareket edebilmesine olanak verir.

Mesleki niteliklerin karşılıklı tanınmasında, asgari eğitim şartları, müfredat, ders süreleri gibi hususların açıkça düzenlendiği ve üye devletlerde yeknesak bir şekilde uygulanmasının zorunlu olduğu meslekler; doktorluk, hemşirelik, diş hekimliği, veterinerlik, ebelik, hemşirelik ve mimarlıktır. Bu meslekleri düzenleyen direktifler sektörel direktifler olarak adlandırılmaktadır. Bunun dışında kalan tüm meslekler genel sistem tarafından düzenlenmektedir. Bu durumda mimarlık mesleği sektör direktifi olarak otomatik tanımaya konu iken, mühendislik, müteahhitlik, müşavirlik mesleki hizmetleri genel sistem kapsamında tarif edilen yapıyla tanınmaktadır.

Tüm üye ülkelerde bu meslekler için gerekli eğitimi veren kurumlar eğitimlerini ilgili Topluluk düzenlemelerinde belirtilen asgari şartlara göre vermek zorunda oldukları için, bu mesleklerde mesleki yeterliğin "otomatik tanınması" sistemi uygulanmaktadır. Örneğin, İngiltere'de veterinerlik eğitimi alan bir İngiliz vatandaşının mesleğini Hollanda'da icra etmek

istemesi durumunda her iki ülkede de mimarlık eğitiminde ilgili Topluluk mevzuatı uygulandığından, İngiliz mimarın mesleki eğitim aldığına dair sunduğu belge Hollanda makamları tarafından otomatik olarak tanınmaktadır.

Otomatik tanımada ilke; 2005/36/EC sayılı Direktifle tanımlanan diplomaların eğitim yılı ve staj şartları çerçevesinde düzenlenen asgari eğitim koşullarının uyumlu olmasıdır. Hizmet sunucudan, Direktifte sayılanlar dışında belge talep edilemez ve ilke olarak başvurunun reddedilmesi de mümkün değildir.

Mesleki yeterliliklerin otomatik tanınması; ücretli ve serbest meslek sahibi ayırımı yapılmaksızın mesleğin akademik ve mesleki unvanıyla birlikte tam bir şekilde icra edilmesini ikamet etme şartı aranmaksızın sağlar. Ancak üçüncü ülke diplomaları için otomatik tanıma söz konusu değildir. Bu durum çalışma izni ve ikamet izni gibi uygulamalara tabidir.

AB ‘de mesleki tanıma yasal ve idari mevzuata bağlı olarak bir mesleğin bir başka üye devlette icrasına imkan vermektir. Bu yüzden mesleki yeterlilikler için belirgin, emniyetli ve hızlı bir sistem gereği duyulmuş ve 2005’e kadar, mesleki tanınma üzerine olan kurallar birbirine paralel pek çok hüküm ve değişiklikler ile birlikte parça parça geliştirilmiştir. Mevzuatın farklı bölümleri arasındaki bağlantılar ve detaylı değişiklikler; anlaşılması için çok karmaşık olduğu, takip edilmesinin zor olduğu, sıklıkla müphem olduğu ve bazen uygulamada, güncel olmayan yerlerde veya belirli bir mesleğin özelliklerine uygun olmayan yerlerde yavaş kalındığı profesyoneller tarafından eleştirilen bir sistem meydana getirmiştir. Sistemi daha açık, anlaması ve uygulaması daha kolay ve basit hale getirmek için, ekim 2005’te 2005/36 sayılı direktifle bu alanda çıkarılan tüm AB mevzuatı konsolide edilerek tek bir mevzuat haline getirilmiştir. Yeni konsolide direktif 2007 yılına kadar üye devletlere tam uyum sağlama konusunda geçiş süresi vermektedir.

2005/36 sayılı direktif, üç yıllık ve daha uzun olan yükseköğretim programları diplomalarının tanınma ilkelerini içeren 89/48/EEC sayılı Konsey direktifi ile bu direktifin dışında kalan daha kısa süreli (en az bir yıl) eğitim diplomalarının ve mesleki yeterlilik belgelerinin tanınmasını içeren 92/51/EEC sayılı direktifin konsolidasyonundan oluşmuştur. Direktif, içinde Mimarlık mesleğini de barındıran 7 meslek grubuna yönelik minimum eğitim koşulları ve bu meslekler dışında kalan mesleklerin karşılıklı tanınması için kural ve prosedürler “genel sistem”olarak adlandırlmaktadır.

Söz konusu direktif ve tarif ettiği prosedürler otomatik tanıma ve mesleki yeterlilikleri karşılıklı tanıma olmak üzere 2 ana prensibe dayanır. Otomatik tanımada, minimum eğitim koşulları uyumlaştırılmış ve sektör direktifleri olarak tanımlanan meslekler kapsar. Doktorlar, hemşireler, diş hekimleri, veterinerler, ebeler, eczacılar ve Mimarlar Otomatik tanımaya konudur.

Bir diğer otomatik tanıma ise bir üye devlette zanaat, ticaret, endüstriye yönelik ticari mesleki hizmetlerde, mesleğini icra etmiş ve belirli bir deneyime sahip kişinin, bu deneyimini belgelemesi durumunda başka bir üye devlette zorlukla karşılaşmadan mesleğini icra edebilmesidir.

Otomatik tanıma dışında, mesleki yeterliliğin, belgelerin ve diplomaların tanınması durumunda uygulanmaktadır. Bu tanıma prosedürleri topluluk düzeyinde ortak mevzuatla düzenlenmemiş ve üye devletlerin kendi iç düzenlemelerine tabi (regulated professions) meslekler için geçerlidir. Bu bir meslek olabileceği gibi bir mesleki hizmetide içermektedir.

Bu durumda meslek sahiplerinin bir başka üye devlette çalışabilme hakkı, kendi ülkesinde sahip olduğu resmi yeterlilik belgelerinin (diploma, sertifika ve diğer belgeler) çalışmak istediği ülke tarafından verilen diploma ve belge koşullarını ne ölçüde karşıladığı prensibine dayanır. Bu amaçla direktif bir değerlendirme prosedürü tarif eder.

Mimarların mesleki niteliklerinin otomatik olarak tanınmasının iki istisnası "Ailevi, ekonomik ve sosyal nedenlerle üniversiteye gidemeyenlere yönelik sosyal destek sistemleri" ve "istisnai yetenekler"dir. Benzer şekilde, Almanya'da bu konuda bir derogasyon almıştır: German Fachhochschule'den alınan 3 yıllık eğitim, ilgili odaya kayıtlı olarak 4 yıl süreyle çalışmış olmak kaydıyla yeterli görülmekte ve mimar ünvanıyla çalışılabilmektedir.

Düzenlenmiş mesleklerde yeterlilikler karşılaştırılırken ortaya çıkan uyumsuzluklar, telafi mekanizması ile bir yetenek testi veya uyum süreci vasıtasıyla aşılabilmektedir.

2005/36 sayılı Direktif, Hizmet sunucuların iş kurma hakkını ve hizmet sunum serbestisini geliştirmek amacıyla, uygun bir yeterlilik seviyesi sağlarken, Avrupa düzeyinde ortak platformların mesleki kriterlerini de değerlendirme kriteri olarak dikkate almakta ve telafi edici mekanizmaları işletmeden düzenlenmiş mesleklere ilişkin ortak platformlar tarafından verilen ünvanları ve yeterlilikleri de direktifin 15. maddesinde sıralanan koşullar çerçevesinde bir çeşit otomatik tanıma olarak kabul etmektedir. Özellikle mühendislik alanında Avrupa Ulusal Mühendislik Dernekleri Federasyonunun (FEANI) Avrupa mühendislik ünvanı (EUR ING) ve

yeterlilik kriterleri kabul görmektedir. Bu karar Avrupa Adalet Divanı'nın (ATAD) bir içtihadı sonucu direktifte yer alan bir hüküm haline gelmiştir.

İş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisine ilişkin en önemli hususlardan biri diplomaların ve mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınmasıdır. Buna ilişkin olarak Avrupa Birliği Genel Sekreterliği koordinasyonunda ilgili tüm kuruluşların katılımıyla, AB'de minimum eğitim şartları belirlenmiş mesleklere ilişkin müktesebata uyum sağlanması ve mesleklerin karşılıklı tanınması sisteminin oluşturması amacıyla mesleki yeterliliklerin düzenlenmesi ve tanınması hakkında bir yasal düzenleme yapılmasına ilişkin çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

2. Mimarlık

Eğitim

Ülkemizde eğitim kurumları YÖK kapsamında eğitim standardını oluşturmakta ve eğitim programını belirlemektedir.

Ders sayıları ve kredileri (4 yılda yaklaşık 50 ders ve 160 kredi –ki bu durum her mimarlık okulu için geçerli olmayabilmektedir) yurtdışı eşdeğer kurumlara göre (akredite olmuş kurumlarda en az 240 kredi) eksiktir. AB'de eğitimin 2010 yılı itibariyle dönüşümünü öngören Bolonya süreci kapsamında, Avrupa Kredi Transfer Sistemi (European Credit Transfer System-ECTS) olarak adlandırılan sistem kapsamında 300 kredilik bir yüksek öğretim sistemine ulaşılması hedeflenmektedir. Bu sistemde, 5 yıllık eğitim + meslek pratiği + sınav öngörülmektedir.

Eğitim kurumları için halihazırda ulusal veya uluslararası bir akreditasyon sistemi bulunmamaktadır (öğretim elemanları ve öğrencilerin niceliği ve niteliğin, öğretim planları ve ders içeriklerini, mekan standartları v.s konularda ulusal bir akreditasyon sistemi kurulma aşamasındadır.) Fakat, 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği" ile, yükseköğretim kurumlarının eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin değerlendirilmesi, kalitelerinin geliştirilmesi, bağımsız "dış değerlendirme" süreciyle kalite düzeylerinin onaylanması ve tanınması konusundaki çalışmalara ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

Yunanistan 'da da benzer bir durum söz konusu olup, sınav bulunmaktadır. Bunun dışında Lüksemburg'da mimarlıkla ilgili bir eğitim kurumu bulunmamaktadır. Diğer tüm ülkelerde eğitim standartları, mimarlık eğitiminin içeriğini belirleyen veya/ve ders programlarının uygunluğunu kabul eden (genellikle bakanlıklar düzeyinde yetkili bir mercii) bulunmaktadır.

Bağımsız Bir Kurul Tarafından Sürekli Denetim

Akademik kriterleri belirleyen ve eğitim veren kurumlardan bağımsız olarak eğitim sürecini denetlemekle görevli kurullar Türkiye'de bulunmamakta, fakat bu kurulların kurulumu için çalışmalar yürütülmektedir. Mimarlık eğitimi özelinde çalışacak bir akreditasyon kurumu (Mimarlık Akreditasyon Kurumu-MİAK) kurulması konusunda Mimarlar Odası ve Mimarlık Okulları çalışmalar yapmaktadırlar. AB'de Macaristan, İngiltere, İrlanda Portekiz ve Finlandiya dışında hiçbir üye devlette mimarlık eğitimini denetleyen bu tür kurullar yoktur.

Staj

Eğitim sürecinde uygulamalı stüdyo ve atölye çalışmaları yanı sıra süresi 60-120 gün arasında olmak üzere zorunlu staj yapılmaktadır. Zorunlu stajlardan biri şantiye diğeri büroda gerçekleşmektedir. Stajlar kamu kurumları, belediyeler ve serbest mimari bürolarda yapılmaktadır. Yaz okulları da staj olarak değerlendirilmektedir. Diploma sonrasında deneyim, sınav veya hazırlık sürecinden geçilmemektedir. Staj yapılan kurumların staj yönergeleri farklıdır.

Eğitim sonrası mesleği uygulamaya yönelik staj uygulaması ülkemizde bulunmamaktadır. Fakat zorunlu staj uygulaması için çalışmalar yapılmaktadır. Avrupa'da eğitim sürecinde 6 ay ile 1 yıl arasında sürelerde; diplomadan sonra ve meslek elemanlarının yapı sektörü içinde yetkilerini kullanıp sorumluluk almadan önce ise yaklaşık 2 yıl süreli mesleki deneyimden geçmesi gerekmektedir. Bazı ülkelerde staj ve deneyim yeterli görülmeyip sınavdan da geçilmesi gerekmektedir. İtalya, İspanya, İrlanda, Yunanistan Finlandiya ve Hollanda'da bu tür bir staj bulunmamaktadır. Hollanda'da staj zorunlu olmasına karşın bir mevzuatı vardır. Fransa'da staj olmasına karşın zorunlu değildir. Staj süreleri genellikle 1 yıldan az olmamak koşulu ile en az 2 yıldır. Almanya, Avusturya, Macaristan, Hırvatistan ve Malta'da süre 2 yıldan daha fazladır. Stajın zorunlu olmadığı Fransa'da 6 aydır.

Sınav

Ülkemizde, mimarlık eğitiminden sonra mesleğe giriş için bir sınav uygulaması yoktur. AB ülkelerinden sınav uygulayan ülkeler şunlardır: İtalya (üniversite, araştırma bakanlığı ve oda tarafından), Avusturya (mimarlar akreditasyon konseyi tarafından), Bulgaristan (üniversite, bayındırlık bakanlığı, oda ve kültür bakanlığından oluşan kurul tarafından), Çek Cumhuriyeti (yetkili bakanlık tarafından), Yunanistan (meslek odası), Hırvatistan (konut ve inşaat bakanlığı tarafından), Litvanya (mimarlar derneği ve yapı sertifika merkezi tarafından), Malta (mimarlar odası tarafından), Polonya (meslek odası), Portekiz (meslek odası), Romanya (meslek odası), Slovenya (meslek odası), Slovakya (odanın önerisi üzerine çevre bakanlığı tarafından odada geçici çalışmak üzere görevlendirilen komite), İngiltere (sınavın yapıldığı üniversite sınavların onaylanması ise RIBA (Royal Institute of British Architects tarafından gerçekleşmektedir).

Mesleği Uygulamanın Yasalarla Düzenlenmesi

Ülkemizde mimarların ve mühendislerin yetkileri, 3458 sayılı "Mimarlık ve Mühendislik Hakkında Kanun" ile düzenlenmektedir. Mimarlık meslek alanı ve hizmetlerini tanımlamayı amaçlayan mimarlık yasası çalışmaları ise sürmektedir. Mesleği düzenleyen yasalar Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Norveç ve Hollanda'da bulunmamasına karşın diğer AB ülkelerinde mevcuttur.

Meslek Odasına kayıt zorunluluğu

Ülkemizde meslek odasına kayıt zorunluluğu kamu kurumları dışında çalışan tüm mimarlar için zorunludur. AB üyesi devletlerin çoğunda da böyle bir zorunluluk bulunmaktadır.

Sorumluluğun Süresi

Ülkemizde mimarların sorumluluğunu etkileyen yapı denetimi iki şekilde yapılmaktadır:

- 1999 depremi sonrası kabul edilen Yapı Denetim Kanunu kapsamında, 19 ilde yapı denetimi firmaları kurulmuş, yapı denetimini bu firmalar yürütmeye başlamışlardır; sorumluluk süresi 15 yıldır.
- Diğer illerde ise yapı denetimi, teknik uygulama sorumluluğu (TUS) yöntemiyle sürdürülmektedir.

Ülkemizde yapı denetçisi olarak çalışan bir mimar, denetimini yaptığı yapılarda doğacak kusurlardan sınırsız süre sorumludur. Ayrıca, proje müellifi ve inşaat sürecine dahil olan diğer meslek adamları da yasalarda tariflendiği şekilde sorumluluklara sahiptirler. Mesleki sorumluluk sigortası yasal olarak düzenlenmiş değildir. İngiltere, Fransa, Belçika, Avusturya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri ile Hırvatistan'da bu bir zorunluluktur.

Sürekli Mesleki Gelişim

Tüm Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de, sürekli eğitim vardır. TMMOB Mimarlar Odası'nın 2004 tarihli yönetmeliği ile Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi kurulmuştur. Pilot uygulamalar 2005 yılı sonu itibariyle başlamış ve SMG'ye katılım, Mimarlar Odası üyeliği ve dolayısıyla mesleki hizmetlerin sürdürülmesi için bir koşul haline gelmiştir. Sürekli eğitim programlarına İngiltere, Romanya, Avusturya, Norveç, Hollanda da katılım zorunludur. Romanya ve İngiltere sürekli mesleki gelişime yönelik mevzuata sahip ülkelerdir. Zorunlu olmasa da sürekli eğitim genellikle tüm AB üye devletlerinde odalarca verilmektedir.

Meslek Ahlak kuralları

Mesleki ahlak, Mimarlar Odası'nın Mesleğini Uygulama, Mimarlar Arası Dayanışma, Mimarlık Şeref ve Haysiyetini Koruma Yönetmeliği ile düzenlenmektedir. Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) ve Avrupa

Mimarlar Konseyi (ACE) tarafından belirlenen Etik Kodlar dikkate alınarak, ülkemizdeki yönetmeliğin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

Mimarlık Meslek Kuruluşları

Türkiye'de her mimar mesleki uygulama yapabilmek için odaya üye olmak zorundadır. Meslek örgütü oda şeklinde örgütlenmiştir. Fransa'da, oda ve sendika şeklinde; İngiltere'de, enstitüler ve yetkili kayıt kurulları; Almanya da oda ve birlikler şeklinde; İtalya da oda ve dernek şeklinde örgütlenmiştir. 1938 yılında yürürlüğe giren "mühendislik ve mimarlık hakkında kanın (3458 sayılı) ve 1954 yılında yapılan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu (6235 sayılı) kanunları ile yasal örgütlemesini tamamlamıştır. Mimarlar odası, Uluslararası Mimarlar Birliği'nin (UIA) kurucu üyesi ve Avrupa Mimarlar Konseyi'nin (ACE) gözlemci üyesidir. Toplam 30.545 üyesi bulunmaktadır. (üyelerin %66 sı erkek; %34'ü bayandır.) Mimarlar Odası Anayasa'nın 135. maddesine göre kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur.

Yabancı Bir Mimarın Bağımsız Çalışan Olarak Bir Başka Ülkede Çalışma Kuraları

Bulgaristan ve Çek Cumhuriyeti yerel bir ortakla belirli koşullarda işbirliği yaparak çalışılması UIA tarafından önerilmektedir. Türkiye'nin yaklaşımı da bu yöndedir. Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA), Mesleğin Bir Başka Ülkede Uygulanması'na ilişkin kılavuz metninde şöyle bir öneride bulunmaktadır: "Mimarlar, kayıtlı olmadıkları bir ülkedeki projeler için hizmet sundukları zaman, yasal, çevresel, sosyal, kültürel ve tarihi miras faktörlerinin, gereğince ve etkin bir şekilde kavranmasını güvence altına almak üzere, yerel bir mimarla işbirliği yapacaktır. Bu işbirliğinin koşulları, UIA etik kurallarına ve yerel mevzuata uyulması kaydı ile, sadece ilgili taraflarca belirlenmelidir." Romanya, Polonya ve Macaristan da yerel bir mimarla koşulsuz bir şekilde işbirliği yaparak çalışabilir. Bağımsız çalışan olarak diğer tüm AB üye devletlerinde belirli koşullarda çalışabilmektedir.

3. Mühendislik

Sektör direktifleri arasında bulunmayan mühendislik ve dalları düzenlenmiş meslekler sınıfına girmekte ve ülkelerin ulusal düzenlemelerine tabi olmaktadır. Mühendisliğin AB düzeyinde ortak mevzuatla düzenlenmemiş olmasının nedeni her biri güçlü örgütlere ve köklü geleneklere sahip olan ulusal mühendislik mesleği kuruluşları arasında "Avrupa Mühendisi" için görüş ortaklığı ve harmonizasyon henüz sonuçlanmamış olmasıdır.

Ülkemizde Mimarlık ve mühendislik yasayla düzenlenmiş bir meslekleredir. Bu mesleklerde Mesleki unvan 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık hakkında kanun ve 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği kanun ve yönetmelikleri ile güvence altına alınmıştır.

Unvan Eğitim sonucunda üniversite tarafından diplomayla verilir. Mühendislik diplomasının sağladığı yetkiler değişik mesleki hizmetlerde yönelik yasalarla tanınmıştır.

Avrupa'da, Mühendislik dalları ile ilgili kalite değerlendirmesi uygulamalarının bir Avrupa sistemine oturtulmasında görev alması beklenen kuruluşlar arasında Avrupa Ulusal Mühendis Örgütleri Federasyonu (FEANI) de bulunmaktadır. Ama bu hizmet halen ulusal sistemler tabanında yürütülmektedir.

Alman Mühendis Odaları, devlet ile gayri resmi fakat yakın ilişkiler içinde (danışmanlık vb.) çalışmaktadır. Mesleğin tanımlandığı yasalar dışında, ücret ve memuriyet kanunları, inşaat kanunu, çevre koruma kanunu vb. düzenlemeler bulunmaktadır.

Ülkemizde olduğu gibi, Fransa'da da bir mühendislik okulundan alınan diploma mühendis unvanı yasaları ile korunmaktadır. TMMOB benzeri bir meslek örgütü olan Fransız Mühendisleri ve Bilimcileri Ulusal Konseyi bir kamu hizmet kurumu olarak tanımlanmaktadır. Fransada, Mühendislik Unvanları Komisyonu (CTI) tarafından akreditasyon verilmekte ve komisyonunüyeleri Araştırma ve Yükseköğretim Bakanlığı'nca atanmaktadır.

Ülkemizde mühendislik eğitimi temel olarak Alman ve Fransız ekolüne dayanmaktadır. Bu kapsamda bir Angola-Sakson geleneği olan meslek akreditasyonu henüz kurulmamıştır. Akreditasyon İngilterede köklü bir geleneğe sahiptir ve bu kapsamda İngiliz Mühendis Odaları akreditasyon sistemi örnek teşkil etmektedir. İngilterede mesleğin kalite denetimi akreditasyon kurumları tarafından yapılmakta ve bu alanda söz sahibi olarak İngiliz Mühendis Odaları, bulunmaktadır. aşağıda İngilterede mevcut olan akreditasyon sistemi özetlenmektedir.

Akademik Programların Akreditasyonu: Programlarda şu genel nitelikler aranır:

- Programların açıkça tanımlanmış ve ulaşılabilir amaçları bulunmalıdır.
- Müfredat, öğrencilerin ilgili diğer disiplinleri tanımalarına izin vermelidir.
- Kuram ve uygulamanın tümleşmesi temel bir gereksinmedir. Özellikle proje çalışmalarının denetimi ve değerlendirilmesinde sanayi ile işbirliği yapılmalıdır.
- Programlar, mezunların mühendisliğin sosyal ve idari yönlerini takdir etmesine yardımcı olmalı, zaman ve maliyetlerin etkin yönetimi ile mühendislerin topluma karşı sorumlulukları konusunda bilinçlendirmelidir.

- İmtiyazlı Mühendis (Chartered Engineer) adayının sahip olması gereken tasarım ve imalat kavramları, yasal mevzuat bilgisi ve mühendislik problemleri ile başedebilecek bir güven verilmelidir.
- Öğrencilerin başarı değerlendirmesi, hem öğrencinin potansiyelinin hem de sanayi açısından olası performansın göstergesi olmalıdır.
- Programlar üstün nitelikli öğrencileri çekebilmeli, öğrenci grupları arasındaki farklar ilk sınıflarda giderilmeli, son aşamalarda ise eğitim ve mesleki etkinliklerin arasında köprü görevi yapan projeler ile kişisel girişim ve karar verme ögeleri işlenmelidir.

Akreditasyon süreci: ilgili programı yürüten bölümün başvurusu ile başlar ve bölüm gerekli belgeleri Oda'ya iletir, ön incelemeye alınan belgeler, akademisyenler ve sanayinin eşit olarak temsil edildiği bir akreditasyon jürisi (panel) tarafından incelenir, jüri kurumu yerinde ziyaret eder, akademik personel ile programların amaçlarından öğrenci kabulüne kadar geniş bir alanda görüşmeler yapar, jüri seçilmiş öğrenci grupları ile görüşür, jüri ziyaretin sonunda personel ile bir daha görüşerek ilk izlenimlerini aktarır, ziyaret sonrası ayrıntılı bir rapor hazırlanır. Akreditasyon için jüri önerisini içeren bu rapor Oda'nın akreditasyon komitesine sunulur. Gizli tutulan rapor üzerinde komitece varılan karar Yeterlik Kurulu'na iletilir, akreditasyon kararı, yapıcı eleştirilerle birlikte kuruma gönderilir, akreditasyon en çok beş yıllık bir dönem için verilir.

Özel zayıflıkların giderilmesi için kısa dönemli akreditasyon uygulanabilir, kararın olumsuz çıkması durumunda, iyileştirme çabalarına olanak tanımak ve mezuniyet aşamasındaki öğrencileri korumak üzere kuruma iki yıllık bir mühlet tanınır. Bu dönemin sonunda ikinci bir ziyaret yapılır, akredite edilmiş dersler, yıllık bültenlerde yayınlanır.

EUR ING Mühendislik Unvanı: FEANI tarafından verilen EUR ING ünvanı profesyonel mühendisler arasındaki rekabeti garanti altına olup; üye ülkelerinin temsil etmekte olduğu coğrafik bölgenin içinde ve dışında serbest dolaşım ve çalışmalarını sağlamayı ve kendi ülkeleri dışında çalışmak isteyen mühendislerin yetkinliklerini garanti altına alabilmeleri için karşılıklı tanıma kriterlerinin belirlenmesini, gelecekteki işverenlerin yararı için bireysel mühendisliğin çeşitli oluşum sistemleri ile ilgili olarak bilgi sağlamayı, Standartları yaratarak, izleyerek ve gözden geçirerek Mühendislik kalitesinin sürekli gelişimini, amaçlamaktadır.

EUR ING'ler Brüksel'deki Genel Sekreterlik tarafından sağlanan bir veritabanı ile FEANI Kayıtlarında yer almaktadır. Temmuz 2004 itibariyle 28.000'den fazla Avrupalı Mühendis (EURING) kayıtlarda yer almaktadır. "FEANI Kayıt Rehberi" kayıt işlemlerinin nasıl yapıldığıyla ilgili olarak detaylı bilgi vermektedir.

Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosuna sunduğu bir bildiride, FEANI Kayıtlarını ve EUR ING ünvanını, üye devletler arasında diplomaların tanınmasında değerli bir araç olarak tanıdığını belirtmiştir.

FEANI, bir meslek dalının Avrupa seviyesinde düzenlenmesine en iyi örnek olup, diğer bilimsel ve teknik meslek dallarına da model olabilecek düzeydedir. FEANI Kaydı, şu anda mühendisliklerin farklı eğitim şekillerine uyumlu olmakla beraber, ulusal seviyelerde yapılabilecek değişikliklere de adapte olabilecek şekildedir. FEANI kütüğüne kayıt olmak, mühendisin öncesindeki eğitim süresi ya da içeriği ne olursa olsun, mühendisin yetkinliği ulusal ya da Avrupa Düzeyinde sertifikalandırılır. Komisyon EURING ünvanı verilirken mühendisin geçmişteki tecrübelerinin dikkate alınarak normalde adaptasyon sürecinden ve uyum testinden geçmesine gerek olmadığı görüşündedir.

EURING ünvanı için Kriterler: EURING ünvanı için gerekli kriterler aşağıda belirtilmiştir. Avrupa'da eğitim prensipleri ve yöntemleri çok farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar FEANI tarafından mühendisin potansiyel yeterliği açısından değerlendirilmektedir. Mühendisin nitelikleri, ister teknik ağırlıklı olsun ister uygulama ağırlıklı olsun, öncelikle onaylanmış mühendislik eğitimi gerektirir.

Ancak tam profesyonel yeterlik, profesyonel tecrübe edimiyle olabilir. Genelde 18 yaşında resmi otoritelerce tanınmış olan orta öğretim eğitiminden sonra, EURING ünvanı için eğitim ve tecrübeyi kapsayan minimum yedi yıllık bir formasyon FEANI tarafından öngörülmektedir. Bu formasyon:

- FEANI tarafından tanınmış üniversitelerden alınmış en az üç yıllık eğitim,
- En az iki yıllık profesyonel tecrübe,
- Eğitim, staj ve tecrübe toplamı yedi yıldan az olmaması şartlarını içerir.

Mühendislik Eğitimi Nedir?: Mühendislik Eğitimi, matematik, fizik ve bilgisayar bilimine dayalı mühendislik prensiplerini kapsayan bilgileri sağlamalıdır. FEANI kayıtlarında yer almış olan bir mühendis bu standartta bir eğitim almış olduğunu garantilemiş olmaktadır.

Profesyonel Mühendislik Tecrübesi Nedir?: Profesyonel Mühendislik tecrübesi en az iki yıl olabilir ve aşağıdakileri kapsar: Araştırma, gelişme, tasarım, üretme, yapım, kurma, bakım, mühendislik satış ve pazarlama alanlarında sorun çözmede mühendislik biliminin kullanılmasını zorunlu kılan haller; Teknik personelin yönetilmesi; Mühendislik işlerinin finansal, ekonomik, kanuni ve yasal yönleri; Endüstriyel ve çevresel sorunların çözümü.

EURING Ünvanı için Kimler Başvurabilir?: Başvuru sadece FEANI'de Ulusal Üye aracılığıyla temsil edilmekte olan bir ulusal mühendisler birliğine üye olan kişiler için açıktır.

EURING Ünvanına Nasıl Başvurulur?: Tamamen doldurulmuş Başvuru Formu başvuranın bulunduğu ülkedeki Ulusal Üye'ye kayıtlı bulunduğu Mühendislik Birliği aracılığıyla mektup ya da e-mail yoluyla teslim edilir. Başvuru Form örneği internet sayfamızdan ya da ulusal Temsilcilikten temin edilebilir.

Okulun FEANI tarafından tanınıp tanınmadığı nasıl bilinir?: EURING adayı başvurmadan önce bitirdiği okulun tanınıp tanınmadığını Ulusal İzleme Komitesinden öğrenebilir. FEANI tarafından tanınmakta olan okuların listesi FEANI index'te yer almaktadır.

Onaylama Süreci ve Unvan: Ulusal Üye başvuru belgelerini resmi olarak inceledikten sonra Ulusal İzleme Komitesi'ne iletir. Ulusal İzleme Komitesi belgeleri onayladıktan sonra Avrupa İzleme Komitesine aktarır. EURING ünvanı Avrupa İzleme Komitesi tarafından, FEANI Genel Meclisinde belirlenmiş olan kriterlere uygun olarak verilir. Onaylama sonunda EURING belirlenen kriterlere göre Sertifika alır.

Fiyatlandırma: EURING ünvanı için 2004'te belirlenmiş olan ücret 125Euro idi. Bazı ulusal üyelerin extra yönetsel masrafları olabilir.

FEANI Kaydı: 1960'ların başından beri FEANI, çok farklı ulusal sistemlere göre sağlanan mühendislik mesleğinin karşılıklı tanıma olmadan güçlendirilemeyeceğini belirtmiştir. O zamandan beri, FEANI sürekli olarak böyle bir tanınmanın sağlanması için gerekli olan yapılanmayı kurmak için çalışmaktadır. İlk önemli başarı 1970'de "Avrupalı Yüksek Teknik Mesleklerin Kayıtlandırılması" nın kurulmasıdır.

Sanayinin gelişmesi ve eğitim sistemindeki gelişimler, 1980'lerin başında kayıtlandırmanın yeniden sorgulanmasına sebep olarak, 1987'de FEANI Kayıt ve EURING ünvanı tanıtıldı. Kayıt giderek gelişti ve 1992'de Genel Meclis tarafından kayıt ve yönetim prensipleri onaylandı.

Bütün EURING'leri listeleyen Kayıt veri tabanı FEANI Genel Sekreterliği tarafından korunmaktadır. Veritabanına FEANI Ulusal Üyeleri kullanıcı adı ve şifre ile ulaşabilmektedirler. EURINGler'e sınırlı ulaşım imkanı verilmiştir.

FEANI Index: Index'te 28 Avrupa Ülkesindeki tanınmış Üniversitelerin listesi bulunmaktadır. Ayrıca Fransa ve Norveç'te tanınmış olan mühendislik kursları yer almaktadır. Aynı zamanda index, ülkelerin eğitim sistemlerinin kısa açıklamalarını da içermektedir.

FEANI indexi düzenli olarak güncellenir. Avrupa İzlenme Komitesi tarafından tanınan yeni okullar ya da kurslar listeye eklenir. FEANI Index Genel Sekreterlikçe korunmaktadır ve periyodik olarak CD'lerde basılmaktadır. FEANI Index şunları içermektedir:

- Herbir ulusal eğitim sisteminin kısa açıklamasını,
- Tanınmakta olan okulların ve kursların adlarını (ulusal dilde ve ingilizce olarak),
- Eğitim süreleri
- Varolan büyük değişimler,

Tüm Ulusal FEANI üyeleri tarafından tanınmış olmak ve Index'te yer alıyor olmak, ulusal mühendislik eğitiminin durumu ve kurumları hakkında geçerli bir bilgi verir. Index Avrupa'nın otomotiv, havacılık, enerji, bilgi teknolojileri gibi temel sektörleri tarafından mühendislik uygulamalarının çapraz kontrollerinde kullanılmaktadır. Eğer bir EURING adayı mezun olduğu okulun FEANI tarafından tanınıp tanınmadığını bilmek isterse Ulusal İzleme Komitesinden bilgi edinebilir. Ayrıca FEANI Index'in yer aldığı cd-romlar (100euro+vat+post) beş kez güncellenme hakkıyla beraber satın alınabilir.

FEANI Davranış Kodu: FEANI davranış kodları üyenin ulusal etik kurallarının yerine geçmeyip, buna sadece ilave olan değerleri içerir. Tüm kayıtlı kişiler, profesyonel meslek yaşamlarıyla iç içe olan bilimin ve teknolojinin insan yaşamı için olan öneminin bilincinde olmaları gerekmektedir. Mesleklerini Avrupa toplumlarının uygun davranış kurallarıyla icra etmeleri, meslektaşlarının haklarına saygılı olmaları gerekmektedir. Buna göre aşağıda yer alan etik kuralları çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir.

1-Kişisel Ahlak: Mühendis yeterliğini en üst seviyede, iyi tecrübe olarak değerlendirilebilecek uygulamalarda ülkesinin yasalarına uyum çerçevesinde mükemmel hizmet sağlayarak koruyabilir. Profesyonel bütünlüğü ve akılcı dürüstlüğü analizlerinde, değerlendirmelerinde ve kararlarında ki tarafsızlığının garantisi olacaktır. Girdiği her işte ve anlaşmada kendini vicdani olarak sınırlamalıdır. İşivereni ile yaptığı anlaşma haricinde bir ödemeyi kabul etmemelidir.

2- Profesyonel Ahlak: Mühendis sadece yeterliliği olan uzmanlık dalındaki işleri almalıdır. Buna bağlı olarak, uygun uzmanlarla işbirliği içine girmelidir. İşlerini organize etmek ve yürütmekten sorumludur. İşini yaparken karşılaşabileceği tüm zorluklar için gerekli adımları atmakla yükümlüdür. Sadece üstlendiği işler ve sorumluluklar için ödeme alabilir, ve aldığı ödemelerle yaptığı işler arasındaki uyumun sağlanmasından sorumludur. Çevreye zarar vermeyen yüksek teknik başarıları hedeflemelidir.

3- Sosyal Sorumluluk: üstlerinin, meslektaşlarının, ve astlarının hedeflerini ve ihtiyaçlarını gözeterek kişisel haklarına saygı göstermek, kamu yararını, güvenliğini ve çıkarlarını gözetmek, çevre sağlığı ve güvenliğinin öneminin bilincinde olmak, sadece yetkin olduğu konularda kamuyu aydınlatıcı bilgi vermek, kamu ilgisini çeken teknik konuların daha anlaşılır biçimde sunmak,bulunduğu ülkenin geleneksel ve kültürel değerlerine en yüksek derecede saygı ile çalışmalarına devam etmek,

Üyelik Politikası: FEANI her ülkede bir ulusal üyeye sahiptir. Eğer bir ülkede birden fazla mühendisleri temsil eden organizasyon varsa, hepsi beraber FEANI için bir Ulusal Komite oluştururlar. FEANI gibi organizasyonlar genellikle büyüyerek önem, güç ve etkinlik kazanırlar. Ancak, etkili olabilmesi için üyeleri arasında yeterli derecede homojenliği güven altına alması gerekmektedir. Buna bağlı olarak yeni başvuran adayların sahip olması gerekli kriterler tanımlanmıştır. FEANI bir Avrupa Federasyonu olarak, Avrupalı kimliğinin tanınmasındaki genel ilkeler potansiyel adayların kendilerini bu kategoriye girip girmediklerini değerlendirmelerinde yardımcı olacaktır.

Kriterler: Mesleği temsil eden apolitik, demokratik ve bağımsız şekilde kurulmuş olması,Yeterli düzeyde mühendislik, eğitim ve profesyonel organizasyon olması,Üyeliğin ve işbirliğinin finansal yüklerine dayanabilmek, Mühendislik topluluğunda yeterli sayıda kişinin

FEANI'nin en az bir resmi dilini biliyor olması, Demokratik bir ülke olması, Komşu ülkelerle gerilimi olmaması ve ülke sınırlarında iddiaların olmaması, Avrupa sınırlarında olması,

Avrupa Kimliği tanımının temel ilkeleri: FEANI Avrupa Birliği üyesi olmayan üye ülkeleri Avrupa Kimliği altında toplamaya gayret etmektedir. AB (Avrupa Birliği) "2000 Ajanda"sında aynı zamanda FEANI içinde kullanılacak olan, genişleme için müzakereler başlayınca tam üyelik önşartı olarak 4 grup tanımladı:

- Mevcut 25 üye ülke.
- AB'ye tam üye olmayan Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) üyesi ülkeler.
- AB'nin genişleme sürecinde içine almayı planladığı Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri.
- Başvurmuş olan ve ileride katılması uygun görülen ülkeler.

"Bağımsız Devletler Topluluğu" ülkeleri (Rusya, Ukrayna, Belarus, Moldovya, Kazakistan, Kırgızistan gibi) ve AB ile ortaklık anlaşması olan ancak Avrupalı olmayan Akdeniz ülkeleri, yukarıdaki kategoriye girmemektedir. A, B, C kategorisi dışında ki ülkeler Dünya Mühendislik Örgütleri Federasyonu (WFEO) üyesi olabilirler.

27 Mayıs 2004 tarihinde FEANI Başkanı Komisyon tarafından, AB üye devletlerdeki profesyonel organların mevcut kuralların gözden geçirilmesi ve halen kamu yararı için gerekli olup olmadığı konusunda tartışmaları için davet edildikleri hakkında bilgilendirildi. Avrupa Birliği'nin Profesyonel Hizmetlerde Rekabet hakkında Raporu 9 Şubat 2004 tarihinde yayınlandı.

Özellikle, FEANI 23 Temmuz 2004 tarihinde bahse konu kuralların ve bu raporun karşılıklı tartışılması için davet edilmiştir. Toplantıda, FEANI raporun bazı sonuç ve değerlendirmeleri hakkında temel şüphelerini dile getirmiş ve mevcut kurallarla ilgili olarak Ulusal Üyelerine danışması ve bulgularını Ekim/Kasım 2004 aylarında rapor etmesi hususunda anlaşılmıştır.

FEANI'nin mühendislik mesleğine ilişkin üyelik politikaları ve mühendislik mesleğine yönelik AB üye devletlerinde yapmış olduğu çalışma raporun EK1 ve EK-2 kısımlarında yer almaktadır.

4. Müteahhitlik

Müteahhitlik meslek kolu AB üye devlet uygulamaları dikkate alındığında tek bir mevzuatla düzenlenmemekte, her ülkenin bu mesleki hizmete yönelik farklı ulusal mevzuatları olduğu görülmektedir. EK -3 de verilen tablolarda AB 'de müteahhitlerin çatı örgütü olan

FIEC'in üye devletlerde bu alana yönelik düzenlemelerinin neler olduğuna ilişkin raporu aktarılmaktadır.

Birlik mevzuatında, genel sistem direktifleri, Çatı Örgütler olarak tarif edilen ve belirli bir mesleğe yönelik tüm meslek kuruluşlarını bir araya getiren örgütlerin düzenlemelerini dikkate almaktadır. Bu noktada FIEC'in her hangi bir ortak düzenlemesi bulunmamasına karşın ana yüklenici ve alt yüklenici ilişkilerini tarif eden dokümanları bulunmaktadır. Mevzuat uyum sürecinde müteahhitlik alanına yönelik düzenlemenin bu örgütlerin temel prensipleri paralelinde formüle edilmesinde fayda bulunmaktadır.

Genel hatlarıyla, birlik düzeyinde Müteahhitlik meslek alanı, ihtisaslaşmayı gerektirtmektedir. Bu ölçek olarak büyük olmamalarına karşın ihtisas olarak kendi alanlarında uzman firmaların kurumsallaşmasını zorunlu kılmaktadır.

5. Müşavirlik

Avrupa Müşavir Mühendislik Birlikleri Federasyonu (EFCA) tarafından, mesleki yeterliklerin karşılıklı tanınması konusunda yayınlanan araştırma ve pozisyon belgesi aşağıda sunulmaktadır.

EUROPEAN FEDERATION OF ENGINEERING CONSULTANCY ASSOCIATIONS
http://www.efcanet.org

EFCA Position Paper on Regulation of the Engineering Consultancy Profession

Subject : Regulation of the engineering consultancy profession

Category : Internal market

Date issued : 7 May 2003

Background

In order to facilitate the free movement of qualified people between the Member States, particularly in view of an enlarged European Union, the European Commission, specifically DG Internal Market, is preparing a new directive on the mutual recognition of professional qualifications.

Based on findings from a survey (2001/2002) among its membership, EFCA made a status on national regulations on requirements for qualification and license for practice). The results show that the regulation of the profession of consulting engineers differs considerably from country to country:

a) title of engineer

The education/academic title 'engineer' is legally protected in the majority of the European countries. Exceptions are noted for Denmark, France, Ireland, Sweden and U.K.

- The title 'Certified' (CZ) or 'Chartered' (IRE) engineer has legal protection in the Czech Republic and Ireland. The use of the titles 'Chartered Engineer', 'Incorporated Engineer' and 'Engineering Technician' is regulated in the U.K.
- The German, Italian, Spanish and Slovenian regulations make individual membership of the Chamber Ordine/Colegio mandatory.

b) title of consulting engineer

The use of the title of 'consulting engineer' is regulated in Austria (also 'Chartered Engineering Consultant' and 'Technische Büro and Ingenieurbüro' are regulated) and Germany.

- Luxemburg law regulates both the title and profession of 'consulting engineer' and requires

- compulsory membership of the Order of Architects and Engineers.
- The Bulgarian Association of Consulting Engineers and Architects (BACEA) is examining the matter and is in favour of a legal regulation of the respective competencies of architects and engineering consultants.

c) the engineering consultancy practice

The practice is regulated in a few countries only. The regulation mainly concerns mandatory individual membership of a public body/professional association (Austria, Czech Republic, Hungary, Italy, Luxembourg and Poland). Spanish law defines the respective assignments of the architect and the engineer. In general, regulation does not create any monopoly situation.

d) the exercise of the engineering consultancy practice as a liberal profession or as a corporate entity

The practice is exercised, either as a liberal profession or as a corporate entity.

- A considerable part of the engineering consultants practices a liberal profession in Austria, Germany (40%), Hungary (30 to 50%), Ireland, Italy (a vast majority but decreasing), Poland (30%) and Spain. The majority of 'liberal' practitioners in the U.K. are partnerships.
- The majority of engineering consultants in Bulgaria (95%), Belgium (95%), Czech Republic, Denmark (> 90%), Finland, Germany (60%), Netherlands (> 95%), Spain (70%-100%), Sweden (100%) are employed.
- France shows a mixture of single practitioners and a great number of consulting engineers
- employed in firms.
- All associations, but for Germany, report a trend towards (multi-disciplinary) engineering consultancy firms (the number of professionals working on a self-employed basis is decreasing).

EFCA's Interest

The lack of harmonisation in the legal protection and regulation of the title and profession of 'consulting engineer' in Europe is in some cases entailing problems for individuals and companies wishing to provide cross-border services (de facto barriers to the freedom to provide services).

EFCA's Position

In most European countries the engineering consultancy profession is not all that regulated. Only few countries show restrictive regulations. EFCA is not interfering in the regulation practices of the member countries, assuming that national regulations comply with European Directives and do not form restrictive barriers for the exercise of the profession in other EU Member States.

In the context of rapid technological developments and increasingly complex projects, firms (contrary to single practitioners) are more capable of ensuring capacity building, integration of complementary disciplines in one design team, and guarantee satisfactory consumer protection. Moreover, risks and liability are often too excessive and uninsurable for single professionals in the building and construction sector. In this respect, EFCA opposes any regulation, which could have a potentially negative impact on both inter-professional co-operation and the quality of services provided. EFCA believes that the client should have the possibility to make the choice of the service provider he deems best fit for the project (i.e. best qualified and knowledgeable).

FEANI ÜYELERİ

Kısaltma	Ülke adı	Ulusal Üye adı
AT	Avustralya	Österreichisches Nationalkomitee der FEANI
BE	Belçika	Comité National Belge de la FEANI (CNB/BNC)
BG	Bulgaristan	Federation of Scientific Technical Unions in Bulgaria (FNTS)
CH	İsviçre	Schweizer Nationalkomitee für FEANI
CY	Kıbrıs	FEANI Cyprus National Committee
CZ	ÇEK Cumh.	Czech Association of Scientific and Technical Societies (CSVTS)
DE	Almanya	Deutsches Nationalkomitee der FEANI
DK	Danimarka	Ingeniørforeningen i Danmark (IDA)
EE	Estonya	Estonian Association of Engineers
ES	İspanya	Comite Nacional Espanol de la FEANI
FI	Finlandiya	The Finnish National Committee for FEANI
GB	İngiltere	British National FEANI Committee
GR	Yunanistan	Comité National Hellénique de la FEANI
HU	Macaristan	Hungarian National Committee for FEANI
IE	İrlanda	The Institution of Engineers of Ireland (IEI)
IS	İzlanda	Association of Chartered Engineers of Iceland
IT	İtalya	Consiglio Nazionale Ingegneri (CNI)
LU	Lüksemburg	Comité National de la FEANI
MT	Malta	Chamber of Engineers
NL	Hollanda	Netherlands National FEANI Committee
PL	Polonya	Polish Federation of Engineering Associations
PT	Portekiz	Ordem dos Engenheiros
RO	Romanya	The General Association of Engineers in Romania (AGIR)
SE	İsveç	Swedish National Committee for FEANI

SI	Slovenya	Slovenian National Committee for FEANI
SK	Slovakya	Slovak National Committee for FEANI (SNKF)

FEANI Ulusal Üyelere Danışma Sonuçları

(FEANI Ulusal Üyelerinin Cevapları): AT=Avusturya, BG= Bulgaristan, BE= Belçika, CH=İsviçre, CY=Kıbrıs, CZ=ÇekCumhr., DE=Almanya, DK=Danimarka, ES=İspanya, FI=Finlandiya, GR=Yunanistan, HU=Macaristan, IE=İrlanda, LU=Lüksemburg, MT=Malta, NL=Hollanda, PL=Polonya, SE=İsveç, SL=Slovenya, SK=Slovakya, UK=İngiltere)

1-Mühendislik mesleğinin kamu çıkarlarını gözetmek gibi bir görevi var mıdır?

	Her hangi bir düzenleme var mı?	Düzenlemenin açıklaması var mı?
AT	Mühendislik Danışmanları ve Mimarların kamu çıkarlarını gözetme zorunlulukları vardır ve bu yasa yoluyla zorunlu kılınmıştır. Tüm diğer mühendisler de aynı şekilde hareket etmekle yükümlüdür.	
BG	Mühendislik mesleğini seçenlerin, kamu yararına hizmet etmek ve toplumun gelişmesi için çalışmaları kaderleridir.	
BE	Mühendislik mesleği Belçikada yasal olarak düzenlenmemiştir, ancak profesyonel organizasyonların meslek davranışlarını tanımlayan etik değerleri vardır.	
CH	Mesleki Ahlak Değerleri	
CY	Kıbrıs Bilimsel Teknik Odası'nın kurulmasını ve rolüne ilişkin olarak bir yasa ile ahlaki meslek davranış kuralları tanımlanmıştır. Aslında, mühendislik biliminin birçok aktivitesi toplum sağlığıyla, güvenliğiyle, refahıyla, ve çevresel etkilerle ilgilidir.	
CZ	Sadece İnşaat mühendisleri (tasarımcılar, formenler, gibi) için geçerlidir. Mühendislik Teknikerlik Odasına zorunlu kayıt olma şartı ile beraber yasal düzenlemeler getirilmiştir.	
DE	Danışman Mühendisler belirli bir yasaya göre hareket etmek zorundadır. Bunun ötesinde kamu yararını korumak gibi bir yükümlülükleri yoktur.	
DK	Danimarkada Mühendislik mesleği yasal olarak düzenlenmemiştir. Ancak, profesyonel bir organ, üyelik önşartı olarak meslek davranış kuralları düzenleyebilir.	
ES	Mühendislik mesleği ilgili Ulusal Organizasyonlar ve Profesyonel Konseyler tarafından düzenlenmiştir. Düzenleyici yasa kamu yararını gözetirken niteliksiz hizmetleri önlemektedir.	
FI	Yasal bir düzenleme olmamakla beraber, mühendislik odalarının kendi mesleki davranış kuralları vardır.	
GR	Yunanistan Teknik Odası'nın kurulmasını ve rolüne ilişkin olarak bir yasa ile ahlaki meslek davranış kuralları tanımlanmıştır. Aslında, mühendislik biliminin birçok aktivitesi toplum sağlığıyla, güvenliğiyle, refahıyla, ve çevresel etkilerle ilgilidir.	
HU	Evet	
IE	Evet, açık yükümlülük vardır.	
LU	Evet, yasayla düzenlenmiştir.	
MT	Evet	
NL	Mühendislik mesleği toplumda ve ekonomide önemli bir role (altyapı, güvenlik vb.)	

	sahiptir. Kamu gözetimi mühendislik mesleğinin gelişimi için gereklidir.
PL	Mühendislik mesleği ulusal ekonomide ve toplumda önemli bir yere sahiptir. Mühendisler kamu sağlığını ve güvenliğini koruyarak yüksek kalitede hizmet sunmak zorundadırlar. Farklı mühendislik odaları mesleki davranış kurallarını düzenlemişlerdir. İnşaat sektöründe serbest çalışan teknik meslek gruplarının aktiviteleri yasa ile düzenlenmiştir. Serbest çalışmak için ise odanın yaptığı sınavı geçmek ve kayıt olmak zorunluluğu vardır.
SE	Yasal bir düzenleme olmamakla beraber, mühendislik odaları mesleki davranış kurallarını üyelik önşartı olarak düzenleyebilirler.
SI	Evet.
SK	Her mühendislik dalı ahlaki kurallar çerçevesinde kamu yararını gözetmek zorundadır.
UK	Mühendisler kamu sağlığını, güvenliğini, ve çevreyi gözeterek yüksek kalitede hizmet sunmak zorundadırlar.

2- Mühendislik Mesleğindeki "Sabit Ücret" uygulamaları hakkında ulusal bilgiler:

	Her hangi bir düzenleme var mı?	Düzenlemenin açıklaması var mı?
AT	Hayır	-
BG	Evet	Evet
BE	Hayır	-
CH	Hayır	-
CY	Serbest çalışan mimar ve mühendisler için asgari ücret uygulaması var	Yüksek kaliteli hizmeti sağlayabilmek ve yolsuzluğu önlemek için
CZ	Hayır	-
DE	Evet, mimar ve mühendisler için yasal ücret skalası vardır	Tüketiciyi koruma amaçlı
DK	Hayır	-
ES	Hayır	-
FI	Hayır	-
GR	Serbest çalışan mimar ve mühendisler için asgari ücret uygulaması var	Yüksek kaliteli hizmeti sağlayabilmek ve yolsuzluğu önlemek için
HU	?	?
IE	Hayır	Rekabet Kurumu tarafından yasaklanmıştır
LU	Belirlenmiş asgari ücret vardır.	-
MT	Hayır	-
NL	Hayır	-
PL	Hayır	-
SE	Hayır	-
SI	Hayır	-
SK	Mühendislik mesleği sadece çok özel durumlar için sınırlanmıştır	Sağlık, güvenlik, tehlike içeren özel durumlar.
UK	Hayır	-

3- "Önerilen Ücret" ile ilgili olarak ulusal bilgi:

	Her hangi bir düzenleme var mı?	Düzenlemenin açıklaması var mı?
AT	Meslek odalarına kayıtlı olan Danışman Mühendisler ve Mimarlar için var.	Yasal düzenleme vardır

	Serbest çalışanlar için bazen var.	
BG	Evet	Evet
BE	Hayır	-
CH	Evet	-
CY	Hayır	-
CZ	Evet	Meslek odaları dokümanlarında yer alır.
DE	Hayır	-
DK	Hayır	-
ES	Evet	Kaliteli ve etik bir hizmetin garantisi olarak, kamu yararı gözeten bir mühendis için kaçınılmazdır.
FI	Hayır	-
GR	Hayır	-
HU	Evet	Evet
IE	Hayır	Rekabet Kurumu tarafından yasaklanmıştır
LU	Evet. Hükümet tarafından onaylanan işlerde, meslek odalarının önerdiği ücretler vardır.	-
MT	Hayır	-
NL	Hayır	-
PL	Hayır	-
SE	Hayır	-
SI	Mühendislik Odası Genel Meclisi tarafından kabul edilen önerilmiş ücret tablosu	Mimar ve Mühendislik odaları tarafından önerilmesi ve hükümet tarafından kabul edilmesi gerekir. Profesyonel yetkinliğin devamlılığının sağlanabilmesi mesleği icra edebilmek için ön şarttır. Müşteriyi memnun edebilmek için gerekli olan yüksek kaliteli hizmetin sağlanabilmesi için sürekli hizmet içi eğitim gereklidir. Sorumluluklarını gereğince yerine getirmeyen mühendisler Meslek Odası Disiplinlerine sevk edilirler.
SK	Mühendislik mesleği sadece çok özel durumlar için sınırlanmıştır	Sağlık, güvenlik, tehlike içeren özel durumlar.
UK	Hayır	-

4- "Reklam Sınırlamaları" ile ilgili olarak Ulusal Bilgiler:

	Her hangi bir düzenleme var mı?	Düzenlemenin açıklaması var mı?
AT	Hayır	-
BG	Hayır	-
BE	Hayır	-
CH	Evet	-
CY	Hayır, özel bir sınırlama yoktur. Tüketiciyi koruma genel yasası bu alanda da geçerlidir.	-
CZ	Sadece ahlaki kurallar çerçevesinde.	

DE	Evet, Mühendisler Odası tarafından detaylı kurallar varıdr.	Liberal mesleki davranış için oto-kontrol.
DK	Hayır	-
ES	Hayır. Sadece ahlaki kurallar geçerlidir.	Kaliteli ve etik bir hizmetin garantisi olarak, kamu yararı gözeten bir mühendis için kaçınılmazdır.
FI	Hayır	-
GR	Hayır, özel bir sınırlama yoktur. Tüketiciyi koruma genel yasası bu alanda da geçerlidir.	-
HU	Evet	Evet
IE	Hayır	Rekabet Kurumu tarafından yasaklanmıştır
LU	Evet. Hükümet tarafından onaylanan işlerde, meslek odalarının önerdiği ücretler vardır.	-
MT	Evet, Mühendislik akdinde yer alan ahlaki kurallar çerçevesinde.	-
NL	Hayır	-
PL	Hayır	-
SE	Hayır	-
SI	Hayır	-
SK	Hayır	-
UK	Hayır	-

5- "Mesleğe Katılım Kısıtlamaları" ile ilgili Ulusal Bilgiler:

	Her hangi bir düzenleme var mı?	Düzenlemenin açıklaması var mı?
AT	Danışman Mühendisler ve Mimarlar için: lisans üstü üniversite eğitimi (5yıl) ve üç yıl tecrübe ve özel bir sınav. Diğer serbest çalışan mühendisler için: Lisans yada lisansüstü (3-5 yıl) üniversite eğitimi, 6 yıl tecrübe ve özel bir sınav.	Yasa ile düzenlenmiştir.
	Özel sektörde işe alınan mühendisler (çok zor yada tehlikeli işler hariç) için düzenleme bulunmamaktadır. Firmalar bağımsız olarak hangi özelliklerle kimi işe alacaklarına kendileri karar verirler.	
BG	Evet	Evet
BE	Hayır	-
CH	Hayır	-
CY	Mesleğe başlama için herhangi bir kısıtlama yoktur. Sadece 3, 4, 5 yıllık mühendislik diplomasına Meslek odasının tanıdığı tecrübeye dayalıdır.	Yüksek profesyonel standartlarını sağlamak ve kamu yararı gözeten hizmet kalitesini garanti altına almak için.
CZ	Mezuniyet, profesyonel tecrübe ve özel bir sınav gereklidir.	Yasa ile düzenlenmiştir.
DE	Evet, Danışman Mühendisler yaşadıkları yerdeki Meslek Odasının belirlediği danışmanlık listesinde kayıtlı olmalılar. Bu zorunluluk diğer mühendisler için değil sadece	Liberal mesleki davranış için oto-kontrol.

	danışman olmak isteyen mühendisler için gereklidir.	
DK	Hayır	-
ES	Evet.	-
FI	Hayır	-
GR	Mesleğe başlama için bir sınırlama yoktur. Mühendislik mesleğini icra edebilmek 5 yıllık diploma ile Meslek odasının yaptığı bir sınava dayanır.	Yüksek profesyonel standartlarını sağlamak ve kamu yararı gözeten hizmet kalitesini garanti altına almak için.
HU	Bilgi yok.	-
IE	Mesleğe başlama için bir sınırlama yoktur ancak, bazı özelleştirilmiş hizmet alanları vardır	Sağlık ve güvenlik gerekçeleri ile bazı özel inşaat türleri gibi.
LU	Yasa ile zorunlu hale getirilmiş üyelik vardır.	-
MT	Asansör, boyler, ve vinçlerin sertifikalandırılması yetkin mühendisler tarafından yapılması zorunludur.	-
NL	Hayır, eğitim, tecrübe ve kalite unsurları önemli , ama yasal bir düzenleme yok.	-
PL	Üniversite eğitimi, ve meslek odasına kayıt zorunluluğu vardır.	-
SE	Özel sektör için bir kısıtlama yoktur. Kamu sektöründe ise diploma alındıktan sonra tamamlanması istenen bazı özel eğitimler gereklidir.	Kamu güvenliği.
SI	Evet, eğitim, tecrübe, ve özel sınavların tamamlanması gereklidir.	Profesyonel mühendislik yüksek bilimsel ve teknik bilginin açığa çıkarılması ile icra edilir. Bu bilgi ise yüksek standartta eğitimin,sınavların ve profesyonel tecrübe sonucunda elde edilebilir.
SK	Müşteriyi koruma odaklı bazı düzenlemeler vardır.	Bazı mühendislik alanlarında eğitim seviyesi, bilgi, uygulamalı tecrübenin beyan edilmesi zorunluluğu vardır. Bazı durumlarda sınav zorunluluğu vardır.
UK	Evet kısıtlamalar vardır. Bazı hizmet alanlarında da özel kısıtlar vardır.	Kamu yararı gözeten hizmetlerde kaliteyi garanti altına almak amaçlanmıştır. Bu da ancak profesyonel niteliklerin tanımı yapıldıktan sonra bu tanımlamaya göre mesleği icra etme izni verilmesi ile sağlanabilir. Mühendislik hizmetlerinde bazı alanlar ise özellikle o alanda uzmanlaşmış yetkin mühendisleri gerektirir.

6- İş Yapısı Yönetimi ve Karmaşık Uygulamalar ile ilgili olarak Ulusal Bilgilendirme:

	Her hangi bir düzenleme var mı?	Düzenlemenin açıklaması var mı?

AT	Danışman Mühendis ve Mimarlar diğer mühendislik firmalarının yanı sıra karmaşık uygulamalı şirketler de kurabilirler.	Yasa ile düzenlenmiştir.
	Özel sektörde işe alınan mühendisler (çok zor yada tehlikeli işler hariç) için düzenleme bulunmamaktadır. Firmalar bağımsız olarak hangi özelliklerle kimi işe alacaklarına kendileri karar verirler.	
BG	Hayır	-
BE	Hayır	-
CH	Hayır	-
CY	Sadece kamu ve özel işler yapan müteahhitlik firmaları için düzenlemeler vardır, mühendisler için yoktur.	-
CZ	Hayır	-
DE	Hayır	-
DK	Hayır	-
ES	Hayır	-
FI	Hayır	-
GR	Sadece kamu işleri yapan firmalar için düzenleme vardır.	Yüksek profesyonel standartlarını sağlamak ve kamu yararı gözeten hizmet kalitesini garanti altına almak için.
HU	Bilgi yok.	-
IE	Hayır	-
LU	Yasa ile zorunlu hale getirilmiş üyelik vardır.	-
MT	Mühendislik yasasında belirlenmiştir.	-
NL	Hayır	-
PL	Hayır	-
SE	Hayır	-
SI	Hayır	-
SK	Hayır	-
UK	Hayır	-

MÜTEAHHİTLİK

1- GENEL ÇERÇEVE

Ülke	Zorunlu Sistem	Gönüllü Sistem	Nitelik Öngören Organlar	Sistemi Yöneten Organ	Aktivitelerin İsimlendirilmesi			t
					Kategoriler (no)	Alt Kategoriler	Özel durumlar	
AVUSTURYA	Hayır	Hayır						
BELÇİKA	X		-Kamu hizmetinde zorunlu -Özel sektörde gönüllü		17 (farklı tipte işlerin koordinasyonunun yapıldığı projeler)	63 (ayrı bir kontratla değerlendirilen özelleşmiş aktiviteler, ör: marangozluk)		5 g g is m b
ÇEK CUMHR.		X		ÇEK İnşaat Girişimcileri Birliği				1 h g
DANİMARKA	Hayır	Resmi sistem yoktur						
FİNLANDİYA		Resmi sistem yoktur	İnşaat Müşterisi					
FRANSA		X	Kamu ve Özel	Özel Organizasyonlar	Kamu:7 Özel:12	Kamu:46 Özel68	Kamu:206 Özel:468	H k g 5
ALMANYA	Klasik sektörler (yapım, hizmet, alım) için resmi sistem yok.	Resmi sistem yok						

	Ancak "kamu hizmeti" (su, elektrik, ulaşım, posta) sektörleri için düzenleme yapılmıştır.							
YUNANİSTAN	X	hayır		Kamu Binaları Bakanlığı	6		8	3 (g m te
İRLANDA	Hayır	Evet		Supplyline				
ITALYA	X		-150 000€ dan daha büyük kamu işleri için zorunlu -1milyon € dan daha büyük özel işler, ve bütçesinin 50%sinden fazlası kamu tarafından karşılanan işler için zorunlu	Kamu otoritesi altında işleyen, özel yasa ile kurulmuş ve yetkilendirilmiş sertifikasyon organları	13		34	5 z g y ö z g
HOLLANDA	Klasik sektörler (yapım, mal ve hizmet alımı) için resmi düzenleme	Resmi düzenleme yoktur						

	yoktur Ancak hizmet sektörleri (enerji, su, ulaşım, posta) bazı kontrat otoriteleri düzenlemeler de bulunmuşlardır							
NORVEÇ	Norveç Planlama ve İnşaat Kanunu	Müteahhitlik merkez onayı	Kamu ve özel sektör müşterileri	Merkez onay organı	3			M 2 Y y 3 v
POLONYA		X	Tüm inşaat sektöründe hizmet veren girişimciler.	İnşaat işverenleri Ulusal Birliği ve İnşaat Eğitimi Birliği tarafından Nitelik Değerleme Komitesince değerleme yapılır.				S s g v a y g b fi n s y o N s o g a d ta -i fi st a -l fi a -l fi y

								a
PORTEKİZ	Kamu ve Özel işler için zorunludur.		Özel ve Kamusal.	Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı tarafından yönetilir	5	Her bir kategori için 6-15 alt kategori	7 genel müteahhit	
SLOVAKYA	Resmi düzenleme yok	Resmi düzenleme yok						
İSPANYA	120 000€' dan fazla kontratlarda zorunlu düzenleme var		Sadece kamu işleri için zorunlu	Ekonomi ve Finans Bakanlığı komitesi tarafından tarafından müteahhit değerlemesi yapılır	11	69		2 o h g g y
İSVEÇ		Resmi düzenleme yoktur						
İSVİÇRE	-hayır -Kamu İhale Federal yasası açısından gözden geçirme için yönetsel ve yasal kriterler açısından nitelikleri ele alan pilot proje yürütülmektedir	evet	-Kamu işlerinde federal düzeyde	Pilot proje				1
İNGİLTERE		Bir dizi gönüllü sistem mevcuttur. İ nternet aracılığıyla müteahhitler kayıt yapabilmektedir	Merkezi yönetim, yerel yönetim, sağlık sektörü, toplu konut sektörü, proje yöneticiliği, esas müteahhitler	İnternette kayıt ortamının sahibi Devler Endüstri Departmanı olup, yönetimindeen özel bir firma sorumludır	19	580		

2. TEKNİK KRİTERLER

Ülke	Personel	Makine parkı	Referanslar
AVUSTURYA			Benzer proje deneyimleri, ve yapılan iş miktarı
BELÇİKA	Aşağıdaki unsurlar sağlanmalıdır: -ortalama personel sayısı -personelin eğitim ve tecrübe nitelikleri (işe yüklenmiş olan kriterlere göre değerlendirilir)		Son sekiz yılda yapılmış olan işlerin listesi ve sahip olunan sertifikalar.
ÇEK CUMHURİYETİ			Başvuran kişi söz konusu iş için yeterliğini ispat etmek zorundadır, yeterliğin istendiği alanları kapsayan en az 3 referans gösterebilir
FİNLANDİYA	Teknik personel uygunluğu		Benzer proje deneyimleri
FRANSA	Kamu sektörü: -yöneticinin niteliklerinin ve tecrübesinin belirlenmesi -yönetsel ve işlevsel personel seviyeleri Özel sektör: -Personelin sınıflandırılması -Belirli işler için personel nitelik ve tecrübesi	Kamu sektörü: -mali değerleriyle beraber makine parkının tanımı Özek sektör: -girişimciler gerektiğinde ekipman sağlamalıdırlar	Kamu sektörü: -iş referansları: işe özel istenen niteliklerin son beş yıl içinde daha önce tamamlanmış olan kamu işleriyle belgelendirilmesi -detaylı olarak daha önce bitirilmiş olan 3 işin bitirme belgeleri -sigorta şirketi tarafından kayda alınmış kayıp iş hacmi Özel sektör: -Son beş yıl içinde

			yapılmış olan benzer işlerin belgelendirilmesi -sertifikalar bizzat müşteri ya da tarafsız proje yöneticisi tarafından imzalanmış olmalıdır.
YUNANİSTAN	Her girişimci işin sınıfına göre belli sayıda nitelikli personel çalıştırmak zorundadır. Mühendisler eğitim durumuna ve tecrübesine göre 4 sınıfa ayrılır.	Makine parkının detaylı listesi. Makine parkının mali değeri şirket sermayesinin minimum %50'si kadar olmalıdır.	Son üç yılda yapılmış işler listesi.
İRLANDA	-Sağlık ve Güvenlik kanunlarına göre kayıtlardaki kazalar - Sağlık ve Güvenlik kanunlarına göre proje yönetme becerisi -şirket güvenlik politikası -Yönetim personelinin eğitim ve tecrübe durumu -işi yürütecek olan personelin eğitim ve tecrübe durumu -Güvenlik eğitim programı -Güvenlik yönetimi -Ortalama yıllık iş gücü ve yönetici personel -Önerilen alt-yükleniciler	Makine parkı bildirimi	Son beş yıl içinde yaptığı benzer işler
İTALYA	-Yıllık ortalama personele ödenen ücretin, firmanın	Mevcut parkının parasal değeri kazancının 2%'sinden	Son beş yılda yapmış olduğu işlerin, istenen işe oranının belli

	kazandığı paraya oranı 15%'in altında olmamalı -Yönetim personelinden en az birinin teknik işler yönetme yetkinliği olmalı	az olamaz	istenen seviyede olması
NORVEÇ	Teknik yeterlik -teknik personelin özgeçmişleri -işgücü planlaması	Makine parkı için bilgilendirme	-Daha önce benzer işlerde ki tecrübeleri -müşteri referansları
POLONYA	Son 3 yıldaki teknik ve yönetsel nitelikli personelin ortalama sayısı		Son 3 yıldaki referansları Nitelikli yönetim sistemi belgesi
PORTEKİZ	İstihdam edilecek personel sayısı girişimcinin ihtiyaçlarına göre değişir	Girişimci yeterli kapasitede makine parkına sahip olduğunu yada kiralayabileceğini taahhüt etmelidir	Son beş yılda bitirdiği işlere ait bitirme belgeleri ve sertifikaları
İSPANYA	-Ortalama teknik ve yönetim personelinin sayısı -Personelin eğitim ve tecrübe durumlarının belgelendirilmesi	Makine parkının belgelendirilmesi	Son beş yılda yapılmış işlerin bitirme belgeleri ve sertifikaları
İSVİÇRE	İnsan kaynakları , personelin eğitim ve tecrübe durumu	Makine parkı bildirimi	-Son beş yılda bitirilen işlere ait referanslar, bitirme belgeleri,
İNGİLTERE	İnternet üzerinden kayıt yapılabilme olanağı ile: -şirketin kurulması, yapısı, personeli hakkında ayrıntılı bilgi -Çevre politikaları belgelerine -Kalite garanti		Her başvuran her iş kolu için en az 3 adet referansa sahip olmalıdır. Her referans: -işin niteliğine -yönetimin kalitesine -personelin kalitesine -işin gelişim ve zamanlamasına

	belgeleri -Ticari Birlik üyelik sertifikaları sağlanabilir. Ayrıca her yıl Sağlık ve Güvenlik bildirgesi formu üyelerce doldurulur.		-işin koordinasyonuna ve alt-yüklenicilere -işbirliği becerilerine göre değerlendirilir.

3-YÖNETSEL, YASAL VE FİNANSAL KRİTERLER AÇISINDAN

Ülke	Yönetsel ve Yasal Kriterler	Finansal Kriterler
AVUSTURYA	-imtiyazlar, -ticari kayıt -vergi ödeme kaydı -sosyal sigorta kaydı -iflas ve benzeri durumlar	-son beş yıllık hak ediş
Belçika	-iflas ve benzeri durumlar -profesyonel iş hayatında hüküm giymiş olmak -görevi kötüye kullanma -sosyal sigorta kaydı -vergi kaydı -mesleki ve ticari kaydı olması	-finansal kaynaklarını gösteren bilanço -son üç yıllık hak ediş
Çek Cumhuriyeti	Başvuran kişide: -tüzel kişi olması, -finansal olarak stabil, -önceden iflas kararı yada iş yaşamı askıya alınmamış olmalı , -vergi borcu bulunmaması , -yasal temsilcilerinden herhangi biri son üç yılda iş yaşamında herhangi bir hüküm giymemiş olması şartları aranır.	Başvuran kişi: -pozitif sermaye değerine sahip olmalı -likidite oranı 0.5'e eşit yada büyük olmalı -yetkili bir muhasebeciden son finansal yıl sonundaki finansal kaynaklarının yeterli olduğunu gösteren belge almalı.
Finlandiya	-genel müdür -şirket ortakları -kuruluş yılı (en az bir yıl önce) -işçilere ait her türlü vergi ve sigorta bedellerinin ödenmiş olması	-projenin büyüklüğüne göre finansal kapasite -son beş yıllık hak ediş -öz kaynakları ve tedarikçileri
Fransa	Kamu işleri için: -ticari oda kadı -yasal ve teknik yöneticilerin nitelilerinin ve tecrübelerinin belgelendirilmesi	-son beş yıllık hak ediş -her ayrı iş tipi için ayrı hak ediş

	-sosyal sigorta kaydı kayıtları -organizasyon ve düzenli maaş ödeme -vergi kaydı -sigorta şirketlerinin adları ve poliçe numaraları Özel işler: -ticari oda kaydı -yasal vergilerin, sosyal sigortaların düzenli ödemeleri	
Yunanistan	-yönetim kadrosunda en az iki nitelikli mühendis olması - -iflas ve benzeri durumlar -profesyonel iş hayatında hüküm giymemiş olmak -görevi kötüye kullanma -sosyal sigorta kaydı -vergi kaydı -mesleki ve ticari kaydı olması	-her kategoride minimum sermaye tutarı -varolan sermayenin 40%'ının aktif olması -toplam sermayenin 25%'inin gayrimenkul olması -toplam sermayenin 50%'sinin makine-araçlar olması
İrlanda	-tüzel kişilik olmak -sosyal sigorta ve vergi kaydı -ticari oda kaydı	-banka hesap kayıtları -son üç yıllık hak ediş -performans tablosu
İtaly	-ticari oda kaydı -temyiz kaydı -iflas ve benzeri durumlar -görevi kötüye kullanma -sosyal sigorta kaydı -vergi kaydı -mesleki ve ticari kaydı olması -çalışma güvenliği şartlarını sağlaması	-banka referansları -son beş yıllık hak ediş -pozitif net sermaye
Norveç	-yasal olarak yetkin olmak -ticari kaydı olmak -vergi kaydı	-hakedişler -likidite ve finansal güç
Polonya	-ticari kayıt -ekonomik aktivitesinin askıya alınmamış olması -iflas ve benzeri durumların olmaması -sigorta ve vergi kaydı	-son üç yıl içinde hak edişlerin borç toplamını aşmaması -bilançoda dönen varlıklar toplamının üstlenilecek mali sorumluluğun 80%'ininden az olmaması -istenen şartları belgelemek için son üç yıllık yetkili muhasebeciden onaylı bilanço

Portekiz	-aranan ana şartlar, 2004/18/CE direktifinin 45. maddesinde belirtilmiştir	-sermaye değeri -hakediş -finansal oranlar
İspanya	-yöneticilerin yetkinlik bilgileri -iflas, görevi kötüye kullanma yada benzeri durumların olmaması -vergi ve sosyal sigorta kaydı -ticari ve meslek odası kaydı	
İsviçre	-ticari kayıt belgesi -iflas yada benzeri durum bildirimi -istihdam hacmi ve türü -yönetim kadrosu için polis kaydı -vergi ve sosyal sigorta kaydı	-son üç yıllık bilanço -son üç yıllık hak ediş -banka kredi hakkı -banka teminatı
İngiltere	İnternet üzerinden kayıt yapılabilme olanağı ile: -başvuran firmanın tüm vergi, sigorta yada diğer bilgilerine ulaşılabailir -iflas yada yasal hüküm giymiş olmaya ilişkin firma beyanı	-firma üstlenebileceği minimum ve maximum sözleşme bedellerini belirtir. -firma tam yıllık finansman raporu sunar